

TRACY
CHEVALIER

*De jonkvrouw en
de eenhoorn*

Over het boek

In de roman *De jonkvrouw en de eenhoorn* kiest Tracy Chevalier wederom het thema van de relatie tussen kunst, artiest en beeltenis; zoals ze eerder deed in *Meisje met de parel*. Ook nu heeft ze een rijk, overweldigend verhaal geweven over passie en de prijs van een artistieke creatie

Jean le Viste is een vijftiende-eeuwse edelman die op goede voet met de koning staat. Hij wil zijn statusverhoging aan het hof vieren en geeft een ambitieuze kunstenaar de opdracht om zes wandtapijten te ontwerpen. De getalenteerde miniatuurschilder Nicholas

des Innocents overwint snel zijn schroom als hij kennismaakt met Claude, de weelderige dochter van zijn patroon. Zijn poging haar te verleiden, zuigt hem in het web van kwetsbare betrekkingen tussen echtelieden, ouders en kinderen, geliefden en bedienden.

Over de auteur

Tracy Chevalier (1962) groeide op in Washington. In 1984 verhuisde ze naar Londen, waar ze nu nog steeds met haar man en zoon woont. Haar roman *Meisje met de parel* verscheen in 39 landen in vertaling, werd een internationale bestseller en werd verfilmd.

Ze schreef ook de romans *Vallende engelen*, *De onschuld* en *De laatste vluchtelingen* (2014).

Van dezelfde auteur

Meisje met de parel

De onschuld

Vallende engelen

De laatste vluchteling

Tracy Chevalier

De jonkvrouw en de eenhoorn

A.W. Bruna Uitgevers

Copyright © Tracy Chevalier, 2003

Nederlandse vertaling © 2000/2014

A.W. Bruna Uitgevers, Utrecht

Oorspronkelijke titel *The Lady and the Unicorn*

Vertaald door Kris Eikelenboom

Omslagontwerp b'IJ Barbara

ISBN 978 90 449 7095 1

NUR 302

Voor mijn zuster Kim

I PARIJS:
Vastentijd – Pasen
1490

Nicolas des innocents

De boodschapper zei dat ik meteen moest komen. Zo is Jean Le Viste; hij verwacht dat iedereen onmiddellijk doet wat hij zegt.

En dat deed ik dus. Nadat ik even snel mijn penselen had schoongemaakt, volgde ik de boodschapper. Een opdracht van Jean Le Viste betekent weer weken brood op de plank. Alleen de koning zegt nee tegen Jean Le Viste, en de koning ben ik zeker niet.

Aan de andere kant, hoe vaak ben ik nu

al niet op een holletje naar de andere kant van de Seine naar de rue du Four gegaan om onverrichter zake terug te keren? Niet dat Jean Le Viste een grillig man is, integendeel, hij is net zo eenvoudig en gehard als zijn geliefde Lodewijk XIV ooit was. En geen gevoel voor humor. Ik maak nooit grapjes tegen hem. Het is altijd weer een opluchting als ik dat huis uit kan naar de kroeg voor een borrel, een goeie mop en een greep onder de rokken van de een of de ander om weer op te vrolijken.

Hij weet wat hij wil. Maar soms als ik bij hem kom voor nog een wapenschild op de schoorsteen of de deur van het rijtuig van zijn vrouw, of voor in het glas-in-

loodraam in de kapel – de mensen zeggen al dat je het wapen van Le Viste net zo vaak ziet als paardenvijgen – dan zwijgt hij plotseling, schudt zijn hoofd en zegt fronsend: ‘Dit is niet noodzakelijk. Ik zou me niet met zulke alledaagse dingen moeten inlaten. Ga maar.’ En dan ga ik maar weer, met een bezwaard gemoed, alsof ik begonnen was over versierselen op het rijtuig van zijn vrouw, terwijl hij me zelf heeft laten roepen.

Ik was al zeker een keer of vijf naar de rue du Four geweest. Het is geen indrukwekkend gebouw. Ondanks alle velden eromheen ziet het eruit als een huis dat midden in de stad staat, met lange

smalle kamers, te donkere muren en de stallen te dichtbij. De geur van paarden hangt altijd in huis. Het is echt een huis voor iemand die zich de gunst van de koning heeft weten te verwerven: heel mooi, maar op de verkeerde plek. Jean Le Viste vindt waarschijnlijk dat de koning hem zeer welgevallig is geweest omdat hij in dat huis mag wonen, terwijl iedereen hem achter zijn rug uitlacht. Hij zou dicht bij de koning en de Notre Dame moeten wonen, niet buiten de stadsmuren tussen de vochtige moerassen van Saint-Germain-des-Prés.

De rentmeester bracht me niet naar het privé-vertrek van Jean Le Viste, een kamer

met muren vol kaarten waar hij behalve zijn familieaangelegenheden ook de zaken voor de koning en het hof afhandelt, maar naar de Grande Salie, waar Le Viste bezoek ontvangt en feesten geeft. Ik was er nooit geweest. Het is een lange zaal met een enorme haard tegenover de deur en een eiken tafel in het midden. Op een stenen wapenschild op de schouw en een geschilderd wapen boven de deur na, waren er geen versieringen, hoewel aan het plafond prachtig bewerkte houten panelen hingen.

Niet echt groots, dacht ik terwijl ik om me heen keek. De luiken stonden open, maar er brandde geen vuur en de kale

wanden maakten de zaal kil.

‘Wacht hier op mijn meester,’ zei de rentmeester, en hij keek me argwanend aan. Hier in huis werd een kunstenaar óf gerespecteerd, óf onomwonden geminacht.

Ik draaide hem mijn rug toe en keek naar een smal raam met uitzicht op de torens van Saint-Germain-des-Prés. Er werd wel gezegd dat Jean Le Viste dit huis had gekozen opdat zijn vrouw makkelijk, en vaak, naar de kerk kon.

Achter me ging een deur open en ik draaide me om, klaar om te buigen. Het was echter een dienstmeisje dat grijnsde toen ze me half voorovergebogen zag

staan. Ik schoot overeind en keek hoe ze door de zaal liep met een emmer die steeds tegen haar been sloeg. Ze knielde en begon de as uit de haard te vegen.

Was zij het? Ik zocht mijn geheugen af. Het was die avond achter de stallen donker geweest. Ze was dikker dan ik me herinnerde en die dichte wenkbrauwen maakten haar nors, maar evengoed had ze een lief gezichtje. Ik kon het proberen.

‘Wacht eens,’ zei ik toen ze onhandig overeind was gekomen en weer naar de deur liep. ‘Ga zitten en rust even uit. Ik ken een mooi verhaal.’

Met een schok bleef het meisje staan. ‘Bedoel je het verhaal van de eenhoorn?’

Ze was het. Ik had mijn mond al open om antwoord te geven, maar ze was eerder dan ik. ‘En vertelt het verhaal ook dat het meisje uitdijt door een baby en haar werk misschien kwijtraakt? Loopt het zo af?’

Daarom was ze zo dik geworden. Ik draaide me weer naar het raam. ‘Ik had beter moeten oppassen.’

‘Ik had niet naar je moeten luisteren, dat had ik moeten doen. Ik had je tong in een knoop moeten leggen.’

‘Zo, ga nu maar, brave meid. Hier.’ Ik greep in mijn zak, pakte een paar muntstukjes en gooide ze op tafel. ‘Om te helpen met de baby.’

Het meisje liep de zaal door en spuugde

in mijn gezicht. Toen ik mezelf had schoongeveegd, was ze verdwenen, net als de muntjes.

Jean Le Viste verscheen al snel daarna, gevolgd door Léon Le Vieux. De meeste hoge heren gebruiken een koopman als Léon als tussenpersoon die de voorwaarden bespreekt, het contract opstelt, de eerste aanbetaling doet, voor materialen zorgt en in de gaten houdt of het werk naar behoren wordt gedaan. Ik had al met die oude koopman te maken gehad bij het wapenschild op de schouw, een Maria-Boodschap voor de kamer van de vrouw van Jean Le Viste en een paar glas-in-loodramen in hun kapel bij Lyon.

Léon staat erg in de gunst bij de Le Vistes. Ik respecteer hem, maar aardig kan ik hem niet vinden. Hij komt uit een familie die ooit joods was. Hij windt daar geen doekjes om en gebruikt het tot zijn voordeel. Jean Le Viste komt ook uit een familie die in de loop der tijd veel veranderingen heeft ondergaan. Het zijn allebei buitenbeentjes die zich naar binnen hebben weten te wurmen en daarom geeft hij de voorkeur aan Léon. Natuurlijk zorgt Léon er wel voor dat hij twee of drie keer in de week een mis bijwoont in de Notre Dame, waar hij door veel mensen wordt gezien. Net als Jean Le Viste ervoor zorgt dat hij zich als een

geboren edelman gedraagt door opdrachten te geven voor de verfraaiing van zijn huis, veel feesten te geven en de hielen van de koning te likken.

Léon keek naar mij en glimlachte in zijn baardje alsof hij een aapje op mijn rug had ontdekt. Ik wendde me tot Jean Le Viste: ‘Bonjour, monseigneur. U had naar mij gevraagd?’ Ik boog zo diep dat mijn hoofd begon te bonken. Diep buigen kon nooit kwaad.

De kaak van Jean Le Viste is net een mestvork en hij heeft ogen als dolken. Ze flitsten nu door de zaal en bleven rusten op een raam achter mijn schouder. ‘Ik wil een opdracht met je bespreken, Nicolas

des Innocents,' zei hij, en hij trok aan de mouw van zijn jas, die met konijnenbont was afgezet en dieprood was gekleurd zoals de kleding van rechters. 'Het gaat om deze zaal.'

Ik keek om me heen met een uitdrukkingloos gelaat. Dat was het beste met Jean Le Viste. 'Wat had u in gedachten, monseigneur?'

'Tapijten.'

Opvallend, meervoud. 'Misschien een set met uw wapen aan weerszijden van de deur?'

Jean Le Viste grijnsde. Ik wilde dat ik mijn mond had gehouden.

'Ik wil tapijten om alle muren te

bedekken.’

‘Allemaal?’

‘Ja.’

Ik keek de zaal nog eens rond, deze keer wat nauwkeuriger. De Grande Salie was ten minste tien passen lang en vijf breed. De muren waren erg dik en de plaatselijke steensoort was ruw en grijs. In de lange muur waren drie ramen uitgehouwen en de haard besloeg de helft van de korte kant. Het zou een wever een aantal jaar kosten om genoeg tapijten te weven voor deze muren.

‘Aan welk onderwerp had u gedacht, monseigneur?’ Ik had eerder een tapijt voor Jean Le Viste ontworpen, een wapen

uiteraard. Het was tamelijk eenvoudig geweest; ik had het wapen op grootte van het tapijt nageemaakt en het een groenige achtergrond gegeven.

Jean Le Viste sloeg zijn armen over elkaar. ‘Vorig jaar ben ik president geworden van de Cour des Aides.’

Dat zei me niets, maar ik wist wat er van mij werd verwacht. ‘Jawel, monseigneur, dat is een hele eer voor u en uw familie.’

Léon rolde met zijn ogen en keek naar het bewerkte plafond terwijl Jean Le Viste met zijn hand wuifde alsof hij rook wilde wegwapperen. Het leek wel of alles wat ik zei hem ergerde.

‘Ik wil dat vieren met een serie tapijten en ik heb de zaal voor deze speciale gelegenheid bewaard.’

Nu wachtte ik af.

‘Het familiewapen mag vanzelfsprekend niet ontbreken.’

‘Vanzelfsprekend niet, monseigneur.’

Wat Jean Le Viste daarna zei, verbaasde me. ‘Maar niet opzichzelfstaand. Er zijn al heel wat voorbeelden van het wapen alleen, hier en elders in het huis.’ Hij gebaarde met zijn arm naar de deur, de schouw en daarna naar een paar wapens die in de balken waren uitgesneden en die me nog niet waren opgevallen. ‘Nee, ik wil ze als deel

van een groter geheel. Iets wat mijn positie aan het hof verbeeldt.’

‘Een processie wellicht?’

‘Een slag.’

‘Een slag?’

‘Ja, de Slag bij Nancy.’

Ik bleef bedachtzaam kijken. Ik glimlachte zelfs een beetje. In werkelijkheid wist ik weinig van veldslagen en helemaal niets van deze Slag bij Nancy. Wie erbij waren geweest, wie er gevallen waren of wie had gewonnen. Ik had wel schilderijen van veldslagen gezien, maar er nooit zelf een gemaakt. Paarden, dacht ik. Ik zou ten minste twintig paarden moeten schilderen om deze

muren te bedekken, en armen en benen die in elkaar verward waren en wapenrustingen. Ik vroeg me af waarom Jean Le Viste, of liever gezegd Léon, mij voor deze opdracht benaderde. Ik heb aan het hof een reputatie voor het schilderen van miniaturen, ik schilder portretjes van dames die ze dan aan hun geliefde kunnen meegeven. Mijn miniaturen worden geprezen om hun precisie en er is veel vraag naar. Ik schilder wapenschilden en deuren van koetsen voor drinkgeld, maar mijn grootste talent is dat ik een gezicht zo klein als mijn duim kan maken met een paar zwijnenharen penselen en verf vermengd met eiwit. Dan heb je een vaste

hand nodig en die heb ik, zelfs na een avond stevig drinken in Le Coq d'Or. Bij de gedachte aan twintig reusachtige paarden brak het zweet me uit, hoe koud het in de zaal ook was.

‘Weet u zeker dat u de Slag bij Nancy wilt, monseigneur?’ vroeg ik, maar het was niet echt een vraag.

Jean Le Viste fronste zijn wenkbrauwen. ‘Waarom zou ik dat niet zeker weten?’

‘Zomaar, monseigneur,’ zei ik snel. ‘Het worden natuurlijk belangrijke werken, en u moet zeker weten dat u heeft gekozen wat u het liefste wilt.’ Ik vervloekte mezelf om mijn onhandige woorden.

Jean Le Viste snoof. ‘Ik weet altijd wat ik wil. Ik vraag me trouwens af of jij... je lijkt niet erg gretig wat deze opdracht betreft. Misschien moet ik iemand zoeken die enthousiaster is.’

Ik boog weer diep. ‘O nee, monseigneur, natuurlijk vind ik het een hele eer en ben ik dankbaar dat ik het ontwerp mag maken van zo’n roemrijk werk. Ik ben het helemaal niet waard dat u in dezen zo vriendelijk bent om aan mij te denken. Vrees niet, ik zal mijn hele ziel en zaligheid in deze tapijten stoppen.’

Jean Le Viste knikte, alsof het hem toekwam dat er zo voor hem werd gekropen. ‘Ik zal het aan jou en Léon

overlaten om de details te bespreken en de muren op te meten,' zei hij terwijl hij zich omdraaide. 'Ik verwacht de eerste tekeningen voor Pasen, laten we zeggen Witte Donderdag, en met Hemelvaart een schilderij.'

Zodra we alleen waren, grinnikte Léon en hij zei: 'Wat ben jij een dwaas.'

Het is bij Léon het beste om maar meteen ter zake te komen en zijn steken onder water te negeren. 'Mijn honorarium bedraagt tien livres tournois. Nu vier, drie als ik klaar ben met de tekeningen en nog eens drie als het schilderij af is.'

'Vier livres parisis' antwoordde hij snel. 'De helft als de tekeningen klaar zijn en de

rest wanneer je de schilderijen komt afleveren en monseigneur tevreden is.’

‘Geen sprake van. Ik kan niet werken als ik niet meteen geld krijg. En mijn voorwaarden zijn in livres tournois.’

Typisch Léon om te proberen me in verwarring te brengen met Parijse livres.

Léon haalde zijn schouders op en zijn ogen twinkelden. ‘We zijn toch zeker in Parijs, n’est-ce pas? Zouden we dan niet liever livres parisis gebruiken? Daar geef ik de voorkeur aan.’

‘Acht livres tournois. Eerst drie, dan nog een keer drie en ten slotte twee.’

‘Zeven. Ik zal je er morgen twee laten brengen, dan nog eens twee en aan het

eind drie.’

Ik veranderde van onderwerp. Het is altijd het beste zo’n koopman even in het ongewisse te laten. ‘Waar worden de tapijten gemaakt?’

‘In het noorden. Waarschijnlijk in Brussel. Daar leveren ze het beste werk.’

In het noorden? Ik huiverde. Ik had een keer een klus gedaan in Doornik en ik had zo’n hekel gekregen aan het vlakke licht en het wantrouwen van de mensen dat ik had gezworen me nooit meer ten noorden van Parijs te begeven. Ik hoefde tenminste niet meer te doen dan de ontwerpen maken en dat kon ik in Parijs doen. Als die eenmaal klaar waren, hoefde ik met de

tapijten niets meer te maken te hebben.

‘Nu, wat weet je van de Slag bij Nancy?’ wilde Léon weten.

Ik haalde mijn schouders op. ‘Maakt dat wat uit? Alle veldslagen zijn immers hetzelfde, non?’

‘Dat is net zoiets als zeggen dat alle vrouwen hetzelfde zijn.’

Ik glimlachte. ‘Ik herhaal: alle veldslagen zijn hetzelfde.’

Léon schudde zijn hoofd. ‘Ik heb medelijden met jouw vrouw. Kom, vertel me, wat ga je in je ontwerp verwerken?’

‘Paarden, mannen in wapenrusting, lansen, zwaarden, schilden, bloed.’

‘Wat zal Lodewijk XI dragen?’

‘Een wapenrusting uiteraard. Misschien nog een opvallende pluim op zijn helm. Ik weet het eerlijk gezegd nog niet, maar ik ken wel mensen die me kunnen vertellen wat er op moet. En iemand die de koninklijke standaard draagt, denk ik.’

‘Dan hoop ik dat je vrienden meer weten dan jij en je vertellen dat Lodewijk XI er bij de Slag om Nancy helemaal niet bij was. Dat de Zwitsers Karel de Stoute omgebracht hebben, natuurlijk met steun van Lodewijk XI, maar hij was er niet bij.’

‘O.’ Op deze manier zette Léon Le Vieux iedereen om zich heen te kijk, behalve zijn baas. Jean Le Viste heb je niet zo voor gek gezet.

‘Bon.’ Léon pakte wat papieren uit zijn zak en legde ze op tafel. ‘Ik heb de inhoud van de tapijten al met monseigneur besproken en wat metingen verricht. Dat moet je natuurlijk nog wat preciezer doen. Hier.’ Hij wees op zes rechthoeken die hij ruw had geschetst. ‘Er is hier en hier plaats voor twee lange en vier kleinere.’ Hij legde de Slag zorgvuldig uit en had voor elk tapijt een scène in gedachten; de twee kampen die zich groeperen, de eerste slag, twee scènes met strijdgewoel, dan de dood van Karel de Stoute en de triomftocht van de Zwitsers. Hoewel ik luisterde en zelf ook wat schetsen op papier maakte, observeerde een deel van

mij wat ik deed en vroeg zich af waar ik mee bezig was. Er zouden geen vrouwen in de tapijten voorkomen, niets wat op een miniatuur leek of precisie vergde, niets wat ik makkelijk kon schilderen. Met bloed, zweet en tranen en lange werktijden zou ik mijn geld moeten verdienen.

‘Als de schilderijen eenmaal af zijn,’ zei Léon, ‘ben jij klaar. Ik zal ze naar het noorden naar de wever brengen en zijn tekenaar zal ze vergroten om bij het weven te gebruiken.’

Het zou me plezier moeten doen dat ik de paarden niet groot hoefde te tekenen. In plaats daarvan echter, nam ik het voor

mijn werk op. ‘Hoe weet ik dat die tekenaar zijn vak verstaat? Ik wil niet dat hij mijn ontwerpen verprutst.’

‘Hij zal wat Jean Le Viste heeft goedgekeurd niet veranderen, alleen dingen die het ontwerp en het weven van de tapijten ten goede komen. Je hebt nog niet veel tapijten gemaakt, is het wel? Alleen wapenschilden, als ik het goed heb.’

‘En die heb ik zelf op het juiste formaat gebracht, ik heb nooit een tekenaar nodig gehad. Bij deze opdracht moet ik dat ook kunnen doen.’

‘Deze tapijten zijn heel wat anders dan een wapenschild. Hier moet een echte

tekenaar aan te pas komen. Tiens, ik vergeet nog iets. Je moet er wel voor zorgen dat er wapenschilden van Le Viste door alle tapijten heen zitten. Daar staat monseigneur op.'

'Heeft monseigneur werkelijk tegen de Zwitsers gevochten?'

Léon lachte. 'Het lijkt geen twijfel dat hij tijdens de Slag bij Nancy aan de kant van de Fransen stond en voor de koning werkte. Wat doet het ertoe, zorg jij nou maar dat dat wapen op de vlaggen en schilden staat die anderen dragen.

Misschien wil je wel plaatjes zien van die slag en andere slagen. Ga dan naar Gérard de drukker op de rue Vieille du Temple.

Hij kan je een boek laten zien met gravures van de Slag bij Nancy. Ik zal zeggen dat hij je kan verwachten. Dan laat ik je nu alleen om alles op te meten. Als er problemen zijn, kom dan naar me toe. En zorg dat ik de tekeningen op palmzondag heb. Als ik wil dat er dingen worden veranderd, is er nog genoeg tijd om dat voor elkaar te krijgen voor monseigneur ze onder ogen krijgt.

‘Léon Le Vieux’ was in dit geval overduidelijk een andere naam voor ‘de ogen van Jean Le Viste’. Ik moest hem te vriend houden en als het hem beviel wat ik deed, was het voor Jean Le Viste ook goed.

Ik kon een laatste vraag niet inhouden.
‘Waarom heeft u mij gekozen voor deze opdracht?’

Léon sloeg zijn eenvoudige mantel, voor hem geen bontrand, om zich heen. ‘Dat heb ik niet gedaan. Als ik had mogen kiezen, zouden we iemand hebben genomen met meer ervaring met tapijten of waren we rechtstreeks naar een wever gegaan. Die hebben zelf ontwerpen om te gebruiken. Dat is veel goedkoper en hun ontwerpen zijn goed.’ Léon was altijd erg direct.

‘Waarom heeft Jean Le Viste dan voor mij gekozen?’

‘Daar kom je snel genoeg achter. Alors,

kom morgen bij me, dan heb ik de contracten en het geld klaarliggen.’

‘We zijn het nog niet eens geworden over de voorwaarden.’

‘O, ik denk het wel. Een kunstenaar krijgt soms een opdracht die hij niet kan afslaan. Dit is er zo een, Nicolas des Innocents.’ Na een doordringende blik in mijn richting was hij verdwenen.

Hij had gelijk. Ik had met hem gepraat alsof ik het al had aangenomen. De voorwaarden waren evengoed zo slecht nog niet. Léon had het bij nader inzien niet hard gespeeld. Plotseling vroeg ik me af of zijn aanbod toch in Parijse livres was.

Ik draaide me om naar de muren die ik

zo weelderig moest bekleden. Twee maanden om twintig paarden en hun berijders te tekenen. Ik liep van de ene kant van de zaal naar de andere en telde twaalf passen, daarna liep ik langs de andere kant en telde zes passen. Ik trok een stoel tegen de muur, maar, lang als ik was, kon ik met geen mogelijkheid het plafond aanraken. Ik zette de stoel terug en klom na een licht aarzeling op de eiken tafel. Ik strekte me uit, maar nog steeds was ik zeker mijn eigen lichaamslengte van het plafond verwijderd.

Ik stond me net af te vragen hoe ik aan een paal kon komen om te helpen meten toen ik geneurie achter me hoorde en ik

draaide me om. In de deuropening stond een meisje naar me te kijken. Een prachtig meisje, ze had een blanke huid, een hoog voorhoofd, een lange neus, honingkleurig haar en schitterende ogen. Zo'n meisje had ik nog nooit gezien. Het duurde even voor ik uit mijn woorden kon komen.

‘Zo, schoonheid,’ bracht ik eindelijk uit.

Het meisje lachte en sprong van de ene voet op de andere. Ze droeg een eenvoudig blauw jurkje met een strak lijfje en smalle mouwen. Het was van goede snit en van fijne wol gemaakt, maar niet protserig. Ook droeg ze een effen omslagdoek en haar haren hingen bijna tot op haar middel. In vergelijking met het

meisje dat de haard had uitgeveegd, was ze te teer om een bediende te zijn.

Misschien een hofdame?

‘De vrouw des huizes wenst u te spreken,’ zei ze, en ze draaide zich toen lachend om.

Ik bewoog niet. Jarenlange ervaring heeft me geleerd dat honden, valken en vrouwen terugkomen als je je niet verroert. Ik hoorde haar voetstappen op de vloer in de aangrenzende kamer en toen werd het stil. Na een paar tellen hoorde ik haar weer en ze verscheen opnieuw in de deuropening. ‘Komt u?’ Ze glimlachte nog steeds.

‘Ja, schoonheid, als jij met me meeloopt

en niet voor me uit rent alsof je voor een draak moet vluchten.’

Het meisje schoot in de lach. ‘Kom,’ wenkte ze, en deze keer sprong ik van de tafel af. Ik moest me haasten om haar bij te houden terwijl ik door allerlei kamers vloog. Haar jurk wapperde alsof ze door een geheime wind werd voort geblazen. Van dichtbij rook ze zoet en kruidig met een zweem van zweet. Ze kauwde alsof ze iets in haar mond had.

‘Wat heb je in je mond, schoonheid?’

‘Kiespijn.’ Het meisje stak haar tong uit en op het puntje lag een kruidnagel. Bij de aanblik van haar tong werd ik stijf. Ik wilde haar berijden.

‘Ai, dat zal wel pijn doen.’ Ik zuig het wel beter. ‘En waarom wil je meesteres mij zien?’

Het meisje keek me vrolijk aan. ‘Ik neem aan dat ze u dat zelf wel zal vertellen.’

Ik ging langzamer lopen. ‘Waarom die haast? Ze vindt het toch niet erg als wij onderweg een praatje maken?’

‘Waar wilt u het dan over hebben?’ Het meisje liep een wenteltrap op.

Ik sprong een tree boven haar en hield haar tegen. ‘Wat zijn je lievelingsdieren?’

‘Dieren?’

‘Ik wil niet dat je me als een draak ziet. Ik heb liever dat je me als iets anders ziet.’

Iets wat je leuk vindt.’

Het meisje dacht na. ‘Misschien een parkiet. Ik houd wel van parkieten. Ik heb er vier en ze eten uit mijn hand.’ Ze draaide om me heen en ging een tree hoger staan dan ik, niet verder. Mooi, dacht ik, ik heb mijn waren uitgestald en nu komt ze snuffelen. Kom maar dichterbij, liefje, en bekijk mijn pruimen, knijp er maar in.

‘Geen parkiet,’ zei ik. ‘Je wilt me toch niet zien als een tsjirper en imitator?’

‘Mijn parkieten maken geen lawaai. U bent toch kunstenaar, non? Dan doet u dat toch ook, het leven imiteren?’

‘Ik maak de dingen mooier dan ze zijn.

Hoewel er dingen zijn, mijn liefje, die met verf niet verbeterd kunnen worden.’ Ik stapte om haar heen en ging drie treden hoger staan. Ik wilde weten of ze naar me toe zou komen.

En dat deed ze. Haar ogen bleven helder en groot, maar haar mond was vertrokken in een veelzeggende glimlach. Met haar tong bewoog ze de kruidnagel van de ene wang naar de andere.

Jij bent voor mij, dacht ik. Let maar op.

‘Misschien bent u wel een vos,’ zei ze. ‘Er zitten wat rode haren tussen de bruine.’

Ik pruilde. ‘Hoe kun je zo wreed zijn? Zie ik er achterbaks uit? Zou ik iemand

oplichten? Loop ik altijd te draaien? Dan ben ik liever een hond die zich aan de voeten van zijn geliefde neervlijt en haar eeuwig trouw blijft.’

‘Honden vragen te veel aandacht,’ zei het meisje, ‘en ze springen op en maken vieze modderpoten op mijn jurk.’ Ze draaide om me heen en bleef deze keer niet staan. ‘Kom, we mogen mijn meesteres niet laten wachten.’

Ik zou me moeten haasten, ik had te veel tijd verloren met andere dieren. ‘Ik weet wel welk dier ik zou willen zijn.’ Ik hijgde van het rennen.

‘Welk dier dan?’

‘Een eenhoorn.’

Het meisje snoof. Ze was nu boven aan de trap en opende de deur naar een kamer. ‘Ik weet dat die hun kop graag te rusten leggen in de schoot van een maagd. Is dat wat u wilt?’

‘Denk niet zo min over me. Een eenhoorn doet grootsere dingen dan dat. Er zit een speciale kracht in zijn hoorn, wist je dat?’

Het meisje begon langzamer te lopen om naar me te kunnen kijken. ‘Wat dan?’

‘Als een put vergiftigd is...’

‘Daar is een put.’ Het meisje bleef staan en wees door een raam naar de binnenplaats. Een nog jonger meisje boog zich over de rand van de put en keek naar

beneden terwijl de zon haar haren in vuur en vlam zette.

‘Dat doet Jeanne altijd,’ zei het meisje. ‘Ze kijkt graag naar haar spiegelbeeld.’ Het meisje spuugde in de put terwijl we stonden te kijken.

‘Nu, als die put vergiftigd was, schoonheid, of besmeurd, zoals Jeanne net deed, dan kan een eenhoorn zijn hoorn in het water dopen en het water zuiveren. Wat vind je daarvan?’

Het meisje bewoog met haar tong de kruidnagel. ‘Wat wilt u dat ik ervan vind?’

‘Ik wil dat je aan me denkt als jouw eenhoorn. Er zijn tijden dat je besmeurd bent, ja, ook jij, schoonheid. Iedere vrouw.

Dat is de straf van Eva. Maar dan kun je gezuiverd worden, elke maand, als je mij maar voor je laat zorgen.' Ik zal je berijden en berijden, tot je lacht en huilt tegelijk.

'Elke maand opnieuw keer je terug naar Eden.' Die laatste zin kon geen vrouw weerstaan als ik op jacht was. Het idee van het paradijs leek ze te betoveren. In de hoop dat ze het zouden vinden spreidden ze maar al te graag hun benen voor me. En misschien vonden sommigen het ook wel.

Het meisje lachte, een rauwe lach deze keer. Ze was rijp. Ik strekte mijn hand uit om haar te plukken en ons gesprek te bezegelen.

‘Claude, ben jij daar? Waarom duurt het zo lang?’ Aan de andere kant van de gang ging een deur open en een vrouw stond met de armen over elkaar heen naar ons te staren. Ik liet mijn hand weer vallen.

‘Pardon, maman, hier is hij.’ Claude deed een pas terug en wees op mij. Ik boog.

‘Wat heb je in je mond?’ wilde de vrouw weten.

Claude slikte. ‘Kruidnagel, voor mijn kiespijn.’

‘Je kunt beter munt kauwen, dat werkt beter bij kiespijn.’

‘Ja, maman.’ Claude lachte weer,

waarschijnlijk door de uitdrukking op mijn gezicht. Ze draaide zich om, rende de kamer uit en sloeg de deur achter zich dicht. Haar voetstappen echoden nog na.

Ik huiverde. Ik had zojuist geprobeerd de dochter van Jean Le Viste te verleiden.

Al die keren dat ik in het huis aan de rue du Four was geweest, had ik de drie meisjes Le Viste alleen uit de verte gezien.

Rennend over de binnenplaats, met een groepje hofdames op weg naar Saint-Germain-des-Prés. Het meisje bij de put was er natuurlijk ook een. Als ik beter had opgelet, zou ik aan de kleur van hun haren en aan hun houding hebben kunnen zien dat zij en Claude zusters waren. Dan had

ik wel kunnen raden wie ze waren en dan had ik Claude nooit het verhaal van de eenhoorn verteld. Ik had er echter niet aan gedacht wie ze was, ik had er uitsluitend aan gedacht hoe ik haar in mijn armen zou kunnen krijgen.

Claude hoefde mijn woorden maar aan haar vader door te brieven en dan zou ik eruit worden gesmeten en zou de opdracht worden teruggenomen. Bovendien zou ik Claude nooit meer te zien krijgen.

Ik wilde haar meer dan ooit en niet alleen voor in bed... ik wilde naast haar liggen en tegen haar praten, die mond aanraken en haar aan het lachen maken. Ik vroeg me af waar ze zo snel heen was

gerend. Ik zou er nooit worden toegelaten, een Parijse kunstenaar en de dochter van een edelman, dat kon niet.

Ik stond heel stil deze dingen te denken. Misschien net te lang. De vrouw in de deuropening bewoog zodat de rozenkrans die aan haar rok hing tegen de knopen op haar mouw klingelde en ik maakte me los van mijn gedachten. Ze keek naar me alsof ze mijn gedachten kon lezen. Ze zei echter niets, maar duwde de deur open en liep weer naar binnen. Ik volgde haar.

Ik had in veel verblijven van adellijke vrouwen miniaturen geschilderd en dit verblijf verschilde niet veel van de andere.

Er was een kastanjehouten bed met zijden gordijnen van blauw en geel. Eikenhouten stoelen met geborduurde kussens stonden in een halve cirkel. Er waren een dressoir vol met flessen, een juwelenkistje en meerdere hangkasten voor jurken. Door het open raam was Saint-Germain-des-Prés te zien. De hofdames zaten bij elkaar in een hoek te borduren. Ze glimlachten naar me alsof ik met vijf personen was in plaats van alleen en ik verweet mezelf dat ik had kunnen denken dat Claude een van hen was.

Geneviève de Nanterre, de vrouw van Jean Le Viste en meesteres over het huis, ging bij het raam zitten. Het was duidelijk

dat ze ooit net zo mooi was geweest als haar dochter. Het was nog steeds een aantrekkelijke vrouw met een breed voorhoofd en een smalle kin, maar waar Claudes gezicht hartvormig was, was het hare driehoekig geworden. Vijftien jaar huwelijk met Jean Le Viste had de rondingen verstrakt, de kaak verhard en een frons in haar wenkbrauwen gebracht. Haar ogen waren als donkere krenten tegenover de heldere druiven van Claude.

Op ten minste één vlak won ze het van haar dochter; haar jurk was mooier. Crèmekleurig en groen brokaat, met een ingewikkeld patroon van bloemen en ranken. Om haar hals zaten prachtige

juwelen en haar haren waren gevlochten met zijde en parels. Je zou van haar nooit kunnen denken dat ze een hofdame was, ze zag eruit als iemand die bediend moest worden.

‘Je bent net met mijn man in de Grande Salie geweest,’ zei ze, ‘en jullie hebben de tapijten besproken.’

‘Ja, madame.’

‘Ik neem aan dat hij een veldslag wil hebben?’

‘Ja, madame, de Slag bij Nancy.’

‘Wat komt er dan op de tapijten te staan?’

‘Dat weet ik nog niet precies, madame. Monseigneur heeft me pas net verteld wat

hij wenst. Ik moet wat gaan tekenen voor ik het precies weet.'

'Komen er mannen op?'

'Zeker, madame.'

'Paarden?'

'Ja.'

'Bloed?'

'Pardon, madame?'

Geneviève de Nanterre wuifde met haar hand. 'Het is een slag. Stroomt er bloed uit de wonden?'

'Dat denk ik wel, madame. Karel de Stoute wordt natuurlijk omgebracht.'

'Heb je weleens een slag meegemaakt, Nicolas des Innocents?'

'Nee, madame.'

‘Ik wil dat je je voorstelt dat je soldaat bent.’

‘Maar ik ben hofschilder, van miniaturen, madame.’

‘Dat weet ik wel, maar nu ben je even een soldaat die in de Slag bij Nancy heeft gevochten. Je bent een arm kwijtgeraakt bij die slag. Je zit in de Grande Salie als gast van mijn man en mijzelf. Naast je zit je vrouw, een knappe jonge vrouw die je helpt met de onhandigheden die het verlies van een arm met zich meebrengt, het breken van brood, je zwaard omgespen, op je paard klimmen.’
Geneviève de Nanterre bracht een bepaald ritme in haar stem, alsof ze een wiegelied

zong. Ik kreeg het gevoel dat ik op een rivier dobberde zonder te weten waar ik zou eindigen.

Zou ze gek zijn? vroeg ik me af.

Geneviève de Nanterre kruiste haar armen en keek me met haar hoofd een beetje schuin aan. ‘Tijdens het eten kijk je naar de tapijten met daarop de slag waarbij je je arm bent kwijtgeraakt. Je ziet hoe Karel de Stoute afgeslacht wordt en je vrouw ziet het bloed uit zijn wonden spuiten. Overal zijn banieren van Le Viste. Maar waar is Jean Le Viste?’

Ik probeerde me te herinneren wat Léon had gezegd. ‘Monseigneur bevindt zich aan de zijde van de koning, madame.’

‘Ja. Tijdens de strijd bevonden mijn man en de koning zich zij aan zij aan het hof in Parijs, ver van Nancy. Hoe zou je je nu, als die soldaat, voelen in de wetenschap dat Jean Le Viste zijn gezicht niet heeft laten zien bij die slag terwijl op de tapijten overal zijn banieren wapperen?’

‘Ik zou denken dat monseigneur een belangrijk man is die zich aan de zijde van de koning bevindt, madame. Zijn goede raad is meer waard dan zijn vaardigheden op het slagveld.’

‘Ja, ja, dat is erg tactvol van je, Nicolas des Innocents. Je bent veel diplomatieker dan mijn man, maar ik ben bang dat het niet het goede antwoord is. Ik wil dat je er

goed over nadenkt en me dan naar
waarheid vertelt wat volgens jou zo'n
soldaat denkt.'

Nu wist ik waar de rivier van woorden
waarop ik dobberde me heen zou leiden.
Wat er zou gebeuren als ik eenmaal had
aangelegd, wist ik niet.

'Hij zou zich beledigd voelen, madame,
en zijn vrouw ook.'

Geneviève de Nanterre knikte.

'Inderdaad. Zie je wel.'

'Maar dat is geen reden...'

'De plus, wil ik niet dat mijn dochters
naar bloedige taferelen zitten te kijken als
we met gasten aan het eten zijn. Je hebt
Claude gezien; zou je willen dat ze naar

een vreselijke wond in de romp van een paard zit te kijken, of naar een man die wordt onthoofd? Tijdens het eten?’

‘Nee, madame.’

‘En dat gaat ook niet gebeuren.’

De hofdames in de hoek grijnsden naar me. Geneviève de Nanterre had me precies waar ze me hebben wilde. Ze was slimmer dan de meeste edele vrouwen die ik schilderde. Juist daarom wilde ik haar een plezier doen. Dat kon gevaarlijk worden.

‘Ik kan niet tegen de wensen van monseigneur ingaan, madame.’

Geneviève de Nanterre leunde naar achteren. ‘Zeg eens, Nicolas, weet je wie

heeft voorgesteld jou de tapijten te laten ontwerpen?’

‘Nee, madame.’

‘Dat heb ik gedaan.’

Ik staarde haar aan. ‘Waarom, madame?’

‘Ik heb aan het hof miniaturen van je gezien. Je weet er iets in te leggen wat me bevalt.’

‘Wat dan, madame?’

‘Hun spiritualiteit.’

Verbaasd boog ik. ‘Dank u, madame.’

‘Claude zou wel wat meer van die spiritualiteit kunnen gebruiken. Ik doe mijn best, maar ze luistert niet naar haar moeder.’

Er viel een pauze. Ik ging op mijn andere voet staan. ‘Wat... wat zou ik dan in plaats van een slag moeten schilderen, madame?’

Geneviève de Nanterres ogen schitterden. ‘Een eenhoorn.’

Ik verstijfde.

‘Een jonkvrouw en een eenhoorn,’ zei ze.

Ze moest me met Claude gehoord hebben. Ze moest het gehoord hebben, anders was ze nooit hiermee gekomen. Had ze gehoord hoe ik probeerde haar dochter te verleiden? Ik probeerde het van haar gezicht af te lezen. Ze leek nogal in haar nopjes met die glinstering in haar

ogen, ondeugend zelfs. Als ze het wist, kon ze Jean Le Viste vertellen dat ik had geprobeerd zijn dochter te verleiden, als Claude dat al niet had gedaan, en dan kreeg ik de opdracht zeker niet. En dat niet alleen: één woord van Geneviève de Nanterre aan het hof kon me mijn reputatie kosten en dan zou ik nooit meer ergens een miniatuurtje schilderen.

Ik had geen andere keus dan haar te vriend houden. ‘Houdt u erg van eenhoorns, madame?’

Een van de hofdames giechelde. Geneviève de Nanterre fronste haar wenkbrauwen en het meisje hield haar mond. ‘Ik heb er nog nooit een gezien,

dus hoe zou ik dat moeten weten? Nee, ik denk aan Claude. Zij is er gek op en als oudste dochter zal zij de tapijten eens erven. Dan kan er net zo goed iets op staan wat ze mooi vindt.’

Ik had praatjes gehoord over het gezin sans erfgenaam en hoe erg het voor Jean Le Viste was dat er niemand was om zijn geliefde wapen aan na te laten. De schuld van het baren van drie dochters moest zwaar drukken op zijn vrouw. Ik bekeek haar wat vriendelijker.

‘Wat wilt u dat de eenhoorn doet, madame?’

Geneviève de Nanterre wuifde met haar hand. ‘Wat stel je zelf voor?’

‘Er kan op gejaagd worden. Dat zal monseigneur zeer behagen.’

Ze schudde haar hoofd. ‘Ik wil geen paarden en bloedvergieten. En het zou Claude niet bevallen als de eenhoorn moest sterven.’

Ik durfde het verhaal van de magische kracht van zijn hoorn niet te vertellen. Ik zou het met het idee van Claude moeten doen. ‘Een jonkvrouw zou een eenhoorn kunnen verleiden. Op elk tapijt komt dan een scène van de jonkvrouw in het bos terwijl ze probeert hem met muziek en voedsel en bloemen te lokken en uiteindelijk ligt hij met zijn kop in haar schoot. Dat is een geliefd verhaal.’

‘Misschien. Claude zou dat wel leuk vinden. Die staat nog aan het begin van haar leven. Ja, een maagd die de eenhoorn verleidt, is misschien wel de oplossing. Hoewel het me evenveel verdriet kan doen als een slagveld terwijl ik zit te dineren.’ Het laatste zei ze vooral tegen zichzelf.

‘Hoezo, madame?’

‘Dan word ik omringd door verleiding, jeugd, liefde. Wat betekenen die voor mij?’

Ze probeerde onverschillig te klinken, maar klonk juist verlangend.

Ze deelt niet het bed met haar echtgenoot, dacht ik. Ze heeft haar dochters en heeft zodoende haar plicht

gedaan. En dan nog niet eens naar
genoegen, geen zonen. Nu is ze van hem
afgesloten en er is haar niets overgebleven.
Het was niet mijn gewoonte medelijden te
hebben met adellijke vrouwen, met hun
warme vuur, volle maag en hofdames om
ze te bedienen. Op dat moment had ik
echter met Geneviève de Nanterre te
doen. Plotseling kreeg ik een visioen over
hoe ik er zelf over tien jaar aan toe zou
zijn. Na lange reizen, strenge winters,
ziektes, alleen in een koud bed met
pijnlijke gewrichten zodat ik geen kwast
meer kon vasthouden. Als ik mijn nut niet
meer kon bewijzen, wat zou er dan van me
terechtkomen? Dan zou de dood welkom

zijn. Ik vroeg me af of zij er ook zo over dacht.

Ze keek me met haar bedroefde en intelligente ogen aan.

Er zal ook iets van haar in de tapijten komen, bedacht ik in een opwelling. Ze zullen niet alleen over verleiding in het bos gaan, maar ook nog over iets anders. Niet alleen over een maagd, maar ook over een vrouw die wel weer maagd zou willen zijn, zodat de tapijten de hele levenscyclus van een vrouw behandelden, het begin en het eind. Al haar keuzes samengebonden in één. Ik glimlachte haar toe.

Bij Saint-Germain-des-Prés luidde een bel.

‘sexten, madame,’ zei een van de hofdames.

‘Daar ga ik heen,’ zei Geneviève de Nanterre. ‘We hebben de andere missen al gemist en ik kan vanavond ook niet naar de Vespers, ik word bij mijn heer aan het hof verwacht.’ Ze stond op en een andere dame kwam haar het kistje brengen. Ze maakte de sluiting van haar halssnoer los, deed het af en liet de juwelen even glinsteren voor ze in het kistje vielen. Haar hofdame hield haar een met parels ingelegd kruis aan een lange ketting voor en toen Geneviève de Nanterre knikte, liet ze het over het hoofd van haar meesteres glijden. De andere dames legden hun

borduurwerk aan de kant en pakten hun spullen. Ik wist dat ik kon gaan.

‘Pardon, madame, maar zal monseigneur het eens zijn met eenhoorns in plaats van een slag?’

Geneviève de Nanterre schikte een geribbelde ceintuur om haar middel terwijl een van de hofdames een paar spelden uit haar donkerrode rok losmaakte zodat die tot op de vloer viel en er geen groen met witte bloemen en ranken meer te zien waren. ‘Daar zul jij hem van moeten overtuigen.’

‘Maar... maar dat kunt u hem toch beter zelf vertellen, madame? U heeft hem er per slot van rekening ook van overtuigd

dat ik de ontwerpen moest maken.'

'O, maar dat was eenvoudig; hij geeft geen zier om mensen. De ene of de andere kunstenaar betekent niets voor hem, zolang ze aan het hof maar geaccepteerd zijn. Het onderwerp van de opdracht is iets tussen hem en u. Ik word niet geacht me daar mee te bemoeien. Het is dus het beste als u het hem vertelt.'

'Misschien kan Léon Le Vieux met hem praten.'

Geneviève de Nanterre snoof. 'Léon zou nooit tegen de wensen van mijn man ingaan. Die beschermt zijn eigen hachje. Hij is intelligent, maar niet slim, en om Jean te overtuigen moet je slim zijn.'

Fronsend keek ik naar de grond. Het beeld van de ontwerpen die ik zou gaan maken, had me verblind. Nu drong de moeilijke positie waarin ik me bevond pas goed tot me door. Ik zou zelf ook liever een eenhoorn en een jonkvrouw maken dan een slagveld met allemaal paarden, maar ook ik ging niet graag in tegen de wensen van Jean Le Viste. Het zag er echter naar uit dat ik geen keus had. Ik zat gevangen in een web dat geweven was tussen Jean Le Viste en zijn vrouw en dochter, en ik zag geen uitweg. Deze tapijten worden mijn ondergang, dacht ik.

‘Ik heb een plannetje, madame.’ De hofdame die nu sprak, was de minst

knappe, maar haar ogen, die tijdens het denken heen en weer flitsten, stonden vrolijk. ‘Het is een woordgrapje. U weet dat uw man daarvan houdt.’

‘Inderdaad,’ stemde Geneviève de Nanterre met haar in.

‘Visté betekent "snelheid". Een eenhoorn is visté, n'est-ce pas? Het is het snelste dier. Als we aan een eenhoorn denken, denken we dus aan Viste.’

‘Béatrice, wat ben je toch slim. Als het werkt, mag je van mij met deze Nicolas des Innocents trouwen. Dan krijg je mijn zegen.’

Mijn hoofd schoot omhoog. Béatrice lachte en alle vrouwen deden mee. Ik

glimlachte beleefd. Ik had geen idee of Geneviève de Nanterre een grapje maakte of niet.

Nog altijd lachend ging Geneviève de Nanterre haar hofdames voor en liet mij alleen staan.

In de stille kamer bleef ik staan. Ik moest een lange stok zien te vinden en dan teruggaan naar de Grande Salie om verder te gaan met mijn meetwerk. Het was echter heerlijk om even hier te blijven zonder dat ik door de hofdames werd aangegaapt en op mijn gemak na te denken.

Ik keek om me heen. Aan de muren hingen twee tapijten, met de Maria-

Boodschap die ik voor haar had geschilderd ernaast. Ik bestudeerde de tapijten. Het waren druivenplukkers, mannen die de trossen afsneden terwijl vrouwen op de druiven stampen, de rokken hoog opgetrokken om hun besmeurde kuiten te laten zien. Ze waren veel groter dan het schilderij en hadden minder diepte. Door het weven kregen ze iets ruws en scherpers en kwamen ze minder dichtbij dan de Maagd in mijn schilderij. Ze hielden de kamer echter warm.

Een zaal vol hiervan zou een eigen klein wereldje zijn, een wereld vol van deze vrouwen in plaats van paarden en

vechtende mannen. Dat zou ik veel liever doen, hoe moeilijk het ook zou worden Jean Le Viste te overtuigen.

Ik keek uit het raam. Geneviève de Nanterre en Claude Le Viste liepen met wapperende rokken met de hofdames naar de kerk. De zon was zo fel dat mijn ogen begonnen te tranen en ik moest knippen. Toen ik weer wat kon zien, waren ze uit het zicht verdwenen en liep daar het dienstmeisje dat mijn kind droeg. Ze had een mand in haar hand en ploeterde de andere kant op.

Waarom was die hofdame in de lach geschoten bij de gedachte dat ze met mij zou trouwen? Hoewel ik nog niet veel aan

een huwelijk had gedacht, was ik er wel van uitgegaan dat ik op een dag een vrouw zou hebben die op mijn oude dag voor me kon zorgen. Ik stond aan het hof goed bekend, ik had geregeld opdrachten en nu waren er deze tapijten om mij en mijn vrouw te onderhouden. Grijsz haren had ik nog niet, ik was maar twee tanden kwijt en als het moest kon ik haar drie keer per nacht berijden. Natuurlijk was ik kunstenaar en geen edelman of rijk koopman. Maar ik was ook geen smid, schoenlapper of boer. Mijn handen waren schoon en mijn nagels geknipt. Waarom moest ze dan zo hard lachen?

Ik besloot eerst maar verder te gaan met

de zaal opmeten, wat voor ontwerp er ook aan de muur zou komen. Ik had een stok nodig en ging op zoek naar de rentmeester. Die was in de voorraadkamer en telde kaarsen na. Hij was net zo chagrijnig als daarvoor, maar verwees me naar de stallen. ‘En uitkijken met die stok van je,’ waarschuwde hij me. ‘Als je maar geen brokken maakt.’

Ik grijnsde. ‘Ik wist niet dat je zo’n fatsoensrakker was.’

De rentmeester fronste. ‘Dat bedoelde ik niet, maar het verbaast me van jou niets dat je het zo opvat. Iemand die zijn eigen stok niet beheersen kan.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Je weet best wat ik bedoel. Wat je Marie-Céleste hebt aangedaan.’

Marie-Céleste, de naam zei me niets.

Toen de rentmeester mijn niet-begrijpende blik zag, snauwde hij: ‘Het meisje dat je kind draagt, viezerik.’

‘O, die. Die had beter moeten uitkijken.’

‘Jij had ook beter moeten uitkijken. Het is een braaf kind, ze verdient iets beters dan jou.’

‘Het is heel zielig voor Marie-Céleste, maar ik heb haar geld gegeven en dat komt heus wel goed. Nu moet ik die stok hebben.’

De rentmeester mopperde wat. Toen ik

me omdraaide om weg te gaan, mompelde hij: ‘Kijk jij maar goed uit, viezerik.’

In de stallen vond ik een stok en ik droeg die net de binnenplaats over toen Jean Le Viste zelf het huis uit kwam lopen. Hij stoof voorbij zonder me een blik waardig te keuren, hij dacht zeker dat ik een bediende was en ik riep:

‘Monseigneur! Heeft u een momentje alstublieft?’ Als ik nu niets zei, was er misschien geen gelegenheid meer hem alleen te spreken.

Jean Le Viste draaide zich om om te kijken wie hem riep, gromde toen iets en liep door. Ik begon te rennen om hem in te halen. ‘Alstublieft, monseigneur, ik

wilde het nog even over die tapijten hebben.’

‘Dan moet je mij niet hebben, maar Léon.’

‘Natuurlijk, monseigneur, maar ik dacht dat het beter was zoiets belangrijks als deze tapijten rechtstreeks met u te bespreken.’ Ik haastte me achter hem aan en de stok haakte achter een steen en viel kletterend op de grond. De hele binnenplaats echode van het geluid. Jean Le Viste bleef staan en keek me woedend aan.

‘Ik maak me zorgen, monseigneur,’ zei ik gauw. ‘Ik ben bang dat u de muren niet gaat bekleden met wat iedereen verwacht

van een zo geëerd lid van de hofhouding. De president van de Cour des Aides nog wel.' Ik verzon maar wat terwijl ik sprak.

'Waar heb je het over? Ik heb het druk.'

'Ik heb ontwerpen gezien die een aantal hoogstaande families dit jaar door mijn collega-ontwerpers hebben laten maken. Al deze tapijten hebben één ding gemeen: een achtergrond van millefleurs.' Dat was in elk geval waar, een achtergrond met veel bloemen werd op dit moment veel gebruikt, zeker nu wevers uit het noorden die techniek hadden geperfectioneerd.

'Bloemen?' herhaalde Jean Le Viste, en hij keek naar zijn voeten of hij zojuist in iets viezigs was getrapt.

‘Ja, monseigneur.’

‘Er zijn geen bloemen op een slagveld.’

‘Nee, monseigneur. Maar ze weven ook geen slagvelden. Veel van mijn collega’s hebben scènes ontworpen met... met eenhoorns erin, monseigneur.’

‘Eenhoorns?’

‘Jawel, monseigneur.’ Jean Le Viste keek zo sceptisch dat ik er meteen een leugentje bovenop gooide waarvan ik hoopte dat hij er niet achter zou komen. ‘Verschillende hoogstaande families laten ze maken: Jean d’Alenjon, Charles de St. Emilion, Philippe de Chartres.’ Ik probeerde namen te bedenken van mensen bij wie Jean Le Viste niet op bezoek zou

gaan omdat ze te ver weg woonden, te adellijk waren voor Le Viste of juist niet adellijk genoeg.

‘Ze laten geen slagveld maken?’
herhaalde Jean Le Viste.

‘Nee, monseigneur.’

‘Eenhoorns.’

‘Ja, monseigneur, die zijn helemaal à la mode op het moment. En het leek me ook dat een eenhoorn uitstekend bij uw familie zou passen.’ Ik vertelde hem het woordgrapje van Béatrice.

Jean Le Viste bleef onbewogen kijken, maar hij knikte en dat was alles wat ik nodig had. ‘Weet je ook wat je die eenhoorn wilt laten doen?’

‘Ja, monseigneur, dat weet ik.’

‘Goed. Bespreek het maar met Léon en breng me voor Pasen de tekeningen.’ Jean Le Viste draaide zich om en liep het binnenplein af. Ik boog tegen zijn rug.

Het was helemaal niet zo moeilijk geweest om hem te overtuigen als ik had gedacht. Ik had gelijk dat Jean Le Viste wilde wat iedereen had. Maar ja, dat is de adel die niet van generatie op generatie wordt doorgegeven; die imiteren liever dan dat ze uitvinden. Het kwam niet in Jean Le Viste op dat hij meer respect zou verdienen als hij tapijten liet maken met een slagveld op een moment dat niemand anders dat deed. Zo zeker van zijn zaak als

hij leek, hij zou nooit zelf ergens mee beginnen. Zolang hij er maar niet achter kwam dat niemand wandtapijten had met eenhoorns, zat ik op rozen. Natuurlijk moest ik wel heel mooie en verfijnde tapijten ontwerpen, zo mooi dat de hele familie ook zulke tapijten zou willen hebben en dat Jean Le Viste trots kon zijn dat hij de eerste was geweest.

Ik wilde echter niet alleen hem een plezier doen, maar ook zijn vrouw en dochter. Ik weet niet wat ik belangrijker vond, het knappe gezichtje van Claude of het verdrietige van Geneviève. Misschien was er voor beiden een plekje in het bos van de eenhoorn.

Die avond dronk ik in Le Coq d'Or op de nieuwe opdracht en ik kon later niet goed slapen. Ik droomde van eenhoorns en jonkvrouwen die omgeven waren door bloemen, een meisje dat op een kruidnagel kauwde, een ander meisje dat in een put staarde, een vrouw die juwelen boven een kistje hield en een meisje dat een valk voerde. Het was geen nachtmerrie, maar een droom vol verlangen.

De volgende morgen werd ik wakker met een helder hoofd en stond ik te trappelen om mijn dromen waar te maken.

Claude le Viste

Maman vroeg papa naar de tapijten op maandag na de mis op paaszondag en toen hoorde ik dat de kunstenaar nog eens zou komen. We liepen met z'n allen terug naar de rue du Four en Jeanne en Petite Geneviève wilden dat ik met ze mee vooruit zou rennen, maar ik bleef achter om te luisteren. Ik ben er goed in dingen te horen die niet voor mijn oren zijn bedoeld.

Maman probeert papa zo min mogelijk lastig te vallen, maar hij leek in een goed

humeur te zijn, hij was zeker blij dat hij weer in de zon liep na zo'n ellenlange mis! Op haar vraag antwoordde hij dat hij de tekeningen al geruime tijd in zijn bezit had en dat Nicolas des Innocents ze binnenkort zou komen bespreken. Tot nu toe had hij weinig over de tapijten gesproken. Het ergerde hem dat hij dat moest toegeven. Ik denk dat hij er spijt van heeft dat hij het slagveld heeft verruild voor de eenhoorns. Papa laat zich graag op zijn slagvelden en zijn koning voorstaan. Daarna vertrok hij plotseling en zei dat hij de rentmeester nodig moest spreken. Béatrice en ik keken elkaar aan en giechelden, wat ons een boze blik van

maman opleverde.

Ik dank de hemel op mijn blote knietjes voor Béatrice. Zij heeft me alles verteld, van de verandering van veldslag naar eenhoorn, haar eigen slimme woordgrapje Viste en, het mooiste van alles, de naam van Nicolas. Dat zou maman me allemaal nooit hebben verteld en de deur naar haar kamer is te dik, dus toen hij bij haar was, kon ik niets horen, behalve dan de lach van Béatrice. Gelukkig vertelt Béatrice me wel dingen en het duurt niet al te lang meer of ze wordt mijn hofdame. Maman kan haar wel missen en ze wil zelf ook veel liever bij mij zijn, dan kan ze meer plezier maken.

Maman is tegenwoordig zo saai, ze wil alleen nog maar bidden en ze staat erop twee keer per dag naar de mis te gaan. Soms heb ik dansles tijdens Terce of Sexten, maar ik moet mee naar de Vespers voor de muziek en dan word ik zo ongedurig dat ik wel kan gillen. Als we in Saint-Germain-des-Prés zitten, dan beginnen mijn voeten te wiebelen en alle vrouwen die bij mij in de bank zitten voelen het, maar niemand weet waar het vandaan komt, behalve Béatrice, die dan een hand op mijn been legt om me te kalmeren. De eerste keer dat ze dat deed, sprong ik gillend overeind, zo verbaasd was ik. Maman leunde naar voren en keek

me boos aan en de priester draaide zich ook al om. Ik moest bijna mijn hele mouw in mijn mond proppen om niet te lachen.

Het lijkt wel of ik maman erger, hoewel ik niet weet wat haar nu zo dwarszit. Ze irriteert mij ook, ze zegt steeds dat ik te veel lach, dat ik te hard loop, dat mijn jurk stoffig is of dat mijn tiara niet recht zit. Ze behandelt me als een kind en verwacht tegelijkertijd dat ik me als een vrouw gedraag. Ik mag niet uitgaan wanneer ik dat wil, ze zegt dat ik te oud ben voor de kermis overdag bij Saint-Germain-des-Prés en te jong om 's avonds te gaan. Ik ben niet te jong, andere meisjes van veertien gaan wel 's avonds naar de kermis

om de jongleurs te zien. En een aantal is al verloofd. Zodra ik daarnaar vraag, zegt maman dat ik wat meer respect moet hebben en moet wachten tot papa besluit wanneer en met wie ik zal trouwen. Ik word daar zo boos over. Als ik een vrouw moet zijn, waar is dan mijn man?

Gisteren probeerde ik mamans biecht bij Saint-Germain-des-Prés af te luisteren om te horen of ze er spijt van heeft dat ze zo hatelijk tegen me doet. Ik verborg me achter een pilaar bij de biechtstoel, maar haar stem was zo zacht dat ik heel dichtbij moest gaan staan. Het enige wat ik kon horen was: ‘*Ça c’est mon seul désir,*’ voor een van de priesters me zag en

wegstuurde. ‘Mon seul désir,’ mompelde ik in mezelf. Mijn enig verlangen. Het was zo’n betoverende uitspraak dat ik het de hele dag in mezelf bleef herhalen.

Zodra ik wist dat Nicolas zou komen, wist ik dat ik hem moest zien. C’est mon seul désir. Ha. Daar heb je mijn man. Hij is niet uit mijn gedachten geweest sinds de dag dat ik hem leerde kennen.

Natuurlijk heb ik tegen niemand wat gezegd, alleen tegen Béatrice, en die sprak tot mijn verbazing helemaal niet aardig over hem. Dat is haar enige fout. Ik beschreef net zijn ogen, dat ze kastanjebruin zijn en een beetje gerimpeld in de hoeken zodat hij er altijd een beetje

bedroefd uitziet, ook als hij dat duidelijk niet is. ‘Hij is je niet waard,’ onderbrak Béatrice me. ‘Het is gewoon een kunstenaar en bovendien is hij niet te vertrouwen. Je kunt beter naar de hoge heren kijken.’

‘Als hij onbetrouwbaar was, zou mijn vader hem nooit hebben gevraagd,’ bestreed ik haar. ‘Oom Léon zou het niet hebben goedgevonden.’ Léon is niet echt een oom van me, maar een oude koopman die mijn vaders belangen behartigt en mij als een nichtje behandelt. Tot voor kort kietelde hij me onder mijn kin en nam hij snoepjes voor me mee, maar nu zegt hij dat ik rechtop moet staan en mijn haren

moet kammen. ‘Zeg maar wat voor echtgenoot je wilt en dan zal ik wel kijken of er een in de aanbieding is,’ zegt hij steeds. Wat zou hij opkijken als ik Nicolas beschreef! Ik weet dat hij de kunstenaar maar niks vindt, ik heb een gesprek met papa afgeluisterd, toen probeerde hij papa de eenhoorns uit zijn hoofd te praten. Hij vond dat dat niet paste bij de Grande Salie. De deur van papa’s kamer is niet zo dik en als ik mijn oor tegen het sleutelgat houd, kan ik ze horen. Papa wilde echter niet weer van gedachten veranderen. Dat had ik Léon van tevoren wel kunnen vertellen. Het was al erg genoeg dat hij een keer overstag moest en het

terugdraaien was ondenkbaar.

Zodra ik wist dat Nicolas weer naar de rue du Four zou komen, haastte ik me naar de rentmeester om te vragen wanneer dat zou zijn. Zoals gewoonlijk was de rentmeester in de voorraadkamer dingen aan het tellen. Hij is altijd bang dat we worden bestolen. Hij keek nog geschokter dan Béatrice toen ik Nicolas' naam noemde. 'Maar met hem wilt u toch niets te maken hebben, mademoiselle?' vroeg hij.

'Ik vraag je alleen wanneer hij komt,' zei ik lief lachend. 'En als je het me niet vertelt, moet ik naar papa gaan en zeggen dat je voor mij niet erg hulpvaardig bent.'

De rentmeester trok een gezicht.
‘Donderdag tijdens de Sexten,’ mompelde hij. ‘Hij, en Léon ook.’

‘Zie je wel, dat viel toch wel mee. Als je me gewoon vertelt wat ik wil weten, ben ik heel tevreden.’

De rentmeester boog, maar hij keek me helemaal na toen ik wegliep. Het leek of hij wat wilde zeggen, maar zich bedacht. Dat zag er erg komisch uit en lachend maakte ik me uit de voeten.

Het was de bedoeling dat ik donderdag met maman en mijn zusjes een nachtje bij mijn grootmoeder in Nanterre zou blijven slapen, maar ik wendde buikpijn voor, zodat ik thuis moest blijven. Jeanne wilde

ook net doen alsof toen ze hoorde dat ik thuisbleef, ook al wist ze niet waarom. Ik kon haar niet over Nicolas vertellen, ze is te jong om dat te begrijpen. Ze bleef zo lang rondhangen dat ik nare dingen tegen haar moest gaan zeggen, zodat ze huilend wegliep. Daarna voelde ik me ellendig, zo hoorde ik niet met mijn zusje om te gaan. Zij en ik zijn ons hele leven heel nauw verbonden geweest. Tot voor kort deelden we hetzelfde bed en Jeanne moest ook al huilen toen ik zei dat ik alleen wilde gaan slapen. Maar ik ben tegenwoordig 's nachts zo onrustig. Ik gooi de dekens van me af en lig te woelen en bij het idee dat er nog een lichaam bij me in bed zou

liggen, behalve dat van Nicolas, lopen de kriebels over mijn rug.

Jeanne brengt nu meer tijd door met Petite Geneviève, die echt lief is, maar pas zeven, en Jeanne heeft altijd de voorkeur gegeven aan oudere meisjes. Bovendien is Petite Geneviève mamans lieveling en dat ergert Jeanne. Natuurlijk draagt ze mamans prachtige naam, terwijl wij namen hebben die ons eraan herinneren dat we niet de jongens zijn die papa zo graag wilde hebben.

Maman liet Béatrice achter om op me te passen en zij en mijn zusters vertrokken naar Nanterre. Ik stuurde Béatrice eropuit om wat sinaasappelschillen met honing te

halen, waar ik gek op ben. Ik stond erop dat ze ze bij een stalletje in de buurt van de Notre Dame haalde. Ze rolde met haar ogen, maar ze ging wel. Ik zuchtte diep toen ze eindelijk weg was en ging naar mijn eigen kamer. Mijn tepels wreven langs mijn onderjurk en op bed drukte ik een kussen tussen mijn benen, verlangend naar een lichaam om de vraag van het mijne te beantwoorden. Ik voelde me als een psalm tijdens een mis die plotseling wordt afgebroken zonder te worden uitgezongen.

Uiteindelijk stond ik op, schikte mijn jurk en tiara en rende naar de privévertrekken van mijn vader. De deur

stond open en ik stak mijn hoofd om de hoek. Ik zag alleen Marie-Céleste, die bij de haard hurkte om het vuur aan te steken. In mijn jonge jaren, als we in de zomer in Chateau d'Arcy waren, nam Marie-Céleste mij en Jeanne en Petite Geneviève mee naar de rivier, waar ze ondeugende liedjes zong tijdens het wassen van de kleren. Ik wilde haar over Nicolas des Innocents vertellen, waar ik wilde dat hij zijn handen legde en wat ik met mijn tong zou doen. Het waren tenslotte haar liedjes en verhalen die me op dergelijke gedachten hadden gebracht. Er was echter iets wat me tegenhield. Ze was mijn vriendin geweest toen ik nog een

meisje was, maar nu word ik ouder en zal ik snel mijn eigen hofdame hebben en me gaan voorbereiden op een echtgenoot en het was niet langer netjes om met haar over zulke dingen te spreken.

‘Waarom steek je het vuur aan, Marie-Céleste?’ vroeg ik, terwijl ik het antwoord al wist.

Ze keek naar me op. Er zat een zwarte veeg op haar voorhoofd alsof het nog steeds Aswoensdag was. Het was altijd al een slordig meisje geweest. ‘Er komt bezoek, mademoiselle,’ zei ze. ‘Voor uw vader.’

Het hout begon te roken en er likten wat vlammetjes hier en daar. Marie-

Céleste greep een stoel en hees zich kreunend overeind. Ze zag er dikker uit dan vroeger en ontzet staarde ik naar haar lijf. ‘Marie-Céleste, ben je zwanger?’

Het meisje liet haar hoofd hangen. Wat vreemd, al die liedjes die ze had gezongen over meisjes die zich lieten strikken. Ze had vast nooit gedacht dat het haar zou overkomen. Natuurlijk wil iedere vrouw een kind, maar zo niet, niet zonder man.

‘Onnozele hals,’ schold ik haar uit. ‘Van wie?’

Marie-Céleste wuifde met haar hand alsof ze de vraag wilde wegslaan.

‘Werkt hij hier?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Alors, gaat hij met je trouwen?’

Marie-Céleste keek kwaad. ‘Nee.’

‘Maar wat moet je dan?’

‘Ik weet het niet, mademoiselle.’

‘Maman zal woest zijn. Heeft ze je al gezien?’

‘Ik blijf bij haar uit de buurt, mademoiselle.’

‘Ze komt er snel genoeg achter. Je moet een mantel dragen om het te verbergen.’

‘Dienstmeisjes dragen geen mantels, mademoiselle. En met een mantel aan kan ik niet werken.’

‘Zo te zien kun je binnenkort toch al niet meer werken. Je zult terug moeten naar je familie. Attends, je moet toch iets

tegen maman zeggen. Ik weet het al. Zeg dat je moeder ziek is en dat je voor haar moet zorgen. Als de baby is geboren, kun je weer terugkomen.’

‘Ik kan zo mijn meesteres niet onder ogen komen, mademoiselle. Ze ziet meteen wat er aan de hand is.’

‘Dan vertel ik het haar wel als ze terugkomt uit Nanterre.’ Ik had met Marie-Céleste te doen en wilde haar graag helpen.

Marie-Célestes gezicht klaarde op. ‘O, dank u wel, mademoiselle. Dat is heel aardig van u.’

‘Je kunt maar het beste zo snel mogelijk vertrekken.’

‘Dank u wel, mademoiselle. Dank u. Ik zie u wel weer als ik terug ben.’

‘Dat zou leuk zijn. Als het een jongetje is, noem je hem dan naar zijn vader?’

Marie-Céleste kneep haar ogen samen. ‘Nooit,’ zei ze spottend. ‘Hij wil er niets mee te maken hebben, dus dan wil ik niets met hem te maken hebben.’

Nadat ze was vertrokken, keek ik papa’s kamer rond. Het is geen gezellige kamer. Er liggen geen kussens op de eikenhouten stoelen en ze kraken als je je beweegt. Ik denk dat papa ze expres zo heeft laten maken, zodat niemand lang bij hem blijft zitten. Het is me opgevallen dat oom Léon altijd blijft staan als hij bij papa op

bezoek is. Aan de muren hangen kaarten van zijn bezittingen: Chateau d'Arcy, ons huis aan de rue du Four en het familiehuis van de Le Vistes in Lyon, en ook kaarten en disputen waaraan papa werkt voor de koning. Zijn eigen boeken staan achter slot en grendel in een boekenkast.

In de kamer staan twee tafels: een waaraan papa schrijft en een grotere waarop hij kaarten en papieren uitspreidt die hij voor een vergadering nodig heeft. Die is meestal leeg, maar vandaag waren er grote vellen papier op blijven liggen. Ik keek naar de bovenste en deed toen van verbazing een stap naar achteren. Het was een tekening, van mij. Ik stond tussen een

leeuw en een eenhoorn met een parkiet op een gehandschoende vinger. Ik droeg een prachtige jurk en halssnoer, een eenvoudige omslagdoek om mijn hoofd en mijn haar hing los. Ik keek zijdelings naar de eenhoorn en lachte alsof ik een binnenpretje had. Het was een mooie eenhoorn, stevig en wit, en hij steigerde met zijn lange, kronkelige hoorn omhoog. Hij had zijn kop van mij weggedraaid alsof hij probeerde niet betoverd te raken door mijn schoonheid. Hij droeg een manteltje met het wapen van de Le Vistes. Het leek wel of de wind door de tekening waaide, waardoor zijn manteltje opwaaide en ook dat van de steigerende

leeuw en mijn omslagdoek en de standaard van de Le Vistes die de leeuw in zijn poot had.

Ik bleef lang naar de tekening staren. Ik kon mijn ogen er niet van afhouden of haar opzij schuiven om de volgende te bekijken. Hij had mij getekend. Hij dacht net zo aan mij als ik aan hem. Mijn borsten tintelden. Mon seul désir.

Plotseling hoorde ik stemmen in de hal. De deur zwaaide open en het enige wat ik kon bedenken, was me op de grond te laten zakken en onder de tafel kruipen. Het was er donker en het was vreemd daar helemaal alleen te zitten. Normaal gesproken verstopte ik me samen met mijn

zusjes op zulke plekjes en dan giechelden we zo hard dat we meteen werden gevonden. Met mijn armen om mijn knieën bad ik dat niemand me zou zien.

Er kwamen twee mannen binnen die meteen bij de tafel gingen staan. De een droeg de lange bruine mantel van de koopman en moest oom Léon zijn. De andere had een grijze tuniek tot op zijn knieën en een blauwe broek. Zijn kuiten waren welgevormd en nog voor hij zijn mond opendeed, wist ik dat het Nicolas was. Ik had niet voor niets zoveel dagen alleen aan hem gedacht. In gedachten had ik alle details doorgenomen: de breedte van zijn schouders, de bruine krulletjes in

zijn nek, zijn achterwerk als twee kersen en de strakke lijn van zijn kuiten.

Nu zou ik nog meer details in me kunnen opnemen, want terwijl de mannen spraken, zag ik alleen hun benen. Ik kon me de uitdrukking op het gezicht van Nicolas wel voorstellen. De rimpels in zijn voorhoofd, de samengeknepen ogen die mij in de tekening bestudeerden, de lange vingers die over het ruwe tekenpapier streken. Dat stelde ik me allemaal voor in mijn donkere schuilplaats onder de tafel.

‘Monseigneur komt er zo aan,’ zei oom Léon. ‘Laten we intussen een paar dingen beschouwen.’ Ik hoorde geritsel van papier.

‘Was hij tevreden over de ontwerpen?’ vroeg Nicolas. ‘Was hij vol lof?’

Léon gaf geen antwoord, maar Nicolas hield aan: ‘Hij moet toch iets hebben gezegd. Je kunt toch zien dat dit tekeningen van de hoogste kwaliteit zijn. Hij moet haast wel buiten zichzelf van vreugde zijn.’

Léon gniffelde. ‘Het ligt niet in de natuur van monseigneur om waar dan ook over buiten zichzelf van vreugde te geraken.’

‘Maar hij heeft ze toch zeker wel goedgekeurd?’

‘Je gaat te ver, Nicolas. In deze zaken wacht je tot je opdrachtgever zich

uitspreekt. Alors, je moet je op deze ontmoeting voorbereiden. Het eerste wat je moet weten is dat hij de tekeningen niet heeft bekeken.'

'Maar hij heeft ze al een week in huis!'

'Ja, en hij zal ook zeggen dat hij ze zorgvuldig heeft bestudeerd, maar hij heeft er geen blik op geworpen.'

'Waarom in de naam van de Notre Dame niet?'

'Monseigneur Le Viste heeft het erg druk en bemoeit zich pas met zaken wanneer die aan de orde zijn. Dan neemt hij snel een beslissing en verwacht dat hij zonder vragen wordt gehoorzaamd.'

Nicolas snoof. 'Doet een edelman op

deze manier zaken als het over zo'n belangrijke opdracht gaat? Ik vraag me af of iemand met echt blauw bloed ook zo te werk gaat.'

Oom Léon sprak zacht: 'Jean Le Viste is zich maar al te bewust van deze meningen over hem.' Ik kon de frons op zijn voorhoofd in zijn stem horen. 'Door hard te werken en zijn koning trouw te zijn probeert hij de minachting die hem, zelfs van kunstenaars als jij, ten deel valt, te compenseren.'

'Mijn respect voor hem is niet zo gering dat ik niet voor hem zou willen werken,' zei hij snel.

'Natuurlijk niet. Je moet praktisch

blijven, een sou is een sou, of die nu van een edelman of een bedelaar komt.’

Beide mannen lachten. Ik gooide mijn hoofd naar achteren en stootte bijna tegen de onderkant van de tafel. Hun gelach beviel me niet. Papa staat me niet erg na, hij is tegen mij net zo kil als tegen ieder ander, maar het beviel me ook weer niet dat zijn naam en reputatie te grabbel werden gegooid. En dan door oom Léon. Dat had ik niet van hem verwacht. De volgende keer dat ik hem zag, zou ik op zijn tenen trappen, of erger.

‘Ik zal niet ontkennen dat de ontwerpen veelbelovend zijn,’ zei hij nu.

‘Veelbelovend! Veelbelovend? Ze zijn

veel meer dan dat.’

‘Als je nu even je mond kunt houden, zal ik je helpen deze tapijten nog beter te maken dan ze al zijn. Je staat te dicht bij je eigen ontwerpen om te kunnen zien hoe ze verbeterd kunnen worden. Vreemde ogen zien de onvolkomenheden beter.’

‘Welke onvolkomenheden?’ wilde Nicolas weten, en hij echode daarmee mijn gedachten. Wat zou de tekening mooier kunnen maken dan hij al was?

‘Ik heb bij het bekijken twee dingen bedacht en Jean Le Viste zal ongetwijfeld ook nog met een voorstel komen.’

‘Welke twee dingen?’

‘Het worden zes tapijten aan de muren

van de Grande Salie, n'est-ce pas? Twee grote en vier kleinere.'

'Ja.'

'En ze verbeelden de verleiding van de eenhoorn door de jonkvrouw, n'est-ce pas?'

'Dat heb ik met monseigneur afgesproken.'

'De verleiding is duidelijk genoeg, maar ik vroeg me af of je iets anders in je ontwerpen hebt verborgen. Een andere manier om ernaar te kijken?'

Nicolas schoof met zijn voeten, 'Hoe bedoel je dat?'

'Het lijkt wel of er een verwijzing in zit naar de vijf zintuigen.' Léon tikte op een

tekening en het geluid bonkte in mijn oor. ‘De jonkvrouw bespeelt het orgel voor de eenhoorn, dat suggereert bijvoorbeeld Gehoor. En de eenhoorn bij de hoorn vasthouden moet dan wel Gevoel zijn. Hier...’ Hij tikte weer op de tafel. ‘De jonkvrouw die anjers in de manen van de eenhoorn vlecht, dat kan Reuk zijn, hoewel dat niet erg duidelijk is.’

‘Bruiden dragen een krans van anjers,’ legde Nicolas uit. ‘De jonkvrouw daagt de eenhoorn uit voor het huwelijk en een huwelijksnacht. Dat heeft niets met reuk te maken.’

‘Aha, nee, zo slim ben je niet. Die zintuigen zitten er dus bij toeval in.’ ‘Ik...’

‘Maar je ziet toch wel dat ze er met weinig moeite ingebracht kunnen worden? Laat de eenhoorn aan een anjer ruiken. Of een ander dier. En in het tapijt waarin de eenhoorn zijn kop in de schoot van de jonkvrouw legt, kun je hem een spiegel voorhouden voor Gezicht.

‘Denk je niet dat dat de eenhoorn ijdel maakt?’

‘Nou en? De eenhoorn lijkt inderdaad ijdel.’

Nicolas gaf geen antwoord. Misschien hoorde hij me onder de tafel proesten van het lachen om hem en zijn eenhoorn.

‘Kijk, daar laat je de jonkvrouw de hoorn vasthouden, dat is Gevoel. Het

orgel is Gehoor. De anjers zijn Reuk, de spiegel Gezicht. Wat blijft er dan nog over? Smaak. Er zijn twee tapijten over, die van Claude en Dame Geneviève.’

Maman? Wat bedoelde Léon?

Nicolas maakte een grappig geluidje, als een snuif en een snik ineen. ‘Hoe bedoel je, Claude en Dame Geneviève?’

‘Kom nou, je weet precies wat ik bedoel. Dat was mijn andere voorstel. De gelijkenis is te opvallend. Dat zal Jean Le Viste niet bevallen. Ik weet dat je gewend bent portretten te schilderen, maar in de uiteindelijke versie moeten ze meer op de andere jonkvrouwen lijken.’

‘Waarom?’

‘Jean Le Viste wilde strijdtonelen. In plaats daarvan heb je hem zijn vrouw en dochter gegeven. Dat is geen vergelijking.’

‘Hij was het met de eenhoorns eens.’

‘Maar daarom hoef je er nog geen ode aan zijn vrouw en dochter van te maken. Ik moet zeggen dat ik meevoel met Dame Geneviève; Jean Le Viste is geen gemakkelijk man. Maar je weet ook dat zij en Claude hem een doorn in zijn oog zijn. Hij wil niet dat ze verbeeld worden in zulke kostbare tapijten.’

‘O,’ riep ik, en deze keer stootte ik echt tegen het tafelblad.

Er klonk verbaasd gegrom en twee gezichten verschenen onder de tafel. Léon

keek woedend, maar Nicolas lachte toen hij zag dat ik het was. Hij stak zijn hand uit en hielp me overeind.

‘Dank u,’ zei ik, toen ik weer rechtop stond. Nicolas boog zich over mijn hand, maar ik trok die weg voor hij er een kus op kon drukken en streek met veel misbaar mijn jurk recht. Ik wenste hem de onbehoorlijke dingen die hij over mijn vader had gezegd nog niet te vergeven.

‘Wat voerde jij daar uit, stoute meid?’ vroeg oom Léon. Even dacht ik dat hij me een klap zou geven alsof ik de leeftijd van Petite Geneviève had, maar toen hernam hij zichzelf en beheerste zich. ‘Je vader zou erg boos zijn als hij wist dat je ons had

bespioneerd.’

‘Mijn vader zou erg boos zijn als hij wist wat u over hem heeft gezegd, oom Léon. En u, meneer,’ voegde ik er met een blik op Nicolas aan toe.

Het bleef stil. Ik zag dat beide mannen probeerden te bedenken wat ze precies hadden gezegd wat beledigend kon zijn voor mijn vader. Ze keken er zo bezorgd bij dat ik in de lach schoot.

Oom Léon keek me fronsend aan. ‘Claude, je bent werkelijk een heel ondeugend meisje.’ Hij klonk wat minder streng nu, meer alsof hij een schoothondje probeerde te kalmeren.

‘O, dat weet ik wel. En u, monsieur,

vindt u mij ook een ondeugend meisje?’ vroeg ik aan Nicolas. Het was heerlijk zijn knappe gezicht te zien.

Ik wist niet hoe het antwoord zou luiden, maar tot mijn grote vreugde zei hij: ‘U bent zeker het stoutste meisje dat ik ken, mademoiselle.’ Het leek wel of zijn stem mijn maagdelijkheid raakte en ik voelde dat ik daar nat werd.

Oom Léon snoof. ‘Zo is het genoeg, Claude, ga nu maar. Je vader kan elk ogenblik hier zijn.’

‘Nee, ik wil de tekening van mijn moeder zien. Waar is die?’

Ik draaide me om naar de tekeningen op de tafel en begon ze te verschuiven.

Het was een wirwar van jonkvrouwen, Le Viste- banieren, leeuwen en eenhoorns.

‘Claude, alsjeblieft.’

Ik negeerde oom Léon en wendde me tot Nicolas. ‘Welke is het, monsieur? Ik wil haar graag zien.’

Zonder een woord te zeggen trok hij een tekening uit de stapel en legde die voor me neer.

Tot mijn opluchting was maman in de tekening niet zo knap als ik en haar jurk was minder mooi dan de mijne, veel eenvoudiger. Ook waaide er geen wind door de tekening, de banier rimpelde niet en de leeuw en de eenhoorn zaten nogal tam naast haar in plaats van te steigeren

zoals naast mij. Eigenlijk was het helemaal wat verstild, behalve dan dat maman een ketting uit een kistje haalde dat een van haar hofdames haar voorhield. Zo kon het me niet schelen dat maman ook in de tapijten voorkwam, ik kon de vergelijking makkelijk doorstaan.

Kreeg oom Léon echter zijn zin, dan kwamen we er geen van beiden in voor. Ik moest iets doen. Maar wat? Hoewel ik Léon had gedreigd zijn woorden aan mijn vader over te brieven, wist ik eigenlijk ook wel dat papa helemaal niet naar me zou luisteren. Het was vreselijk maman en mijzelf 'doorns' te horen noemen, maar Léon had gelijk. Maman had niet voor

een erfgenaam gezorgd, want mijn zusters en ik waren geen jongens. Elke keer dat papa ons zag, werd hij eraan herinnerd dat al zijn bezittingen op een dag zouden overgaan in handen van mijn echtgenoot en zoon, die noch de naam Le Viste, noch ons familiewapen zou dragen. Die wetenschap maakte hem nog norser tegen ons. Ook wist ik van Béatrice dat papa niet het bed van maman deelde.

Nicolas probeerde nog maman en mij te redden. ‘Ik verander alleen hun gezicht als monseigneur mij daarom vraagt,’ verklaarde hij. ‘Niet voor jou. Veranderingen maak ik in opdracht van de opdrachtgever, niet van zijn

tussenpersoon.’

Oom Léon keek hem woedend aan, maar voor hij kon antwoorden, hoorden we voetstappen in de hal. ‘Wegwezen,’ siste Léon, maar het was al te laat om te ontsnappen. Nicolas legde zijn hand op mijn hoofd en duwde me zachtjes naar onderen zodat ik voor hem knielde en even was mijn gezicht ter hoogte van zijn uitpuilende kruis. Ik keek naar boven en zag hem glimlachen. Daarna schoof hij me onder de tafel.

Het was deze keer nog kouder en harder daar onder die tafel, maar ik zou er niet lang hoeven te zitten. De voeten van papa kwamen rechtstreeks naar de tafel, waar

hij naast Léon ging staan met Nicolas aan de andere kant. Ik zat naar Nicolas' benen te kijken. Het leek wel of hij er heel anders bij stond nu hij wist dat ik daar zat, hoewel ik niet kon zeggen hoe. Het leek wel of zijn benen ogen hadden die me in de gaten hielden.

Papa's benen waren helemaal zoals hij, recht en onverschillig als stoelpoten. 'Zo, de ontwerpen,' zei hij.

Iemand rommelde tussen de papieren en schoof ze over de tafel heen en weer. 'Dit zijn ze, monseigneur,' zei Nicolas. 'Zoals u ziet kunt u ze in deze volgorde bekijken. Hier geeft de jonkvrouw haar ketting om de eenhoorn te verleiden. In de

volgende bespeelt ze het orgel om zijn aandacht te trekken. Hier, eh, voedert ze een parkiet en is de eenhoorn al dichterbij gekomen, hoewel hij nog steigert en zijn hoofd weggedraaid houdt. Hij is al bijna verleid, maar heeft nog net iets meer nodig.'

Ik had de kleine pauze die Nicolas inlaste voor hij 'voedert' zei wel gehoord en dacht: aha, ik ben dus Smaak geworden. Nou, kom me dan maar proeven.

'Daarna vlecht de jonkvrouw een krans van anjers als voorbereiding op de bruiloft. Zoals u ziet, is de eenhoorn helemaal gekalmeerd. Ten slotte...' Nicolas tikte op

de tafel, ‘ligt de eenhoorn in haar schoot en kijken ze elkaar aan. In het laatste tapijt heeft ze hem getemd en houdt zijn hoorn vast. U ziet dat de dieren in de achtergrond nu geketend zijn, ze zijn de slaaf van de liefde geworden.’

Toen Nicolas was uitgepraat, bleef het even stil, alsof hij verwachtte dat mijn vader wat zou zeggen. Maar papa zei niets. Dat doet hij vaker, zwijgen om mensen onzeker te maken. Ook deze keer werkte het, want na een poosje begon Nicolas weer te praten en het leek of hij nerveus klonk.

‘Zoals u ziet, monseigneur, wordt de eenhoorn voortdurend begeleid door de

leeuw, die adeldom, kracht en moed symboliseert als tegenwicht voor de reinheid en de wilde natuur van de eenhoorn. De leeuw is een voorbeeld van getemde woestheid.'

'Uiteraard wordt de achtergrond met millefleurs gevuld, monseigneur,' voegde Léon eraan toe. 'De Brusselse wevers zullen dat zelf ontwerpen, dat is hun specialiteit. Nicolas heeft het hier en daar wel aangegeven.'

Weer viel er een stilte. Ik merkte dat ik mijn adem inhield uit spanning of papa iets over maman en mij zou zeggen. 'Ik zie niet voldoende wapenschilden,' zei hij ten slotte.

‘De eenhoorn en de leeuw hebben in alle tapijten Le Viste- banieren en - standaard,’ zei Nicolas. Hij klonk geërgerd. Ik stak mijn arm uit en gaf hem een duwtje tegen zijn been om hem eraan te herinneren dat hij tegen mijn vader niet zo’n toon moest aanslaan. Nicolas verschoof zijn voeten.

‘In twee tekeningen zie ik alleen maar een banier,’ zei mijn vader.

‘Ik zou er nog een schild voor de eenhoorn en de leeuw aan kunnen toevoegen, monseigneur.’ Nicolas moest mijn teken hebben begrepen, want hij klonk rustiger. Ik begon zijn kuit te strelen.

‘De standaards en de staken voor de banieren moeten scherpe punten krijgen,’ zei mijn vader beslist. ‘Die rondingen die je hebt getekend moeten weg.’

‘Maar... scherpe punten zijn voor een gevecht, monseigneur.’ Nicolas sprak of iemand hem de keel dichtsnoerde. Ik giechelde en bewoog mijn hand naar zijn dijbeen.

‘Ik wil scherpe punten op de staken,’ herhaalde papa, ‘en er zijn te veel vrouwen en bloemen in de tapijten. Er moeten lansen in komen en nog iets om ons aan de oorlog te herinneren. Wat gebeurt er met de eenhoorn als de jonkvrouw hem in haar netten heeft verstrikt?’

Gelukkig hoefde Nicolas daar geen antwoord op te geven, want hij kon geen woord meer uitbrengen. Ik had mijn hand op de bobbel gelegd die zo hard was als een boomtak. Ik had nog nooit een man aangeraakt. ‘Leidt de jonkvrouw hem dan niet naar de jager, die hem doodt?’ ging mijn vader verder. Hij beantwoordt graag zijn eigen vragen. ‘Er zou nog een tapijt bij moeten om het verhaal compleet te maken.’

‘Ik geloof niet dat er in de Grande Salie ruimte is voor nog een tapijt,’ zei oom Léon.

‘Laat een van deze dan vervallen, die met de anjers of de vogel.’

Ik liet mijn hand vallen.

‘Wat een goed idee, monseigneur,’ zei oom Léon. Ik schrok hoorbaar. Gelukkig maakte Nicolas ook net een geluid, dus geloof ik dat papa me niet hoorde.

Op dat moment liet oom Léon zien waarom hij zo goed is als tussenpersoon.

‘Wat een uitstekend idee,’ zei hij.

‘Natuurlijk is de wreedheid van het doden een mooi contrast met de meer subtiele standaards en banierstaken. Je moet niet te snel al je kruid verschieten, toch?’

‘Hoe bedoel je, je kruid verschieten?’

‘Nou, we zouden de jacht, zo u wilt de strijd, kunnen suggereren met de scherp gepunte staken – een prachtig detail,

monseigneur, ik kan niet anders zeggen -, de wapenschilden die Nicolas wil toevoegen en misschien nog iets. Laat me even denken. Wat vindt u van een tent? Zo'n tent die de koning bij een slagveld neerzet. Dat herinnert zowel aan de koning als aan de strijd. Maar misschien is dat weer te subtiel. Misschien is een jager die de eenhoorn de keel afsnijdt beter.'

'Nee, ik wil de tent van de koning.'

Vol bewondering voor oom Léon hurkte ik neer. Hij had papa als een vis aan de haak geslagen zonder dat papa het in de gaten had en hem precies daar gekregen waar hij hem hebben wilde.

'De tent moet van behoorlijk formaat

worden en dus in een van de grotere tapijten worden ingevoegd,' zei Léon opgewekt zodat papa niet de kans kreeg van gedachten te veranderen. 'De jonkvrouw met de parkiet of de jonkvrouw met de ketting, monseigneur, welke verkiest u?'

Nicolas begon te praten, maar papa onderbrak hem: 'Die met de juwelen, ze is majestueuzer dan de andere.'

Voor ik een uitroep kon slaken stak Nicolas zijn voet onder de tafel en drukte die op de mijne. Ik hield me stil en hij stampte zachtjes op mijn voet.

'Goed, Nicolas, hier moet dus een tent bij komen,' zei Léon.

‘Natuurlijk, monseigneur. Wil monseigneur nog een speciaal ontwerp op de tent?’

‘Een wapen.’

‘Dat spreekt vanzelf, monseigneur. Ik dacht eigenlijk meer aan een motto voor de strijd. Iets om aan te geven dat het een strijd uit liefde is.’

‘Van liefde weet ik niets,’ gromde papa. ‘Waar denk je aan? Jij weet er vast alles van.’

Ik had een idee en klopte op Nicolas’ been. Even later viel er een tekening op de grond. ‘O, pardon, monseigneur. Wat ben ik toch onhandig.’ Nicolas bukte zich om de tekening op te rapen. Ik leunde naar

voren en fluisterde in zijn oor: ‘C’est mon seul désir.’ Daarna beet ik hem.

Nicolas stond op.

‘Bloedt je oor nou?’ vroeg papa.

‘Pardon, monseigneur, ik heb me tegen de tafelpoot gestoten. Maar ik heb iets bedacht. Wat vindt u van à mon seul désir? Dat betekent...’

‘Zo is het wel goed,’ onderbrak papa hem. Ik kende die toon. Hij had meer dan genoeg van de bijeenkomst. ‘Laat Léon de veranderingen zien en breng me de schilderijen twee weken na de eerste mei. Nee, later, als we met Hemelvaart naar Château d’Arcy gaan.’

‘Jawel, monseigneur.’

De benen van papa verwijderden zich van de tafel. ‘Léon, kom met me mee, we hebben nog wat te bespreken. Je kunt met me meelopen tot de conciërgerie.’

De mantel van Léon wapperde om zijn benen toen hij ging lopen, maar plotseling stond hij stil. ‘Kunnen we niet hier blijven, monseigneur? Het is prettiger om hier een gesprek te voeren. En Nicolas gaat net weg, toch, Nicolas?’

‘Ja, natuurlijk. Zodra ik mijn tekeningen heb ingepakt, monseigneur.’

‘Nee, ik heb haast. Kom mee.’ En weg was papa.

Oom Léon aarzelde. Hij wilde me niet alleen laten met Nicolas.

‘Ga dan,’ siste ik.

Hij ging.

Ik kwam niet onder de tafel vandaan, maar bleef op mijn knieën zitten. Even later kwam Nicolas bij me zitten. We keken elkaar aan. ‘Bonjour, mademoiselle,’ zei hij.

Ik glimlachte. Hij leek niet op het soort man dat mijn ouders voor me in gedachten hadden. Ik was blij toe. ‘Ga je me nou nog kussen?’ vroeg ik.

Ik lag al op mijn rug met hem boven op me voor ik in de gaten had wat er gebeurde. Zijn tong stak diep in mijn mond en zijn handen kneedden mijn borsten. Het was heel vreemd. Ik droomde

al van dit moment sinds onze eerste ontmoeting, maar nu zijn lichaam boven op me lag, er een harde bobbel in mijn buik drukte en zijn natte tong diep in mijn mond zat, was ik verbaasd dat het zo anders voelde dan ik had verwacht.

Een deel van me genoot ervan en wilde dat de bobbel nog harder drukte en er niet zoveel lagen kleren tussen zaten. Mijn handen wilden elk plekje van zijn lijf aanraken, in zijn kersenbillen knijpen en zijn brede rug meten. Mijn mond reageerde op de zijne of ik in een rijpe vijg hapte.

Het was echter ook een schok iemands natte tong in mijn mond te voelen. Zijn

zware gewicht op me benam me bijna de adem en zijn handen raakten plaatsen die geen man ooit had aangeraakt. Ook had ik niet verwacht dat er zoveel gedachten door mijn hoofd zouden gaan wanneer ik met een man was. Bij Nicolas waren er woorden bij alles wat hij deed. Waarom doet hij dat, zijn tong in mijn oor is zo nat, zijn riem steekt in mijn buik, en voelt dat eigenlijk wel lekker?

Ik moest ook aan mijn vader denken. Dat ik onder een tafel lag in zijn werkkamer en de waarde die hij mijn maagdelijkheid toedichtte. Moest ik dat nu voor één moment weggooien, zoals Marie-Céleste had gedaan?

Waarschijnlijk hield dat me meer dan wat anders tegen. ‘Moeten we dit wel doen?’ fluisterde ik toen Nicolas door mijn jurk heen in mijn borsten begon te bijten.

‘Ik weet het. We lijken wel gek. Maar wie weet of deze kans zich ooit nog voordoet.’ Nicolas begon aan mijn rokken te trekken. ‘Ze zullen je nooit met rust laten. De dochter van Jean Le

Viste met een schilder, dat kan niet.’ Hij tilde mijn rok en onderrok op en streelde langs mijn dijbeen. ‘Kijk, mijn schoonheid, dit is mon seul désir.’ Met die woorden beroerde hij mijn maagdelijkheid en de golf van genot die door me heen stroomde was zo

meeslepend dat ik meteen bereid was om me aan hem te geven.

‘Claude!’

Ik keek achter me en zag het woedende gezicht van Béatrice, dat ondersteboven op ons neerkeek.

Nicolas trok zijn hand onder mijn rokken vandaan, maar hij sprong niet meteen van me af. Dat deed me plezier. Hij keek naar Béatrice en kustte me aandachtig voor hij langzaam rechtop ging zitten.

‘Hiervoor,’ zei Béatrice, ‘zal ik met je trouwen, Nicolas des Innocents. Ik zweer het je.’

Geneviève de Nanterre

Béatrice zei dat de lijfjes van mijn jurken te wijd worden. ‘U moet of meer eten, madame, of we moeten de naaister laten komen.’

‘Laat de naaister maar komen.’

Dat was niet het antwoord dat ze wilde horen en ze hield die grote bruine hondenogen op me gericht tot ik me afwendde en met mijn rozenkrans begon te spelen. Mijn moeder had ook zo naar me gekeken, hoewel haar ogen intelligenter waren dan die van Béatrice,

toen ik met de meisjes in Nanterre kwam logeren. Ik had haar verteld dat Claude niet mee was gekomen omdat ze dezelfde buikpijn had waar ik ook aan leed. Ze geloofde me niet, net zo min als ik Claude had geloofd toen ze met dat excuus bij me kwam. Misschien moet het zo zijn dat dochters tegen hun moeders liegen en dat hun moeders het maar zo laten.

Ik vond het eigenlijk wel best dat Claude niet mee was gekomen, hoewel de meisjes haar hadden gesmeekt wel te gaan. Claude en ik zijn tegenwoordig als kat en hond samen en strijken elkaar alleen maar tegen de haren in. Ze gedraagt zich nors tegen mij en de blikken die ze me

zijdelings toewerpt, zijn altijd kritisch. Ik weet dat ze zichzelf met mij vergelijkt en dan denkt dat ze niet wil worden zoals ik.

Ik wil ook niet dat ze wordt zoals ik.

Ik ben naar Père Hugo geweest toen we weer thuis waren uit Nanterre. Ik ging naast hem in de kerkbank zitten en hij zei:

‘Vraiment, mon enfant, u kunt in drie dagen niet zo ernstig hebben gezondigd dat u alweer moet biechten.’ Hoewel zijn woorden vriendelijk waren, was zijn toon bitter. Ik denk dat hij net zo wanhopig van me wordt als ikzelf.

Ik herhaalde de woorden van de vorige dag en staarde naar de kerkbank voor ons. ‘Het is mijn enige verlangen in te treden

in het klooster van Chelles,' zei ik. 'Mon seul désir. Mijn grootmoeder was ook ingetreden voor ze stierf en mijn moeder zal dat ook zeker doen.'

'U gaat niet sterven, mon enfant. En uw echtgenoot ook niet. Uw grootmoeder was weduwe toen ze bij de nonnen ging.'

'Denkt u dat mijn geloof niet sterk genoeg is? Moet ik bewijzen dat het wel zo is?'

'Niet uw geloof is zo sterk, maar uw wens het gewone leven achter u te laten. Dat baart me zorgen. Van uw geloof ben ik wel overtuigd, maar u moet uzelf aan Christus willen overgeven

'Maar dat wil ik!'

‘... overgeven aan Christus zonder gedachte aan uzelf en uw wereldlijke leven. De wereld van het klooster mag geen vlucht zijn uit het leven dat u leidt....’

‘Een leven dat ik verfoei!’ Ik beet op mijn tong.

Père Hugo wachtte even en zei toen: ‘De beste nonnen zijn de vrouwen die buiten een gelukkig leven hebben geleid. Daardoor zijn ze binnen ook gelukkig.’

Met gebogen hoofd bleef ik stilzitten. Ik wist nu dat het een vergissing was geweest zo te spreken. Ik had meer geduld moeten hebben; maanden, jaren. Twee jaar om Père Hugo aan het idee te laten

wennen en hem week te maken, toegeeflijk. In plaats daarvan had ik de priester overvallen en in wanhoop met hem gepraat. Natuurlijk bepaalde Père Hugo niet wie er wel en niet in Chelles werd toegelaten, dat deed alleen abdis Catherine de Lignières. Maar ik had de toestemming van mijn man nodig om non te kunnen worden en daarvoor moest ik een paar machtige mannen op mijn hand zien te krijgen. Père Hugo was een van die mannen.

Er was één ding dat Père Hugo misschien op andere gedachten zou kunnen brengen. Ik streek mijn rokken glad en schraapte mijn keel. 'Ik had een

behoorlijk grote bruidsschat,' zei ik zacht. 'Ik weet zeker dat als ik een bruid van Christus kan worden, ik daarvan een groot gedeelte aan Saint-Germain-des-Prés kan schenken als dank voor de bijstand die zij me heeft geboden. Als u met mijn man zou willen spreken...' Ik liet mijn stem wegsterven.

Nu was het de beurt aan Père Hugo om stil te worden. Terwijl ik zat te wachten, volgde mijn vinger de kerven in het hout van de bank. Er klonk werkelijk spijt in zijn stem toen hij weer sprak, maar of dat met het geld te maken had of met het feit dat hij me niet kon helpen, was niet duidelijk. 'Geneviève, u weet dat Jean Le

Viste nooit zijn toestemming zal geven voor uw intrede in het klooster. Hij wil een vrouw, geen non.'

'U kunt met hem praten, hem vertellen hoezeer Chelles me goed zou doen.'

'Heeft u zelf al met hem gesproken, zoals ik gisteren voorstelde?'

'Nee, hij luistert niet naar wat ik zeg. Maar naar u zou hij wel luisteren. Hij vindt wat u denkt wel belangrijk.'

Père Hugo snoof. 'Je hebt een schone lei, mon enfant, ga nu niet zitten liegen.'

'De kerk gaat hem wel ter harte.'

'De kerk heeft niet zoveel invloed op hem als u en ik wel zouden willen,' zei Père Hugo voorzichtig. Ik zweeg,

verootmoedigd door de onverschilligheid van mijn echtgenoot. Zou hij daarvoor in de hel moeten branden?

‘Ga naar huis, Geneviève,’ zei Père Hugo toen, en hij klonk vriendelijk. ‘U heeft drie liefvallige dochters, een mooi huis en een man die in de nabijheid van de koning verkeert. Dat zijn zegeningen waarmee veel vrouwen tevreden zouden zijn. Wees een echtgenote en moeder, zeg uw gebeden en Onze Lieve Vrouwe zal behagen in u scheppen.’

‘En mijn koude bed? Schept ze daar ook behagen in?’

‘Ga in vrede, mon enfant.’ Père Hugo was al gaan staan.

Ik vertrok niet meteen. Ik had geen zin terug te gaan naar de rue du Four, naar de oordelende ogen van Claude, of die van Jean, die de mijne niet wilden ontmoeten. Dan bleef ik liever in de kerk die mijn toevluchtsoord was geworden.

Saint-Germain-des-Prés is de oudste kerk van Parijs en ik was blij toen we er zo dichtbij kwamen wonen. De kloostergangen zijn mooi en vredig en het uitzicht vanuit de kerk is geweldig. Als je aan de kant van de rivier naar buiten stapt, kun je zelfs het Louvre zien. Voor we naar de rue du Four verhuisden, woonden we dicht bij de Notre Dame van Parijs, maar die vind ik te groot. Natuurlijk vond Jean

het prachtig, zoals elke plek waar de koning weleens komt. Nu wonen we zo dicht bij Saint-Germain-des-Prés dat ik daar zelfs zonder begeleiding heen kan.

Mijn lievelingsplekje in de kerk is de kapel van Sainte Geneviève, de schutpatrones van Parijs, die uit Nanterre kwam en naar wie ik ben vernoemd. Deze ligt naast de apsis en daar ging ik nu, na mijn biecht bij Père Hugo, heen en ik zei tegen mijn hofdames toen ik knielde dat ze me alleen moesten laten. Ze gingen op het trapje zitten dat naar de kapel leidt, een eindje bij me vandaan, en bleven fluisteren tot ik me omdraaide en zei: 'Jullie zouden eraan moeten denken dat

dit het huis van God is en geen
theekransje om te roddelen. Als je niet
komt om te bidden, ga dan liever weg.’
Besmuikt doken ze in elkaar, alleen
Béatrice bleef me met die grote bruine
ogen even aankijken. Ik staarde haar aan
tot ook zij haar hoofd boog en haar ogen
sloot. Pas toen haar lippen eindelijk in
gebed bewogen, draaide ik me weer om.

Zelf bad ik niet, maar ik keek op naar
de twee glas-in-loodramen met een
uitbeelding van het leven van de Heilige
Maagd. Ik kan niet meer zo goed zien als
vroeger en ik kon de figuren niet
onderscheiden, alleen de kleuren; het
blauw, rood, groen en bruin. Plotseling

merkte ik dat ik de gele bloemen telde die langs de rand zaten en me afvroeg wat voor bloemen het eigenlijk waren.

Jean heeft al maanden mijn bed niet gedeeld. Als er anderen bij zijn is hij altijd formeel, zoals bij onze positie past. Maar ooit was hij in bed een warme man. Nadat Petite Geneviève was geboren, kwam hij nog vaker omdat hij nu eindelijk weleens een zoon en erfgenaam wilde. Ik werd wel een paar keer zwanger, maar ik verloor het kind al snel. Al twee jaar is er geen spoor van een baby geweest. Mijn maandstonde is zelfs helemaal gestopt, al heb ik hem dat niet verteld. Hij is er evengoed achter gekomen, via Marie-Céleste of een van

mijn hofdames, misschien wel Béatrice. Niemand in dit huis kent de betekenis van het woord 'trouw'. Met deze nieuwe wetenschap kwam hij op een avond naar me toe en vertelde me dat ik gefaald had in het enige wat hij van een echtgenote verwachtte en dat hij niet meer bij me zou liggen.

Hij had gelijk, ik had gefaald. Ik zag het ook in de gezichten van anderen. Dat van Béatrice en de andere hofdames, dat van mijn moeder en zelfs in het gezicht van Claude. Ze was zeven toen Petite Geneviève werd geboren en toen ze het bundeltje in mijn armen zag en hoorde dat het geen jongen was, snoof ze en wendde

zich af. Natuurlijk houdt ze nu ook van Petite Geneviève, maar ze had liever een broertje en een tevreden vader willen hebben.

Ik voel me als een aangeschoten vogel die niet meer kan vliegen.

Het zou een genade zijn als ik het klooster in kon. Maar Jean is geen genadig man. En hij heeft me nodig. Hoezeer hij ook op me neerkijkt, hij wil dat ik naast hem zit als we thuis dineren of naar het hof gaan voor een bezoek aan de koning. Het zou vreemd zijn als er een lege plaats naast hem was. Trouwens, ze zouden hem aan het hof uitlachen, de man wiens vrouw naar een klooster is gevluht. Nee,

ik wist wel dat Père Hugo gelijk had; ook al verlangde Jean niet naar me, hij wilde me wel degelijk aan zijn zijde zien. Zoals de meeste mannen. Oudere vrouwen die in het klooster intreden zijn meestal weduwe. Er zijn maar een paar mannen die hun vrouw laten gaan, wat voor zonde ze ook begaan hebben.

Soms, als ik langs de Seine wandel en naar het Louvre kijk, overweeg ik erin te springen. Daarom lopen mijn hofdames ook zo dicht op mijn hielen. Ze weten het. Ik kan ze nu ook horen, er zit er een te zuchten van verveling. Even heb ik met ze te doen omdat ze met mij opgescheept zitten.

Aan de andere kant gaan ze uitstekend gekleed, hebben ze omdat ze bij mij zijn heerlijk te eten en een warm vuur als de avonden koud worden. Er zit meer suiker in hun cake en de kok bezuinigt omdat hij voor de adel kookt niet op specerijen: kaneel, nootmuskaat, foelie en gember.

Mijn rozenkrans viel op de grond.
‘Raap die eens op, Béatrice,’ riep ik.

Twee hofdames hielpen me overeind terwijl Béatrice knielde om de rozenkrans op te rapen. ‘Kan ik u even spreken, madame?’ vroeg ze zacht toen ze die aan me teruggaf. ‘Onder vier ogen.’

Het zal wel met Claude te maken hebben. Ze had eigenlijk geen

kindermeisje meer nodig voor haar verzorging, zoals Jeanne en Petite Geneviève, maar een echte hofdame. Ik had haar Béatrice weleens uitgeleend om te kijken of ze het met elkaar kunnen vinden. Bovendien kon ik haar wel missen, ik had niet meer zoveel nodig. Een vrouw die nog aan het begin staat, heeft een goede hofdame, zoals Béatrice, veel harder nodig dan ik. Béatrice vertelde me nog steeds alles over Claude om me te helpen haar op haar leven als jonkvrouw voor te bereiden en te zorgen dat ze niet in de problemen raakte. Op een dag echter zou Béatrice zich bij haar nieuwe meesteres voegen en niet meer

terugkomen.

Ik wachtte tot we de kapel uit waren en naar de grote deuren van het klooster liepen. Toen we door de poort waren, zei ik: 'Ik heb zin in een wandeling langs de rivier. Béatrice, jij komt met mij mee, de anderen kunnen terug naar huis. Als jullie mijn dochters zien, zeg dan dat ik ze straks in mijn kamer verwacht. Ik heb iets met ze te bespreken.'

Voor ze iets konden zeggen, pakte ik Béatrice bij haar arm en sloeg links af naar de rivier. De anderen moesten rechtsaf naar huis. Hoewel ze verontwaardigd tuttutten, gehoorzaamden ze wel, want ik hoorde niemand achter ons aan komen.

Voorbijgangers in de rue de Seine keken verbaasd toen ze een adellijke dame zagen zonder haar hele gevolg. Ik vond het heerlijk nu eens niet omringd te zijn door die dames die als eksters om me heen fladderden. Ze kunnen soms zo lawaaierig en vermoeiend zijn, zeker als ik rust wil. Ze zouden het in het klooster nog geen dag uithouden en ik neem ze dan ook nooit mee als ik op bezoek ga in Chelles, behalve Béatrice natuurlijk.

Een man die aan de overkant met zijn schrijver liep, maakte zo'n diepe buiging toen hij me zag dat ik op zijn hoed keek en helemaal niet kon zien wie hij was. Pas toen hij weer rechtop ging staan, zag ik

dat het Michel d'Orleans was, die Jean van het hof kent en die weleens bij ons heeft gedineerd. 'Dame Geneviève, om u te dienen,' zei hij nu. 'Waarheen kan ik u begeleiden? Ik zou het mezelf nooit vergeven als ik u helemaal alleen door de straten van Parijs zou laten dwalen. Wat zou Jean Le Viste dan van me denken?' Hij keek me in de ogen zolang hij durfde. Hij had me al eens duidelijk gemaakt dat hij, als ik dat wenste, mijn minnaar wilde worden. Dat wenste ik niet, maar bij de zeldzame gelegenheden dat we elkaar tegenkwamen, brandde die vraag nog steeds in zijn ogen.

Ik heb nooit een minnaar gehad, hoewel

veel vrouwen die wel hebben. Ik wil Jean geen stok geven om mee te slaan. Als ik overspel pleegde, zou hij een excuus hebben om met iemand anders te trouwen om te proberen alsnog een zoon te verwekken. Ik verlang niet zo wanhopig naar een man in mijn bed dat ik er mijn titel voor in de waagschaal zou stellen.

‘Dank u, monsieur,’ zei ik vriendelijk glimlachend, ‘maar ik ben niet alleen. Ik heb een chaperonne bij me. We gaan alleen maar even naar de boten kijken.’

‘Dan zal ik u vergezellen.’

‘Nee, nee, nee. U bent te vriendelijk. U bent met uw schrijver en we kunnen wel zien dat u naar een belangrijke afspraak op

weg bent. Ik zou u niet willen ophouden.'

'Dame Geneviève, niets kan belangrijker zijn dan uw gezelschap.'

Weer glimlachte ik, nu wat beslist en minder vriendelijk. 'Monsieur, als mijn echtgenoot zou merken dat u uw werk voor de koning verwaarloosde om met mij te wandelen, dan zou hij erg boos op me worden. Ik weet zeker dat u dat niet zou willen.'

Bij deze gedachte deed Michel d'Orleans beteuterd een stap naar achteren. Nadat hij zich uitpuittend had verontschuldigd, ging hij verder. Béatrice en ik begonnen te giechelen. We hadden al een poos niet samen zo gelachen en het

deed me denken aan de tijden dat we jonger waren en samen erg veel schik hadden. Ik zou haar missen als ze overging naar Claude. Ze zou naar haar toe gaan en daar blijven, behalve wanneer Claude haar toestemming zou geven om te trouwen, dan zou ze vertrekken.

Er voeren veel schepen over het water. Aan de overkant waren mannen een lading meelzakken aan het lossen die bedoeld waren voor de vele keukens van het Louvre. We bleven een poosje staan kijken. Ik heb er altijd van gehouden om naar de Seine te kijken, het geeft de illusie van een ontsnappingsmogelijkheid

‘Ik moet u iets over Claude vertellen,’

zei Béatrice. ‘Ze heeft zich als een dwaas gedragen.’

Ik zuchtte. Ik wilde het helemaal niet weten, maar ik was haar moeder en dan hoorde ik het te weten. ‘Wat heeft ze gedaan?’

‘Herinnert u zich die kunstenaar, Nicolas des Innocents, die de tapijten voor de Grande Salie ontwerpt?’

Ik hield mijn ogen strak op een vlek van zonlicht op het water gericht. ‘Ja, die herinner ik me.’

‘Tijdens uw afwezigheid zat ze alleen met hem onder een tafel.’

‘Onder een tafel? Waar?’

Ze aarzelde en er blonk angst in haar

grote ogen. Béatrice kleedt zich goed, zoals al mijn hofdames, maar zelfs de fijnste wol met gouddraad en juwelen kan haar gezicht niet anders dan gewoontjes maken. Haar ogen zijn dan wel levendig, maar ze heeft holle wangen, een wipneusje en ze kleurt bij het minste of geringste. Ze was nu zo rood als een kreeft.

‘In haar kamer,’ probeerde ik te helpen.

‘Nee.’

‘In de Grande Salie?’

‘Nee.’

Mijn gissen ergerde haar, net als haar aarzeling mij ergerde. Ik draaide me om en keek weer naar de rivier om mijn neiging tegen haar te gaan schreeuwen te

onderdrukken. Met Béatrice kun je beter geduldig zijn.

Nier ver van ons vandaan zaten twee mannen in een bootje te vissen. Hun lijn hing slap, maar dat scheen ze niet te deren. Ze kletsten en hadden ergens veel plezier om. Gelukkig hadden ze ons niet gezien, want als ze hadden geweten dat we daar waren, hadden ze gebogen en waren ze verderop gaan vissen. Het is altijd opbeurend gewone mensen te zien die het naar hun zin hebben.

‘Het was in de werkkamer van uw man,’ fluisterde Béatrice, hoewel er niemand in de buurt was.

‘Heilige moeder,’ zei ik geschrokken, en

ik sloeg een kruis. ‘Hoe lang is ze met hem alleen geweest?’

‘Ik weet het niet. Maar een paar minuten, maar ze waren...’ Béatrice zweeg. Ik kon haar wel door elkaar rammelen.

‘O ja?’

‘Niet helemaal.’

‘En waar was jij dan in vredesnaam? Het was de bedoeling dat jij haar in de gaten zou houden.’ Ik had Béatrice nu juist bij Claude achtergelaten om te zorgen dat ze niet zoiets uithaalde.

‘Dat deed ik ook. Maar ze was me ontsnapt, de dwaas. Ze vroeg of ik...’ Béatrice rammelde met haar rozenkrans.

‘O, dat doet er ook niet toe. Ze is haar maagdelijkheid echter niet kwijt, madame.’

‘Weet je dat zeker?’

‘Ja. Hij was nog niet... uitgekleed.’

‘Maar zij wel?’

‘Gedeeltelijk.’

Zo boos als ik was, Claudes onbeschaamdheid bezorgde me de lachkriebels. Als Jean ze had gesnapt; ik durfde er niet eens aan te denken wat dan de gevolgen waren geweest. ‘Wat heb je gedaan?’

‘Ik heb hem weggejaagd, dat heb ik gedaan.’

Het was niet waar, dat kon ik aan haar

gezicht aflezen. Nicolas des Innocents had Béatrice waarschijnlijk hard uitgelachen en was toen op zijn gemak vertrokken.

‘Wat gaat u nu doen, madame?’ vroeg Béatrice.

‘Wat heb je gedaan toen hij weg was? Wat heb je Claude gezegd?’

‘Ik heb haar verteld dat ik het zeker met u zou bespreken.’

‘Heeft ze je gesmeekt het me niet te vertellen?’

Béatrice fronste haar wenkbrauwen. ‘Nee, ze lachte me in mijn gezicht uit en rende weg.’

Ik knarste met mijn tanden. Claude weet heel goed van hoeveel waarde haar

maagdelijkheid voor de Le Vistes is. Om haar te kunnen uithuwelijken aan een waardige partij moet ze onbezoedeld zijn. Haar echtgenoot zal op een zekere dag alle bezittingen van de Le Vistes erven, behalve de naam. Het huis aan de rue du Four, het Château d'Arcy, het meubilair, de juwelen, zelfs de tapijten die Jean nu laat maken. Dat alles zal naar de man van Claude gaan. Jean zal die met zorg hebben uitgekozen en deze man op zijn beurt zal verwachten dat Claude vroom, eerbiedig, bewonderd en natuurlijk maagdelijk zal zijn. Als haar vader haar had betrapt... de rillingen liepen over mijn rug.

‘Ik zal met haar praten,’ zei ik, en ik was

niet meer boos op Béatrice, maar woedend op Claude dat ze voor zo weinig zoveel had geriskeerd. ‘Ik zal het er meteen met haar over hebben.’

De hofdames hadden gezorgd dat de meisjes al in mijn kamer zaten te wachten toen Béatrice en ik terugkwamen. Petite Geneviève en Jeanne kwamen me tegemoet rennen, maar Claude bleef bij het raam zitten spelen met een schoothondje en keek me niet aan.

Ik was alweer vergeten waarom ik de andere meisjes had laten roepen, maar ze waren allebei, vooral Petite Geneviève, zo blij me te zien dat ik snel iets moest bedenken.

‘Meisjes, jullie weten dat de wegen binnenkort niet zo modderig meer zijn, en dan gaan we de hele zomer naar Chateau d’Arcy.’

Jeanne klapte in haar handen. Van de drie kinderen genoot zij het meest van onze zomers in het kasteel. Ze speelde altijd vrij met de kinderen van omliggende boerderijen en droeg de hele zomer nauwelijks schoenen.

Claude zuchtte diep en nam het kopje van de hond in haar handen. ‘Ik wil in Parijs blijven,’ mompelde ze.

‘Ik heb besloten dat we voor ons vertrek nog een meifeest geven,’ ging ik verder. ‘Dan mogen jullie je nieuwe jurken aan.’

Met Pasen liet ik altijd nieuwe jurken maken voor de meisjes en de hofdames.

Alle hofdames behalve Béatrice begonnen te kwetteren.

‘Kom mee, Claude, dan gaan we naar jouw jurk kijken. Ik ben niet zeker van de halslijn.’ Ik liep naar de deur en draaide me om om op haar te wachten. ‘Wij samen,’ zei ik toen de hofdames allemaal in beweging kwamen. ‘We zijn zo terug.’

Claude perste haar lippen op elkaar en bewoog zich niet. Ze trok de oortjes van de hond heen en weer en maakte geen aanstalten.

‘Je komt nu met me mee of ik scheur die jurk eigenhandig aan flarden,’ zei ik

streng.

De hofdames mompelden en Béatrice staarde me aan. ‘Maman!’ riep Jeanne geschrokken.

Claudes ogen werden groot en er kwam een woedende trek op haar gezicht. Toen stond ze op en gooide het hondje daarbij zo ruw van zich af dat hij begon te janken. Ze liep langs me heen door de deur zonder me een blik waardig te keuren. Ik volgde haar rechte rug door de kamers die haar slaapkamer van de mijne scheidde.

Haar kamer is kleiner dan die van mij en er staat minder meubilair in. Natuurlijk heeft ze ook niet het grootste deel van de dag vijf hofdames om zich heen. Die

hebben ook stoelen en tafels nodig om aan te zitten, en kussens, voetenbankjes, open haarden, tapijten aan de muren en karaffen met wijn. Claudes kamer is eenvoudig ingericht met een hemelbed met geel met rode zijden bekleding, een stoel, een klein tafeltje en een kast voor haar jurken. Haar raam kijkt uit op de binnenplaats en niet op de kerk, zoals het mijne.

Claude liep rechtstreeks naar haar kast, pakte haar nieuwe jurk en smeed die op haar bed. Even keken we allebei naar de jurk. Hij was prachtig, gemaakt van zwart met gele zijde met een granaatappelmotiefje en een lichtgele

overgooier. Mijn nieuwe onderjurk had hetzelfde patroon met daaroverheen een dieprode zijden jurk. We zouden op het feest een opvallend paar vormen. Hoewel, nu ik er nog eens over nadacht, wenste ik dat we totaal verschillende jurken hadden, zodat de mensen ons niet zouden gaan vergelijken.

‘Er mankeert niets aan die halslijn,’ zei ik. ‘Daar wil ik het niet over hebben met je.’

‘Waarover dan?’ Claude ging bij het raam staan.

‘Als je zo onbeschoft blijft doen, dan stuur ik je naar je grootmoeder, dan ga je daar maar een poosje wonen,’ zei ik. ‘Die

zal je wel leren je moeder respect te betonen.’ Mijn moeder zou zonder meer de gesel ter hand nemen, of ze nu de erfgenaam van Jean Le Viste was of niet.

Na een tijdje mompelde Claude:
‘Pardon, maman.’

‘Kijk me aan, Claude.’

Eindelijk keek ze naar me en haar groene ogen stonden eerder verward dan boos.

‘Béatrice heeft me verteld wat je met die kunstenaar hebt uitgevoerd.’

Claude rolde met haar ogen. ‘Béatrice is ontrouw.’

‘Au contraire, ze heeft precies gedaan wat ze moest doen. Ze is nog steeds mijn

hofdame, maar het gaat nu niet over haar. Hoe kun je nu zo dom zijn? En dan nog wel in de kamer van je vader?’

‘Ik wil hem, maman.’ Haar gezicht klaarde op alsof er een storm was gaan liggen.

Ik snoof. ‘stel je niet aan. Natuurlijk kan dat niet. Je weet niet eens wat je zegt.’

De storm stak weer op. ‘Wat weet u van mij?’

‘Ik weet dat je je niet met zijn soort moet inlaten. Een kunstenaar is weinig beter dan een boer.’

‘Dat is niet waar.’

‘Je weet maar al te goed dat je moet trouwen met een man die je vader voor je

zal uitzoeken. Een edelman voor de dochter van een edelman. En dat ga jij niet verpesten met een kunstenaar, of wie dan ook.’

Claude keek me woedend aan, haar ogen vol wrok. ‘Omdat papa en u het bed niet meer delen, hoef ik nog niet op te groeien als een verdroogde oude zuurpruim!’

Even dacht ik dat ik haar in haar gezicht zou slaan zodat het bloed uit die volle lippen zou stromen, maar ik haalde een keer diep adem en zei: ‘Ma fille, dit maakt wel duidelijk dat je niets van mij weet.’ Ik opende de deur. ‘Béatrice!’ riep ik zo hard dat het door het hele huis

galmden. De rentmeester in zijn voorraadkamer moet het gehoord hebben, de kok in de keuken, de staljongens bij de paarden en de dienstmeisjes op de trappen. Als Jean thuis was, zou hij het ongetwijfeld in zijn werkkamer hebben gehoord.

Het bleef een poosje stil, als de tijd die verstrijkt tussen de bliksem en het onweer. Daarna werd de deur van de kamer naast de onze opengegooid en Béatrice kwam eraan rennen met de hofdames op haar hielen. De dames stopten om de paar meter, als parels aan een snoer. Jeanne en Petite Geneviève bleven met hun hoofd om de hoek van de deur op de drempel

staan.

Ik strekte mijn hand uit naar Claudes arm en trok haar ruw naar de deur zodat ze recht tegenover Béatrice kwam te staan. ‘Béatrice, van nu af aan ben je de hofdame van mijn dochter. Je moet dag en nacht bij haar blijven, met haar mee gaan naar de mis, de markt, op bezoek, naar de naaister en haar danslessen. Je eet met haar, je slaapt met haar, en niet in een zijkamertje, maar in bed. Je mag niet van haar zijde wijken. Als ze op de po gaat, sta je naast haar.’ Een van de dames zoog hoorbaar haar adem naar binnen. ‘Als ze niest, ben je ervan op de hoogte. Als ze een boer of een wind laat, ruik je die.’ Claude was in

tranen uitgebarsten. ‘Je weet het wanneer haar haren gekamd moeten worden, wanneer ze haar maandstonde heeft en wanneer ze huilt.

Bij het meifeest zal het jouw taak zijn, Béatrice, maar ook mijn andere hofdames moeten erop toezien, dat er geen man bij haar in de buurt komt. Niet om mee te praten, niet om te dansen en zelfs niet om naast haar te staan, want ze is niet te vertrouwen. Ze mag een ellendige avond hebben.

De allereerste en belangrijkste les die mijn dochter echter moet leren, is respect te hebben voor haar ouders. Om dat te bereiken reis je per direct met haar af naar

mijn moeder in Nanterre en je blijft daar een week. Ik zal een boodschapper sturen om haar te vertellen dat ze zo nodig de gesel niet hoeft te sparen.'

'Maman, alstublieft...' fluisterde Claude. 'Alstublieft niet.'

'Houd je mond.' Ik keek Béatrice strak aan. 'Kom binnen, Béatrice, dan kun je gaan pakken.'

Béatrice beet op haar lip.

'Ja, madame,' zei ze, en ze sloeg haar ogen neer. 'Bien sûr.' Ze glipte tussen mij en Claude door en liep naar de kast.

Ik ging Claudes kamer uit en liep met grote stappen naar de mijne. De hofdames volgden me een voor een tot ik net een

moedereend was met vier kuikens achter zich aan. Bij de deur van mijn kamer stonden mijn andere dochters met gebogen hoofd naast elkaar. Ook zij volgden me toen ik langskwam. Een van de dames sloot de deur. Ik draaide me om. 'Laten we bidden dat Claudes ziel nog gered kan worden,' zei ik tegen hun ernstige gezichten. We knielden neer.

II BRUSSEL:

Pinksteren 1490

Georges de la Chapelle

Zodra ik hem zag, wist ik dat ik hem niet zou mogen. Normaal gesproken sta ik niet zo snel met mijn oordeel klaar, dat laat ik aan mijn vrouw over. Maar toen hij samen met Léon Le Vieux kwam binnenlopen, keek hij mijn werkplaats rond of het hier een achterbuurtstraat van Parijs was in plaats van de rue Haute aan het Place de la Chapelle, achtenswaardig genoeg voor een lissier. Vervolgens nam hij niet de moeite me aan te kijken maar keek, in zijn goed gesneden tuniek en strakke Parijse

laarzen, naar Christine en Aliénor, die zich door de kamer bewogen. Dit mannetje is veel te zeker van zichzelf, dacht ik. Daar komt alleen maar ellende van.

Het verbaasde me dat hij gekomen was. Ik ben al dertig jaar wever en dit was de eerste keer dat een kunstenaar helemaal uit Parijs naar mij toe was gekomen. Het is niet nodig, het enige wat ik moet hebben zijn de ontwerpen en een goede tekenaar, zoals Philippe de la Tour, om ze te vergroten. Een kunstenaar kan een lissier niet helpen.

Léon had niet gezegd dat hij deze Nicolas des Innocents zou meebrengen en

ze waren er eerder dan we hadden verwacht. We waren allemaal in de werkplaats om het tapijt dat we net hadden voltooid los te knippen. Ik had het voorbeeld onder het tapijt vandaan gehaald en rolde dat op om het op te bergen bij de andere ontwerpen voor tapijten die ik in mijn bezit heb.

Georges Le Jeune pakte de laatste klossen. Luc veegde de vloer waar we het tapijt op zouden leggen als we het uit het weefgetouw hadden losgesneden.

Christine en Aliénor naaiden de laatste inkepingen dicht die tussen de verschillende kleuren waren ontstaan. Philippe de la Tour stond te kijken en

deed de draad door de naald voor Aliénor, raapte hem op als ze hem liet vallen en zocht de inkepingen op. Zijn aanwezigheid was niet noodzakelijk, maar hij wist dat het tapijt vandaag losgesneden zou worden en zocht excuses om te blijven.

Toen Léon Le Vieux verscheen voor een van de ramen die aan de straat grenzen, sprongen mijn vrouw en ik op en ze rende naar de deur om die voor hem open te doen. We waren verbaasd toen hij werd gevolgd door een vreemdeling, maar toen Léon Nicolas eenmaal had voorgesteld als de kunstenaar die de nieuwe tapijten had ontworpen, knikte ik

en zei: ‘U bent welkom, heren. Mijn vrouw zal u iets te eten en te drinken brengen.’ Christine haastte zich door de deur die de werkplaats met ons huis verbindt. We hebben twee huizen: één waar we wonen en slapen, en het andere is de werkplaats. Beide hebben ramen en deuren die aan de voorkant aan de straat en aan de achterkant aan de tuin grenzen, zodat de wevers voldoende licht hebben om bij te werken.

Aliénor stond op om haar moeder te volgen. ‘Zeg tegen je moeder dat ze kaas moet brengen en oesters,’ zei ik zacht terwijl ze zich uit de voeten maakte. ‘stuur Madeleine weg om zoete cakejes te halen.

En neem het zware bier mee, niet dat lichte.' Ik wendde me weer tot de mannen. 'Zijn jullie net in Brussel?' vroeg ik aan Léon. 'Ik verwachtte jullie pas volgende week, met het feest van Corpus Christi.'

'We zijn gisteren aangekomen,' zei Léon. 'De wegen waren niet slecht. Erg droog zelfs.'

'Is het altijd zo stil in Brussel?' vroeg Nicolas, die wolpluisjes van zijn tuniek plukte. Als hij hier bleef, zou hij dat snel afleren, er zitten in de werkplaats overal wolpluisjes op.

'Er zijn ook mensen die het nu al te levendig vinden,' zei ik op vlakke toon,

geërgerd dat de eerste woorden die hij sprak spottend waren. ‘Het is hier wel rustiger dan bij het Grande Place. Wij hoeven voor ons werk niet dicht bij het centrum te zitten. Ik neem aan dat het leven in Parijs heel anders is. Daar horen we wel verhalen over.’

‘Parijs is de mooiste stad ter wereld. Als ik terugga, verlaat ik de stad nooit meer.’

‘Als je er zo verzot op bent, waarom ben je dan hier gekomen?’ wilde Georges Le Jeune weten. Ik schudde mijn hoofd tegen mijn zoon, hoewel ik hem zijn onbeleefdheid niet kwalijk kon nemen. Ik had het zelf ook op het puntje van mijn tong liggen. Als een man onbeschoft doet,

vind ik het moeilijk niet onbeschoft terug te doen.

‘Nicolas is meegekomen vanwege het grote belang van de opdracht,’ streek Léon de haren weer glad. ‘Als je de ontwerpen ziet, zul je wel zien dat ze heel bijzonder zijn en enige verduidelijking nodig hebben.’

Georges Le Jeune snoof. ‘We hebben geen oppas nodig.’

‘Mag ik mijn zoon voorstellen, Georges Le Jeune,’ zei ik. ‘En mijn leerjongen, Luc, die nog twee jaar bij ons in de leer moet, maar prachtige millefleurs kan maken. Dit hier is Philippe de la Tour, die voorbeelden maakt van de ontwerpen.’

Nicolas keek Philippe openlijk vijandig aan en die werd rood. ‘Ik houd er niet van als andere mannen mijn werk veranderen,’ zei Nicolas spottend. ‘Daarom ben ik meegekomen naar deze minderwaardige stad; om ervoor te zorgen dat mijn ontwerpen blijven zoals ze zijn.’

Ik had nog nooit een kunstenaar gehoord die zo fel over zijn eigen werk sprak. Hij zou beter moeten weten; eerste ontwerpen veranderen altijd als een tekenaar ze vergroot op doek of papier dat de wevers volgen bij het weven van hun tapijten. Het ligt nu eenmaal in de natuur van de dingen dat tekeningen die er in het klein mooi uitzien, dat in het groot niet

meer zijn. Er moeten leemtes worden opgevuld, figuren worden toegevoegd, bomen, dieren of bloemen. Dat kan Philippe nu juist zo mooi. Als hij een schilderij vergroot, vult hij de lege plekken zodat het tapijt er levendig zal uitzien.

‘Je moet toch gewend zijn aan ontwerpen voor tapijten en de veranderingen die ze nog ondergaan,’ zei ik. Ik noemde hem geen ‘monsieur’, hij mocht dan een Parijs kunstenaar zijn, ik had in Brussel een goedlopend bedrijf. Er was geen reden me minderwaardig te voelen.

Nicolas fronste. ‘In sta aan het hof bekend als...’

‘Nicolas heeft een uitstekende reputatie aan het hof,’ onderbrak Léon hem, ‘en Jean Le Viste is heel tevreden over zijn ontwerpen.’ Léon zei het iets te snel en ik vroeg me af waarvoor Nicolas aan het hof zo’n goede reputatie had. Ik zou Georges Le Jeune erop uit moeten sturen om er bij het schildersgilde naar te informeren. Iemand moest van hem hebben gehoord.

Tegen de tijd dat de vrouwen terug waren met het eten waren we zover dat het knippen kon beginnen. Het is een goede dag voor de wever als hij zijn tapijt kan losknippen. Een stuk waar je zo lang aan hebt gewerkt, bij dit tapijt was het acht maanden, dat uit het weefgetouw kan

worden gehaald. We werken aan een stuk tapijt ter grootte van een hand, want de rest wordt opgerold en dus zien ook wij het hele tapijt pas als het klaar is.

Bovendien werken we aan de achterkant en zien alleen de voorkant als we een spiegel onder ons werk houden om het te controleren. Pas als het tapijt is losgesneden en met de goede kant naar boven op de vloer ligt, zien we wat we hebben gedaan. Dan staan we heel stil te kijken naar wat we hebben gemaakt.

Het is alsof je jonge radijsjes krijgt na maanden van oude knollen eten. Soms, als de opdrachtgever weigert van tevoren te betalen, of de verver, de wol- en

zijdekooplieden en de verkopers van gouddraad geld eisen dat ik niet heb, of als de wevers die ik heb ingehuurd weigeren te werken voor ze geld hebben gezien, of als Christine alleen nog maar klaagt dat de soep steeds dunner wordt, op die dagen is het enige wat me nog op de been houdt de wetenschap dat op een dag het moment van stilte komt.

Ik had liever gewild dat Léon en Nicolas er niet bij waren. Zij hadden al die maanden hun rug niet gebroken boven het weefgetouw of links en rechts in hun vingers gesneden met gouddraad als dat erin verwerkt moest worden of hoofdpijn gekregen van het turen naar de schering en

inslag. Ik kon ze natuurlijk niet vragen te vertrekken of laten merken dat ik me ergerde. Een lissier toont dergelijke gevoelens niet aan de koopman met wie hij moet onderhandelen.

‘Ga jullie gang,’ zei ik, en ik wees op de bladen die Christine en Aliénor hadden binnengebracht. ‘We halen dit tapijt van het weefgetouw en dan zullen we de voorwaarden bespreken voor de opdracht van monseigneur Le Viste.’

Léon knikte, maar Nicolas mompelde: ‘Brussels eten zeker. Wie heeft daar nu trek in?’ Evengoed liep hij naar de bladen toe, pakte een oester, gooide zijn hoofd naar achteren en slurpte hem naar binnen.

Daarna likte hij zijn lippen af en keek naar Aliénor, die om hem heen liep om een stoel te halen voor Léon. Ik grinnikte inwendig, zij zou hem nog wel op zijn nummer zetten, maar niet nu. Dan zou hij niet meer zulke praatjes verkopen.

Voor we met knippen begonnen, knielden we neer en baden tot St. Maurice, de patroonheilige van de wevers. Georges Le Jeune gaf me een schaar. Ik nam een handvol van de draden van de schering, trok ze strak en begon te knippen. Christine zuchtte bij de eerste knip, maar verder maakte niemand een geluid zolang ik aan het knippen was.

Toen ik klaar was, rolden Luc en

Georges Le Jeune het tapijt van de onderste boom. Zij mochten het tapijt van de andere kant losknippen boven de schone plek op de vloer en het daar neerleggen. Ik knikte en ze ontrolden het zodat het tapijt met de goede kant boven lag. Daarna stonden we allemaal stil en keken, behalve Aliénor, die binnen bier ging halen voor de jongens.

Het tapijt stelde de aanbidding van de wijzen voor. De opdrachtgever kwam uit Hamburg en hij beloonde me er rijkelijk voor. We hadden zowel zilver- als gouddraad verwerkt tussen de wol en de zijde en waar mogelijk de kleuren in elkaar laten overlopen met veel schaduwwerking.

Deze technieken kosten meer tijd, maar ik wist dat de opdrachtgever het dat wel waard zou vinden. Het tapijt was schitterend, ook al zei de lissier het zelf.

Ik had verwacht dat Nicolas er wel een neerbuigende opmerking over zou maken en zou zeggen dat het ontwerp zwak was of het vakmanschap het niet haalde bij dat van Parijse wevers. In plaats daarvan hield hij zijn lippen op elkaar en bestudeerde het. Dat verzachtte mijn ergernis weer.

Georges Le Jeune was de eerste die het zwijgen verbrak. ‘De mantel van de Maagd is prachtig,’ zei hij. ‘Ik zou durven zweren dat hij van fluweel is.’

‘Niet half zo mooi als de schaduw langs

de groene broek van de jongste wijze,' antwoordde Luc. 'Heel opvallend, dat groen en rood naast elkaar.'

De schaduwen waren inderdaad schitterend. Ik had Georges Le Jeune die helemaal alleen laten doen en hij had er iets moois van gemaakt. Het valt niet mee dunne lijnen van de ene kleur door een andere kleur heen te weven zonder dat ze gaan vermengen. De kleurnuances moeten precies goed zijn, want als er maar één niet goed is, valt dat meteen op en is het schaduweffect weg. Georges Le Jeune en Luc hebben er een gewoonte van gemaakt elkaars werk te bewonderen. Later zien ze ook de fouten natuurlijk wel, maar om te

beginnen zoeken ze op wat de ander goed heeft gedaan. Het was aardig van mijn zoon de leerjongen te prijzen terwijl hij hem voor hetzelfde geld kon opdragen de vloer te vegen of een streng wol te halen. Maandenlang echter hebben ze zij aan zij gewerkt en als ze elkaar niet mogen, dan gaat dat ten koste van het tapijt, en ten koste van ons allemaal. Die jonge Luc mag dan nog in de leer zijn, er schuilt een echte wever in hem.

‘Heeft niet iemand in Brussel een paar jaar geleden een Aanbidding van de wijzen geweven voor Karel van Bourbon?’ vroeg Léon. ‘Die heb ik in zijn huis in Parijs gezien. Als ik me niet vergis droeg

de wijze in dat tapijt ook een groene broek.'

Aliénor liep de werkplaats door met kannen bier. Bij deze woorden bleef ze stokstijf stilstaan en in de stilte die volgde, was het enige wat we hoorden het geklots van het bier op de grond. Ik opende mijn mond, maar sloot hem toen weer. Léon had me betrapt, zonder er veel moeite voor te hoeven doen.

De Aanbidding van de wijzen waar hij het over had, was in een andere werkplaats in Brussel gemaakt, maar Karel van Bourbon had het ontwerp gekocht zodat het niet nageemaakt zou kunnen worden. De groene broek van de wijze had mijn

bewondering opgewekt en ik had die in mijn eigen tapijt verwerkt in de veronderstelling dat de familie van Karel van Bourbon het tapijt van mijn opdrachtgever uit Hamburg niet onder ogen zou krijgen. Ik kende de andere lissier goed en wist het gilde om te kopen zodat ze hun mond zouden houden. We mogen dan wel elkaars werk stelen, wij Brusselse lissiers zijn wat sommige zaken betreft trouw aan elkaar.

Ik had echter geen rekening gehouden met Léon Le Vieux. Hij krijgt het meeste werk dat Parijs in komt of uit gaat onder ogen en vergeet nooit details, vooral niet als het gaat om een groene broek met een

rode schaduw. Ik had de regels overtreden door dat na te maken en nu kon Léon dat tegen me gebruiken bij onze onderhandelingen. Hij kon me bieden wat hij wilde voor de tapijten van Le Viste en ik zou het moeten aannemen. Anders kon hij de Bourbons vertellen dat hun ontwerp was nageemaakt en dan hing mij een zware boete boven het hoofd.

‘Wilt u nog een oester, monsieur?’ vroeg Christine, en ze hield Léon de schaal voor, de lieverd. Ze is een slimme vrouw. Hoewel ze de schade niet kon herstellen, kon ze hem in elk geval wel afleiden.

Léon Le Vieux staaarde haar aan. ‘Ik word onwel van oesters, madame, maar

evengoed bedankt. Misschien een stuk cake?’

Christine beet op haar lip. Zo zorgde Léon dat ook Christine het gevoel kreeg dat ze iets fout had gedaan, en nog wel in haar eigen huis, terwijl hij uitermate vriendelijk bleef. Het was onmogelijk de man aardig te vinden of een hekel aan hem te hebben. Ik heb al eerder met hem gewerkt, hij heeft grote bewondering voor onze millefleurs en heeft ons al diverse opdrachten bezorgd, maar een vriend zou ik hem niet noemen. Hij laat zich niet kennen.

‘Laten we naar binnen gaan om de ontwerpen te bekijken,’ stelde ik hem en

Nicolas voor. Ik wenkte Philippe, want ik wilde dat hij de ontwerpen ook zou bekijken. Georges Le Jeune wilde ons volgen, maar ik schudde mijn hoofd. ‘Willen jij en Luc het weefgetouw opruimen? Alle schering moet eraf. Ik ben zo terug.’

Georges Le Jeune liet zijn schouders zakken en draaide zich om naar het weefgetouw. Christine volgde hem met haar ogen en keek me toen fronsend aan. Ik fronste terug. Ze had iets bedacht. Straks zou ze me wel vertellen wat het was, dat deed ze altijd.

Op dat moment vroeg Nicolas des Innocents: ‘Wat doet ze nou?’ Hij keek

naar Aliénor, die bij het tapijt op de grond zat en haar handen eroverheen liet gaan.

‘Ze controleert haar werk,’ zei Philippe, die Aliénor beschermt als een broer.

Ik ging de mannen voor naar binnen, waar Christine en Madeleine de lange tafel waaraan we aten op schragen hadden gezet. In het huis was het donkerder en rokeriger, maar ik wilde dat de jongens verder konden met hun werk zonder dat ze afgeleid werden door de nieuwe opdracht. Léon rolde de schilderijen uit en Christine pakte een paar zware keien en bierkannen om ze op hun plaats te houden. Ik zag dat ze ze al meteen begon te bestuderen. Later, wanneer we alleen waren, zou ze

me vertellen wat ze ervan dacht.

‘Attendez, zo moeten jullie ze niet bekijken,’ zei Nicolas, en hij begon de schilderijen anders te schikken. Ik wilde niet toekijken terwijl hij aan het rommelen was en draaide me weg van de glimp van rood en blauw en probeerde onze kamer te bekijken met de ogen van deze Parijzenaars. Ik denk dat ze aan meer luxe gewend zijn; een grotere haard, een aparte ruimte om te koken misschien wel, meer houtsnijwerk, meer kussens op de stoelen, zilveren sierborden in plaats van tinnen borden, meer tapijten aan de muren. Vreemd eigenlijk, ik weef tapijten voor anderen, maar heb er zelf geen. Ze zijn te

duur, een lissier heeft het niet slecht, maar hun eigen werk kunnen ze zich niet veroorloven.

Misschien verwacht Nicolas dat mijn vrouw en dochter in fijne gewaden gekleed gaan, sieraden in hun haar hebben en dat er dienstmeisjes zijn die ze aangeven wat ze maar willen zodra ze een hand uitsteken. Wij lopen echter niet zo met onze rijkdom te koop als de Parijzenaars. Mijn vrouw heeft wel sieraden, maar die liggen achter slot en grendel. Ons dienstmeisje Madeleine is van goede wil, maar Christine en Aliénor verzorgen zich liever zelf, zeker Aliénor, die erop gespist is te laten zien dat ze van niemand hulp

nodig heeft. Als ze dat zouden willen, zouden Christine en Aliénor helemaal niet hoeven helpen met het naaien van de tapijten. Dan konden ze hun vingers heel houden en een ander met de prikken van de naalden laten lopen. Maar ze helpen liever mee in de werkplaats. Christine kan een weefgetouw aanknopen en haar armen zijn sterk genoeg om de schering net zo strak te spannen als een man zou doen. Als ik een wever nodig heb, kan ze inspringen bij de makkelijke gedeeltes, hoewel het gilde dat niet langer dan een dag of twee toestaat.

‘Zo, klaar,’ zei Nicolas. Ik draaide me om en ging naast Philippe staan.

Bij onderhandelingen is het niet verstandig met lovende woorden te beginnen. Ik laat nooit merken wat ik van de ontwerpen vind en begin altijd met de moeilijkheden opsommen. Ook Philippe kiest zijn woorden met zorg. Het is een beste jongen en hij heeft al heel wat trucjes van me geleerd.

We bleven lang staan kijken. Toen ik ten slotte mijn mond opendeed, kostte het me moeite mijn verbazing niet te laten blijken. Daar zou ik het later, met Christine, nog wel over hebben. In plaats daarvan klonk ik verontwaardigd. ‘Hij heeft zeker nooit eerder tapijten ontworpen, hè? Dit zijn schilderijen, geen

tapijten. Niet elk tapijt vertelt een verhaal en er zitten niet genoeg figuren in. We kijken alleen naar de jonkvrouw in het midden, zoals bij een schilderij van Maria met haar kind, in plaats van langs het hele tapijt.'

Nicolas begon te praten, maar Léon onderbrak hem: 'Is dat alles wat je te zeggen hebt? Kijk nog maar eens, Georges. Misschien zie je zulke ontwerpen nooit meer.'

'Wat zit er dan in? Wat is het verhaal?'

Aliénor verscheen in de deuropening met in elke hand een lege kan.

'De verleiding van de eenhoorn door de jonkvrouw,' zei Nicolas, en hij schoof van

zijn ene voet op zijn andere zodat hij naar Aliénor kon kijken. De zot. ‘En er zijn vijf zintuigen.’ Hij wees. ‘Reuk, Gehoor, Smaak, Gezicht en Gevoel.’

Aliénor liep naar het vat in de hoek.

We keken nog wat langer. ‘Er zijn te weinig figuren,’ zei ik. ‘Als ze eenmaal op maat van het tapijt zijn gemaakt, zal er veel lege ruimte te vullen zijn. We zouden een heel veld vol millefleurs moeten ontwerpen.’

‘Waar je om bekendstaat en waaraan je deze opdracht dan ook te danken hebt,’ zei Léon. ‘Dat moet voor jou eenvoudig zijn.’

‘Zo eenvoudig is het nu ook weer niet.

En we moeten ook andere dingen toevoegen.'

'Wat voor dingen?' wilde Nicolas weten.

Ik keek naar Philippe in de verwachting dat hij iets zou zeggen, want hij zou deze ontwerpen bruikbaar moeten maken. Hij zei niets. Het is een verlegen jongen en hij moet altijd even de kat uit de boom kijken. Ik vond hem verstandig, maar nu had hij een eigenaardige uitdrukking op zijn gezicht en hij keek naar de schilderijen of hij naar de mooiste vrouw van Brussel keek.

Inderdaad, de vrouwen in de schilderijen waren... ik moest mijn hoofd

schudden om helder te kunnen blijven denken. Ik zou me niet laten verleiden. ‘Meer mensen, meer planten,’ zei ik. ‘Wat jij, Philippe?’

Philippe trok met moeite zijn ogen van de tafel los. ‘Bien sûr.’

‘Wat zou jij, behalve mensen en dieren, nog willen toevoegen?’

‘O, een boom misschien, om structuur aan te brengen. Of een rozenboog.’

‘Ik sta niet toe dat mijn ontwerpen worden veranderd,’ zei Nicolas. ‘Ze zijn perfect zoals ze nu zijn.’

Met veel gekletter liet Christine een bord met oesters vallen. Ze raapte het niet op, maar keek Nicolas woedend aan. ‘Ik

wil in mijn huis niet zulke godslastering horen! Geen mens kan perfectie bereiken, alleen God heeft het in zijn macht perfect te zijn. Jij en je ontwerpers hebben vele fouten, zoals iedereen.’

Inwendig glimlachte ik. Nicolas had er niet lang over gedaan mijn vrouw tegen de haren in te strijken. Na een poosje boog hij. ‘Vergeef me, madame. Ik wilde u niet beledigen.’

‘Je zou God om vergeving moeten vragen, niet mij.’

‘Zo is het goed, Christine,’ zei ik. ‘Misschien kun je beter aan de zoom van de Aanbidding van de wijzen beginnen. Het moet snel naar het gilde gebracht

worden.'

Dat zomen kon best wachten, maar als ze hier bleef, kon het zijn dat ze Nicolas des Innocents midden in de werkplaats op zijn knieën aan het bidden zou zetten. Hoewel dat voor ons wel leuk zou zijn, zou het de onderhandelingen niet ten goede komen.

Christine keek me kwaad aan, maar gehoorzaamde wel. Aliénor bukte om het bord op te rapen dat haar moeder had laten vallen en tastte in het rond naar de oesterschelpen. Philippe wilde haar gaan helpen, maar ik kneep hem in zijn elleboog om hem tegen te houden. Zijn ogen vlogen heen en weer tussen de

ontwerpen en haar. Hij woont vlakbij en helpt Aliénor vaak als hij bij ons is, hij trekt al met haar op sinds ze kinderen waren. Nu helpt hij mij vaak met de ontwerpen. Soms vergeet ik dat hij mijn zoon niet is.

‘Hoe groot moeten de tapijten worden?’ vroeg ik aan Léon Le Vieux.

Léon noemde alle maten terwijl ik in mijn hoofd alles optelde.

‘Hoe zit het met zilver- of gouddraad? Zijde uit Venetië? Engelse wol? Hoeveel figuren in elk tapijt? Hoe dicht moeten de millefleurs worden? Hoeveel blauw? Hoeveel rood? Ineengeweven kleuren of niet? Schaduwen?’ Met elk antwoord van

Léon paste ik de tijd die het ons zou kosten en de prijs die ik zou vragen aan.

‘Ik kan ze in drie jaar klaar hebben,’ zei ik ten slotte. ‘Het gaat 400 livres tournois kosten en de ontwerpen blijven van mij.’

‘Monseigneur wil ze op Palmzondag 1492 hebben,’ zei Léon snel. Hij antwoordt altijd snel, alsof hij in gedachten al een paar stappen verder is. ‘Hij wil er 300 livres tournois voor betalen en van de ontwerpen, die hij overigens zelf houdt, wil hij voorbeelden op ware grootte zodat hij die kan ophangen als hij de tapijten ergens anders mee naartoe neemt.’

‘Onmogelijk,’ zei ik. ‘Je weet dat dat onmogelijk is. Dat is over minder dan

twee jaar. Ik kan ze onmogelijk zo vlug weven voor zo weinig geld. Eigenlijk vind ik het een beledigend aanbod. Zoek maar een ander om je tapijten te weven.' Het was werkelijk een belediging. Ik zou liever een risico lopen met die groene broek dan voor dat loon werken.

Aliénor stond op met de schaal oesters. Ze schudde heel voorzichtig haar hoofd tegen me. Ze is net haar moeder, dacht ik, ze past op mij. Alleen haar temperament is vriendelijker, want ze kan zich geen slecht humeur veroorloven.

Nicolas des Innocents keek nog steeds zijn ogen uit naar haar. Natuurlijk had ze dat niet in de gaten.

‘Je kunt twee keer zoveel mannen aannemen en het in de helft van de tijd doen,’ zei Léon.

‘Zo eenvoudig is dat niet. Er passen op z’n hoogst twee horizontale weefgetouwen in de werkplaats en al had ik twee keer zoveel werkkrachten, ik blijf alleen om alles te controleren. Dit soort werk kun je niet overhaast doen. Bovendien heb ik nog andere opdrachten die ik al had aangenomen voor je me hierover vertelde.’

Met een zwaai van zijn hand veegde Léon al mijn zwakke argumenten van tafel. ‘Zeg die andere opdrachten af. Dat kun je wel. Bekijk ze nog eens, Georges.’ Hij wees op de ontwerpen. ‘Je kunt wel

zien dat dit een aanzienlijke opdracht is, misschien wel de beste die je ooit hebt gehad. Een onbelangrijk detail als de tijd die je erover mag doen, mag toch niet doorslaggevend zijn?’

Nicolas keek tevreden. Léon gaf niet veel complimentjes.

‘Wat ik zie zijn ontwerpen van een man die niets over tapijten weet. We zullen er veel aan moeten veranderen.’

Gladjes overstemde Léon het gesputter van Nicolas. ‘Misschien maken een paar veranderingen ze nog aantrekkelijker.’

Ik aarzelde. De voorwaarden die hij me bood waren zo slecht dat ik niet eens wist wat ik ertegenover kon stellen. Deze

opdracht kon ons faillissement betekenen.

‘En het zilverdraad?’ vroeg Philippe.

‘De jonkvrouw is niet van koninklijken bloede en ook geen Heilige Maagd, al doen de eenhoorn en de jonkvrouw ook denken aan Onze Lieve Vrouwe en haar Zoon. Haar jurk hoeft niet van zilver te zijn.’

Ik keek hem scherp aan. Nu deed hij zijn mond open en nu wilde ik dat hij zweeg, ik was degene die de onderhandelingen deed, niet hij.

Evengoed had hij wel een punt.

‘Inderdaad,’ zei ik. ‘Zilverdraad is kostbaar en moeilijk te verwerken. Het weven duurt langer.’

Léon haalde zijn schouders op. ‘Goed, geen zilver. Wat scheelt dat?’

‘Ineenweven ook,’ voegde ik toe. ‘Dat is een moeilijke techniek die veel tijd vraagt, hoewel het eindresultaat mooier is. Als we niet ineenweven maar kleuren samen weven, scheelt dat ook tijd. Als monseigneur Le Viste werkelijk het beste wil, moet hij meer betalen en langer wachten.’

‘Meer tijd is er niet,’ zei Léon. ‘Hij wil ze vóór Pasen 1492 hebben, voor een belangrijke gebeurtenis. Het is geen geduldig man en hij zou je belachelijke excuses nooit accepteren.’

‘In dat geval krijgt hij geen zilverdraad

of ineengeweven kleuren. De keus is aan jou.'

Ik lette op Léon toen hij nadacht. Er valt van zijn gezicht niet veel af te lezen. Daarom is hij zo goed in zijn werk; hij verbergt zijn gedachten tot hij weet wat hij wil en als hij spreekt is het moeilijk om tegen hem in te gaan.

'Goed,' zei hij.

'Ik heb het nog niet aangenomen,' zei ik. 'We moeten nog meer bespreken. Philippe, nemen jij en Nicolas de ontwerpen mee naar de werkplaats. Ik kom straks bij jullie. Aliénor, ga jij je moeder helpen met het naaien van de zoom.'

Aliénor trok een gezicht. Ze vindt het leuk om naar onderhandelingen te luisteren. ‘Ga nou,’ zei ik nog eens.

In de lege kamer schonk ik nog een kan bier voor ons in en toen gingen we er rustig voor zitten. Nu de anderen niet over onze schouders meekeken, kon ik het aanbod van Léon serieus overwegen.

Die avond gingen Christine en ik wandelen over het Grande Place. We stonden even stil om het Hotêl de Ville te bewonderen toen we het plein opliepen. Georges Le Jeune en Luc vonden het leuk om voor het weidse uitzicht in de hoge smalle toren te klimmen. Ze zijn al mijn hele leven met dat gebouw bezig, maar

toch ben ik elke keer weer verbaasd als ik het zie. Ik ben er trots op dat ik in Brussel woon, hoe neerbuigend Nicolas des Innocents ook doet.

We wandelden langs de gildenhuisen die om het plein heen stonden, de schilders, bakkers en kaarsenmakers. De timmermannen, de boogschutters en de roeiers. Het was vanavond druk bij de huizen. De handel stopt niet als het begint te schemeren. We knikten en glimlachten naar vrienden en burens en hingen wat rond voor het L'Arbre d'Or, waar het weversgilde huist. Al snel was ik omringd door lissiers die het hunne wilden weten van het bezoek van Léon Le

Vieux, de ontwerpen, de voorwaarden en waarom Nicolas des Innocents was meegekomen. Ik ontweek hun vragen als een jongen die tikkertje speelt.

Ten slotte liepen we verder, Christine wilde de kathedraal van St. Michel en St. Gudule in de schemering zien. We liepen over de rue de la Montagne toen ze zei wat ik wist dat al de hele middag op haar lippen brandde. ‘Je had Georges Le Jeune moeten laten meeluisteren toen je zakendeed met Léon.’

Een andere vrouw zou een bescheiden vraag hebben gesteld. Zo niet de mijne, die heeft haar hart op haar tong liggen. Toen ik geen antwoord gaf, sprak ze

verder: ‘Georges Le Jeune is een goede wever en een brave jongen. Je hebt hem uitstekend onderwezen, maar als hij de werkplaats moet overnemen, moet hij wel weten hoe er gehandeld moet worden, het loven en bieden, de voorwaarden. Waarom houd je hem daarbij vandaan?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Ik zal nog heel lang lissier zijn. Er is geen haast bij.’

Christine perste haar lippen opeen. ‘Georges, je haar wordt al grijs. Je zoon is een man die zou kunnen trouwen als hij dat wilde. Op een dag is de weverij van hem. Wil je dat hij de boel ruïneert en alles verknoeit wat jij hebt opgebouwd? Je moet...’

‘Zo is het genoeg, Christine.’ Ik heb mijn vrouw nooit geslagen, al ken ik mannen die dat wel gedaan zouden hebben als ze hun vrouw was geweest.

Christine klemde haar kaken op elkaar. Ik zou nadenken over wat ze had gezegd, ik moest wel, want ze kwam er ongetwijfeld nog op terug. Er zijn mannen die niet naar hun vrouw luisteren, maar ik doe dat wel. Ik zou wel gek zijn als ik het niet deed. Christine was de dochter van een wever die in de buurt van de Notre Dame du Sablon woonde en weet minstens zoveel over het drijven van de werkplaats als ik.

We wandelden in stilte verder tot de

twee torens van de kathedraal in de schemering voor ons opdoemden. ‘Zijn Brussel en Parijs het nog eens geworden over de voorbeelden?’ vroeg ik om de vrede te herstellen.

Christine snoof. ‘Die Nicolas des Innocents denkt dat hij heel wat is. Philippe heeft zijn handen vol om hem ervan te overtuigen dat we zijn ontwerpen moeten veranderen. Ik heb een paar keer moeten ingrijpen. Philippe is een beste jongen, maar totaal niet opgewassen tegen dat Parijse haantje.’

Ik grinnikte. ‘Ik moet gaan. Ze wachten op me in Le Vieux Chien om te drinken op het nieuwe tapijt.’

‘Attends, Georges,’ zei Christine. ‘Wat hebben Léon Le Vieux en jij besloten? Heb je het aangenomen?’

Ik schopte tegen een paardenvijg. ‘Ik heb nog geen ja gezegd. Ik heb waarschijnlijk geen keus met die affaire van die groene broek. Léon kan zo naar de Bourbons toe gaan en vertellen dat ik hun ontwerp heb nagemaakt.’

‘Je hebt het niet nagemaakt, je hebt alleen een detail gebruikt. Het gilde staat toch achter je.’ Plotseling bleef ze stil staan. ‘Zeg op, gaan we die tapijten maken of niet?’

Ik zou ze niet moeten maken. Al mijn ervaring als lissier zei me dat ik het niet

moest doen. De beloning was slecht, de werkplaats zou overbelast raken, ik zou er andere opdrachten door verliezen en ik zou me over de kop moeten werken om ze op tijd klaar te krijgen. Als ik niet uitkeek, zou het me mijn werkplaats kunnen kosten.

‘Ja,’ zei ik, en mijn maag draaide zich om. ‘We gaan ze maken. Ja, want ik heb nog nooit zulke mooie ontwerpen gezien.’ Zie je wel, dacht ik, nu heb ik me toch door de jonkvrouwen laten verleiden.

Toen begon Christine te lachen, scherp en hard als een mes dat op de grond valt. Ik geloof dat ze opgelucht was. ‘Ze zullen ons beroemd maken,’ zei ze. ‘Wacht maar

af.'

Philippe de la Tour

Er was niemand in de werkplaats toen ik 's morgens binnenkwam. Daar was ik blij om, want dat betekende dat ik de ontwerpen op mijn gemak kon bestuderen, zonder dat Nicolas des Innocents ernaast stond te brallen en zonder dat Christine zich ermee bemoeide en Aliénor, die glimlachend en met haar hoofd een beetje gebogen zat te naaien. Nu kon ik rustig kijken en nadenken.

Het was een heldere dag en het licht scheen uitbundig door de ramen naar

binnen. Luc had de vloer geveegd en de strengen wol die over waren van de Aanbidding van de wijzen opgeruimd. Het weefgetouw was helemaal leeggehaald en wachtte op de nieuwe schering die aangeknoopt moest worden. Af en toe kraakte het hout en het geluid deed me denken aan een paard dat zich in een stal beweegt.

De ontwerpen van Nicolas waren opgerold en opgeborgen in de kast bij de andere ontwerpen. Ik wist waar Georges de sleutel laat en ik haalde de ontwerpen tevoorschijn en spreidde ze uit over de vloer, net als de dag daarvoor. Al die tijd dat Nicolas en ik over de ontwerpen

spraken, had hij zijn ogen gericht gehouden op Aliénor, die met haar moeder zat te naaien aan het tapijt dat net was losgeknipt. Hij had staan draaien en heupwiegen met het idee dat hij dat voor haar deed. Uiteindelijk had hij gevraagd: 'Is het niet eens tijd om het naaiwerk weg te leggen, schoonheid?'

Aliénor en Christine hadden allebei hun hoofd geheven. Nooit eerder had iemand 'schoonheid' gezegd tegen Aliénor, wat ze ook van haar vonden. Ik vind haar erg mooi, vooral haar lange goudkleurige haren, maar ik zou het nooit durven zeggen. Ik vind het moeilijk zoiets te zeggen. Ze zou waarschijnlijk lachen en

me een dwaas noemen. Ze behandelt me als haar jongere en onbenullige broertje, hoewel ik een paar jaar ouder ben.

‘Het wordt zo donker in die hoek,’ ging Nicolas verder, ‘straks ga je nog loensen. Je zou dichterbij het raam moeten gaan zitten, in het licht. Ik heb trouwens gehoord aan welke regels de wevers van Brussel zich moeten houden. Op zondag en als het daglicht weg is, mag er niet meer worden gewerkt. Hadden schilders in Parijs het maar zo makkelijk dat ze hun ogen konden sparen.’

Stomverbaasd staarden Christine en ik hem aan, maar Aliénor boog zich over haar werk in een poging niet in lachen uit

te barsten. Het werkte niet en daarna begon ook Christine te schateren van het lachen en deed ik ook maar mee.

‘Wat is er zo grappig?’ wilde Nicolas weten. Daar moesten we nog harder om lachen. Ik vroeg me af of we medelijden moesten hebben en hem moesten vertellen wat hij niet had gezien.

Aliénor zelf hakte de knoop door. ‘Die regels gelden niet voor vrouwen,’ zei ze toen ze eindelijk uitgelachen was. ‘Wij zijn geen wevers, wij zijn familie.’

‘O,’ zei Nicolas, maar hij bleef verbaasd kijken omdat dat geen verklaring was voor ons gelach. We zouden het hem echter niet vertellen. Het was heerlijk om de man

uit Parijs in de maling te nemen.

Die avond schoten Nicolas en ik niet veel op. Al snel vertrokken we naar Le Vieux Chien met Georges Le Jeune en Luc, waar later ook Georges bij kwam om het glas te heffen op het voltooide tapijt en de nieuwe opdracht. Nicolas was erg vrolijk en kreeg ons zover dat we meer dronken dan we gewend zijn.

Wat een opschepper is die Parijse kunstenaar. Ik ben nooit in Parijs geweest. Ik verlaat de stadsmuren alleen om brandhout en paddenstoelen te zoeken in het bos en soms om te vissen in de rivier de Senne. Ik heb echter genoeg mensen uit Parijs gesproken om te weten dat het

me er niet zou bevallen. Ze zijn veel te zeker van zichzelf. Ze weten het altijd beter, ze hebben de beste wijn, de beste schoenen, het beste linnen, de beste kwasten en de beste manier om verf te maken. Hun vrouwen baren meer kinderen, hun kippen leggen meer eieren en hun koeien geven meer melk. Hun kathedralen zijn hoger, hun schepen sneller en hun wegen vlakker. Ze kunnen beter tegen bier, zitten eleganter op hun paard en winnen elk gevecht.

Waarschijnlijk ruikt hun stront ook lekkerder.

Nee, ik was blij dat ik even zonder hem in de werkplaats was en ik staarde naar de

ontwerpen. Mijn hoofd deed nog zeer door het lawaai, de rook en de drank in de taveerne, want zo vaak kom ik daar niet.

Eén ding moet ik Nicolas nageven, al is hij een verwaande Parijse kwast, een kunstenaar is hij wel. En dat weet hij ook en daarom zal ik hem nooit vertellen hoe mooi zijn schilderijen zijn.

Er zitten genoeg fouten in als je ze als tapijntontwerp bekijkt. Voor hem zijn het schilderijen en hij weet niet dat je bij tapijten een nog gelijkmatiger dessin moet hebben om ze sierlijk te maken en dat er niets speciaal in het oog mag springen. Daar zorg ik voor wanneer ik de voorbeelden maak. Ik vergroot het

ontwerp en schilder het zoals het er
geweven uit zal zien; minder vermengende
kleuren en heldere, duidelijke en
evenwichtige motieven. De voorbeelden
zijn niet zo mooi als de schilderijen, maar
onontbeerlijk voor de wever. Zo voel ik me
zelf vaak ook; onontbeerlijk en
onopvallend, net als Nicolas des Innocents
een schilderij is waar je je ogen niet van
kunt afhouden.

Ik stond nog zo te kijken toen Georges
binnenkwam. Zijn gezicht was bleek en
zijn haar stond alle kanten op, alsof hij in
zijn slaap met zijn hoofd had liggen
rollen. Hij kwam naast me staan en keek
op de schilderijen neer. 'Kun je er

behoorlijke ontwerpen van maken?’

‘Ja.’

‘Bien. Maak een paar kleine schetsen van de veranderingen voor Léon en mij. Als hij tevreden is, kun je aan de voorbeelden beginnen.’

Ik knikte.

Georges staaarde naar het schilderij van de jonkvrouw met de kop van de eenhoorn in haar schoot. Hij schraapte zijn keel.

‘Nicolas blijft hier om de voorbeelden te schilderen.’

Ik stapte achteruit. ‘Waarom? Je weet dat ik net zo goed kan schilderen. Wie...’

‘Zo wil Léon het. Dat is een van de voorwaarden voor de opdracht.’

Monseigneur Le Viste koopt de schilderijen om op te kunnen hangen als hij de tapijten meeneemt op reis. Léon wil zeker weten dat de schilderijen er precies zo uitzien als die van Nicolas. We hebben maar zo weinig tijd om ze te maken dat een paar extra handen welkom is.'

Ik wilde protesteren, maar wist dat dat niet mocht. Georges is de lissier, hij besluit wat er wel of niet gebeurt en ik moet doen wat hij zegt. Ik ken mijn plaats. 'Moet ik de voorbeelden wel maken, of doet hij dat ook?'

'Jij tekent ze en voert de nodige veranderingen door en je helpt met het schilderen. Jullie werken samen, maar hij

is de baas.’

Ik zweeg.

‘Het is maar voor een paar weken,’
voegde Georges eraan
toe.

‘Weet Nicolas het al?’

‘Léon zal het hem vertellen. Ik ga er
trouwens nu heen om het contract te
bespreken.’ Georges keek neer op de
schilderijen en schudde zijn hoofd. ‘Hier
krijgen we problemen mee. Slechte
beloning, weinig tijd, een moeilijk
patroon. Ik lijk wel gek.’

‘Wanneer gaan we beginnen?’

‘Nu. Georges Le Jeune en Luc zijn
linnen aan het kopen en kunnen elk

moment terugkomen. Jij en Nicolas kunnen de spullen meenemen naar jouw huis, of jullie kunnen hier werken, dat maakt mij niet uit.'

'Hier,' zei ik snel. Ik werk het liefst in de rue Haute. Het is er lichter dan in het huis van mijn vader, dat dicht bij een van de stadstorens staat, en ondanks het weefgetouw is hier meer ruimte. Mijn vader is ook schilder, maar hij is niet zo rijk als Georges. Mijn oudste broer werkt bij mijn vader en er is weinig ruimte over voor de jongste.

Ook ben ik bij haar in de buurt wanneer ik hier werk. Niet dat het haar wat kan schelen. Ze heeft me nooit de

minste interesse betoond, tot nu toe.

‘Als het mooi weer blijft, kun je in Aliénors tuin gaan zitten,’ riep Georges over zijn schouder terwijl hij wegliep. ‘Dan loop je de wevers niet in de weg. Met twee getouwen gaat het hier krap worden.’

De tuin was nog beter, hoewel ik eigenlijk Nicolas uit de buurt van Aliénor wilde houden. Ik vertrouwde hem niet.

Net toen ik aan haar stond te denken, verscheen ze in de deuropening met mijn ochtendbier. Het is een klein ding, tenger en puur. De rest van de familie is veel groter. ‘Hier ben ik, Aliénor,’ zei ik. Ze kwam op me af met een klein lachje om

haar mond, haar gezicht opgewekt, maar ze struikelde over een tas met tekenspullen die ik, dom genoeg, midden in de werkplaats had laten staan. Ik kon haar opvangen voor ze viel, maar het meeste bier stroomde over mijn mouw.

‘Dieu me garde,’ mompelde ze. ‘Het spijt me. Waar is het terechtgekomen? Toch niet op de schilderijen, hoop ik?’

‘Nee, alleen op mijn mouw. Het geeft niet. Het is maar licht bier.’

Ze voelde aan mijn natte mouw en schudde, boos op zichzelf, haar hoofd.

‘Echt, het geeft niet,’ zei ik nog eens. ‘Het was dom van mij om mijn tas daar te laten staan. Laat dat bier maar zitten, ik

heb eigenlijk helemaal geen dorst.'

'Nee, ik zal nog wat halen.' Ze wilde niet naar me luisteren, haastte zich weg en kwam even later met een volle kan terug, voorzichtig lopend deze keer. Ze kwam naast me bij de schilderijen staan terwijl ik dronk. Ik probeerde niet te luidruchtig te drinken. Als ik bij Aliénor in de buurt ben, ben ik me altijd bewust van het lawaai dat ik maak; mijn laarzen kraken, mijn tanden klapperen, ik krab me op mijn hoofd en ik hoest en proest.

'Vertel me het verhaal,' zei ze. Haar stem is laag en soepel, net zo soepel als zij wanneer ze loopt, haar hoofd draait, iets opraapt of glimlacht. Alles wat ze doet,

doet ze zorgvuldig.

‘Wat bedoel je?’ vroeg ik. Mijn stem is niet zo soepel.

‘De tapijten. De jonkvrouw en de eenhoorn. Welk verhaal zit erin?’

‘O, dat. Nou, in het eerste staat de jonkvrouw voor een blauwe tent met woorden erop. *À mon seul désir.*’ Ik las het langzaam voor.

‘*À mon seul désir?*’ herhaalde Aliénor.

‘De leeuw en de eenhoorn houden de tentflappen open en hebben een banier en de standaard van de Le Vistes vast.’

‘Zijn ze erg belangrijk in Parijs, die Le Vistes?’

‘Dat denk ik wel. Als ze zulke kostbare

tapijten laten maken, zal het wel. Nou, dus dan pakt de jonkvrouw juwelen uit een kistje en in de andere tapijten draagt ze die. Dan zijn er nog drie tapijten waarin de jonkvrouw de eenhoorn naar zich toe lokt. Uiteindelijk ligt zijn kop in haar schoot en bekijkt zichzelf in een spiegel. In de laatste leidt ze hem aan zijn hoorn weg.'

'Welke jonkvrouw is het mooist?'

'Die met de parkiet. Dat moet Smaak voorstellen, van de vijf zintuigen. Er zit ook een aapje aan haar voeten dat iets zit te eten. Die jonkvrouw ziet er wat opgewekter uit dan de andere. Er waait een briesje door het tafereeltje en dat doet

haar hoofddoek opwaaien. Ook de eenhoorn lijkt levendiger.’

Aliénor liet haar tong over haar onderlip glijden. ‘Ik heb nu al een hekel aan haar. Vertel eens over de andere zintuigen. Waardoor worden ze uitgebeeld?’

‘De eenhoorn die in de spiegel kijkt is Gezicht en de jonkvrouw die de hoorn vasthoudt is Gevoel. Dat is duidelijk genoeg. Dan heb je nog Gehoor, waar de jonkvrouw een orgel bespeelt. En in deze,’ ik tuurde naar het schilderij, ‘dit zal wel Reuk zijn, denk ik, want er zit een aapje op een bankje aan een bloem te ruiken.’

‘Wat voor bloem?’ Aliénor wil altijd alles over bloemen weten.

‘Ik weet het niet zeker, maar ik denk een roos.’

‘Kijk zelf maar, schoonheid.’ Nicolas stond tegen de deurpost geleund naar ons te kijken. Hij zag er fris en opgewekt uit, alsof de drank op hem geen effect had gehad. Hij zal in Parijs wel in de kroegen wonen. Hij kwam de werkplaats in. ‘Ik heb gehoord dat je zelf een tuin hebt, dan kun je een anjer toch wel van een roos onderscheiden? Zo slecht schilder ik toch niet, of wel, schoonheid?’

‘Je moet haar niet zo noemen,’ zei ik. ‘Ze is de dochter van de lissier en dient met respect behandeld te worden.’

Aliénor was rood geworden, maar of dat

door de woorden van Nicolas kwam of door de mijne, wist ik niet.

‘Wat vind je van mijn schilderijen, schoo... Aliénor?’ hield Nicolas aan. ‘Ze zijn mooi, non?’

‘Ontwerpen,’ verbeterde ik. ‘Het zijn ontwerpen voor tapijten, geen schilderijen. Je lijkt te vergeten dat ze slechts dienen als leidraad voor het werk dat een ander gaat doen. Aliénors vader, zijn zoon en andere wevers. Jij niet. Als tapijt zullen ze er heel anders uitzien.’

‘Net zo goed?’ vroeg Nicolas spottend.

‘Beter.’

‘Ik zie niet wat er aan te verbeteren valt, jij wel?’

Aliénor perste haar lippen oopen; zij geeft de voorkeur aan bescheidenheid boven opschepperij.

‘Wat weet je van eenhoorns, schoonheid?’ vroeg hij met een zijdelingse blik die me allerminst beviel. ‘Zal ik je iets over ze vertellen?’

‘Ik weet dat ze sterk zijn,’ antwoordde ze. ‘Dat staat in Job en Deuteronomium: zijn hoorns zijn hoorns van een eenhoorn, daarmee zal hij de volken stoten, alle einden der aarde.’

‘Dan lees ik liever het boek Psalmen: want gij hebt mijn hoorn verhoogd als van een eenhoorn. Ken je het verhaal van de hoorn van de eenhoorn?’ Nicolas

knipoogde tegen me terwijl hij dat zei.

Aliénor leek hem niet te horen en stond vol afschuw haar neus op te trekken. Toen rook ik het en Nicolas even later ook. ‘Bon dieu, wat is dat?’ riep hij uit. ‘Dat lijkt wel een vat vol pis.’

‘Het is Jacques Le Boeuf,’ zei ik, ‘de verver die wede gebruikt voor het blauw.’

‘Ruikt wede zo? Ik ben er nog nooit bij in de buurt geweest. In Parijs moeten ze hun werk doen buiten de stadsmuren op een plek waar nooit iemand komt.’

‘Hier ook, maar ze komen soms de stad binnen. De geur hangt om hen heen, maar je kunt een man niet verbieden te handelen. Gelukkig is hij altijd snel klaar.’

‘Waar is het meisje?’ De bulderende stem van Jacques Le Boeuf kwam uit het woonhuis.

‘Georges is er niet, Jacques,’ hoorden we Christine zeggen. ‘Kom maar een andere keer terug.’

‘Ik kom niet voor hem. Ik wil haar zien, even maar. Is ze in de werkplaats?’ Jacques Le Boeuf stak zijn warrige haardos om de hoek van de deur. Ik krijg altijd tranen in mijn ogen van de geur die hij verspreidt. ‘Hallo daar. Philippe, schurk dat je bent. Waar is Georges’ meisje? Heeft ze zich voor me verstopt?’

Aliénor had zich op de grond laten zakken en kroop weg achter het

weefgetouw.

‘Ze is naar buiten gegaan,’ zei Nicolas, die zijn armen had gekruist en zijn hoofd opzij hield. ‘Ze is oesters voor me aan het halen.’

‘Werkelijk?’ vroeg Jacques, en hij kwam nu helemaal tevoorschijn. Hij is een grote man, net een grote ton met een baard en blauwe handen van de wede. ‘En wie ben jij dat je haar om een boodschap stuurt?’

‘Nicolas des Innocents. Ik heb nieuwe tapijten ontworpen voor Georges.’

‘Je bent zeker de kunstenaar uit Parijs.’ Jacques deed nu ook zijn armen over elkaar en leunde tegen de deurpost. ‘We hebben het hier niet zo op Parijzenaars,

hè, Philippe?’

Ik wilde antwoord geven, maar Nicolas stak me de loef af. ‘Ik zou maar niet op haar wachten. Ik heb gezegd dat ik alleen de beste oesters wil, die geschikt zijn voor Parijzenaars, en het zal wel even duren voor ze die in deze stad heeft gevonden. Jullie vismarkt stelt niet veel voor.’

Ik staarde naar Nicolas en vroeg me af waarom hij een man uitdaagde die zoveel groter was dan hij. Wilde hij dan zijn gezicht niet gaaf houden voor de meisjes? Ik hoorde Aliénor onder het weefgetouw bewegen en probeerde niet naar haar te kijken. Misschien wilde ze wel tevoorschijn komen om Nicolas te redden

na zijn ondoordachte woorden.

Jacques Le Boeuf leek ook even uit het veld geslagen. Hij reageerde niet met zijn vuisten, maar vernauwde zijn ogen tot spleetjes. ‘Dus dat is jouw werk, hè?’ Hij kwam naast ons staan en keek naar de schilderijen op de grond. Ik moest bijna kokhalzen van de stank. ‘Daar zit meer rood in dan blauw. Misschien is het voor mij niet de moeite waard als Georges ze gaat maken.’ Hij grinnikte en wilde op het schilderij gaan staan van de jonkvrouw met de eenhoorn in haar schoot.

‘Jacques, wat doe je daar?’

Bij die scherpe woorden van Christine verstijfde hij en zijn voet bleef boven het

schilderij hangen. Met een komisch aandoende maar schaapachtige uitdrukking op zijn gezicht zette hij zijn voet terug.

Christine liep snel naar hem toe. ‘Als dat soms jouw idee van een grapje is, ik vind dat niet leuk. Ik zei dat Georges er niet was. Hij komt binnenkort wel met je praten over het blauw in deze tapijten, als jij ze tenminste niet hebt vernield. En nu wegwezen, we hebben het hier druk.’ Ze opende de buitendeur en ging voor hem aan de kant.

Ze deed me denken aan een herdershond die een koe de stal in jaagt. Met gebogen hoofd schuifelde Jacques

naar de deur. Pas toen hij op straat stond, hief hij zijn hoofd weer en riep door het raam: ‘Wil je tegen het meisje zeggen dat ik naar haar heb gevraagd?’

Pas toen we zeker wisten dat hij weg was en de stank minder werd, boog Nicolas zich voorover en glimlachte tegen Aliénor achter het weefgetouw. ‘Je kunt weer tevoorschijn komen, schoonheid, hij is weg.’ Hij stak zijn hand uit. Ze wachtte even en pakte die toen om zich door hem overeind te laten helpen. Toen ze stond hief ze haar gezicht naar hem op en zei: ‘Dank u, monsieur.’

Het was de eerste keer dat ze hem aankeek zoals alleen Aliénor kan kijken.

Haar ogen proberen het wel, maar ze kunnen je niet aankijken. De glimlach bevroor op Nicolas' lippen. Hij keek alsof hij een stomp in zijn maag had gekregen. Eindelijk ziet hij het, dacht ik. Hij kijkt niet erg aandachtig voor een kunstenaar.

Aliénor wist dat hij het begreep, ze had ervoor gekozen het hem te laten zien. Dat doet ze soms. Nu trok ze haar hand terug en boog haar hoofd.

'Kom, Aliénor,' zei Christine met een strenge blik op Nicolas. 'Anders komen we nog te laat.' Ze ging weg door dezelfde deur als Jacques Le Boeuf.

'De mis,' verduidelijkte Aliénor voor ze de deur uit rende, achter haar moeder aan.

‘De mis?’ herhaalde Nicolas. Hij keek door het raam naar de zon. ‘Is het niet een beetje vroeg voor de Sexten?’

‘Er is een speciale weversmis in de Notre Dame du Sablon,’ zei ik. ‘Dat is een kerk hier in de buurt.’

‘Hebben ze hun eigen mis?’

‘Drie keer per week. Het is een machtig gilde.’

Na een poosje vroeg hij: ‘Hoe lang heeft ze dat al?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Haar hele leven. Daarom merk je er bijna niets van, voor haar is het normaal.’

‘Hoe kan ze dan...’ Nicolas wees op het tapijt van de Aanbidding van de wijzen

dat over het getouw lag waarop het geweven was.

‘Haar vingers zijn erg vaardig en gevoelig. Soms denk ik weleens dat ze ogen in haar vingers heeft. Ze kan rode en blauwe wol onderscheiden, ze zegt dat de verf anders aanvoelt. En ze hoort dingen die wij niet horen. Ze heeft me eens verteld dat iedereen anders loopt. Ik hoor het niet, maar als ze voetstappen eerder heeft gehoord, weet ze wie er aankomt. Ze kent jouw voetstappen nu ook.’

‘Is ze nog een meisje?’

Ik fronste mijn wenkbrauwen. ‘Ik weet niet wat je bedoelt.’ Ik had ineens geen zin meer om over haar te praten.

Nicolas glimlachte. ‘Je weet best wat ik bedoel. Je hebt er al zo vaak aan gedacht.’

‘Laat haar met rust,’ zei ik fel. ‘Als je haar met één vinger aanraakt, laat haar vader niets van je heel, of je nu een kunstenaar uit Parijs bent of niet.’

‘Ik kan er aan elke vinger wel tien krijgen. Ik dacht aan jou. Hoewel je met die langer wimpers van je genoeg aandacht van de meisjes zult kunnen krijgen. Vrouwen houden van zulke ogen.’

Ik zweeg, pakte mijn tas en haalde er papier en houtskool uit.

Nicolas lachte. ‘Zo te zien moet ik jullie allebei het verhaal van de hoorn van de eenhoorn vertellen.’

‘Nu niet. We moeten aan het werk. Ze kunnen pas gaan weven als we een voorbeeld klaar hebben.’ Ik knarste met mijn tanden bij dat ‘we’.

‘O ja, de voorbeelden. Gelukkig heb ik mijn eigen kwasten bij me. Ik zou een kwast uit Brussel nooit vertrouwen, als ik daar mijn eenhoorn mee schilder, ziet hij er vast uit als een paard.’

Ik knielde bij de schilderijen neer, anders had ik hem vast een schop gegeven. ‘Heb je weleens eerder voorbeelden getekend of geschilderd?’

Nu grijnsde Nicolas niet meer. Hij houdt er niet van als hij herinnerd wordt aan dingen die hij niet kan.

‘Een tapijt is iets heel anders dan een schilderij,’ zei ik. ‘Iemand die zoiets nog nooit heeft gedaan, begrijpt dat niet. Die denkt dat wat hij in verf heeft gemaakt, alleen maar vergroot hoeft te worden en dan geweven moet worden. Maar een tapijt bekijken is iets heel anders dan een schilderij bekijken. Een schilderij is meestal kleiner, zodat je alles in een oogopslag ziet. Je gaat er niet bovenop staan, maar een paar passen naar achteren, alsof het een priester of een leraar is. Bij een tapijt ga je dichtbij staan, alsof het je vriend is. Je ziet maar een stukje, en dat is niet noodzakelijkerwijs het belangrijkste stuk. Er moet dus niet één ding

uitspringen, maar het moet allemaal passen in een patroon dat prettig is om naar te kijken. Op welk gedeelte je oog ook valt. De millefleurs in de achtergrond helpen daarbij, maar we moeten dingen veranderen.'

'Hoe dan?' vroeg Nicolas.

'Om te beginnen moeten we dingen toevoegen. De jonkvrouw moet minstens een hofdame krijgen, n'est-ce pas? Iemand om de anjers vast te houden terwijl zij ze in Reuk zit te vlechten, of om de blaasbalg te bedienen in Gehoor, of om de kom vast te houden van waaruit ze de parkiet voert in Smaak. In À mon seul désir is er wel iemand die het juwelenkistje vasthoudt,

waarom in de andere niet?’

‘Een jonkvrouw hoort tijdens een verleidingspoging alleen te zijn.’

‘Er zijn vast heel wat hofdames die verleidingen hebben gezien.’

‘Wat weet jij daar nou van? Hoeveel adellijke dames heb je verleid?’

Ik bloosde. Zelfs in mijn dromen was ik nooit in het verblijf van een adellijke dame geweest. Ik ben zelden in dezelfde straat als edellieden, laat staan in dezelfde ruimte. Alleen tijdens de mis ademen we dezelfde lucht in en dan zitten ze nog ver weg in de banken, afgescheiden van de rest. Ze gaan vóór ons weg en hun paarden voeren ze bij ons vandaan voor wij

door de deur van de kerk naar buiten komen. Aliénor zegt dat de edelen ruiken naar het bont dat ze dragen, maar ik ben nooit dichtbij genoeg geweest om dat te ruiken. Haar reukzin is beter ontwikkeld dan die van andere mensen.

Nicolas had duidelijk wel in die kringen verkeer. Hij wist vast alles over ze. ‘Hoe ruiken adellijke dames?’ vroeg ik voor ik wist wat ik deed.

Nicolas lachte. ‘Naar kruidnagel. Kruidnagel en munt.’

Aliénor ruikt naar citroenbalsem. In de tuin trapt ze er altijd op.

‘En weet je hoe ze smaken?’ voegde hij eraan toe.

‘Laat maar zitten,’ zei ik. Ik pakte een stuk houtskool en koos Reuk om mee te beginnen. Ik trok een paar lijnen van het gezicht van de jonkvrouw, haar tiara en toen haar ketting, het lijfje van haar jurk, de mouwen en de jurk zelf. ‘We moeten grote kleurvlakken zien te vermijden. Die gele onderjurk bijvoorbeeld, moet een patroontje krijgen. Ergens anders heb je granaatappelbrokaat gebruikt, in Smaak en À mon seul désir. Laten we dat hier ook gebruiken om de kleur te doorbreken.’

Nicolas keek over mijn schouder mee hoe ik het driehoekje van de stof opvulde met bladeren en bloemen. ‘Alors, de leeuw en de eenhoorn houden hun banier

aan de linker- en aan de rechterkant vast. Tussen de jonkvrouw en de eenhoorn zit een aapje op een bankje met een anjer. Dat is prima. Zullen we tussen de jonkvrouw en de leeuw een bediende zetten? Ze kan een schaal met bloemen vasthouden waar de jonkvrouw een krans van vlecht.’ Ik tekende de omtrekken van een vrouw en profil. ‘Zo is het al veel beter. De millefleurs in de achtergrond vullen de rest op. Die teken ik pas op het voorbeeld. Daar kan Aliénor mee helpen.’

Nicolas schudde zijn hoofd. ‘Hoe kan zij ons nou helpen?’ Hij maakte een gebaar naar zijn ogen.

Ik fronste mijn wenkbrauwen. ‘Ze helpt

haar vader altijd met de millefleurs. Ze heeft een moestuin en ze kent de planten en hun gebruik precies. Als we met de voorbeelden gaan beginnen, zullen we met haar praten. Alors, tussen de millefleurs zetten we dan wat dieren.’ Onder het praten was ik aan het schetsen. ‘Misschien ergens een hond, voor trouw. En roofvogels vanwege de jacht van de jonkvrouw. Een lam aan haar voeten om ons te herinneren aan Christus en Onze Lieve Vrouwe. En natuurlijk een paar konijntjes; dat is het kenmerk van Georges: een konijn met zijn pootje voor zijn snoet.’

Ik maakte de schets af en we hielden

die naast het schilderij. ‘Het is nog niet genoeg,’ zei ik.

‘Wat stel je dan nog meer voor?’

‘Bomen,’ zei ik nadat ik even had nagedacht.

‘Waar?’

‘Achter de banieren en de standaard. Dan komt het wapen beter los van de rode achtergrond. Dan nog twee achter de eenhoorn en de leeuw. Vier bomen voor de vier windrichtingen en de vier seizoenen.

‘De hele wereld in een tekening,’ mompelde Nicolas.

‘Ja, en het extra blauw zal Jacques Le Boeuf plezier doen.’ Niet dat ik die man

nou zo graag een plezier wilde doen, integendeel.

Naast de standaard tekende ik een eik, een eik voor de zomer en het noorden. Daarna een den naast de banier, voor de herfst en het zuiden. Hulst achter de eenhoorn, voor de winter en het westen, en een sinaasappelboom naast de leeuw, voor de lente en het oosten.

‘Dat is beter,’ zei Nicolas toen ik klaar was. Hij klonk verbaasd. ‘Maar mag je wel zulke enorme veranderingen doorvoeren zonder toestemming van de opdrachtgever?’

‘Het hoort bij de verdure,’ zei ik. ‘Wevers mogen planten en dieren in de

achtergrond ontwerpen, maar de figuren mogen we niet veranderen. Daarover hebben ze een paar jaar geleden in Brussel een wet aangenomen, zodat er geen problemen zouden rijzen tussen wevers en opdrachtgevers.’

‘Of tussen de kunstenaar en de maker van het voorbeeld.’

‘Dat ook ja.’

Hij keek me aan. ‘Hebben wij problemen?’

Ik ging op mijn hielen zitten. ‘Nee.’ Tenminste niet over werk, voegde ik er in gedachten aan toe. Ik ben niet flink genoeg om dergelijke dingen hardop te zeggen.

‘Mooi.’ Nicolas pakte Smaak en duwde Reuk aan de kant. ‘Doe deze nu eens.’

Ik bestudeerde de jonkvrouw die de parkiet voerde. ‘Aan dat gezicht heb je meer aandacht besteed dan aan de andere.’

Nicolas speelde met de houtskool en wreef de zwarte stof tussen zijn vingers tot het groen werd. ‘Ik ben gewend portretten te schilderen en maak de vrouwen het liefst zo echt als ik kan.’

‘Ze valt veel te veel op. Net als de jonkvrouw in À mon seul désir, die is te triest.’

‘Ik wil ze niet veranderen.’

‘Je kent ze, of niet soms?’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Het zijn

jonkvrouwen.’

‘En je kent ze erg goed.’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Niet zo goed. Ik heb ze een paar keer gezien, maar...’

Het verbaasde me dat hij ineenkromp.

‘Ik heb ze voor het laatst gezien met het meifeest,’ ging Nicolas verder. ‘Zij,’ hij wees op Smaak, ‘danste rond de meipaal terwijl haar moeder toekeek. Ze hadden bij elkaar passende jurken aan.’

‘Van granaatappelbrokaat.’

‘Ja, ik kon niet bij haar in de buurt komen. Daar zorgden haar hofdames wel voor.’ Hij fronste zijn wenkbrauwen bij de herinnering. ‘Ik vind nog steeds dat er in de tapijten geen bedienden moeten

komen.’

‘De jonkvrouw heeft een chaperonne nodig, anders klopt het niet.’

‘Voor de verleiding niet,’ hield hij vol.

‘Waarom tekenen we dan niet bedienden in alle tapijten behalve in die waarin ze de eenhoorn inpalmt? In Gezicht, als hij in haar schoot ligt.’

‘En in Gevoel,’ voegde Nicolas eraan toe, ‘als ze hem bij zijn hoorn vasthoudt. Daar wil je ook geen chaperonne bij.’ Hij glimlachte. Hij had zichzelf weer helemaal in de hand, alsof de storm was gaan liggen.

‘Zal ik je dan maar over de hoorn van de eenhoorn vertellen? Misschien heb je er

wat aan.’

Voor ik kon antwoorden, stak Aliénor haar hoofd om de hoek van het raam waar eerder Jacques Le Boeuf had gestaan.

Nicolas en ik sprongen op. ‘Hier zijn we, Aliénor,’ zei ik. ‘Bij het weefgetouw.’

‘Dat weet ik wel,’ zei ze. ‘Maman en ik zijn alweer terug. Door die Jacques Le Boeuf waren we zo laat dat de mis al voorbij was voor we goed en wel zaten. Willen jullie bier?’

‘straks,’ antwoordde Nicolas.

Toen ze in huis was verdwenen, zei Nicolas: ‘Als je dan het verhaal van de eenhoorn niet wilt horen, zal ik je iets anders vertellen.’

‘Nee.’ Ik wilde niet dat hij zo praatte als Aliénor in de buurt was.

Hij grinnikte. Hij was niet meer tegen te houden. ‘Vrouwen mogen dan ruiken naar kruidnagel, ze smaken als oesters.’

Aliénor de la Chapelle

Ik zat tussen de aardbeien te wieden toen de mannen me vonden. Ik heb ze zo geplant dat er voldoende ruimte is om te knielen bij het wieden. Als planten vind ik het maar niks, de bloemen geuren niet en de bladeren zijn niet zacht, stekelig, dik of dun. Het fruit echter is hemels. Nu de zomer is begonnen, zijn er al kleine vruchtjes, maar ze zijn hard en er komt geen geur af. Als het fruit eenmaal gaat rijpen, zou ik met plezier de hele dag in de tuin zitten om de vruchten tussen mijn

vingers fijn te knijpen, ze te proeven en hun geur op te snuiven.

Ik hoorde Philippe op de paden tussen de vierkanten, hij sloft met een van zijn schoenen, met de verende stap van Nicolas des Innocents achter zich. De eerste keer dat Nicolas mijn tuin zag, riep hij: 'sainte Vierge, dit is het paradijs! In Parijs heb ik nog nooit zo'n mooie moestuin gezien. Er zijn daar zo veel huizen dat er nergens anders plaats voor is, hooguit een rijtje kolen als je geluk hebt.' Het was de enige keer dat ik hem iets hoorde zeggen waarin Brussel er beter afkwam dan Parijs.

Mensen zijn altijd verbaasd over mijn

tuin. Er zijn zes vierkanten die in de vorm van een kruis liggen, met fruitbomen – appel, pruimen en kersen – op de hoeken. Twee vierkanten zijn voor groenten en daar staan kolen, prei, erwten, sla, radijsjes en selderij. In één vierkant groeien aardbeien en kruiden, en daar zat ik te wieden. Dan is er nog een rozentuintje, waar ik niet dol op ben omdat ik me zo vaak prik, maar maman geniet ervan, en dan nog twee bedden met bloemen en nog meer kruiden.

Wanneer ik in mijn tuintje ben, voel ik me gelukkig. Het is de veiligste plaats ter wereld. Ik ken elke plant, elke boom, elke steen en elke kluit aarde. Het wordt

omzoomd door een haag van gevlochten wilgentaken met stekelige rozen om dieren en vreemde mensen op een afstand te houden. Meestal ben ik alleen in mijn tuin. Er komen wel vogels in de fruitbomen om kersen te stelen als die rijp zijn. Er vliegen vlinders tussen de bloemen, maar daar weet ik weinig van. Soms, als ik heel stil zit, voel ik weleens de beweging van de lucht als er een bij mijn wang of arm fladdert, maar ik heb er nog nooit een aangeraakt. Papa heeft verteld dat ze stof op hun vleugels hebben dat eraf gaat als je ze vasthoudt en dat ze dan niet meer kunnen vliegen en door de vogels worden opgegeten. Dus laat ik ze

met rust en vraag anderen om ze voor me te beschrijven.

Ik glimlachte toen Philippe aankondigde: ‘Wij zijn het maar, Aliénor. Ik en Nicolas des Innocents. We zijn hier, bij de lavendel.’ Hij kent me al zijn hele leven en toch vertelt hij me telkens weer de dingen die ik al weet. Ik kon de olieachtige geur van de lavendel ruiken doordat ze ertegenaan waren gelopen.

Ik ging op mijn hurken zitten en hief mijn gezicht naar de zon, die steeds langer recht boven ons staat. Ik ben altijd al gek geweest op warmte, maar niet van een vuur. Ik ben bang voor vuur. Ik heb mijn rokken al te vaak geschroeid.

‘Wil je een aardbei voor me plukken, mademoiselle?’ vroeg Nicolas. ‘Daar heb ik echt trek in.’

‘Ze zijn nog niet rijp,’ zei ik kortaf. Ik wilde wel aardig klinken, maar hij geeft me een naar gevoel. En hij praatte te hard. Dat doen mensen vaak als ze hebben gemerkt dat ik blind ben.

‘O, laat maar. Ze zullen wel rijpen voor ik naar Parijs terugga.’

Ik leunde voorover en voelde over de grond bij de aardbeiplanten, waarbij ik de warme aarde tussen mijn vingers verkruimelde op zoek naar muur, kruiskruid en herderstasje. Er was niet veel onkruid, en dan nog alleen heel kleine

plantjes. Ik had hier een paar dagen geleden nog gewied. Ik voelde de ogen van de mannen als kiezels in mijn rug prikken. Het is gek dat ik zulke dingen voel terwijl ik helemaal niet weet hoe het is om te zien.

Ik wist wat ze dachten terwijl ze zo naar me stonden te kijken. Hoe kon ik het onkruid vinden en hoe wist ik dan dat het onkruid was? Maar onkruid is net een gewone plant, alleen groeit die op een plek waar hij niet gewenst is. Ze hebben blaadjes, bloemen, geuren, stengels en sappen. Ik ken ze net zo goed als alle andere planten.

‘Aliénor, we hebben je hulp nodig bij

de millefleurs,' zei Philippe. 'We hebben een paar schilderijen vergroot voor de voorbeelden. Maar we willen graag dat jij de planten aanwijst die we kunnen gebruiken.'

Ik ging weer op mijn hurken zitten. Ik vind het altijd fijn als ze mijn hulp inroepen. Ik heb al mijn hele leven geprobeerd nuttig te zijn, zodat mijn ouders geen last van me hebben en me niet wegsturen.

Mensen zijn vaak erg lovend over mijn werk. 'Wat zijn de stekken mooi gelijkmatig,' zeggen ze dan. 'En hoe helder de kleur van de bloemen, wat zijn die kersen prachtig rood. Wat jammer dat

je het zelf niet kunt zien.’ Dan hoor ik het medelijden doorklinken in hun stem, maar ook de verbazing dat ik me zo nuttig weet te maken. Ze kunnen zich geen wereld zonder beelden voorstellen, net zoals ik me die niet met beelden kan voorstellen. Ogen zijn gewoon twee bewegende bollen in mijn hoofd, net zoals mijn kaak kan kauwen en ik mijn neusgaten kan uitzetten. Ik heb andere manieren om de wereld te leren kennen.

Zo ken ik bijvoorbeeld de tapijten waaraan ik werk. Ik kan elke draad van de schering voelen en elke bobbel van de inslag. Ik volg het patroon van de bloemen in de millefleurs en mijn steken rond de

achterpoot van een hond of een konijnenoor of de mouw van een boerenkiel. Ik kan kleuren voelen. Rood is zijdezacht, geel stekelig en blauw olieachtig. Onder mijn vingers vormt het tapijt een hele kaart.

Mensen praten vaak met zo veel ontzag over kijken, dat ik weleens denk dat het eerste wat ik zou zien als ik goede ogen had, Onze Lieve Vrouwe zou zijn. Ze zou een mantel aanhebben van blauwe stof die door mijn handen glijdt en haar wangen zouden warm aanvoelen. Ze zou naar aardbeien ruiken. Dan legde ze haar handen op mijn schouders en die voelden licht en resoluut aan, zodat ik de

aanraking van die handen de rest van mijn leven zou blijven voelen.

Ik vraag me soms af of honing zoeter smaakt als je kunt zien, of de lavendel geuriger zou zijn en of de zon warmer zou schijnen op mijn gezicht.

‘Wil je de tapijten voor me beschrijven?’ vroeg ik aan Philippe.

‘Dat heb ik gisteren toch al gedaan?’

‘Ik wil meer details horen. Waar kijkt de jonkvrouw naar? Naar de leeuw of naar de eenhoorn? Wat draagt ze? Is ze gelukkig of verdrietig? Voelt ze zich veilig in de tuin? Wat doet de leeuw? Zit de eenhoorn of staat hij? Is hij blij dat hij gevangen wordt of probeert hij te

ontsnappen? Houdt de jonkvrouw van de eenhoorn?’

Philippe ritselde met papier toen hij het schilderij neerlegde. Het geluid irriteerde me. Ik wendde me tot Nicolas: ‘Monsieur, u heeft de schilderijen gemaakt. U kent ze toch wel zo goed dat u die vragen kunt beantwoorden zonder ernaar te hoeven kijken?’

Philippe stopte met ritselen.

‘Natuurlijk, mademoiselle,’ zei Nicolas. Er klonk een glimlach in zijn stem. De kiezels kraakten onder zijn voeten toen hij neerknielde.

‘Je staat op de munt,’ zei ik snel toen de geur me bereikte.

‘O. Pardon.’ Hij schoof een stukje op.
‘Bon, wat vroeg je allemaal?’

Ik kon niet meer bedenken wat ik van hem wilde weten. Ik was niet gewend aan de aandacht van zo’n man. ‘Hoeveel blauw zit er in het ontwerp?’ vroeg ik ten slotte. Ik vind het niet fijn als er veel blauw zit in de tapijten van mijn vader. Dan komt Jacques Le Boeuf, met zijn zware tred, zijn dubbelzinnige woorden en natuurlijk die afschuwelijk stank, te veel op bezoek. Die geur waarmee alleen een gebrekkig en wanhopig meisje zou willen leven.

‘Hoeveel blauw wil je erin hebben, mademoiselle?’

‘Helemaal niks, behalve als je bereid

bent bij elk bezoek met Jacques Le Boeuf te vechten.’

Nicolas lachte. ‘De jonkvrouw staat in elk schilderij op een ondergrond van blauw gras, maar als je wilt, kunnen we het gedeelte met gras wel kleiner maken. Misschien een eilandje van gras tussen het rood om de jonkvrouw, de eenhoorn en de leeuw heen. Ja, dat zou weleens erg mooi kunnen zijn. En die verandering is zo gemaakt, hè, Philippe? Dat hoort toch bij de verdure, of niet?’

Philippe gaf geen antwoord. Zijn boze stilte hing in de lucht.

‘Dank u, monsieur,’ zei ik. ‘Eh, bien, hoe ziet de jonkvrouw eruit? Beschrijf haar

voor me. Beschrijf Smaak.’ Ik koos de jonkvrouw die me het minst beviel.

Nicolas gromde: ‘Waarom die?’

‘Ik bestraf mezelf. Is ze echt zo mooi?’

‘Ja.’

Mijn handen gleden door de aardbeien en per ongeluk plukte ik er een. Ik gooide hem op de grond. ‘Glimlacht ze?’

‘Een klein lachje, ja. Ze kijkt naar links en is in gedachten verzonken.’

‘Waar denkt ze aan?’

‘De hoorn van de eenhoorn.’

‘Laat dat, Nicolas,’ snauwde Philippe.

Nu werd ik pas echt nieuwsgierig. ‘Wat is er dan met zijn hoorn?’

‘De hoorn van een eenhoorn heeft

magische krachten,' zei Nicolas. 'Ze zeggen dat als een eenhoorn zijn hoorn in een vergiftigde put steekt, die gezuiverd wordt. Ook andere dingen kan hij reinigen.'

'Welke andere dingen?'

Het bleef even stil. 'Voor nu is dat even genoeg. Misschien vertel ik een andere keer verder.' Dat laatste fluisterde hij zodat alleen ik het kon horen. Mijn gehoor is scherper dan dat van Philippe.

'Bon,' zei ik. 'Laat me even denken. Er moet munt in de millefleurs, want dat behoedt je voor gif. Salomonszegel ook. En ereprijs, madeliefjes en goudbloemen, die zijn tegen maagklachten. Aardbeien,

om gif te weerstaan en voor onze Here Jezus Christus, voor de jonkvrouw en de eenhoorn, en ook voor Onze Lieve Vrouwe en Onze Heer. Je wilt dan ook bloemen voor de Maagd Maria, zoals lelietjes-van-dalen, vingerhoedskruid, akelei en viooltjes. Ja, en wilde roos, witte voor de maagdelijkheid van Onze Lieve Vrouwe en rode voor het bloed van Christus. Anjers voor de tranen die Onze Lieve Vrouwe heeft vergoten voor haar zoon. Je moet er zeker voor zorgen dat die in het tapijt zitten van de jonkvrouw met de eenhoorn in haar schoot, want dat lijkt op de Pièta, n'est-ce pas? Welke is dat?' Ik wist het wel, ik onthoud alles, maar ik

wilde ze plagen.

Het bleef een poosje stil. Toen schraapte Philippe zijn keel en zei: ‘Gezicht.’

‘O ja.’ Luchtig ging ik verder. ‘Er zitten ook anjers in het tapijt waar ze een krans vlecht voor de bruiloft, hè?’

‘Ja, bij Reuk.’

‘soms vind je in een bruidskrans ook maagdenpalm, voor trouw. En dan moet je ook violieren nemen voor standvastigheid en vergeet-me-nietjes voor ware liefde.’

‘Attends, Aliénor, je gaat veel te snel. Ik zal wat papier halen om op te schetsen en een paar krukken zodat we erbij

kunnen gaan zitten.’ Philippe rende de werkplaats in.

Ik was alleen met Nicolas. Ik was nooit eerder met een man als hij alleen geweest.

‘Waarom noemen ze je Nicolas des Innocents?’ vroeg ik.

‘Ik woon in de buurt van de begraafplaats van de Innocents ofwel de onschuldigen, een zijstraat van de rue St. Denis.’

‘Juist. Ik dacht al niet dat je zelf zo onschuldig was.’

Nicolas grinnikte. ‘Je hebt me al helemaal door, schoonheid.’

‘Ik zou je gezicht wel willen voelen, zodat ik je leer kennen.’ Dat was heel

vrijmoedig van me. Ik had zelfs nog nooit gevraagd of ik het gezicht van Philippe mocht voelen en die ken ik al mijn hele leven.

Maar Nicolas komt uit Parijs en is wel aan vrijmoedigheid gewend. ‘Bien sùr’ zei hij. Hij stapte het aardbeienbed in en trapte met zijn laarzen op munt, citroenmelisse en onrijpe vruchten. Hij knielde voor me neer en ik legde mijn handen op zijn gezicht. Hij had zacht haar tot op zijn schouders en zijn kin en wangen waren ruw van de stoppels. Hij had een hoog voorhoofd en een kuiltje in zijn kin. Er liepen diepe rimpels aan weerszijden van zijn brede mond. Ik

kneep in zijn lange smalle neus en hij begon te lachen.

Ik had mijn handen pas net op zijn gezicht toen hij alweer overeind sprong en op het pad ging staan. Toen Philippe terugkwam met de stoelen die hij door het grind trok, was alles net als toen hij wegging.

‘Willen jullie de bloemen zien die je moet tekenen?’ Ik stond zo snel op dat ik er duizelig van werd.

‘Graag,’ zei Philippe.

Ik stapte het pad op en leidde ze naar de bloembedden. ‘Veel ervan staan in bloei, al ben je er voor een paar te laat. Er zijn geen viooltjes, geen lelietjes-van-

dalen en geen maagdenpalm meer. Wel de bladeren, maar geen bloemen. En de salomonszegel begint ook al te verdorren. Het vingerhoedskruid en de ereprijs bloeien volop en er zijn ook een paar goudsbloemen. Zie je ze, bij de pruimenboom?’

‘Ja,’ zei Nicolas. ‘Hier groeit werkelijk alles, hè? Waarom besteed je er zoveel tijd aan als je het niet kunt zien?’

‘Ik zet ze voor anderen neer, speciaal voor papa, zodat hij de bloemen die hij moet weven, kan bekijken en hun werkelijke vorm en kleur kan weergeven. Dat werkt het beste. Dat is het geheim van de werkplaats, daarom zijn onze

millefleurs zo mooi.

Bon, hier zijn de violieren. Die plant ik op de hoeken zodat ik kan ruiken waar ik ben. Hier is akelei, alles in drieën, drie blaadjes in drie groepjes aan drie stengels voor de heilige drie-eenheid. En hier de anjers, madelieven en margrietten. Wat willen jullie nog meer?’

Philippe vroeg nog wat over andere planten die hij zag staan en ik knielde en voelde welke hij bedoelde; parelkruid, steenbreek en zeepkruid. Daarna ging hij zitten en begon te schetsen, waarbij de houtskool kraste over het ruwe papier.

‘Misschien wil je ook nog een paar van de lentebloemen,’ zei ik. ‘sneeuwkllokjes of

hyacinten. Die staan natuurlijk niet meer in bloei, maar als je niet meer weet hoe ze eruitzien, kun je kijken bij de ontwerpen van papa. En narcissen voor de eenhoorn in Gezicht, hij staart naar zichzelf, zoals Narcissus.'

'Je hebt het hier zeker met Léon Le Vieux over gehad toen hij hier was,' zei Nicolas. 'Jullie vinden allebei de eenhoorn een verwaand, arrogant dier.'

Ik glimlachte. 'Léon is een wijs man. Léon is altijd erg aardig tegen me en behandelt me zo'n beetje als een dochter. Hij heeft me ooit verteld dat hij uit een familie komt die vroeger joods was, maar als hij hier is, gaat hij mee naar de mis.'

Hij weet dus ook hoe het is als je anders bent en de behoefte voelt je aan te passen, nuttig te zijn en niet op te vallen.’

‘Nicolas, breng even het linnen hier waarop ik begonnen ben aan Gehoor, dan kan ik de millefleurs invoegen,’ zei Philippe met scherpe stem.

Ik was bang dat Nicolas iets onaardigs terug zou zeggen, maar zonder een woord verdween hij in de werkplaats. Ik weet niet waarom, maar plotseling wilde ik niet alleen zijn met Philippe. Ik was bang dat hij me ergens op wilde aanspreken. Voor hij dat kon doen, glipte ik weg naar maman, die binnen zat.

Ik kon ruiken wat voor eten ze aan het

koken was, forel, jonge worteltjes uit de tuin en een prutje van gedroogde bonen en erwten. ‘Eten Philippe en Nicolas ook hier?’ vroeg ik terwijl ik de bekers op tafel zette.

‘Daar reken ik wel op,’ zei maman, en ze zette iets zwaars op tafel. De pot met bonenprut zeker. Daarna bewoog ze terug naar het vuur en even later hoorde ik nog meer vissen sissen in de pan. Ik begon bier in te schenken, ik kan het horen als een beker bijna vol is.

In de buurt van het vuur voel ik me niet zo vrij als in de tuin. Ik houd er niet van als dingen snel veranderen. Daarom houd ik ook zo van tapijten. Ze groeien

langzaam aan, net als de planten. Maman verzet dingen als ze aan het koken is en ik weet nooit of een mes op dezelfde plaats ligt als waar ik het heb achtergelaten en of een zak erwten weggezet is zodat ik er niet over struikel of dat er misschien een schaal met eieren tegen de muur staat zodat ik die omver schop. Bij het vuur kan ik haar niet zo goed helpen. Ik kan het vuur niet aanhouden, het is al zo vaak uitgegaan als ik erop moest letten. Ook heb ik het een keer veel te hoog opgestookt en had ik bijna brand gesticht. Gelukkig wist mijn broer het te doven met in water gedoopte wol. Daarna heeft papa me verboden me met het vuur bezig te houden. Ik kan geen

vlees of gevogelte braden. Ik kan geen pot op het vuur zetten. Ook kan ik niet in de pot roeren, ik heb al zoveel soep over mijn handen gegooid.

Maar ik kan wel groente snijden, maman zegt dat ik de worteltjes niet in precies even dikke schijfjes hoeft te snijden, maar ik moet het wel zo doen, anders ben ik bang dat ik in mijn vinger snijd. Ik kan ook kookpotten schrobben en ik kan dingen halen en wegbrengen. Ik kan eten kruiden, hoewel dat langzaam gaat omdat ik de foelie of de kaneel of de peper eerst in mijn hand moet doen en veel moet proeven. Ik doe erg mijn best om maman te helpen.

‘Wat vind je van Nicolas des Innocents?’ wilde maman weten.

Ik lachte. ‘Een verwaande en arrogante vent.’

‘Dat is hij zeker. Wel knap trouwens. Ik denk dat hij Parijs al heel wat meisjes in problemen heeft gebracht. Ik hoop dat hij jou niet lastig zal vallen. Kijk uit als hij in de buurt is, ma fille.’

‘Wat moet hij nou met een blind meisje, zoals ik?’

‘Hij zit niet achter ogen aan.’

Ik werd rood. Ik wendde me af en deed de broodtrommel open. Ik hoorde dat hij op wat kruimels na leeg was. Ik voelde op het kleine tafeltje bij de haard en daarna

op de grote tafel. ‘Is er wel brood voor bij het eten?’ Ik heb er een hekel aan als ik iets niet kan vinden.

‘Madeleine is wat aan het halen.’

Vroeger dacht ik dat het mijn schuld was dat we een dienstmeisje nodig hadden. Madeleine was bij ons als mijn ogen en deed alle dingen die een dochter hoort te doen om haar moeder te helpen. Papa’s werkplaats echter vergaarde roem met zijn millefleurs en nu had hij maman en mij nodig bij het weven en waren we blij dat Madeleine er was. We zouden het zonder haar niet redden, hoewel maman probeert te koken wanneer ze maar kan. Ze zegt dat de stampotten van

Madeleine te machtig zijn en haar buikpijn bezorgen. Als we het erg druk hebben in de werkplaats, zijn we maar al te blij dat we Madeleines eten kunnen eten en het kunnen wegspoelen met water dat zij heeft gehaald en bij het vuur kunnen zitten dat zij heeft aangestoken met het hout dat ze heeft gesprokkeld.

Madeleine kwam net binnen met het brood. Het is een lang meisje, ze is langer dan maman en ook breder. Ik heb haar armen gevoeld; die zijn zo dik als een schapenbout. De mannen zijn gek op haar. Ik heb haar weleens op een avond in de tuin gehoord met Georges Le Jeune. Ze denken zeker dat ik hun gekreun niet

hoor of niet merk dat de narcissen bij de wilgenhaag vertrapt zijn. Natuurlijk zeg ik niks, wat zou ik moeten zeggen?

Net na Madeleine kwamen papa en de jongens binnen van hun afspraak met de wolhandelaar. ‘Ik heb de wol en de zijde besteld,’ zei papa tegen maman. ‘In Oostende is genoeg voor de schering en om vast met weven te beginnen. Het wordt over een paar dagen gebracht zodat we met aanknopen kunnen beginnen. De rest hangt af van de zee en de overtocht tussen Engeland en hier.’

Maman knikte. ‘Het eten is klaar. Waar zijn Philippe en Nicolas?’

‘In de tuin,’ zei ik, en ik voelde haar

ogen op mij rusten toen ik ze ging halen.

Onder het eten vroeg papa Nicolas van alles over Parijs. We vinden het altijd leuk om over andere plaatsen te horen vertellen. Papa was naar Oostende geweest en naar andere weefsteden zoals Lille en Doornik, maar zo ver als Parijs was hij nooit geweest. Maman en Georges Le Jeune zijn ooit met hem mee geweest naar Antwerpen, maar ik ben nog nooit buiten de stadsmuren geweest. Dat durf ik niet. Ik heb genoeg aan de plekken in Brussel waar ik de weg ken; Notre Dame de la Chapelle, hier vlakbij met het place waar de markt wordt gehouden, Notre Dame du Sablon, waar je door een poort moet

om op het Grande Place te komen, de markten daar, de kathedraal. Dat is de wereld die ik ken. Ik hoor echter graag verhalen over andere plaatsen en dan stel ik me voor hoe het daar is. Zoals de zee. Ik zou het heerlijk vinden het zout te ruiken en de vissen, en om de aanrollende golven te horen en het spetterende water op mijn gezicht te voelen. Papa heeft het voor me beschreven, maar wat zou ik graag zelf ervaren hoe machtig en groots al dat water is.

‘Vertel eens over de Notre Dame in Parijs?’ vroeg papa. ‘Ik heb gehoord dat die nog groter is dan onze kathedraal.’

Nicolas lachte. ‘Jullie kathedraal is een

schaapherdershutje in vergelijking met de Notre Dame. De Notre Dame is de hemel op aarde, met prachtige torens, de luidste kerkklokken en de meest fantastische glas-in-loodramen. Ik zou er wat voor geven als ik zulke ramen mocht ontwerpen.’

Ik wilde wat meer vragen over de kerkklokken toen Philippe zacht zei: ‘En fait, wij inwoners van Brussel zijn trots op onze kathedraal. De westkant zal aan het eind van het jaar voltooid zijn. En dan onze andere kerken; Notre Dame de la Chapelle is ook indrukwekkend en het kleinere Notre Dame du Sablon is heel mooi, en is al afgebouwd. De glas-in-loodramen hoeven niet onder te doen voor

die in Parijs.’

‘Het kan best mooi zijn, maar groots, zoals in Parijs, is het niet,’ hield Nicolas vol. ‘Ik sta graag buiten te kijken naar de mensen die met open mond omhoog staan te turen. Bij de Notre Dame zijn meer zakkenrollers dan in de rest van Parijs omdat de mensen daar zo staan te staren dat ze niet in de gaten hebben dat ze worden bestolen.’

‘stelen de mensen van elkaar?’ vroeg maman. ‘Zijn ze niet bang voor de strop?’

‘Er zijn in Parijs heel was galgen en ook heel wat dieven. Er is zo veel rijkdom dat de dieven er geen weerstand aan kunnen bieden. Bij de Notre Dame zie je de hele

dag edellieden in en uit lopen, gekleed in de rijkste kleding. De vrouwen van Parijs gaan beter gekleed dan waar ook ter wereld.'

'Ben je weleens in andere steden geweest?' vroeg Georges Le Jeune.

'O ja, in heel veel steden.'

'Waar?'

'Lyon. Daar heb je prachtige vrouwen.'

'En nog meer?'

'Doornik.'

'Papa is ook in Doornik geweest. Hij zei dat het een levendig stadje was.'

'Afschuwelijke plek, Doornik,' zei Nicolas. 'Ik heb gezworen daar nooit meer heen te gaan.'

‘Er komen heel mooi geweven spullen uit Doornik,’ zei papa. ‘soms bijna net zo mooi als wat wij in Brussel maken.’

‘De vrouwen hebben geen boezem en ze kijken altijd met gefronste wenkbrauwen,’ zei Nicolas met volle mond.

Ik fronste mijn wenkbrauwen.

‘Ben je ook in Norwich geweest?’ vroeg papa. ‘Daar zou ik nou weleens een kijkje willen nemen op de wolmarkt.’

‘Venetië, daar wil ik naartoe,’ antwoordde Nicolas.

‘Waarom, monsieur?’ vroeg ik. ‘Geeft u de voorkeur aan zijde boven wol?’

‘Het gaat niet alleen om zijde. In Venetië kun je alles vinden: specerijen,

schilderijen, juwelen, bont. Wat je maar wenst. En dan al die verschillende mensen; moren, joden, Turken. Het is een lust voor het oog.’ Hij zweeg even. ‘Ach, pardon, mademoiselle.’

Ik haalde mijn schouders op. Iedereen praat tegen mij over kijken, daar ben ik wel aan gewend.

‘Zouden de Venetiaanse vrouwen je wel bevallen, denk je?’ vroeg Philippe.

Madeleine en ik giechelden. Philippe zei dat alleen maar om de spanning te breken. Zo is hij.

‘Vertel eens iets over het huis van Jean Le Viste?’ onderbrak maman hen. ‘Is het erg groots?’

‘Groots genoeg. Het ligt net buiten de stadsmuren, bij de abdij van Saint-Germain-des-Prés, een schitterende kerk, een van de oudste van Parijs. Zijn vrouw gaat er vaak heen.’

‘Monseigneur Le Viste ook?’

‘Hij is een drukbezet man en altijd op pad voor de koning. Ik denk dat hij weinig tijd heeft voor de mis.’

‘Geen tijd voor de mis?’ riep maman verontwaardigd uit.

‘Heeft hij kinderen, monsieur?’ vroeg ik, en ik prikte in mijn eten. Er lag nog wat bonenprut. Ik was veel te opgewonden om te eten.

‘Drie dochters, mademoiselle.’

‘Geen zonen? Hij had meer moeten bidden,’ zei maman. ‘Helemaal geen erfgenaam, dat moet wel een beproeving voor hem zijn. Wat zou er met onze werkplaats gebeuren als we Georges Le Jeune niet hadden?’

Papa gromde wat. Hij wil er niet aan herinnerd worden dat de werkplaats op een dag van Georges Le Jeune zal zijn.

‘Hoe lang duurt het om van de ene kant van Parijs naar de andere kant te lopen?’ wilde Luc weten.

‘Net zo lang als twee hele missen,’ zei Nicolas. ‘Als je tenminste onderweg niet stopt bij een van de vele stalletjes, kraampjes of taveernes om een praatje te

maken met een bekende. In de straten ziet het dag en nacht zwart van de mensen. Je kunt zien wat je wilt en kopen wat je wilt.’

‘Het klinkt niet zo anders dan Brussel, alleen groter en met meer vreemdelingen,’ zei Georges Le Jeune.

Nicolas snoof. ‘Het lijkt er in de verste verte niet op.’

‘Waarom niet? De vrouwen zeker?’

‘Nou, eigenlijk zijn de vrouwen mooier dan ik op het eerste gezicht dacht. Je moet alleen wat beter kijken.’

Ik bloosde. Madeleine giechelde en schoof zo op de bank heen en weer dat ik tegen maman aan gedrukt werd.

‘Zo is het genoeg, monsieur,’ zei

maman geërgerd. ‘In dit huis wens ik dat er respect wordt betoond, en of je nu een Parijse kunstenaar bent of niet, we smijten je eruit.’

‘Christine!’ zei Georges, en Georges Le Jeune en Luc lachten.

‘Ik zeg wat ik denk. Het gaat niet alleen om mij, maar ook om Aliénor en Madeleine. Ik wil niet dat zo’n gladde prater bij hen in het gevele komt.’

Papa wilde iets gaan zeggen, maar Nicolas onderbrak hem. ‘Ik verzeker u, madame, dat ik u of uw dochter niet met gebrek aan eerbied wilde bejegenen en de schone Madeleine ook niet.’

Madeleine begon weer te wriemelen en

ik moest haar een por geven.

‘We zullen zien,’ zei maman. ‘Laat die eerbied dan eerst maar eens zien door een bezoek aan de mis. Sinds je hier bent, heb je nog geen kerk vanbinnen gezien.’

‘U heeft helemaal gelijk, madame. Het is onvergeeflijk dat ik zo laks ben geweest. Ik ga vanmiddag naar de Nonen.

Misschien ga ik wel met u mee naar Sablon zodat ik die glas-in-loodramen meteen kan bekijken.’

‘Nee,’ zei papa. ‘De mis kan wel wachten. Ik heb dat eerste voorbeeld zo snel mogelijk nodig, want dan kunnen we beginnen. Jij en Philippe werken door tot het klaar is, daarna kun je naar de mis.’

Maman zat te beven van woede, maar ze zei niets. Ze zou het werk nooit voor laten gaan op de kerk, maar papa is de lissier, hij beslist zulke dingen. Ze bleef echter niet lang boos op hem. Dat kan ze nooit. Na het eten gingen papa en maman samen naar de werkplaats. Hoewel ze niet mag weven, het gilde zou papa een boete opleggen als ze het wel deed, helpt ze hem wel met andere dingen. Haar vader was ook wever en ze weet hoe ze een weefgetouw moet aanknopen, de hevels moet inrijgen, de wol opknotten en hoe ze moet uitzoeken en uitrekenen hoeveel wol en zijde er per tapijt nodig is en hoelang het gaat duren om het geheel te weven.

Met al die dingen kan ik haar niet helpen, maar ik kan wel naaien. 's Avonds, als de wevers klaar zijn, zit ik uren onder het weefgetouw in het tapijt te zoeken naar de spleten die ontstaan als de ene kleur ophoudt en de volgende begint. Zo leer ik de tapijten net zo goed kennen als degene die ze maakt.

Natuurlijk, als de opdrachtgever er genoeg geld voor over heeft, laat papa de kleuren in elkaar overlopen en dan zijn er geen inkepingen om dicht te naaien. Dat is echter een priegelwerkje dat veel tijd kost, dus vragen de meeste opdrachtgevers er niet om, net als monsieur Le Viste. Hij heeft zeker te veel haast en is te krenterig,

precies wat ik van de Parijse adel verwacht. Er zal de komende maanden veel voor me te naaien zijn.

Terwijl zij in de werkplaats waren, werkte ik nog wat in de tuin. Ik wiede verder en liet de mannen de planten zien die ze nodig hadden en zij tekenden en schilderden het voorbeeld op een groot stuk linnen. Het was gelukkig erg vreedzaam, want ik houd niet van dat eeuwige gekibbel.

Later kwamen Georges Le Jeune en Luc ook de tuin in en keken toe hoe Philippe en Nicolas zaten te schilderen. De zon was al wat aan het zakken en ik ging twee emmers halen om de planten

water te geven. Op weg naar de bron op straat liep ik door de keuken toen ik de naam van Jacques Le Boeuf hoorde vallen. Ik stopte voor de deur en bleef staan luisteren.

‘Ik ben vandaag bij hem geweest om te zeggen dat we voorlopig nog geen blauw nodig hebben,’ zei papa. ‘Hij vroeg weer naar haar.’

‘Er is toch geen haast bij, of wel?’ vroeg maman. ‘Ze is pas negentien. Er zijn genoeg meisjes die nog langer wachten tot ze de juiste man hebben gevonden, of tot hij zich gevestigd heeft of tot ze klaar zijn met het naaien van hun uitzet. En de vrouwen staan niet in rijen op de stoep om

met hem te trouwen.’

‘Om te beginnen zouden ze omkomen van de stank,’ zei papa.

Ze schoten in de lach.

Ik hield de emmers heel stil en durfde bijna geen adem te halen uit angst dat mijn ouders me zouden horen. Toen hoorde ik dat er iemand uit de tuin kwam en achter me bleef staan.

‘Het is in elk geval een aanzoek,’ zei papa. ‘Tot nu toe het enige wat we hebben. We moeten het ook niet te gemakkelijk afwijzen.’

‘Ze heeft heus nog wel andere mogelijkheden dan een huwelijk met een wedeverver. Wil je dat dan voor je

dochter?’

‘Het valt niet mee een echtgenoot te vinden voor een blind meisje.’

‘Ze hoeft niet te trouwen.’

‘Hoezo? En dan haar hele leven ten laste van de weverij komen?’

Ik kromp in elkaar. Ik had me dus niet voldoende nuttig gemaakt.

Degene die achter me stond bewoog zich en stapte toen snel de tuin weer in om mij alleen te laten met mijn stille tranen. Dat is het enige wat mijn ogen doen als andere ogen; er komen wel tranen uit.

Christine du Sablon

Ik kon mijn ogen niet van de kleding afhouden. De jonkvrouw die het orgel bespeelt, draagt een schitterende jurk met een geel en rood patroon van granaatappels. Aan de randen zitten pareltjes en donkere juwelen die passen bij haar halssnoer. De onderjurk is blauw en heeft puntig uitlopende mouwen die elegant langs haar arm vallen. Georges kan zich uitleven met zijn schaduweffecten op die mouwen die van donkerblauw naar lichtblauw verlopen.

Zelfs de bediende die aan de blaasbalg staat, is prachtig uitgedost, mooier dan iets wat Aliénor of ik bezit. Zo kleden hofdames in Parijs zich kennelijk. Natuurlijk is haar jurk eenvoudiger dan die van haar meesteres, maar hij is nog altijd van een met rood omzoomd, diepblauw moiré, nog meer schaduwen voor Georges, met lange gele mouwen, eerder rond dan puntig.

Als ik zo'n jurk zou dragen, hingen die mouwen in de soep en zouden ze verstrikt raken in de draden van de schering.

De hofdame draagt twee halssnoeren met hangers in de vorm van een bloem. Ze zijn niet zo duur als die van haar

meesteres, maar de ketting is van goud. En ook heeft ze juwelen in haar tiara. Wat zou ik graag zulke sieraden willen hebben. Ik heb een ketting van robijnen in email, die Georges me heeft gegeven toen de werkplaats in zijn handen overging. Die draag ik naar banketten van het gilde en dan loop ik als een koningin over het Grande Place.

Soms denk ik eraan hoe goed we het hebben, al is het ons niet aan te zien en ik vraag me af wat Georges ervan zou vinden als ik ineens besluit net zo te worden als die jonkvrouw in het tapijt. Als ik mooie kleren zou gaan dragen en gesuikerde amandelen at en me liet bedienen;

hofdames mijn haar zou laten kammen, mijn gebedenboek liet dragen en mijn zakdoek en de manden. Als ik mijn spullen zou laten opruimen en mijn kamer zou laten verwarmen. Het is de bedoeling dat Madeleine elke dag met het vuur begint, maar meestal slaapt ze nog als ik opsta en dan doe ik het maar weer zelf.

Ik lijk totaal niet op de vrouwen in de tapijten. Ik zou niet weten hoe ik orgel moest spelen en tijd om vogeltjes te voeren heb ik niet, net zomin als om in de spiegel te kijken of anjers te vlechten. De enige jonkvrouw met wie ik wat verwantschap voel, is degene die de eenhoorn bij zijn hoorn pakt. Zo doe ik

het ook; ik zorg wel dat hij mij niet kan ontsnappen.

We hebben wel geld, maar dat geeft Georges niet aan luxegoederen uit. We hebben een groter huis dan de meeste mensen, inderdaad, maar we hebben twee huizen samengevoegd zodat er voldoende ruimte is voor een werkplaats en dan hebben we nog de bedden voor de gezellen en anderen die ons helpen. Ik heb mijn halssnoer en we hebben een goed bed laten maken van kastanjehout. De stof voor onze kleding is weliswaar eenvoudig, maar van de beste kwaliteit en onze kleren zijn van goede snit. Bovendien hebben Aliénor en ik allebei drie jurken, terwijl

anderen er vaak maar twee of zelfs maar één hebben. Die kleren zijn echter om in te werken en niet om in te paraderen. Onze mouwen hangen ons tijdens het werk niet in de weg.

Georges loopt niet met onze rijkdom te koop, maar hij gebruikt die voor ontwerpen, hij heeft er meer dan andere lissiers in deze stad. En we hebben twee horizontale weefgetouwen, terwijl andere werkplaatsen van dezelfde grootte er maar één hebben. Hij betaalt een hoop geld om de mis te laten opdragen voor ons gezin en als bijdrage in de bouw van de Notre Dame du Sablon.

Het gebeurt niet vaak dat ik wens dat

mijn jurken blauw zijn in plaats van bruin en dat er een beetje zijde in zit in plaats van wol. Het lijkt me heerlijk om bont te hebben om me warm te houden, de tijd te hebben om mijn haar mooi op te steken, en iemand die dat voor me doet.

Madeleine heeft het een keer geprobeerd, maar toen zag het eruit als een vogelnest. Wat zou het fijn zijn als mijn handen zacht waren en glad als de rozenblaadjes waar de jonkvrouwen in de tapijten de hunne in wassen. Aliénor heeft een zalf van rozenblaadjes voor me gemaakt, maar ik ben te veel met ruwe wol bezig, dus helpt het niet.

Ik zou altijd wel een vuur willen waar ik

naast kan gaan zitten en meer eten dan ik op kan.

Ik denk alleen maar af en toe aan dat soort dingen.

Ik was in de werkplaats zo druk met de hevels bezig geweest dat het heerlijk was om even de tuin in te lopen om te kijken wat Nicolas des Innocents en Philippe hebben geschilderd. Dit voorbeeld, Gehoor, was tot nu toe het enige wat vergroot was en ze hadden het op de tuinmuur gehangen, waar ze aan het werk waren. Philippe deed al het tekenwerk omdat Nicolas niet begrijpt dat we van achter naar voren werken en dat de voorbeelden dus gespiegeld moeten

worden ten opzichte van de uiteindelijke tapijten. Het vereist speciale vaardigheden om een klein ontwerp te vergroten en te spiegelen. We moesten allemaal lachen om de uitdrukking op het gezicht van Nicolas toen hij voor het eerst zag hoe Gehoor getekend werd. Hij is er echter aan gewend geraakt en het schilderen gaat hem goed af. Zo arrogant als hij is, je kunt niet ontkennen dat hij een ware kunstenaar is, en een snelle leerling.

Aliénor en Nicolas waren in de tuin toen ik buiten kwam, hij was aan het schilderen en zij stond op een trappetje om de kersenboom te snoeien. Philippe was bij zijn vader meer verf aan het halen.

Hoewel ze aan verschillende kanten van de tuin waren en allebei druk bezig waren, beviel het me niet dat ze met z'n tweeën waren. Er was echter weinig wat ik ertegen kon doen. Ik heb het veel te druk om ook nog een keer de hele dag op mijn dochter te moeten passen. Ze is verstandig genoeg, al zie ik wel dat ze anders wordt zodra hij de kamer in komt.

Nicolas was met het volgende voorbeeld bezig en schilderde over een grote schets van houtskool op linnen heen. Het was Reuk, met de jonkvrouw die een krans van anjers vlecht, de verlovingsbloem. Deze jonkvrouw moest ervan overtuigd zijn dat ze de eenhoorn zou krijgen als ze al anjers

aan het vlechten was voor om haar hoofd. Nicolas schilderde nu haar gezicht en was nog niet aan de jurk begonnen en daar was ik nu juist zo nieuwsgierig naar.

Hij stopte met schilderen en kwam naast me voor Gehoor staan.

‘Wat vindt u van het schilderij, madame? U heeft nog niets gezegd. Mooi hè? N’est-ce pas?’

‘Het valt niet mee je een compliment te geven, is het wel? Voor je de kans krijgt, heb je het allemaal zelf al gezegd.’

‘Wat vindt u van haar jurk?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘De jurk is mooi, maar de millefleurs zijn nog veel mooier. Philippe heeft vakwerk geleverd,

net als met de dieren in het gras.’

‘De eenhoorn en de leeuw zijn van mij. Wat vindt u daarvan?’

‘De eenhoorn is te dik en niet zo levenslustig als je zou verwachten.’

Nicolas fronste.

‘Het is nu te laat om dat te veranderen,’ voegde ik eraan toe. ‘Het moet maar zo. De leeuw is in elk geval karakteristiek. Weet je, met zijn ronde kop en brede mond lijkt hij een beetje op Philippe.’

Ik hoorde Aliénor in de kersenboom lachen.

Ik ging verder naar Reuk. ‘Hoe ziet de jurk van de jonkvrouw er in deze uit? En die van de bediende?’

Nicolas glimlachte. ‘Ze draagt rood brokaat met een granaatappelpatroon onder een blauwe jurk waarvan de rokken op het middel worden vastgezet zodat je het rood eronder wel kunt zien. Die van de bediende is het tegenovergestelde van die van haar meesteres. Blauwe onderjurk en rood erboven, maar de stof is een eenvoudig moiré.’

Hij klonk zo zelfvoldaan bij deze beschrijving dat ik mijn mond niet dicht kon houden. ‘Een bediende hoort geen twee halssnoeren te dragen. Eén is genoeg, en dan met een eenvoudige ketting.’

Nicolas boog. ‘Anders nog iets,

madame?’

‘Je hoeft niet zo onbeschaamd te doen,’ zei ik, en ik liet mijn stem dalen: ‘En blijf uit de buurt van mijn dochter.’

Het geritsel van Aliénor in de boom stopte. ‘Maman!’ riep ze. Het verbaast me elke keer weer hoeveel ze hoort.

Voor iemand iets kon zeggen, riep Georges ons de werkplaats in voor het aanknopen van het weefgetouw. We hadden het voorbereidende werk al gedaan. De draden voor de schering waren tot een streng gewonden en vastgemaakt aan een boom aan de ene kant van het weefgetouw. Nu moesten de draden naar de andere boom geleid worden, zodat er

een oppervlak ontstond om op te weven.

Scheringdraden zijn dikker dan de draden voor de inslag en ook van ruwere wol gemaakt. Ik zie ze als vrouwen. Hun werk springt niet in het oog, ze zijn als de richels onder de kleurrijke weefdraden. Als ze er echter niet waren, was er ook geen tapijt. Zonder mij zou Georges helemaal uiteenrafelen.

Voor het aanknopen voor een tapijt van dit formaat heb je minstens vier man nodig om de strengen draad vast te houden en eraan te trekken terwijl twee mannen aan de roller draaien om de draden om de achterste boom te wikkelen. Iemand anders controleert intussen

voortdurend de spanning op de draden. Aan het begin moet die precies goed zijn, anders krijg je later problemen met het weven. Dat doet Aliénor altijd, haar handen zijn zo gevoelig dat ze dat goed kan.

Georges en Georges Le Jeune stonden elk al aan de kant van een boom toen we binnenkwamen. Aliénor ging bij haar vader staan en ik liet Nicolas de strengen scheringdraad zien die klaarlagen. Luc stond klaar met een paar strengen in zijn armen. We kwamen een persoon tekort. ‘Waar is Philippe?’ vroeg Georges.

‘Nog bij zijn vader,’ zei Nicolas.

‘Madeleine, zet de linzen achter op het

vuur en kom even hier,' riep ik. Verhit en onder het roet verscheen Madeleine in de deuropening. Ik zette haar tussen Luc en mij in zodat ze niet naast Nicolas kwam te staan. Ik wilde geen geflirt onder het werk. We namen in elke hand een bundel en gingen een eindje van het weefgetouw af staan. Ik liet Madeleine en Nicolas zien hoe ze de draden gelijkmatig in hun hand moesten houden en hoe hard ze moesten trekken. Het is heel moeilijk dit zo te doen dat alle draden even strakgespannen staan. We hielden onze bundels vast en lieten ons langzaam naar het weefgetouw toe trekken terwijl Georges en Georges Le Jeune aan de slingers aan weerszijden van

de boom draaiden. Als ze stopten, liep Aliénor naar de strakgespannen draden toe en liep erlangs met haar handen erbovenop. Iedereen was stil. Haar gezicht stond helder en geconcentreerd, dezelfde blik die Georges tijdens het weven heeft. Even dacht ik bijna dat ze kon zien. Toen ze aan het eind was gekomen, draaide ze zich om, liep terug en stopte bij de draden die Nicolas vasthield. ‘Te los,’ zei ze. ‘Hier en hier.’ Ze reikte nog verder en kwam bij Madeleines draden.

‘Je moet met je linkerhand harder trekken,’ commandeerde ik beiden. ‘Dat is je zwakke hand, daar moet je dus meer kracht mee zetten.’

Georges en Georges Le Jeune draaiden de slinger pas verder toen alle draden goed waren en wonden de schering langzaam om de boom terwijl wij vieren tegenwicht boden. We lieten pas los toen we helemaal tegen het weefgetouw aan stonden en pakten de draden een eind verder weer vast. Aliénor controleerde opnieuw de spanning. Deze keer was de rechterhand van Nicolas te los en de linkerhand van Luc ook. Daarna weer Madeleine en Nicolas. Aliénor en ik zeiden hun hoe hard ze moesten trekken.

Nicolas kreunde. ‘Dit gaat nog uren duren. Mijn armen doen pijn.’

‘Als je oplet, gaat het sneller,’ snauwde

ik.

Georges en Georges Le Jeune draaiden weer aan de slinger en plotseling rook ik een brandlucht. ‘De linzen.’

Madeleine sprong op van schrik. ‘Niet loslaten!’ schreeuwde ik. ‘Aliénor, ga jij de linzen van het vuur halen.’

Aliénor begon bang te kijken en weg was haar opgewektheid. Ik weet dat ze een hekel heeft aan vuur, maar er was niets aan te doen, ze was de enige die haar handen vrij had.

‘Madeleine, heb je de linzen naar achteren geschoven zoals ik had gevraagd?’ vroeg ik terwijl Aliénor de keuken in rende.

Met een kwaad gezicht keek het meisje op haar handen neer. Haar vingers waren helemaal wit en rood van de draden die er zo strak omheen gewonden waren.

‘stom wicht.’

Nicolas grinnikte. ‘Ze lijkt op Marie-Céleste.’

Madeleine hief haar hoofd. ‘Wie is Marie-Céleste?’

‘Een meisje dat bij de Le Vistes in de huishouding werkt. Net zo’n brutaaltje als jij.’

Madeleine trok een gezicht naar Nicolas en Georges Le Jeune keek hen allebei boos aan.

Aliénor kwam terug. ‘Ik heb de pot op

de grond gezet,' zei
ze.'

We gingen verder met de schering, wij trekkend en Georges en Georges Le Jeune draaiend, Aliénor controlerend. Het was nu niet leuk meer. Ook mijn armen deden pijn, al zou ik liever mijn tong afbijten dan dat toegeven. Ook maakte ik me zorgen over het eten. Wat moest ik ze nou voorzetten; Ik zou even heen en weer moeten naar de bakker voor een pastei. Die verkoopt zij vanuit huis als haar man in de broodhal is. Madeleine pufte, hijgde en pruilde naast me en Nicolas begon van verveling met zijn ogen te rollen. 'Wat gebeurt er als dit vervelende karwei achter

de rug is?’ vroeg hij.

‘Dan rijgen we de hevels om de weefsprong te maken,’ zei ik.

Nicolas keek me niet-begrijpend aan. ‘Hevels zijn dingen die de draden om en om optillen, zodat je de inslagspoel erdoor kunt halen,’ legde ik uit. ‘Als je op een pedaal trapt, verdeelt de schering zich in tweeën. De ruimte tussen die twee stellen draden is de weefsprong.’

‘En waar laat je het tapijt tijdens het weven?’

‘Dat wordt op die boom voor ons gerold.’

Daar moest Nicolas even over

nadenken. ‘Maar dan kun je het niet zien.’

‘Nee, alleen de strook waarop je aan het werk bent, en die rolt daarna om de boom. Pas als je klaar bent, kun je het tapijt in zijn geheel zien.’

‘Dat is onmogelijk. Dat zou net zoiets zijn als blind schilderen.’ Nog onder het praten kromp hij ineen en keek naar Aliénor, die doorging met haar werk of ze hem niet had gehoord.

Nog bleef hij vragen stellen. ‘Waar komt het voorbeeld?’

‘Op een tafel die we onder de schering leggen, zodat we er tijdens het weven naar kunnen kijken. Philippe zal de omtrekken van het ontwerp ook nog op de

scheringsdraden maken.’

‘Waar is dat voor?’ vroeg hij, en hij wees op de wolwinder in de hoek.

‘Lieve Heer, houdt hij dan nooit zijn mond?’ Georges Le Jeune verzuchtte wat wij allemaal dachten. Bij ons in de werkplaats is het altijd stil, hoewel het in andere weverijen vaak een drukte van belang is. Als Georges weleens de hulp van andere wevers moet inroepen, en dat zal hij voor deze tapijten ook moeten, dan zoekt hij altijd de rustigste uit. We hebben ooit een wever hier gehad die de hele dag zat te kletsen en Georges heeft hem moeten wegsturen. Nicolas praat ook voortdurend. Meestal zijn het roddels uit

Parijs en de rest is flauwekul. Hij stelt zo veel vragen dat ik hem wel om zijn oren kan meppen. Gelukkig zit hij het grootste deel van de tijd in de tuin te werken, anders zou Georges gaan gillen. Het is een zachtmoedig man, maar hij kan niet tegen kletspraatjes.

Nicolas had zijn mond alweer open voor de volgende vraag, maar toen plukte Aliénor aan een paar draden en hij trok snel zijn linkerhand strak.

‘Minder geklets en meer aandacht voor het werk,’ zei Georges. ‘Anders zijn we hier vannacht nog mee bezig.’

Zo lang duurde het gelukkig niet. Eindelijk waren we klaar en kon ik gaan

kijken wat er nog van het eten te redden was.

‘Viens, Aliénor,’ zei ik. ‘Jij kunt me helpen de pastei uit te zoeken die het beste ruikt.’ Aliénor vindt het heerlijk naar het huis van de bakker te gaan.

‘Alstublieft, madame, ik ga er wel een halen, als ik er dan ook maar een stukje van krijg,’ zei Madeleine.

‘Jij eet vanavond verbrande linzen, meisje. Ga maar wat te drinken halen voor de mannen als je hier klaar bent, en dan moet die kookpot ook nog worden geschuurd.’

Madeleine zuchtte, ondanks de knipoog van Nicolas. Georges Le Jeune fronste

weer zijn wenkbrauwen. Nicolas deed snel een stap achteruit en stak zijn handen in de lucht als teken dat hij haar niet had aangeraakt. Plotseling vroeg ik me af wat er gaande was tussen mijn zoon en Madeleine. Misschien had Nicolas iets gezien wat ik had gemist.

Ik controleerde Aliénor voor ze wegging. Ze kan prima voor zichzelf zorgen, maar soms heeft ze zonder het te weten een veeg roet op haar gezicht of, zoals nu, twijgjes uit de kersenboom in haar haar. Ze is heel aardig om te zien, met net zulk lang blond haar als ik, een rechte neus en een rond gezichtje. Alleen haar grote lege ogen en scheve lach

bezorgen haar medelijdende blikken.

Aliénor hield mijn mouw net onder mijn elleboog vast terwijl we langs de rue Haute stapten. Ze loopt snel en wie haar niet kent, zal het niet snel in de gaten hebben, net als Nicolas. Ze kent de weg zo goed dat ze mijn aanwijzingen helemaal niet nodig heeft, behalve dan als er paardenvijgen liggen of er ergens nachtspiegels gelegd zijn en ze in de smurrie kan trappen. Ook kunnen er paarden op hol slaan. Afgezien daarvan loopt ze door de straten of de engelen zelf haar de weg wijzen. Zolang ze ergens maar eerder is geweest, kan ze de weg vinden. Hoe vaak ze me ook uitlegt hoe ze

dat doet, de echo van iemand voetstap, ze telt het aantal treden, voelt aan de muren om zich heen en gaat op haar neus af, het blijft me een raadsel hoe ze zo zeker van haar zaak kan zijn. Evengoed gaat ze liever niet alleen op pad en houdt ze mijn arm vast.

Eén keer, toen ze nog een klein meisje was, heb ik haar alleen gelaten. Dat was in de herfst op een marktdag en op het Place de la Chapelle wemelde het van de mensen en de kraampjes: appels en peren, wortels en pompoenen, brood en pasteien en honing, kippen, konijnen, ganzen, leer, zeisen, stoffen en manden. Ik zag een vriendin die wekenlang met koorts op bed

had gelegen en samen liepen we al kletsend en roddelend verder. Het viel me pas op dat Aliénor was verdwenen toen mijn vriendin naar haar vroeg en ik haar vingers niet meer op mijn mouw voelde. We zochten overal en vonden haar ten slotte jammerend en handenwringend te midden van de mensenmenigte met de tranen in haar lege ogen. Ze was blijven staan om aan een lamsvel te voelen en had mijn mouw losgelaten. Het gebeurt niet vaak dat haar blindheid haar zo in problemen brengt.

De geur van de runderpasteien van de bakkersvrouw kwam ons al tegemoet. Ze verwerkt er ook jeneverbessen in en

versiert de korst met het olijke gezicht van een nar. Ik moet er altijd weer om lachen.

Aliénor lachte niet. Ze trok zelfs haar neus op en op haar gezicht verscheen een uitdrukking van afschuw.

‘Wat is er?’ riep ik geschrokken.

‘Maman, kunnen we alsjeblieft eerst even naar de Sablon gaan? Heel even maar?’ Zonder mijn antwoord af te wachten trok ze me mee de rue des Chandeliers in. Wat er ook aan de hand was, ze had haar stappen geteld en wist precies waar ze was.

Ik bleef staan. ‘De bakker sluit zo en we willen haar niet missen.’

‘Alsjeblieft, maman?’ Aliénor bleef aan

mijn arm trekken.

Toen rook ik wat Aliénor allang door de geur van de pasteien heen had geroken. Jacques Le Boeuf. Plotseling werden we omgeven door die indringende stank. ‘Kom,’ zei ik, en nu was ik degene die haar meetrok. We waren net bij de rue des Samaritaines de bocht om toen ik achter me geschreeuw hoorde: ‘Christine!’

‘Rennen,’ fluisterde ik, en ik legde mijn arm om haar schouders. We struikelden over de ongelijke keien en botsten tegen muren en voorbijgangers. ‘Deze kant op.’ Ik trok haar naar links. ‘De Sablon is te ver weg, we kunnen beter naar de Chapelle gaan. Daar zoekt hij vast niet.’ Ik leidde

haar snel over het place waar de kraampjes opgebroken werden. Iedereen wilde zo snel mogelijk naar de warme maaltijd thuis.

We doken de kerk in. Ik trok Aliénor mee de Onze Lieve Vrouwe kapel in, die vlak bij de deur is en trok haar op de knieën achter een pilaar die Jacques Le Boeuf het uitzicht zou benemen als hij hier binnenkwam. Ik knielde en fluisterde een gebed. Daarna ging ik op mijn hurken zitten. Een poosje zeiden we geen van beiden iets, maar probeerden weer rustig te gaan ademen. Als het iemand anders dan Jacques was geweest voor wie we op de vlucht waren, was ik op dat moment in

lachen uitgebarsten over onze bespottelijke situatie. Het leed op het gezicht van Aliénor benam me echter alle vreugde.

Ik keek om me heen. De kerk was leeg. De Sexten waren afgelopen en iedereen zat aan de maaltijd. Ik houd wel van de Chapelle. Het is er ruim en licht door de vele ramen en vlak bij ons huis, maar toch ga ik liever naar de Sablon. Ik ben op een steenworp afstand van de muren opgegroeid en de Sablon is de wevers altijd goedgezind geweest. Hij is kleiner en zorgvuldiger gebouwd met mooiere glas-in-loodramen en beelden van dieren en mensen die vanaf de buitenmuur op je

neerkijken. Natuurlijk zijn al die dingen aan Aliénor niet besteed, het mooiste van een kerk zegt haar niets.

‘Maman,’ fluisterde ze. ‘stuur me alsjeblieft niet naar hem toe. Ik ga nog liever het klooster in dan dat ik met die stank moet leven.’

Die stank van de gefermenteerde schapenpies waar de wede in moet weken om de kleur te krijgen, heeft ervoor gezorgd dat wedeververs al generaties lang met neven en nichten trouwen. Jacques Le Boeuf ziet in Aliénor vers bloed naast de bruidsschat en een band met de werkplaats van een uitstekende lissier.

‘Hoe kan ik het nou uithouden in die

lucht om een kleur te maken die ik niet eens kan zien?’ voegde ze eraan toe.

‘Je werkt ook aan tapijten die je niet kunt zien.’

‘Ja, maar die stinken niet zo vreselijk. En ik kan ze voelen. Ik voel het hele verhaal met mijn vingers.’

Ik zuchtte. ‘Er is met alle mannen wel wat, maar dat staat niet in verhouding met wat ze je opleveren. Eten en kleding, een huis, een bestaan en een bed. Jacques Le Boeuf zal je al die dingen geven en dan mag je de goede God op je blote knietjes danken dat je ze hebt.’ Ik klonk veel strenger dan ik bedoelde.

‘Dat weet ik wel, maar... waarom dan

niet bij een man die me bevalt, zoals andere vrouwen? Niemand wil met hem trouwen, die onwelriekende bruuft.

Waarom zou ik het dan wel doen?’

Aliénor huiverde en haar hele lichaam schudde van afschuw. Zij zou er niet gelukkig van worden als ze het bed met Jacques Le Boeuf moest delen, dat kon ik wel zien. Als ik aan die blauwe handen over het lichaam van mijn dochter dacht, liepen mij ook de rillingen over mijn rug.

‘Zakelijk gezien is het een goede verbintenis,’ zei ik. ‘Als je met Jacques trouwt, komt dat zowel de werkplaats als de wedeververij ten goede. Georges zal zijn bestellingen bij hem plaatsen en kan

dan het blauw goedkoper krijgen. Tu sais, je vader en ik zijn getrouwd om de twee weverijen samen te kunnen voegen. Mijn vader had zelf geen zoon en koos Georges als zoon door hem met mij te laten trouwen. Dat was geen beletsel om er een prima huwelijk van te maken.'

'Voor mij is het geen zakelijke aangelegenheid,' zei Aliénor, 'dat weet je zelf ook wel, maman. Je zou me in elke andere aanverwante zaak ook kunnen uithuwelijken; wolhandelaren, zijdehandelaren, een andere wever of zelfs een kunstenaar. En toch wil je me geven aan een man die zelf zo veel nadelen heeft dat de mijne erbij in het niet vallen.'

‘Dat is niet waar,’ zei ik, hoewel het wel waar was. ‘Iedereen kan zien hoeveel nuttig werk je doet en dat je geen last hebt van je blindheid bij het huishoudelijke werk, in de werkplaats en in je eigen tuin.’

‘Ik heb zo mijn best gedaan,’ mompelde Aliénor. ‘Ik heb zo hard gewerkt om je een plezier te doen en uiteindelijk is het allemaal voor niets geweest. Welke man wil nu een blind meisje als hij er ook een met ziende ogen kan krijgen? Er zijn heel wat meisjes in Brussel die eerder gekozen zullen worden dan ik, net zo goed als dat er veel mannen zijn die voorgaan op Jacques Le Boeuf. Hij en ik blijven over als het vat leeg is. Daarom zijn we tot

elkaar veroordeeld.’

Ik zei niets. Ze had al mijn argumenten al gebruikt, hoewel ze niet overtuigd leek. Haar wenkbrauwen waren gefronst en ze wrong een stuk van haar rok tussen haar handen. Ik legde mijn hand over de hare om haar te laten stoppen. ‘Er staat nog niets vast,’ zei ik, en ik duwde haar handen weg om haar rok glad te strijken. ‘Ik zal met je vader praten. Trouwens, we hebben je bij deze nieuwe tapijten veel te hard nodig, we kunnen je nog helemaal niet missen. Tiens, Jacques zal nu wel weg zijn. Eens kijken of de bakker nog pasteien over heeft.’

De bakker was al naar huis en ik kon

zijn vrouw pas overhalen ons een pastei te verkopen toen ik haar een mand doperwten uit Aliénors tuin beloofde. Er waren geen runderpasteien meer, alleen kip, en daar houdt Georges niet zo van.

Toen we ons huis naderden, begon Aliénor schichtig te worden als een paard en ze greep mijn arm beet. De stank van schapenpies hing in de straat. Jacques Le Boeuf was zeker op weg naar Georges toen hij ons in de rue Haute had gezien. Natuurlijk kwam hij rond etenstijd, zodat we hem ook wat moesten aanbieden.

‘Ga jij maar even naar de bureu,’ zei ik. ‘Ik kom je wel halen als hij weg is.’ Ik leidde haar naar de deur van de

linnenwever twee huizen verder en ze glipte naar binnen.

Jacques zat met Georges in de tuin aan het bier. We nemen hem altijd mee daarheen, behalve als het erg koud is. Ik denk dat hij die behandeling wel gewend is. De schilderijen van Nicolas, van Gehoor en Reuk, hingen nog steeds aan de muur, maar de schilder zelf was verdwenen. Jacques Le Boeuf heeft overal waar hij komt dat effect. ‘Hallo, Jacques,’ zei ik, en ik probeerde niet te kokhalzen bij mijn begroeting.

‘Je rende net voor me weg,’ mopperde hij. ‘Waarom gingen jij en het meisje ervandoor?’

‘Ik weet niet wat je bedoelt. Aliénor en ik zijn naar de Chapelle geweest om te bidden en daarna naar de bakker. We moesten ons haasten omdat de bakker bijna ging sluiten en we hebben gerend, maar niet bij jou vandaan. Je blijft eten, bien sùr? We hebben pastei.’

Onverdraaglijk of niet, goede manieren verplichtten me hem te eten te vragen, zeker als hij onze schoonzoon kon worden.

‘Je bent voor me weggerend,’ herhaalde Jacques. ‘Dat hoef je niet te doen. En waar is het meisje nu?’

‘Ze is ergens op bezoek.’

‘Bien.’

‘Jacques wil met ons over Aliénor

praten,' onderbrak Georges het gesprek.

'Nee. ik wil het met je hebben over die beklagenswaardige bestelling voor het blauw in deze tapijten.' Jacques Le Boeuf wees op Gehoor. 'Moet je zien. Er zit bijna geen blauw in, zeker niet bij al die bloemen. Dat gedoe met die millefleurs doet me nog eens de das om, al dat rood en geel. En als ik het goed zie, zit er in deze zelfs nog minder blauw. Hij tuurde naar Geur, die wel al getekend was, maar waarvan alleen het gezicht en de schouders van de jonkvrouw waren ingekleurd. 'Jij zei dat er in deze tapijten veel blauw zou zitten. De helft van de voorgrond zou blauw zijn voor gras. Nu

zijn het eilandjes geworden en zit er in plaats daarvan rood in.’

‘We hebben bomen aan het ontwerp toegevoegd,’ zei Georges. ‘En het blauw in de zoom maakte het gemis van het gras weer goed.’

‘Dat is niet genoeg. De helft van de bladeren is geel.’ Jacques Le Boeuf keek Georges woedend aan.

Het was waar dat we de hoeveelheid blauw van de bestelling hadden veranderd. Nu we een paar voorbeelden op ware grootte hadden, waren Georges en ik er gisteravond voor gaan zitten om te berekenen hoeveel we voor alle tapijten nodig zouden hebben. Georges had

vanmorgen Georges Le Jeune naar Jacques Le Boeuf gestuurd om de boodschap door te geven.

‘De ontwerpen zijn sinds ons eerste gesprek veranderd,’ zei Georges kalm. ‘Dat gebeurt zo vaak. Ik heb geen toezegging gedaan over hoeveelheden blauw.’

‘Je hebt me bedrogen en nu wil ik dat je het goedmaakt,’ hield Jacques vol.

‘Wil je je pastei hier buiten?’ vroeg ik. ‘Het is soms zo heerlijk om buiten te eten. Madeleine, breng de pastei naar buiten,’ riep ik naar binnen.

‘Jacques, je weet dat ik geen garanties over hoeveelheden geef,’ zei Georges. ‘Zo

werken we in deze handel niet. Er veranderen gaandeweg soms dingen.’

‘Ik lever je helemaal geen blauw tot je de hoeveelheid bij me afneemt die we overeengekomen waren.’

‘Je levert me volgens afspraak morgen die wol.’ Georges sprak nadrukkelijk alsof hij iets aan een kind moest uitleggen.

‘Niet voor je het belooft.’

‘Wat moet ik beloven?’

‘Je dochter.’

Georges keek zijdelings naar mij. ‘We hebben het er nog niet met Aliénor over gehad.’

‘Hoezo over gehad? Je geeft me haar bruidsschat en dan is ze mijn vrouw. Meer

hoef je haar niet te vertellen.’

‘We hebben Aliénor hier nog nodig,’ onderbrak ik ze. ‘Deze tapijten zijn de grootste opdracht die we ooit hebben gehad en we hebben iedereen in de werkplaats nodig. Zelfs als je Aliénor ervan afhaalt, kan dat betekenen dat we ze niet op tijd afkunnen krijgen en dat zou betekenen dat we nooit meer blauw bij je komen bestellen.’

Jacques Le Boeuf negeerde me. ‘Maak je dochter tot mijn vrouw en ik lever je alle blauwe wol die je nodig hebt,’ zei hij toen Madeleine met de pastei naar buiten kwam. Ze hield haar adem in om niet zijn lucht in te ademen, maar liet die met een

verbaasde zucht los toen ze hoorde wat hij zei. Ik fronste mijn wenkbrauwen en schudde mijn hoofd tegen haar toen ze de pastei op de tafel liet neerploffen en snel weer naar binnen ging.

‘Christine en ik moeten het er nog over hebben,’ zei Georges. ‘Morgen krijg je mijn antwoord.’

‘Mooi,’ zei Jacques. Hij pakte een mes en sneed een flinke punt voor zichzelf af. ‘En haal het niet in je hoofd naar andere wedeververs te gaan, ze kennen mij allemaal beter dan jou.’ Dat was natuurlijk waar, het waren allemaal neven.

Georges wilde net wat pastei voor zichzelf afsnijden, maar het mes bleef

boven de korst hangen. Ik sloot mijn ogen om zijn withete gezicht niet te zien. Toen ik weer keek, had hij het mes rechtop in de pastei gezet en liet het daar staan. ‘Ik heb nog meer te doen,’ zei hij kortaf. ‘Tot morgen.’

Jacques Le Boeuf nam een grote hap van de pastei, het leek hem niet te deren dat Georges wegliep terwijl hij zat te eten.

Ik trok me ook terug en ging op zoek naar Madeleine. Ze stond over de linzenpot gebogen en haar gezicht was rood van de hitte. ‘Je zegt geen woord tegen Aliénor,’ siste ik in haar oor. ‘Voorlopig hoeft ze hier niets van te weten. Trouwens, we hebben nog geen

besluit genomen.'

Madeleine keek naar me op, streek een pluk haar achter haar oren en ging verder met schrobben.

Jacques at de helft van de pastei op voor hij vertrok. Ik raakte hem niet meer aan, de eetlust was me vergaan.

Aliénor zei niets toen ik haar bij de burenen kwam halen, maar ging rechtstreeks de tuin in om erwtjes te plukken voor de vrouw van de bakker. Daar was ik blij om, want ik had niet geweten wat ik moest zeggen.

Later bood ze aan alleen de erwtjes naar de vrouw van de bakker te gaan brengen. Zodra ze weg was, nam ik Georges mee

naar het verste hoekje van de tuin waar niemand ons kon horen.

Nicolas en Philippe stonden zij aan zij aan Smaak te werken; Nicolas schilderde de arm van de jonkvrouw terwijl Philippe aan de leeuw begon.

‘Wat moeten we met Jacques Le Boeuf?’ begon ik.

Georges staaarde naar een paar roze wilde rozen alsof hij eerder naar hen luisterde dan naar mij.

‘Alors?’

Georges zuchtte. ‘We zullen hem aan haar moeten geven.’

‘Gisteren maakte je er nog grapjes over dat ze zou omkomen van de stank.’

‘Gisteren wist ik nog niet dat we minder blauw in de tapijten zouden verwerken. Als ik dat blauw niet heel snel krijg, beginnen we al met een achterstand en zal Léon ons een boete opleggen. Dat weet Jacques ook. Hij heeft me in de tang.’

Ik dacht eraan hoe Aliénor in de kapel had zitten beven van afschuw. ‘Ze vindt hem afschuwelijk.’

‘Christine, je weet dat dit het beste aanzoek is dat Aliénor ooit zal krijgen. Ze mag blij zijn. Jacques zal voor haar zorgen. Het is geen slechte man, behalve dan de geur die hij verspreidt, en daar raakt ze wel aan gewend. Er zijn ook mensen die

klagen over de geur van wol die hier hangt, maar dat valt ons toch niet op, of wel;’

‘Haar neus is gevoeliger dan die van ons.’

Georges haalde zijn schouders op.

‘Jacques zal haar slaan.’

‘Niet als ze hem gehoorzaamt.’

Ik snoof.

‘Kom op, Christine, je bent een praktische vrouw. Vaak praktischer dan ik.’

Ik dacht aan Jacques Le Boeuf die onze halve pastei naar binnen had geschrokt en zijn dreigement Georges’ zaak om zeep te helpen. Hoe kon Georges aan zo’n man

denken voor zijn dochter? Ondanks deze gedachten kon ik er weinig tegenin brengen. Ik kende mijn man en zijn besluit was al genomen. ‘We kunnen haar nog niet missen,’ zei ik. ‘Ze moet helpen naaien aan deze tapijten. Trouwens, ik heb nog bijna niets gemaakt voor haar uitzet.’

‘Ze gaat nu nog niet weg, maar als de tapijten bijna klaar zijn. Het naaiwerk aan de laatste twee kun jij wel voor je rekening nemen. Laten we zeggen eind volgend jaar. Met Kerstmis moet ze dan bij Jacques kunnen zijn.’

We bleven even zwijgend naar de wilde rozen staan kijken die langs de

wilgentakken groeiden.

‘Ze mag er nog niets van weten,’ zei ik ten slotte. ‘Maak jij Jacques duidelijk dat hij niet mag gaan lopen snoeven over zijn verloofde. Als hij er met één woord over rept, is het van de baan.’

Georges knikte.

Misschien was dat wreed van me. Misschien moest Aliénor het juist wel al weten. Ik zou haar bedroefde gezicht echter geen anderhalf jaar om me heen kunnen verdragen terwijl ze wachtte op datgene wat ze het meest vreesde. Het was voor iedereen beter als ze er pas van hoorde als het zover was.

We liepen terug door Aliénors tuin die

volop in bloei stond met erwtenranken, keurige rijtjes sla, gesnoeide struikjes tijm, rozemarijn, lavendel, munt en citroenmelisse. Wie moet daarvoor zorgen als ze weg is, vroeg ik me af.

‘Philippe, jij moet stoppen met tekenen, ik heb je in de werkplaats nodig om de schering strak te houden terwijl we het voorbeeld eronder maken,’ zei Georges, die voor me uit liep. Hij liep naar Gehoor. ‘Tiens, help me het naar binnen te dragen, als het tenminste droog is. Georges, Luc!’ riep hij. Hij klonk streng en opgewekt; dat was zijn manier om ons gesprek te vergeten.

Philippe zette zijn kwast in een pot

water en de jongens kwamen aangesneld uit de werkplaats. Georges Le Jeune klom op een ladder om het voorbeeld aan de bovenkant los te maken. Daarna droegen ze het, met op elke hoek een man, naar het weefgetouw.

Plotseling, zonder het voorbeeld, leek de tuin leeg. Nicolas en ik waren alleen. Hij schilderde de handen van de jonkvrouw met daarin een anjer. Hij hield ook een anjer in zijn eigen hand. Hij draaide zich niet om en bleef met zijn rug naar me toe staan. Zo ken ik hem niet. Meestal buit hij elke gelegenheid om alleen te zijn met een vrouw ten volle uit, zelfs als ze oud en getrouwd is.

Zijn rug en achterhoofd waren recht en onbuigzaam, van woede, drong plotseling tot me door. Ik staarde naar de witte anjer in zijn hand. Aliénor had ze in de buurt van de rozen gezet. Hij moet er een zijn komen plukken terwijl Georges en ik stonden te praten.

‘Denk niet te slecht over ons,’ zei ik. ‘Uiteindelijk is het het beste voor haar.’

Nicolas gaf niet meteen antwoord, maar haalde zijn kwast omhoog naar het doek. Hij begon niet te schilderen en de kwast bleef in de lucht hangen. ‘Brussel begint me te vervelen,’ zei hij. ‘De omgangsvormen hier zijn zo saai. Ik zal blij zijn als ik weg kan. Hoe eerder hoe

beter.' Hij keek naar de anjer in zijn hand, gooide die toen neer en verpletterde hem onder zijn voet.

Die avond ging hij lang door met schilderen. Op zomeravonden blijft het licht tot de Completen.

III PARIJS EN
CHELLES : Pasen
1491

Nicolas des Innocents

Ik had niet verwacht de tapijten of de ontwerpen ooit nog onder ogen te krijgen. Als ik een miniatuur of een wapenschild schilder of glas-in-loodramen ontwerp, dan zie ik die zolang ik er nog aan werk. Wat er daarna mee gebeurt, is mijn zaak niet. Ik moet zeggen dat ik er ook niet meer aan denk, ik begin gewoon aan de volgende miniatuur of de volgende koetsdeur, of een Maria met kind voor een kapel, of een wapenschild. Het is net als met vrouwen, ik gebruik ze met veel

plezier en dan ga ik zonder om te kijken door naar de volgende.

Nee, dat is niet helemaal waar. Er is er een naar wie ik wel terugkijk en aan wie ik blijf denken terwijl ik haar niet eens bezeten heb.

Die Brusselse tapijten bleven lange tijd door mijn hoofd spoken. Op onverwachte momenten moet ik eraan denken, als ik een tuiltje violen zie op de markt aan de rue St. Denis, of een pruimentaart ruik door een open raam, of monniken hoor zingen tijdens de Vespers in de Notre Dame, of op een kruidnagel kauw die in de stampot zit. Ik was een keer bij een vrouw toen ik me plotseling afvroeg of de

leeuw in Gevoel niet te veel op een hond leek en onder de vingers van het meisje verdorde mijn roede als verlepte sla.

Het meeste werk ben ik zo weer vergeten, maar van de voorbeelden kon ik me nog vele details in herinnering roepen; de lange oranje mouwen van de bediende in Gehoor, het aapje dat aan de ketting rond zijn nek trekt in Gevoel, het uiteinde van de sjaal als de wind hem opblaast in Smaak, de duisternis in de spiegel achter de weerspiegeling van de eenhoorn in Gezicht.

Met die ontwerpen heb ik iets bewezen. Léon Le Vieux behandelt me sindsdien met meer respect, bijna alsof we gelijken

zijn in plaats van een rijke koopman die een eenvoudige kunstenaar naast zich duldt. Hoewel ik nog steeds miniaturen schilder, bezorgt hij me ook opdrachten voor tapijten van andere adellijke families. Hij was slim genoeg om de voorbeelden van de zes jonkvrouwen zelf te houden en hij hing bij Jean Le Viste gewoon smoesjes op over teruggave, hoewel ze monseigneur rechtens toekwamen. Hij liet ze aan andere edelen zien, die het weer aan andere vertelden en al die praatjes resulteerden in opdrachten voor meer tapijten. Ik heb heel wat eenhoorntapijten ontworpen, soms zijn ze alleen in het bos, soms wordt er op ze gejaagd en soms is er

een jonkvrouw bij, hoewel ik er altijd voor zorg dat ze niet lijken op de jonkvrouwen van Le Viste. Léon bekeek het triomfantelijk. ‘Zie je wel hoe prachtig de mensen deze kleine tapijten al vinden? Wacht maar eens tot de grote in de Grande Salie van Jean Le Viste hangen. Dan hoef je nooit meer zonder werk te zitten.’ Of ik zonder geld, had hij er net zo goed achteraan kunnen zeggen. Ik was echter tevreden genoeg, als het zo doorging, zou ik nooit meer een schild of een koetsdeur hoeven te beschilderen.

Op een dag ging ik naar het huis van Léon om te praten over een nieuwe opdracht voor een tapijt. Niet met

eenhoorns maar met valkeniers op jacht. Léon spint goed garen met zijn bemiddeling. Hij woont in een groot huis bij de rue des Rosiers, waar hij een eigen kantoor heeft. Overal zie je prachtige voorwerpen uit verre landen, zilveren borden met vreemde tekens erin gekrast, zilveren filigraan specerijendoosjes uit het Oosten, dikke Perzische kleden en teakhouten kasten met paarlemoer ingelegd. Ik keek om me heen, haalde me mijn eenvoudige kamer boven Le Coq d'Or voor de geest en fronste mijn wenkbrauwen. Hij is waarschijnlijk wel naar Venetië geweest, dacht ik. Hij is waarschijnlijk overal geweest. Op een dag,

bedacht ik, zal ik ook genoeg hebben verdiend voor zulke mooie spullen.

We bespraken de opdracht en ik schetste de vleugels en staart van een valk. Daarna gooide ik mijn houtskool aan de kant en leunde achterover. ‘Als het mooie weer aanhoudt, vertrek ik misschien na deze opdracht. Ik heb genoeg van Parijs.’

Léon Le Vieux ging er ook eens voor zitten. ‘Waarheen?’

‘Ik weet het niet. Misschien ga ik op bedevaart.’

Léon rolde met zijn ogen. Hij wist dat ik geen geregelde kerkganger was.

‘Echt waar,’ hield ik vol. ‘Naar het zuiden, naar Toulouse, naar Lourdes.’

Misschien helemaal naar Santiago de Compostela.’

‘En wat verwacht je daar te vinden?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Wat iemand vindt op een bedevaart.’ Ik vertelde hem niet dat ik nooit op bedevaart was geweest. ‘Maar dat is iets waar jouw soort meer van weet,’ zei ik om hem te plagen.

Dat was aan Léon niet besteed. ‘Een bedevaart is een lange reis die meestal weinig oplevert. Heb je daar wel aan gedacht? Denk eens aan al het werk dat je opgeeft en hoe weinig je maar te zien krijgt. Een heel klein stukje van het geheel.’

‘Ik begrijp je niet.’

‘Al die relieken die je wilt gaan zien. Is er in Toulouse niet een splinter van het kruis van onze Redder? Wat valt er nu te zien aan een splinter? Het zal je vast allemaal erg teleurstellen.’

‘Ik zal niet teleurgesteld worden,’ wierp ik tegen. ‘Het verbaast me dat jij als vroom christen nog nooit op bedevaart bent geweest.’ Ik boog me voorover en pakte een van de zilveren specerijendoosjes. Het filigraan was handig verwerkt zodat het een deur werd met scharnieren en een slot. ‘Waar komt dit vandaan?’

‘Uit Jeruzalem.’

Ik trok mijn wenkbrauwen op.

‘Misschien moet ik daarheen.’

Léon schaterde het uit. ‘Dat zou ik wel willen zien, Nicolas des Innocents. Nu je het toch over reizen hebt, de wegen tussen Parijs en Brussel zijn weer begaanbaar en ik heb bericht gekregen van een handelaar die ik ken. Hij is voor me op bezoek gegaan bij de werkplaats van Georges.’

Léon en ik hadden het al maanden niet meer over die tapijten gehad. Aan het begin van de adventstijd waren de wegen tussen Parijs en Brussel te slecht geworden om de reis nog te kunnen maken. Léon hoorde niets meer over de vorderingen en ik vroeg er niet naar. Ik

zette het specerijendoosje neer. ‘Wat zei hij?’

‘Ze hadden de eerste twee met Kerstmis af en zijn op Driekoningen met de volgende twee begonnen, de twee lange. Ze lopen alleen wel achter, want ze kampen met ziekte.’

‘Van wie?’

‘Georges Le Jeune en een van de wevers die ze van buiten hebben aangetrokken. Ze zijn weer beter, maar er is veel tijd verloren gegaan.’

Het was een opluchting dat niet Aliénor ziek was. Dat verbaasde me. Ik pakte het stuk houtskool en tekende de kop en de bek van de valk. ‘Hoe zien de

tapijten eruit?’

‘Georges heeft de eerste twee aan een koopman laten zien – Gehoor en Smaak. De koopman zei dat ze er mooi uitzagen.’

Ik tekende een oog in de kop van de valk. ‘Hoe zit het met die twee waaraan ze nu bezig zijn? Hoever zijn ze?’

‘Ze zijn nu bij de hond op de sleep van de jonkvrouw in

Smaak. In À mon seul désir zijn ze tot aan de hofdame gekomen. Natuurlijk zien ze alleen de strook waaraan ze werken.’

Hij glimlachte. ‘Een heel klein deel van het geheel.’

Ik probeerde me de details van de ontwerpen voor de geest te halen. Lange

tijd zaten ze zo vaak in mijn gedachten dat ik ze met mijn ogen dicht had kunnen tekenen. Het verbaasde me dat ik was vergeten dat het hondje op de sleep van de jurk zat. ‘Léon, pak de tekeningen eens, ik wil ze bekijken.’

Léon grinnikte. ‘Je hebt er al een hele tijd niet om gevraagd,’ zei hij. Hij pakte een sleutelring van zijn riem en deed de teakhouten kast open. De ontwerpen waren opgerold en hij legde ze op tafel.

Ik keek naar het hondje in Smaak en probeerde te schatten hoelang de wevers erover zouden doen voor ze bij het gezicht van de jonkvrouw zouden zijn, Claudes gezicht.

Ik had Claude Le Viste al maanden niet gezien. Na mijn terugkeer uit Brussel, in de zomer, was ik niet meer in het huis aan de rue du Four geweest. Ze hadden geen opdrachten meer voor me en de familie was naar het kasteel bij Lyon. Eind september hoorde ik dat ze terug waren en ik ging af en toe naar Saint-Germain-des-Prés om te zien of ik een glimp van Claude kon opvangen. Op een dag zag ik haar op de rue du Four met haar moeder en hun hofdames. Ik ging aan de andere kant van de weg lopen in de hoop dat ze zou opkijken en me zou zien.

En dat gebeurde. Ze bleef staan alsof ze haar teen gestoten had. De hofdames

gingen aan weerszijden van haar staan tot alleen zij en Béatrice nog op de weg stonden. Claude gebaarde dat die moest doorlopen en bukte zich om iets aan haar schoen te doen. Ik liet een muntstuk naar haar toe rollen en liep erheen om het op te rapen. We glimlachten elkaar toe toen ik naast haar knielde. Ik durfde haar niet aan te raken. Mannen zoals ik raken meisjes zoals zij op straat niet aan.

‘Ik wilde je graag weerzien,’ fluisterde Claude.

‘Ik jou ook. Kom je naar me toe?’

‘Ik zal het proberen, maar...’

Voor ze haar zin kon afmaken of ik haar kon vertellen waar ik woonde, kwamen

Béatrice en de stalknecht, die haar vergezelde, eraan rennen. ‘Maak dat je wegkomt,’ siste Béatrice, ‘voor Dame Geneviève je ziet.’ De stalknecht greep me beet en duwde me weg bij Claude, die op straat bleef zitten en me met haar lichte ogen nakeek.

Daarna had ik haar nog een paar keer uit de verte gezien, maar ik kon weinig uitrichten. Ze was ten slotte een jonkvrouw en ik kon me met haar niet op straat vertonen. Hoewel ik ernaar verlangde haar in mijn bed te krijgen, dacht ik niet dat ik ooit door het cordon van hofdames heen zou weten te breken. Ik ging wel met andere vrouwen, maar

niet een kon me bevredigen. Elke keer als ik klaar was, had ik het gevoel dat ik niet helemaal leeg was, als een kan bier waar nog een bodem in zit. Met mijn blik op de jonkvrouw in Smaak kreeg ik datzelfde gevoel. Het was gewoon niet genoeg.

Léon wilde de schilderijen opbergen. ‘Un moment,’ zei ik, en ik legde mijn hand op À mon seul désir, met de bevroren jonkvrouw met de juwelen in haar hand. Deed ze ze om of juist af? Ik wist het niet altijd zeker.

Léon klikte met zijn tong en kruiste zijn armen voor zijn borst.

‘Wil jij ze niet zien?’ vroeg ik.

Léon haalde zijn schouders op. ‘Ik heb

ze al gezien.’

‘Je vindt ze niet mooi, hè? Ook al geef je er tegenover anderen hoog over op.’

Léon pakte het specerijendoosje waarmee ik had zitten spelen en zette het op de plank bij de andere. ‘Ze zijn goed voor de handel. En ze zullen de Grande Salie van Jean Le Viste de moeite waard maken om er te gaan eten. Maar nee, jouw jonkvrouwen hebben mij niet verleid. Ik geef de voorkeur aan gebruiksvoorwerpen zoals borden, kasten en kandelaars.’

‘Tapijten hebben ook hun nut. Ze bedekken ruwe muren en maken een ruimte behaaglijker en lichter.’

‘Dat is waar, maar zelf heb ik liever

ontwerpen die puur decoratief zijn, zoals dit hier.’ Hij wees op een klein tapijt dat aan een wand hing en alleen uit millefleurs bestond, zonder figuren of dieren. ‘Ik wil geen droomwereld vol jonkvrouwen, hoewel die van jou wellicht echt zijn.’

Waren ze dat maar, dacht ik. ‘Je bent te nuchter.’

Léon hield zijn hoofd een tikje schuin. ‘Zo weet ik te overleven. Zo hebben we altijd overleefd.’ Hij begon de schilderijen op elkaar te leggen. ‘Ga je nu nog tekenen of niet?’

Snel tekende ik een paar dingen. Een valk die een reiger aanviel terwijl een

groepje dames en heren stond te kijken en honden op de voorgrond renden; alles op een ondergrond van millefleurs. Ik had inmiddels zo veel tapijten ontworpen dat het me geen moeite meer kostte. Dankzij Aliénors tuin kon ik zelfs de millefleurs levensecht maken.

Léon keek toe hoe ik tekende. Dat doen mensen vaker, voor hen is het iets magisch, een optreden op de kermis. Het is mij altijd makkelijk afgegaan, maar de meeste mensen pakken een stuk houtskool beet of ze een stomp van een kaars vasthouden.

‘Je hebt de afgelopen maanden veel geleerd,’ zei hij.

Ik haalde mijn schouders op. ‘Ik kan ook nuchter zijn.’

Die nacht droomde ik van een stuk tapijt met het gezicht van Claude en werd helemaal kleverig wakker. Dat was al heel lang niet gebeurd. De volgende dag bedacht ik een smoes om naar Saint-Germain-des-Prés te gaan; een vriend die daar woonde kon me meer vertellen over de valkenjacht. Natuurlijk had ik het ook aan iemand op de rue St. Denis kunnen vragen, maar nu kon ik over de rue du Four lopen en opkijken naar het huis van Le Viste. Ook dat was al heel lang niet gebeurd. De luiken waren dicht, hoewel het net na Pasen was en ik niet dacht dat

de familie al naar Lyon zou zijn. Ik bleef wachten, maar niemand liet zich zien.

Mijn vriend was ook niet thuis, dus wandelde ik maar weer terug naar de stad. Bij de stadsmuren ter hoogte van de Porte St. Germain ging ik de stad in en ik zocht mijn weg door de drukte van de markt toen ik plotseling een bekende vrouw zag die fronsend een paar kroppen sla bekeek.

‘Marie-Céleste!’ riep ik automatisch, zonder erbij na te denken of ik haar naam nog wel wist.

Ze draaide zich om en keek me zonder verbazing aan. ‘Wat wil je van me?’ vroeg ze.

‘Ik wil je zien lachen,’ zei ik.

Marie-Céleste gromde iets en wendde zich weer tot de sla. ‘Deze is helemaal gevlekt,’ zei ze tegen de verkoper.

‘Zoek dan een andere,’ zei hij onverschillig.

‘Doe je boodschappen voor de Le Vistes?’

Marie-Céleste doorzocht de mand met slakroppen en haar mond was een dunne lijn geworden. ‘Daar werk ik niet meer. Dat zou je moeten weten.’

‘Waarom niet?’

‘Ik moest er weg om de baby te krijgen, weet je nog? Claude heeft een goed woordje voor me gedaan, maar toen ik terugkwam had een ander meisje mijn

plaats ingenomen en mijn meesteres wilde niets van me weten.’

Bij het horen van Claudes naam huiverde ik van verlangen. Marie-Céleste keek me woedend aan en ik probeerde iets anders te bedenken. ‘En, hoe is het met de baby?’

Even lagen de handen van Marie-Céleste stil. Toen begon ze weer kroppen sla heen en weer te schuiven. ‘Die heb ik aan de nonnen gegeven.’ Ze pakte een krop en schudde die.

‘Wat? Waarom?’

‘Ik moest weer aan het werk, ik moet voor mijn moeder zorgen. Ze is te oud en te ziek om voor een baby te zorgen. Ik kon

gewoon niet anders. En toen was er niet eens meer werk om naar terug te gaan.’

Ik hield me stil en dacht aan dat dochtertje ergens bij de nonnen.

‘Hoe heb je haar genoemd?’

‘Claude.’

Ik sloeg Marie-Céleste zo hard dat de krop sla uit haar handen vloog.

‘Hola,’ riep de verkoper. ‘Als je het laat vallen, moet je ervoor betalen.’

Marie-Céleste begon te huilen. Ze pakte haar mand en ging ervandoor.

‘Raap dat op!’ schreeuwde de man achter de kraam.

Ik greep de krop waar de bladeren afvielen en gooide die boven op de stapel

voor ik achter haar aan ging. Toen ik haar had ingehaald, was Marie-Céleste rood van het rennen en het huilen. ‘Waarom heb je haar zo genoemd?’ riep ik, en ik pakte haar bij de arm.

Marie-Céleste schudde haar hoofd en probeerde zich los te rukken. Het begon een opstootje te worden, want op de markt is elk verzetje welkom. ‘Als je haar nog een keer gaat slaan,’ riep een vrouw spottend, ‘wacht dan even tot mijn dochter terug is, dan kan die het ook zien.’

Ik trok Marie-Céleste mee uit de drukte een steegje in. Daar hadden de marktlieden hun afval neergegoid: rottende koolstronken, oude vis en

paardenvijgen. Een rat vluchtte uit zo'n stapel toen we erlangs kwamen.

‘Waarom heb je mijn dochter zo genoemd?’ vroeg ik iets rustiger nu. Het was gek het woord ‘dochter’ zo in de mond te nemen.

Marie-Céleste keek me wantrouwig aan. Ze hilde niet meer. Haar opgezette gezicht zag eruit als een bal deeg met twee krenten erin gedrukt en haar donkere haren sliertten langs haar wangen. Ik vroeg me af waarom ik ooit met haar had willen slapen.

‘Dat had ik Claude beloofd,’ zei ze. ‘Ik was zo blij dat ze had aangeboden een goed woordje voor me te doen bij mijn

meesteres. Maar dat had ze helemaal niet gedaan. Dame Geneviève bezwoer me, toen ik later bij haar kwam, dat mademoiselle er met geen woord over had gerept. De meesteres dacht dat ik zomaar was weggelopen en dat was dat. Nu draagt het kind voor niets de naam van mademoiselle. En dat na alles wat ik vroeger voor haar heb gedaan. Gelukkig heb ik een nieuwe betrekking bij een familie op de rue des Cordeliers, de Bellevilles. Niet zo rijk als de Le Vistes, maar goed genoeg. De dames Le Viste komen er weleens op bezoek.’

‘Komen de dames Le Viste bij jou?’

‘Ik zorg dat ik uit de buurt blijf als ze

komen.’ Marie-Céleste was weer helemaal zichzelf. Ze keek om zich heen en lachte een beetje. ‘Ik had nooit gedacht dat ik ooit nog eens met jou in een steegje zou staan.’

‘Welke dames Le Viste komen er dan? Alleen Dame Geneviève, of neemt ze haar dochters ook mee?’

‘Claude komt meestal mee,’ zei Marie-Céleste. ‘Ze hebben een dochter van haar leeftijd bij wie ze graag komt.’

‘Komen ze vaak?’

Marie-Céleste trok rimpels in haar voorhoofd en ik zag de oude vrouw die ze ooit zou worden. ‘Wat kan jou dat schelen?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Gewoon, nieuwsgierigheid. Ik heb voor monseigneur Le Viste gewerkt, zoals je weet, en ik vraag me af hoe het met zijn vrouwen gaat.’

Er kwam een listige uitdrukking op Marie-Célestes gezicht. ‘Dan wil je me daar zeker komen opzoeken?’

Met open mond staarde ik haar aan. Was ze nu, na alles wat er was gebeurd, met me aan het flirten? Ze kon me in elk geval goede diensten bewijzen. Ik glimlachte en veegde een pluisje van haar schouder. ‘Zou kunnen.’

Ze stak haar hand uit en drukte die tegen me aan. Mijn kruis werd razendsnel

hard en plotseling zag haar gezicht er niet meer zo deegachtig uit en werden haar wangen rozig. Net zo snel echter haalde ze haar hand weer weg. ‘Ik moet terug. Kom me eens opzoeken.’ Ze beschreef het huis aan de rue des Cordeliers.

‘Misschien kom ik wel een keer als de Le Vistes er ook zijn. Dan kan ik meteen mijn nieuwsgierigheid bevredigen.’

‘Wat je wilt. En fait, ze komen overmorgen, dat hoorde ik mijn meesteres zeggen.’

Het ging te gemakkelijk. Marie-Céleste liep zwaaiend met haar mand weg en ik vroeg me af wat zij hierbij te winnen had, behalve een moment van genot tussen

haar benen. Dat hield me echter niet al te lang bezig; ik zou Claude Le Viste weerzien en dat was genoeg.

Natuurlijk ging het te gemakkelijk; zó vergevengszind was Marie-Céleste nu ook weer niet.

Het huis van de Bellevilles was inderdaad minder indrukwekkend dan dat van de Le Vistes. Het had twee verdiepingen en in sommige ramen zat glas, maar het stond tussen andere huizen in gepropt en het hout was rot op sommige plaatsen. Terwijl ik aan de overkant van de weg op Marie-Céleste stond te wachten en me afvroeg of ik Claude naar binnen zou zien gaan,

bestudeerde ik het huis. Ik wist niet hoe ik haar van de anderen zou kunnen afzonderen. Haar moeder en Béatrice waren ook in de buurt, evenals de dames van dit huis. En dan had je nog Marie-Céleste. Misschien moest ik die eerst een beurt geven om van haar af te zijn. Ik had geen plan en besloot mijn kansen maar af te wachten. Het zou al fijn zijn als ik Claude heel even kon spreken om een afspraak te maken. Ik had zelfs een man geld gegeven om een briefje voor me te schrijven. Claude zou het kunnen lezen, al kon ik dat niet. De man had gegrijnsd bij mijn woorden, maar ze wel opgeschreven. Voor een paar centen doen de meeste

mensen heel veel.

Marie-Céleste deed de voordeur open, keek om zich heen en wenkte me. Ik rende de straat over en glipte naar binnen. Ze leidde me door een kamer, toen door nog een waar tapijten hingen, helaas was het te donker om ze goed te zien, en daarna door de keuken, waar de kok, die naast zijn kookpotten bij het vuur zat, me woedend bekeek. ‘Als je lawaai maakt, breekt de pleuris uit,’ gromde hij.

Ik kon me niet herinneren of Marie-Céleste veel geluid had gemaakt toen ze haar dijen voor me spreidde, maar ik speelde het spelletje mee en gaf hem een veelbetekenende blik voor ik achter haar

aan naar buiten stapte. ‘Idioot,’ mompelde de kok.

Ik kreeg niet de tijd de waarschuwing achter dat woord tot me door te laten dringen. Ik was nog niet in de achtertuin of ik hoorde een geluid achter me en draaide me om. Meteen kreeg ik zo’n klap tegen mijn hoofd dat ik sterretjes zag. Ik wankelde en voor ik me kon omdraaien naar mijn aanvaller kreeg ik een trap in mijn rug en viel op de grond. Vervolgens begon hij me in mijn rug en zij te trappen. Het bloed liep door mijn ogen, maar toen ik opkeek, zag ik Marie-Céleste met gevouwen armen staan kijken. ‘Pas op de was,’ zei ze tegen een man die ik niet kon

zien. Dat was te laat, want het laken achter haar zat onder de bloedspetters.

Ik kon net genoeg ademhalen om te kreunen voor alle lucht weer uit me werd geschopt.

Het bleef eigenaardig stil; het enige geluid dat ik hoorde, waren de doffe dreunen en de schoenen van Marie-Céleste die knarsten op het grind terwijl ze van de ene voet op de andere ging staan. Ik had me als een bal opgerold en probeerde mijn ingewanden te beschermen en de ergste klappen met mijn rug op te vangen. Na een paar trappen tegen mijn hoofd werd alles een poosje donker. Ik werd wakker van een

hoog jammerend geluid, als van een konijn in een strik. Waarom maakt Marie-Céleste zo'n geluid? vroeg ik me af. 'Houd je stil,' siste Marie-Céleste en ik besepte dat het geluid bij mij vandaan kwam.

'Trap hem in zijn ballen,' zei Marie-Céleste tegen mijn aanvaller. 'Trap hem zo hard dat hij nooit meer bij iemand een kind kan maken.'

De man mikte op mijn knieën zodat ik me zou ontrollen en terwijl hij uithaalde voor de coup de grâce, sloot ik mijn ogen. Plotseling klonk het geluid van een luik dat openvloog. Ik opende mijn ogen en keek op naar het gezicht van Claude, dat hoog boven me uit een raam keek. Haar

ogen waren wijd opengesperd en stonden helder. Ze leek op een strook tapijt.

‘Arrêtez,’ gilde Marie-Céleste. De man wachtte, keek op en was toen in een flits verdwenen. Ik wist niet dat iemand zo snel kon verdwijnen. Ik had echter genoeg gezien om te weten dat het de rentmeester van Jean Le Viste was. Hij had inderdaad gezegd dat ik goed moest uitkijken. Hij had altijd al een hekel aan me gehad, kennelijk zo erg dat hij bereid was zijn positie op het spel te zetten. Dat, of hij had zelf een oogje op Marie-Céleste.

‘Wat is er gebeurd? Ben jij dat, Marie-Céleste?’ riep Claude. ‘En...’ Ze schrok. ‘Nicolas?’

Er verschenen nog meer gezichten naast dat van Claude. Geneviève de Nanterre, Béatrice, madame en mademoiselle de Belleville. Al die gezichten naast elkaar maakten zo'n eigenaardige indruk, als vogels in een boom die naar een wormpje kijken, dat ik mijn ogen maar weer sloot.

'O, mademoiselle, een man heeft monsieur aangevallen!' jammerde Marie-Céleste. 'Ik weet niet waar hij vandaan kwam, maar hij sprong zomaar op hem.'

De pijn van de klappen werd ineens door mijn hele lijf voelbaar. In weerwil van mezelf kreunde ik. Ik proefde bloed.

'Ik kom naar beneden,' zei Claude.

'Geen sprake van,' zei haar moeder.

‘Béatrice, ga naar beneden en help Marie-Céleste hem verzorgen.’

Toen ik mijn ogen weer opendeed waren alle hoofden verdwenen, behalve dat van Claude. Ze staaarde op me neer. We glimlachten tegen elkaar. Haar gezicht was als een stuk van de blauwe hemel tussen de takken van een boom door. Opeens verdween ze, alsof iemand haar naar achteren trok.

‘Je houdt je mond dicht,’ siste Marie-Céleste. ‘Jij was bij mij op bezoek en hij probeerde je te bestelen.’

Ik lag stil. Ik had er niets bij te winnen als ik aan Béatrice vertelde wat er precies was gebeurd. Als ik dat zou doen, dan zou

Marie-Céleste haar vertellen dat we een dochter hebben en die zou het weer doorbrieven aan Claude. Ik wilde niet dat Claude het wist.

Béatrice verscheen met een kom water en schone doeken. Ze knielde naast me neer, nam mijn hoofd in haar schoot en begon het bloed van mijn gezicht te deppen. Elke beweging van mijn hoofd bezorgde me duizelingen en ik moest mijn ogen weer dichtdoen.

Béatrice gaf geen commentaar toen Marie-Céleste haar versie van het verhaal vertelde over de man die me wilde overvallen. Marie-Céleste kreeg daardoor de zenuwen en haar verhaal werd steeds

gecompliceerder, met wrok, buidels geld, vrienden van broers, en boze woorden. Ze verstrikte zich er van top tot teen in.

Uiteindelijk onderbrak Béatrice haar: ‘Hoe is die man binnengekomen? Hij moet contacten in huis hebben gehad.’

Marie-Céleste wilde alweer losbarsten, maar toen drong het tot haar door dat woorden haar vijanden waren en ze zweeg alsof iemand een prop in haar mond had gestopt.

Béatrice deed mijn tuniek open en depte mijn schouders en borstkas, waarbij ik ineenkromp en kreunde. Mijn gejammer maakte Marie-Célestes mond weer los. ‘Geen idee wat die man wilde...’

‘Ga een kom schoon water halen,’ viel Béatrice haar in de rede. ‘Warm water.’

Marie-Céleste rende naar binnen en er moest iemand anders in de deuropening zijn verschenen, want Béatrice draaide haar hoofd en zei: ‘Wil je vragen of ze arnica hebben, en als ze dat niet hebben, doe dan een handvol gedroogde madeliefjes en goudsbloemen in warm water, dat helpt ook.’

Wie het ook was, bewoog en verdween.

‘Was dat Claude?’ vroeg ik. Ik kon mijn lippen nauwelijks bewegen.

Toen Béatrice niet antwoordde, opende ik mijn ogen en keek in de bruine ogen die zoveel van haar alledaagse gezicht vulden.

‘Nee,’ zei ze. ‘Het was de dochter des huizes.’

Hoe kon ik weten of ze de waarheid sprak? Ik draaide mijn hoofd en spuugde twee tanden uit. Ze misten de blauwe moiré jurk van Béatrice en stuiterden op de grond.

‘Wat heb je op je geweten dat je zo’n pak slaag krijgt?’ vroeg Béatrice zacht. ‘Wat het ook was, je zult het wel hebben verdiend.’

‘Béatrice, doe je hand eens in mijn zak.’ Haar gebogen getekende wenkbrauwen werden nog verder opgetrokken.

‘Alsjeblieft. Wil je iets voor me bezorgen?’

Ze aarzelde, maar strekte toen toch haar hand uit en pakte het briefje uit mijn zak. Er zat bloed op.

‘Geef dat aan Claude.’

Béatrice keek achter zich. ‘Je weet dat ik dat niet kan doen,’ fluisterde ze.

‘Jawel, dat kun je wel. Ze zou willen dat je het deed. Je bent haar hofdame, non? Je moet doen wat voor haar het beste is.’ Ik keek haar diep in de ogen. Vrouwen hebben vaak gezegd dat ze mijn ogen het mooiste aan me vinden. Gelukkig niet mijn tanden.

Béatrice’ gezicht verzachtte, ze trok haar kin in en haar neusvleugels staken naar buiten. Ze zei niets, maar stopte het

briefje in haar mouw.

Marie-Céleste kwam terug met een kom die naar bloemen rook. Ik deed mijn ogen dicht en liet me door haar en Béatrice wassen. Op een ander moment zou ik hebben genoten van twee paar vrouwenhanden op mijn lichaam, maar nu deed alles me zo'n pijn dat ik alleen nog maar naar slaap verlangde om aan de pijn te ontkomen. Madame de Belleville verscheen ook nog even en gaf opdracht dat ik per rijtuig naar huis vervoerd moest worden. Ik viel net bijna in slaap toen ze zich met haar scherpe stem tot Marie-Céleste richtte.

Pas na drie dagen in bed te hebben

doorgebracht, kon ik me weer een beetje normaal bewegen. Mijn gewrichten waren stijf, mijn ogen blauw en mijn neus opgezwollen. Verder had ik een rib gebroken, zodat bij elke beweging een pijnscheut door mijn lijf trok. Ik bleef dus in bed en dronk bier, maar ik at niets. Overdag sliep ik meestal, maar 's nachts lag ik wakker en vervloekte de pijn.

Ik wachtte tot Claude zou komen. De vierde dag hoorde ik voetstappen op de trap, maar zij was het niet. Léon Le Vieux opende de deur en bekeek de koude, smerige en kale kamer. Het meisje van Le Coq d'Or was nog niet geweest om het vuur aan te maken en het eten van de

vorige dag mee te nemen. Léon stuurt over het algemeen een boodschapper en komt zelden zelf naar me toe. Ik worstelde om overeind te komen.

‘Je bent een stoute jongen geweest, of niet soms?’

Ik wilde protesteren, maar Léon leek alles al te weten, dus had het geen zin om tegen hem te liegen. Ik liet me achterovervallen. ‘Ze hebben me nogal te pakken gehad.’

Léon grinnikte. ‘Rust nu maar uit. Je moet snel weer op de been zijn, ik stuur je op een bedevaart om je pijn te verlichten.’

Ik staarde hem aan. ‘Wat? Waarheen?’

Léon glimlachte. ‘Niet naar het zuiden,

maar naar het noorden, om een reliek uit
Brussel te zien.'

Geneviève de Nanterre

Claude wilde op de terugweg naar de rue du Four niet naar me kijken. Ze liep zo hard dat ze bijna struikelde over een straatvegertje dat paardenvijgen en rommel aan het wegvegen was. Béatrice holde achter haar aan. Ze is kleiner dan Claude, die qua lengte op haar vader lijkt. Elke andere dag zou ik in de lach geschoten zijn bij de aanblik van Béatrice die als een hondje achter haar meesteres aanholt, maar vandaag niet.

Ik gaf mijn pogingen haar bij te houden

op en liep in een kalmer tempo verder met mijn hofdames. Al snel waren ze ons ver vooruit en dat bracht de stalknecht die met ons mee was gestuurd om ons te begeleiden tussen de rue du Four en de rue des Cordeliers, in problemen. De arme man rende heen en weer tussen de twee partijen, maar had niet het hart aan Claude te vragen of ze wat kalmer aan wilde doen of aan mij te vragen of ik wilde opschieten. Hij sprak tegen Béatrice, maar dat hielp niet. Tegen de tijd dat we bij de Porte St. Germain waren, konden we Claude en Béatrice niet meer zien.

‘Laat ze maar gaan,’ zei ik tegen de stalknecht, die naar ons terug kwam

lopen. ‘Ze zijn nu toch al vlak bij huis.’

De dames klakten met hun tong. Het moet ook wel een vreemde indruk maken. Het laatste jaar heb ik Claude onder strikt toezicht gehouden en nu liet ik haar gaan terwijl de man voor wie ik haar afschermd opgedoken was in het huis waar we op bezoek waren. Hoe had Claude pal onder onze neus zo’n afspraak kunnen maken? Ik kon het nauwelijks geloven, al had ik Nicolas des Innocents herkend zodra ik hem plat op zijn rug op de grond zag liggen, zijn gezicht bont en blauw en onder het bloed. De aanblik was schokkend en ik moest me enorm beheersen zodat Claude me niet ineen zag

krimpen. Ook zij had niet bewogen, alsof ze haar gevoelens niet wilde verraden. En zo hadden we stokstijf naast elkaar naar hem staan kijken. Alleen Béatrice was als een bezorgde bij gaan zoemen en het was een opluchting dat ik haar naar hem toe kon sturen.

Ik was doodmoe van het voortdurend aan Claude moeten denken. Ik was doodmoe van het feit dat ik me aantrok wat er van haar zou worden, terwijl ze daar kennelijk zelf niet aan wilde denken. Even overwoog ik haar in de armen van de schilder te drijven en nooit meer naar hen om te kijken. Natuurlijk kon ik dat niet doen, maar nu had ik haar en Béatrice

laten ontsnappen en ik hoopte half en half dat ze het zelf voor me zou doen.

Bij onze terugkeer vertelde de rentmeester dat Claude naar haar kamer was gegaan. Ik begaf me naar mijn eigen vertrekken, liet Béatrice bij me roepen en stuurde een van mijn hofdames om bij Claude te blijven.

Voor ik een woord tegen Béatrice kon zeggen, knielde ze naast mijn stoel en stak van wal: ‘Madame, ze zegt dat ze niet wist dat Nicolas des Innocents in de rue des Cordeliers zou zijn. Ze was net zo verbaasd als wij allemaal toen ze hem buiten zag, en dan nog wel in zo’n situatie. Claude zweert bij de Heilige

Maagd dat ze geen contact met hem heeft gehad.'

'En jij gelooft haar?'

'Het kan ook niet, anders had ik het geweten. Ik ben al drie maanden niet van haar zijde geweken.'

'En 's nachts dan? Je moet toch ook slapen?'

'Ik ga pas na haar slapen. Ik knijp mezelf om wakker te blijven.'

Ik had Béatrice nog nooit met zulke grote ogen gezien. 'En als ze slaapt, bind ik een zijden koord om haar enkel zodat ze niet stiekem kan opstaan.'

'Claude kan knopen ontwarren, madame.' Béatrice' ongerustheid

vermaakte me een beetje. Ze was kennelijk erg bang voor haar positie.

‘Madame, ze heeft Nicolas niet ontmoet. Ik zweer het u.’ Béatrice stak een hand in haar mouw en haalde er een stuk papier uit. Er zat bloed op, net als op haar mouw en haar lijfje. ‘Hier, misschien geeft dit uitsluitsel over deze geheimzinnige geschiedenis. Hij vroeg of ik haar dit wilde geven.’

Ik nam het papier aan en ontvouwde het voorzichtig. Het bloed was inmiddels opgedroogd.

Mon amour

*Kom naar me toe in mijn kamer boven
Le Coq d'Or, bij de*

rue St. Denis. Elke nacht is goed, kom zo snel als je kunt.

Ça, c'est mon seul désir

Nicolas

De schreeuw ontrukte zich aan mijn keel. Geschrokken wierp Béatrice zich naar achteren alsof ik een wild zwijn was dat op het punt stond aan te vallen. Alle hofdames sprongen overeind.

Ik kon het niet helpen. De aanblik van mijn eigen woorden, want ik wist meteen dat ze een echo waren van mij, geschreven op een bloederig stukje papier door een dronkenlap in een kroeg, was te veel.

Daar zou Claude voor boeten. Als ik

mon seul désir niet kon krijgen, dan zou ik ervoor zorgen dat zij het ook niet kreeg.

‘Ga je jurk wassen,’ zei ik tegen Béatrice en ik verkreukelde het papier. ‘Je ziet er slonzig uit.’

Ze staaarde me aan, trok toen haar jurk om zich heen en krabbelde overeind.

Toen ze weg was, zei ik tegen mijn hofdames: ‘Kom, ik wil me verkleden en jullie moeten mijn haar opsteken. Ik ga naar mijn heer gemaal.’

Ik had met Jean de afgelopen maanden geen woord gewisseld over het gedrag van onze ongezeglijke dochter. Ik wist wel wat er zou gebeuren, hij zou me met mijn eigen woorden om mijn oren slaan en me

verwijten dat ik niet goed genoeg voor Claude zorgde. Hij heeft geen band met Claude of de andere meisjes, hoewel hij misschien een speciaal plekje heeft voor Jeanne, maar ze is zijn erfgenaam, of hij dat nu leuk vindt of niet. Er worden bepaalde dingen van haar verwacht en het is mijn taak haar daarop voor te bereiden. Als Jean de waarheid zou weten, dat Claude liever haar maagdelijkheid wilde verliezen aan een Parijse kunstenaar dan die voor haar echtgenoot bewaren, zou hij mij een aframmeling geven omdat ik haar niet fatsoenlijk had grootgebracht.

Nu moest ik mijn stilte doorbreken. Ik had zijn toestemming nodig bij wat ik nu

met haar wilde, dezelfde toestemming die Père Hugo me vorig jaar nog had afgeraden te vragen.

Jean was met de rentmeester in zijn kamer en besprak de huishoudboeken. Dat was eigenlijk mijn werk, maar Jean hield het liever in eigen hand, zoals alle dingen. Ik maakte een revérence naast zijn stoel. ‘Monseigneur, ik wil u graag spreken. Onder vier ogen.’

Jean en de rentmeester keken verstoord op, alsof ze marionetten waren aan hetzelfde touwtje. Ik hield mijn ogen gericht op de bontkraag van Jeans jas.

‘Kan het niet wachten? De rentmeester is weg geweest en we zijn net begonnen.’

‘Het spijt me, monseigneur. Het is dringend.’

Na een kleine pauze zei Jean tegen de rentmeester: ‘Wacht op de gang.’

De rentmeester knikte alsof hij een zware nacht achter de rug had en een stijve nek had. Hij boog lichtjes naar me en liet ons alleen.

‘Wat is er, Geneviève? Ik heb het druk.’

Ik zou op mijn tellen moeten passen.

‘Het gaat over Claude. Volgend jaar wordt haar verloving bekendgemaakt, zoals het hoort, en jij moet beslissen, of misschien heb je dat al gedaan, wie haar heer en echtgenoot zal worden. Ik ben de voorbereidingen voor haar nieuwe leven

begonnen; hoe ze zich moet gedragen en kleden, hoe ze met de bedienden moet omgaan en andere huishoudelijke taken moet verrichten, zoals partijen en diners. Dat gaat haar allemaal makkelijk af.’

Jean zei niets, maar tikte met zijn vingers op de tafel. Zijn zwijgen maakt me vaak zenuwachtig en dan ga ik ratelen om de stilte op te vullen. Dan kijkt hij naar me en krijg ik het gevoel dat mijn woorden net zoveel indruk maken als die van een grappenmaker op de kermis.

Ik begon te ijsberen. ‘Er is echter een gebied waar ze meer begeleiding nodig heeft dan ik haar kan geven. Ze heeft de regels en geboden van de Kerk, de Heilige

Maagd en Onze Lieve Heer niet echt in zich opgenomen.’

Jean maakte een snelle handbeweging. Ik ken dat gebaar dat hij gebruikt als mannen hem vervelen met onderwerpen die zijn interesse niet hebben. Claudes onverschilligheid ten opzichte van de Kerk kan ze van haar vader hebben; ook hij bagatelliseert zijn zielenheil en maakt zich alleen zorgen over de macht die de Kerk over de koning heeft. Priesters zijn voor hem mannen met wie hij het op een akkoordje moet gooien in hofzaken en anders niet.

‘Het is voor vrouwen van edelen belangrijk een sterk vertrouwen in de Kerk

te hebben,' zei ik beslist. 'Ze moet zowel spiritueel als fysiek puur zijn. Dat verwachten alle edelen van haar.'

Jean keek nors en ik was bang dat ik te ver was gegaan. Hij houdt er niet van als hij eraan wordt herinnerd dat niet iedereen hem als edele ziet. Ik weet nog hoe geschokt ik was toen ik hoorde dat ik aan Jean Le Viste zou worden uitgehuwelijkt. Mijn moeder had zichzelf in haar kamer opgesloten en huilde, maar ik zorgde dat niemand kon zien wat ik ervan vond dat ik moest trouwen met iemand die zich in de adelstand had ingekocht. Mijn vriendinnen waren heel vriendelijk, maar ik wist dat ze me achter mijn rug om

uitlachten en dat ze me beklagden; arme Geneviève, niet meer dan een pion in het spel dat haar vader aan het hof speelt. Ik heb nooit geweten wat mijn vader heeft gewonnen door mij aan Jean Le Viste te geven. Wat Jean er wijzer van werd was duidelijk; door de steun van mijn vaders familie heeft hij de status kunnen bereiken die hij nu heeft. Ik was de grote verliezer. Ik was een gelukkig meisje, ongeveer zoals Claude toen ik haar leeftijd had. De jaren met deze kille man hadden echter al mijn glimlachjes doen verdwijnen.

‘Zeg nu maar wat je te zeggen hebt,’ zei Jean.

‘Claude is rusteloos en ze kan af en toe

knap moeilijk doen,' zei ik. 'Ik denk dat een verblijf in het klooster, tot aan haar verloving, haar goed zou doen.'

'Een klooster? Mijn dochter is geen non.'

'Nee, natuurlijk niet. Maar een verblijf daar zal haar de waarde leren van de mis, gebeden en de heilige communie. Nu mompelt ze maar wat tijdens de mis en de priester zegt dat ze haar biecht ter plekke verzint. Ook ben ik niet zeker dat ze haar hostie altijd doorslikt, een van mijn hofdames zegt dat ze dacht te zien dat ze die na de mis in het portaal uitspuugde.'

Jean keek spottend en ik begaf me iets dichter bij de waarheid. 'Ze heeft

ontembare trekjes die geen man graag zal zien. Ik ben bang dat ze zichzelf in de nesten werkt. Het klooster zal haar rustiger maken. Er is er een net buiten Parijs, in Chelles, en ik ben ervan overtuigd dat de nonnen daar haar kunnen helpen.'

Jean huiverde. 'Ik heb altijd een hekel gehad aan nonnen. Mijn zuster is non.'

'Ze zal geen non worden. Ze is daar veilig en er kan haar daar niets overkomen. De muren zijn erg hoog.'

Dat laatste had ik niet moeten zeggen. Jean schoot overeind en gooide een vel papier op de grond. 'Is Claude weleens alleen weg geweest?'

‘Natuurlijk niet,’ zei ik, en ik strekte mijn arm uit naar het papier. Hij raapte het voor me op en zijn knieën knakten. ‘Dat zou ze wel willen. Hoe eerder ze getrouwd is, hoe beter.’

‘Waarom houd je haar niet wat beter in de gaten in plaats van haar op te sluiten bij de nonnen?’

‘Ik houd haar dag en nacht in de gaten, maar in een stad als Parijs zijn er vele verleidingen. Bovendien is het meteen een manier om haar godsdienstige opvoeding te voltooien.’

Jean pakte een ganzenveer en zette een teken op het papier. ‘De mensen zullen denken dat je je dochter niet onder

controle kunt houden of dat er iets anders is waarvoor ze uit het oog moet verdwijnen.’

Hij bedoelde dat ze zwanger zou kunnen zijn. ‘Er is niets vreemds aan een meisje dat voor haar verloving een periode in een klooster verblijft. Mijn grootmoeder heeft het gedaan en mijn moeder ook. En Claude kan wel op bezoek komen als er iets te vieren is, met Maria-ten-Hemelopneming, Allerzielen,

Advent, dan kunnen de mensen zien dat er niets aan de hand is.’ Ik kon de minachting niet uit mijn stem houden.

Jean keek me alleen maar aan.

‘We kunnen ook de verloving

vervroegen als je dat liever hebt,' zei ik snel. 'Als de gesprekken met de familie van de man zijn afgerond. Liever nu dan in het voorjaar. Het feest wordt dan wat minder groots doordat we minder voorbereidingstijd hebben, maar dat geeft niet.'

'Nee. Het zou een vreemde indruk maken als we er nu ineens zo'n haast mee maken. En de tapijten zijn pas volgend jaar met Pasen klaar.'

Weer die tapijten. Ik moest me op de lippen bijten om niet te gaan spugen. 'Moeten die tapijten nu werkelijk hangen voor de verloving?' Ik probeerde nonchalant te klinken. 'Het kan ook in de

herfst als we uit d'Arcy terugkomen, en dan geven we de tapijten als ze klaar zijn als huwelijkscadeau aan Claude.'

'Nee.' Jean gooide de ganzenveer neer en stond op. 'De tapijten zijn geen huwelijksgeschenk; dan zouden ze de wapens van haar echtgenoot moeten dragen. Nee, ze dienen om mijn positie aan het hof te verheerlijken. Ik wil mijn nieuwe schoonzoon laten zien dat het wapen van de Le Vistes erop staat om hem eraan te herinneren in welke familie hij trouwt. Opdat hij dat nooit zal vergeten.' Hij liep naar het raam en keek naar buiten. Eerder die dag had de zon geschinen, maar nu regende het.

Ik zweeg. Jean keek naar mijn onbewogen gezicht. ‘We zouden de verloving een maand of twee kunnen vervroegen,’ zei hij om me tevreden te stellen. ‘Is er in februari geen geschikte dag voor een verloving?’

‘Het feest van St. Valentijn.’

‘Ja, dan doen we dat. Léon Le Vieux vertelde me laatst dat de werkplaats in Brussel iets achterloopt met de tapijten. Ik stuur hem er wel heen met het bericht dat ze twee maanden eerder klaar moeten zijn. Dan zullen ze wel haast gaan maken. Ik heb nooit begrepen waarom het zo lang moet duren om een tapijt te weven. Het is per slot van rekening alleen maar weven.’

Een paar draden door elkaar heen, dat kan iedere vrouw toch wel?’ Hij wendde zich van het raam af. ‘stuur Claude naar me toe voor je haar naar het klooster brengt.’

Ik maakte een revérence. ‘Dank u, mijn heer.’ Ik stond weer op en keek hem recht in de ogen. ‘Dank je, Jean.’

Hij knikte en al lachte hij niet, zijn gezicht stond zachter. Het is een meedogenloze man, maar soms luistert hij wel naar me.

‘Met wie gaat ze trouwen, monseigneur?’ vroeg ik.

Hij schudde zijn hoofd. ‘Dat is mijn zaak en daar hoef jij je geen zorgen over te maken. Houd jij je nu maar met de bruid

bezig.’

‘Maar...’

‘Omdat jij me geen zoon hebt geschonken, moet ik er zelf een uitzoeken.’ Hij draaide zich om en het gevoelige moment was weer voorbij. Hij strafte me omdat ik alleen dochters had gekregen. Ik zou wel willen huilen, maar over dat onderwerp had ik al mijn tranen al geplengd.

Terug in mijn kamer liet ik Béatrice nogmaals bij me roepen. Ze verscheen in haar gele brokaten jurk, die ik te vrolijk vond, maar er zat tenminste geen bloed op van die kunstenaar.

‘Pak spullen in voor Claude,’ zei ik.

‘Alleen eenvoudige jurken en geen sieraden. Ik neem jullie samen mee op reis.’

‘Waarheen, madame?’ Ze klonk angstig en daar had ze alle redenen toe. Negen maanden in een klooster waren ook voor haar een straf. Toch was ik nog steeds op haar gesteld. ‘Maak je geen zorgen,’ zei ik. ‘Als je goed op Claude past, zul je rijkelijk worden beloond.’

Ik liet een stalknecht bij me komen en gaf opdracht een rijtuig in gereedheid te brengen en een boodschapper vooruit te sturen met het nieuws van onze komst. Daarna stuurde ik Claude naar haar vader. Ik wilde maar wat graag achter de deur

luisteren, maar dat was me te min en ik zorgde in plaats daarvan voor mijn eigen spullen. Ik trok de brokaten jurk die ik speciaal voor Jean had aangetrokken uit en trok de eenvoudige wollen jurk aan die ik op Goede Vrijdag had gedragen. Ik haalde de sieraden uit mijn haar en verruilde mijn zilveren kruis voor een houten.

Er werd op de deur geklopt en Claude kwam binnen. Haar ogen waren rood en ik vroeg me af wat Jean tegen haar had gezegd. Ik had hem gevraagd haar niet te vertellen wat het doel van onze tocht zou zijn, dus daar waren haar tranen niet aan te wijten. Ze kwam recht op me af en knielde. ‘Het spijt me, maman. Ik zal alles

doen wat u van me vraagt.' Ik hoorde angst in haar stem en iets van gehoorzaamheid, maar daaronder lag nog steeds verzet. In plaats van haar ogen deemoedig terneergeslagen te houden, wierp ze zijdelingse blikken op me, zoals ik wel heb gezien bij vogeltjes die door de kat zijn gevangen en een uitweg zoeken.

De nonnen zouden hun handen vol hebben aan haar.

Ik vergezelde hen in het rijtuig. Dat verbaasde hen beiden en ze hadden waarschijnlijk gedacht dat ze naar Nanterre, naar mijn moeder, zouden worden gebracht. We gingen echter de andere kant op en toen we bij de Notre

Dame de Seine waren overgestoken, draaiden we naar het oosten en reden langs de Bastille Parijs uit. Claude zat zo ver mogelijk bij me vandaan en Béatrice zat tussen ons in geperst. We spraken nauwelijks. Mijn rijtuig is niet geschikt voor lange afstanden, alleen voor ritjes in de stad. We werden heftig door elkaar geschud en af en toe vroeg ik me af of de wielen het wel zouden houden. Ik kon de slaap niet vatten, al lukte dat Claude en Béatrice wel toen het eenmaal te donker werd om de velden te bekijken.

Het was al bijna ochtend toen we de stadsmuren bereikten. Tijd voor de lofzang. Claude was nooit in Chelles

geweest en reageerde niet toen we voor een kleine deur in een hoge muur stopten. Béatrice daarentegen herkende het meteen en ging met een verkreukeld gezicht rechtop zitten terwijl ik naar buiten stapte en de bel naast de deur luidde.

‘Madame...’ begon ze, maar ik legde haar met een gebaar het zwijgen op.

Pas toen een vrouw de deur opende en Claude in het lamplicht de kap om haar hoofd zag, begreep ze wat er ging gebeuren. ‘Nee!’ gilte ze, en ze dook weg in een hoek van het rijtuig. Ik negeerde haar en sprak zacht met de non.

Toen hoorde ik lawaai en Béatrice gilte: ‘Madame, ze gaat ervandoor!’

‘Ga haar achterna,’ riep ik tegen de stalknecht en de koetsier, die de paarden aan het afdrogen waren. Een van hen liet zijn doek vallen en rende de donkere straat in, buiten bereik van de lamp. Daarom had ik Claude met een rijtuig gebracht. Als we te paard waren geweest, had ze kunnen wegrijden. Na een paar minuten was hij terug met Claude in zijn armen. Ze was zo slap als een vaatdoek en wilde niet gaan staan toen hij haar neerzette. ‘Draag haar naar binnen,’ zei ik. De non hield de lamp hoog boven haar hoofd en zo trad ons trieste groepje het klooster binnen.

Ze namen Claude mee en Béatrice

volgde als een kuiken dat de kloek kwijt is. Ik ging met de nonnen mee de kapel in voor de lofzang en knielde met een licht gevoel dat ik al heel lang niet had gehad. Daarna dronk ik met de abdis een glas wijn voor ik me ter ruste legde. Ik sliep beter op die smalle houten brits dan in mijn hemelbed in de rue du Four met al mijn dames om me heen.

Ik zag Claude voor mijn vertrek niet meer. Wel vroeg ik nog om Béatrice, die er moe en verslagen uitzag. Haar revérence was niet zo opgewekt als anders en ze had moeite gehad haar haren netjes op te steken, normaal gesproken doen de hofdames dat voor elkaar, en in Chelles

zijn geen spiegels. Ze had gelukkig wel de gele brokaten jurk uitgetrokken en droeg iets eenvoudigs. We liepen door de kloostergangen en toen de tuin in, waar de nonnen aan het planten, wieden, graven en spitten waren. Ik ben zelf geen tuinierster, maar waardeer wel de geuren en kleuren van bloemen. Er stonden nog wat narcissen en hyacinten in bloei en een paar viooltjes en de maagdenpalm bloeiden al. Takjes lavendel, rozemarijn en tijm staken uit de struikjes en de jonge munt groeide in bosjes bij elkaar. Daar in die vredige tuin met de zon boven mijn hoofd, de nonnen die rustig hun werk deden en de bel die elk moment kon gaan

voor Terce voelde ik een steek van jaloezie voor Claude, die hier mocht blijven terwijl ik weg moest. Ik had aan deze plaats gedacht als straf, als veilige haven en als leerschool. Het was voor mij echter ook een straf te weten dat zij nu had wat ik niet kon krijgen.

‘Kijk die tuin toch eens, Béatrice,’ zei ik om mijn gedachten te verzetten. ‘Het lijkt wel het paradijs. De hemel op aarde.’

Béatrice reageerde niet.

‘Waar was je met de lofzang? Ik weet dat het nog vroeg was, maar daar raak je wel aan gewend.’

‘Ik moest voor mademoiselle zorgen.’

‘Hoe is het met haar?’

Béatrice haalde haar schouders op. Normaal zou ze zich zo'n onbeschoft gebaar niet durven permitteren. Ze was boos op me, maar dat kon ze natuurlijk niet zeggen. 'Ze heeft nog geen woord gesproken sinds we hier zijn. Ook heeft ze niets gegeten, niet dat ze daar veel aan heeft gemist.'

De gortepap is hier inderdaad dun en het brood is hard. 'Ze raakt er wel aan gewend,' zei ik zacht. 'Dit is echt de beste plaats voor haar, hoor. Het zal haar ten goede komen.'

'Ik hoop dat u gelijk heeft, madame.'

Ik rechtte mijn schouders. 'Denk je soms dat ik de verkeerde beslissing heb

genomen?’

Béatrice boog haar hoofd. ‘Nee, madame.’

‘Tegen Lichtmis voelt ze zich heel anders.’

Béatrices hoofd schoot omhoog.
‘Lichtmis? Lichtmis is allang voorbij.’

‘Ik bedoel volgend jaar met Lichtmis.’

‘Moeten we hier zo lang blijven?’

Béatrice’ stem schoot omhoog.

Ik glimlachte. ‘De tijd gaat sneller dan je denkt. En als jullie je beiden netjes gedragen, allebei,’ zei ik nogmaals zodat ze me zou begrijpen, ‘zal ik als jullie terugkomen voor beiden een huwelijk arrangeren. Als je dat wenst.’

Ze keek verscheurd, haar mond bedroefd, maar haar ogen hoopvol.

‘Er zal hier goed voor jullie worden gezorgd, dat weet je,’ vervolgde ik. ‘Wees opgewekt tegen Claude en gehoorzaam de abdis, dan komt alles in orde.’

Met die woorden liet ik haar achter en ik bereidde me voor op de vermoeiende terugreis naar de rue du Four. Ik moet toegeven dat ik wel een beetje heb zitten huilen toen ik de weilanden voorbij zag glijden en ook toen we door de poorten van Parijs gingen. Ik wilde niet terug naar de rue du Four, maar het moest.

Ik betaalde de koetsier en stalknecht een behoorlijk bedrag voor ze de paarden

op stal gingen zetten om aan niemand te vertellen waar ze waren geweest.

Niemand, behalve zij en Jean, wist waar Claude was. Zelfs mijn hofdames wisten niet waar we heen waren gegaan. Ik wilde niet dat Nicolas erachter zou komen en de nonnen zou lastigvallen. Ik was erg voorzichtig geweest, maar toch was ik er niet gerust op en wenste Nicolas een heel eind hiervandaan. Ik vertrouwde hem niet. Ik had gezien hoe hij naar mijn dochter had gekeken toen hij daar, bedekt met bloed, op de grond lag. Zo had Jean nog nooit naar me gekeken. Mijn maag kromp ineen van jaloezie.

Terwijl ik over de binnenplaats liep,

kreeg ik een idee en ik haastte me terug naar de stallen. ‘Ik moet nog even weg,’ riep ik tegen de verbaasde stalknecht. ‘Breng me naar de rue des Rosiers.’

Léon Le Vieux keek ook al verbaasd; hij krijgt zelden bezoek van adellijke dames, en zeker niet alleen. Hij was echter zeer voorkomend en installeerde me naast het vuur. Hij is zeer succesvol en woont in een comfortabel huis vol met kleden, kasten met houtsnijwerk en zilveren schalen. Ik heb twee bedienden gezien, hoewel zijn vrouw me gekruide wijn kwam brengen en daarbij diep voor me boog. Ze zag er gelukkig uit en ik zag dat er zijde door de wol van haar jurk geweven was.

‘Hoe gaat het met u, Dame Geneviève?’ vroeg hij toen we zaten. ‘En met Claude, Jeanne en Petite Geneviève?’ Leon vergeet nooit naar het wel en wee van mijn dochters te informeren. Ik ben altijd op hem gesteld geweest, al vrees ik voor zijn zielenheil. Zijn familie heeft zich tot de Kerk bekeerd, maar toch is hij niet als wij. Ik keek om me heen om daarvan bewijzen te zoeken, maar zag alleen een kruisbeeld aan de muur.

‘Ik heb je hulp nodig, Léon,’ zei ik, en ik nam een slokje wijn. ‘Heb je iets van mijn man gehoord?’

‘Over de tapijten? Ja, vanmorgen. Ik zat net mijn reis naar Brussel te regelen toen

u kwam.’

‘Ik heb een verzoek. Het kan ook in uw voordeel zijn. Stuur die Nicolas des Innocents naar Brussel in plaats van dat u zelf gaat.’

Léon verstijfde met het glas halverwege zijn mond. ‘Dat is een onverwacht verzoek. Mag ik vragen waarom, Dame Geneviève?’

Ik wilde mijn verhaal aan iemand kwijt. Léon Le Vieux is een discreet man. Ik kon met hem praten zonder meteen al morgen het gesprek van de dag te zijn. Dus vertelde ik hem alles wat ik voor Jean verborgen had gehouden. De ontmoeting van Claude en Nicolas in de kamer van

Jean, alles wat ik tot nu toe had gedaan om ze uit elkaar te houden en de ontmoeting in de rue des Cordeliers. ‘Ik heb haar naar Chelles gebracht,’ beëindigde ik mijn verhaal. ‘En daar blijft ze tot haar verloving. Niemand, buiten jij en ik en Jean, weet dat ze daar is. Daarom hebben we de verloving vervroegd tot voor de vasten in plaats van na Pasen. Ik vertrouw Nicolas echter niet en ik wil hem uit de weg hebben tot het zeker is dat hij haar niet kan vinden. Jij doet zaken met hem. Vertel hem dat hij in jouw plaats naar Brussel moet gaan.’

Léon Le Vieux luisterde onbewogen en toen ik klaar was, schudde hij zijn hoofd.

‘Ik had ze niet alleen mogen laten,’
mompelde hij.

‘Wie?’

‘Niets, Dame Geneviève. Goed, ik zal
doen wat u vraagt. Het komt me
uitstekend uit, want een reis naar Brussel
doorkruiste mijn plannen.’ Hij gromde.
‘Deze tapijten hebben al heel wat op hun
geweten, non?’

Ik zuchtte en keek in het vuur. ‘Zeg dat
wel, meer dan een tapijt waard is.’

Claude le Viste

In het begin wilde ik mijn kamer niet uit en praatte ik alleen tegen Béatrice. En nadat ik in mijn koffers had gekeken, zei ik ook tegen haar alleen het hoognodige. Ze had alleen mijn eenvoudigste jurken ingepakt; geen zijde, geen brokaat, geen fluweel. Geen enkel sieraad voor om mijn hals of op mijn haren, geen tiara's, maar een paar bescheiden sjaals, niets om mijn lippen mee te kleuren en alleen een houten kam. Ze ontkende het toen ik haar ervan beschuldigde dat ze had geweten

waar we heen gingen en dat ze het voor me had verzwegen. Ik kon haar niet geloven.

Niet eten kostte me geen moeite, want ze serveerden toch alleen maar varkensvoer. Mijn kamertje was echter zo klein en sober dat ik het er niet langer dan een dag in uithield. Er was net genoeg ruimte voor een brits met stromatras en een nachtspiegel, en de stenen muren waren op een enkel kruisbeeld na leeg. Er paste geen brits voor Béatrice bij en ze sliep voor mijn deur. Ik had nog nooit op stro geslapen. Het prikte en het is lawaaiërig en ik mis mijn zachte veren bed van thuis. Papa zou zo boos worden als hij

wist dat zijn dochter op stro moest slapen.

Béatrice bracht me papier en inkt en een ganzenveer en ik wilde papa een brief schrijven om hem te vragen me te komen halen. In ons gesprek in zijn kamer had hij het niet over een klooster gehad, maar me er alleen aan herinnerd dat ik zijn naam draag en maman in alle dingen dien te gehoorzamen. Dat kan wel waar zijn, maar ik geloof niet dat hij bedoelde dat ik in een klooster moet worden opgesloten en mijn tanden moet breken op een stuk brood dat zo hard is als steen.

Ik heb nooit vrijuit met papa kunnen praten. Ik wilde hem vertellen dat hij zijn rentmeester niet kan vertrouwen, dat ik

had gezien dat hij in de rue des Cordeliers Nicolas verrot heeft geslagen. Helaas kon ik de naam van Nicolas niet noemen, dus zei ik niets en luisterde naar wat hij te zeggen had over de man die ik op een dag zal trouwen en hoe belangrijk het is dat ik tot die tijd rein en puur blijf om de familie-er hoog te houden. Nadien huilde ik van frustratie. Sindsdien heb ik niet meer gehuild, maar ik ben boos op alles en iedereen; papa, maman, Béatrice en zelfs Nicolas, vanwege de rol die hij heeft gespeeld in mijn opsluiting hier, al weet hij dat zelf niet.

De vierde ochtend hing dat kamertje me zozeer de keel uit dat ik mijn

stilzwijgen verbrak en Béatrice smeekte een boodschapper te zoeken. Even later kwam ze terug met de mededeling dat de abdis had gezegd dat ik boodschappen mag versturen noch ontvangen. Ik zit dus werkelijk opgesloten.

Ik stuurde Béatrice weg en liep toen mijn kamer uit met een briefje voor mijn vader. Ik bond het aan een steen en probeerde die over de muur te werpen in de hoop dat een edelman aan de andere kant hem zou vinden en over zijn hart zou willen strijken en het op de een of andere manier bij papa zou willen bezorgen. Ik probeerde het nog eens, maar het briefje fladderde elke keer op de grond en ik was

ook te zwak om zo hoog te kunnen gooien.

Toen huilde ik bittere tranen maar ik ging niet naar binnen. Het was zonnig en tussen de kloostergangen was een binnentuin waar ik kon zitten en dat was veel beter dan mijn kamertje. Ik ging op een van de stenen banken zitten die in de kloostergangen stond en het kon me niets schelen als ik bruin zou worden door de zon. Een paar nonnen waren in de tuin aan het werk en ze wierpen me nieuwsgierige blikken toe. Vlak voor me kwam een bed met rozen net in bloei en de struik het dichtst bij me zat vol met witte knoppen. Ik keek ernaar, strekte toen mijn hand uit en duwde een doorn in het

vlees van mijn duim. Er verscheen een druppel bloed en ik hield mijn hand hoog zodat die langs mijn hand liep.

Plotseling hoorde ik een geluid dat ik in een klooster nooit zou hebben verwacht. Ergens daarbinnen lachte een kind. Even later hoorde ik voetstapjes en een klein meisje verscheen in de deuropening. Ze droeg een grijs jurkje, een wit kapje en ze deed me denken aan Petite Geneviève toen die zo oud was. Eigenlijk was het nog een peuter en met wankele pasjes liep ze verder. Ze kon elk moment omkukelen en zich een gat in haar hoofd vallen. Ze had een grappig gezichtje, vastbesloten en heel serieus, alsof lopen een schaakspel

was dat ze moest winnen. Ik kon niet zien of ze later blond zou worden en ze had het gezicht van een oud vrouwtje, wat niet altijd leuk is bij kleine kinderen. Ze had appelwangetjes en brede wenkbrauwen die uitstaken over haar samengeknepen bruine ogen. Ze had echter prachtig haar, kastanjebruin met grote pijpenkrullen.

‘Kom eens hier, ma petite,’ zei ik, en ik veegde mijn bebloede hand af aan mijn jurk. ‘Kom eens gezellig bij me zitten.’

Achter het meisje verscheen een non met een lang, wit habijt. In Chelles dragen ze wit. Ik ben tenminste niet omringd door zwart – zwart staat niet mooi rond een vrouwengezicht. ‘Dus daar

ben je, kleine ondeugd,' vermaande de non haar. 'Kom eens hier.' Ze had net zo goed tegen een geit kunnen praten, want het meisje lette totaal niet op haar. Ze kuierde verder en struikelde met haar armen gestrekt voor zich over de drempel de kloostergang in. 'O,' riep ik, en ik sprong overeind om haar op te rapen. Ik had me echter de moeite kunnen besparen want het meisje sprong overeind alsof er niets was gebeurd en rende verder door de kloostergang.

De non volgde haar niet, maar nam me van top tot teen op. 'Je bent dus tevoorschijn gekomen,' zei ze stuurs.

'Ik blijf niet lang,' zei ik snel. 'Ik ga al

gauw weer naar huis.’

De non reageerde niet en bleef naar me kijken. Mijn saaie jurk boeide haar kennelijk bovenmatig. Maar ja, vergeleken met die van haar, die van ruwe witte wol was en als een zak om haar heen hing, was die van mij ineens niet meer zo saai. De mijne was weliswaar bruin, maar van fijne wol gemaakt en op het lijfje zat geel met wit borduurwerk. Daar staaarde ze naar, dus zei ik: ‘Dat heeft een van onze bedienden geborduurd. Ze is, of was, erg handig met naald en draad.’

De non keek me eigenaardig aan en keek toen naar het meisje dat al twee zijden van de kloostergang afgelegd had

en nu de derde hoek om ging. ‘Attention, mon petite chou,’ riep de non. ‘Kijk uit waar je loopt!’

Met haar woorden bereikte ze precies wat ze had willen voorkomen. Het meisje viel weer en deze keer bleef ze stilliggen en begon te huilen. De non rende de tuin door en haar jurk wapperde achter haar aan. Toen ze bij het meisje kwam, boog ze zich over haar heen en begon te mopperen. Ze was kennelijk geen kinderen gewend. Ik liep naar ze toe, knielde neer en nam het meisje in mijn armen en op schoot zoals ik duizenden keren bij Petite Geneviève had gedaan. ‘Ach, ach,’ zei ik, en ik klopte op haar

knietjes en veegde haar jurkje schoon.

‘Ach, ach, dat deed vast erg pijn. Waar heb je pijn? In je handjes of op je knietjes?’

Het meisje bleef huilen en ik sloeg mijn armen om haar heen en wiegde haar net zo lang tot ze stil werd. De non bleef mopperen, hoewel de peuter er amper een woord van kon verstaan. ‘Het is echt heel onverstandig om te gaan rennen. Dat moet je toch niet doen? Als je meteen de eerste keer naar me had geluisterd, zou het niet zijn gebeurd. Tijdens de Sexten moet je op je knieën om boete te doen.’

Ik snoof bij de gedachte aan zo’n klein meisje dat vergiffenis voor haar zonden

moet vragen. Ze kon amper maman zeggen, laat staan : 'Notre Père qui est au ciel...' Wij namen Petite Geneviève pas mee naar de mis toen ze drie was en zelfs toen was het een klein druktemakertje dat nauwelijks kon stilzitten. Ze was misschien net een jaar oud. Als een lappenpop zat ze bij me op schoot.

'Heb je er spijt van, Claude? Heb je berouw?'

Ik keek op naar de non. 'U moet me "mademoiselle" noemen. En er is niets waarvan ik berouw zou moeten hebben. Ik heb niets verkeerd gedaan, wat maman ook heeft verteld. Het is een belediging dat u zo tegen me praat en ik zal bij de

abdis mijn beklag over u doen.'

Bij het geluid van mijn boze woorden begon het peutertje weer te huilen. 'stil maar, zoet maar,' fluisterde ik, en ik draaide de non mijn rug toe. 'Zoet maar.' Ik begon een liedje te zingen dat ik van Marie-Céleste had geleerd:

Ik ben zo vrolijk,
zo lief en gewillig,
een echte jonge maagd
van nog geen vijftien jaar.
Mijn kleine borsten
ontluiken zoals het hoort
en ik zou moeten leren
over liefde
en amoureuze

manieren
maar ik zit
gevangen
en ik vervloek degene
die me hier heeft gebracht.

De non probeerde iets te zeggen, maar ik
zong alleen maar luider en wiegde harder.

Het was slecht, gemeen en een zonde
om deze kleine maagd
in een klooster
te stoppen,
dat staat vast.
En juist mijn geloof
in het klooster
verdriet me nu zeer.

Lieve God, ik hen nog zo jong
en voel de eerste steken van verlangen
onder mijn gordel,
vervloekt degene die me non heeft
gemaakt.

Het meisje was gestopt met huilen en
maakte kleine geluidjes tussen haar snikjes
door, alsof ze ook probeerde te zingen,
maar de woorden niet kende. Het was
heerlijk om zo te zitten zingen en de
uitdagende woorden te zeggen terwijl de
non het kon horen. Het liedje leek mij op
mijn lijf te zijn geschreven.

Ik hoorde voetstappen en wist dat het
Béatrice, mijn gevangenvaarder, was.
Ze was al net zo erg als de nonnen.

‘Je mag dat lied niet zingen,’ siste ze tegen me.

Ik negeerde haar. ‘Wil je nog een stukje hollen?’ vroeg ik aan het meisje. ‘Zullen we het samen doen? Kom, dan rennen we zo ver als we kunnen de kloostergangen door.’ Ik zette haar neer, pakte haar handje en trok haar mee, zodat ze half rende en half aan mijn hand hing. Haar gekir en mijn geschreeuw weerklonken door de bogen van de kloostergalerij. In het klooster waren dergelijke geluiden niet meer gehoord sinds er een biggetje was ontsnapt of er mieren langs de benen van een non omhoog waren gekropen tijdens het tuinieren. Er verschenen nonnen in

alle deuropeningen en achter de ramen om naar ons te kijken. Zelfs de abdis, Catherine de Lignières, kwam naar buiten en bleef met gekruiste armen staan. Ik tilde het kind op en rende één, twee, vijf keer de kloostergalerij rond. Ik bleef gillen en niemand probeerde ons tegen te houden. Elke keer dat we langs Béatrice kwamen zag ze er nog beschaamder uit.

Uiteindelijk was het niet iemand die ons tegenhield, maar een bel. Zodra die begon te luiden, verdwenen de nonnen. ‘sexten,’ zei de non naast Béatrice toen ik langs rende, net voor ze verdween. Ik holde nog harder met het wriemelende kind in mijn armen. Toen ik zes keer de

galerij rond was geweest, was ook Béatrice verdwenen en waren we alleen. Ik rende nog een paar passen en stond toen stil, want er was geen reden meer om te blijven lopen. Ik liet me op een bank vallen en zette het meisje naast me neer. Meteen legde ze haar hoofdje in mijn schoot. Haar frisse wangetjes waren helemaal rood en even later sliep ze. Het is ongelooflijk hoe snel een klein kind in slaap kan vallen als het moe is.

‘Dus daarom moest je huilen, ma chérie,’ zei ik, en ik streelde haar bolletje. ‘Je wilde slapen, niet bidden. Die domme nonnen weten helemaal niets van kleine meisjes en wat ze nodig hebben.’

In het begin vond ik het heerlijk zo buiten te zitten met haar hoofdje in mijn schoot en de aanblik van de tuin. Maar al snel begon mijn rug pijn te doen van het stilzitten zonder dat ik kon leunen. Ik kreeg het warm en doordat ik geen hoed op had zou ik sproeten kunnen krijgen van de zon. Ik wilde er niet uitzien als een vrouw uit het volk die op het land moet werken. Kwam er maar iemand langs aan wie ik het kind kon afgeven, maar er was niemand, ze waren allemaal in gebed verzonken.

Er is niets verkeerd aan bidden, maar ik zie niet in waarom dat acht keer per dag moet.

Ik wist niet waar ik met het peutertje heen moest, dus nam ik haar mee naar mijn eigen kamer. Ze werd niet wakker toen ik haar op mijn brits legde. Ik pakte een borduurwerkje uit mijn tas en ging buiten in de schaduw op een bank zitten. Ik houd niet zo van borduren, maar er was niets anders te doen. Hier wordt niet gereden of gedanst of gezongen. Hier kan ik geen backgammon spelen met Jeanne of schrijflessen volgen, of met maman in de velden achter Saint-Germain-des-Prés de valken laten vliegen, of op bezoek gaan bij grootmoeder in Nanterre. Er zijn geen markten of kermissen, geen grappenmakers of jongleurs om je te

amuseren. Er zijn geen feesten, en fait, er is geen eten dat me smaakt. Tegen de tijd dat ik hier weg mag, wanneer dat ook mag zijn, want Béatrice wil het me niet vertellen, zijn er alleen nog botten van me over.

Er zijn geen mannen om naar te kijken, er is nog niet eens een oude gebogen tuinman om het gras te maaien. Zelfs geen argwanende rentmeester. Ik had niet kunnen denken dat ik ooit zou verlangen naar de gemeen kijkende rentmeester van mijn vader, maar als hij nu door de poort naar binnen zou komen, zou ik hem toelachen, hem een hand geven en misschien zelfs kussen, ook al heeft hij

Nicolas geslagen.

Hier zijn alleen vrouwen om naar te kijken, en dan nog saaie vrouwen ook. Hun gezicht staart me aan vanuit hun ovale witte omlijsting, zonder haren of sieraden of juwelen om iets te verzachten. Ze zien er ruw en rood uit en hun wangen en neus steken uit als een bos peentjes, hun ogen klein als krenten. Maar ja, nonnen zijn er niet om mooi te zijn.

Béatrice heeft me ooit verteld dat maman niets liever wil dan intreden in Chelles. Voor ik hier zat, had ik daar nooit over nagedacht. Nu kan ik me het verfijnde gezicht van maman niet voorstellen, ontluisterd door zo'n kap, en

ook zie ik haar niet schoffelen tussen de kolen en prei, of zich acht keer per dag schuifelend naar de kapel haasten om te bidden of in een kamertje wonen met een strobrits. Maman denkt zeker dat het kloosterleven net zo is als wanneer je op bezoek komt en de abdis haar in de watten legt en haar maaltijden voorschotelt die de nonnen anders op de markt verkopen. Ik denk dat er wel een prachtige kamer is waar ze haar te slapen leggen, vol met kussens, tapijten en vergulde kruizen. Als maman zou toetreden en een bruid van Jezus zou worden, zou het klooster een enorme bruidsschat krijgen. Daarom is de abdis zo vriendelijk tegen haar en de

andere adellijke dames die op bezoek komen zijn dat ook.

Op mijn stoel ligt geen kussen en er zijn geen tapijten om mijn muren af te dekken tegen de kou. Ik moet me tevredenstellen met houten kruizen, ruwe wol en simpele schoenen. Aardappelen zonder specerijen en brood dat van vezelrijk bruin meel wordt gebakken.

Al na vier dagen was ik tot die slotsom gekomen.

Verstoord bekeek ik mijn borduurwerk. Het moest een kussenvertrek worden met een valk, maar het leek meer op een slang met vleugels. En dan had ik ook nog eens de verkeerde kleuren gebruikt, rood waar

het bruin moest zijn, en waren alle draden in de knoop geraakt. Ik zuchtte maar eens diep.

Toen hoorde ik voetstappen en iemand die ‘O’ zei. Ik keek op. Marie-Céleste stond aan de overkant in de kloostergang en keek niet-begrijpend naar mij. ‘O, Marie-Céleste, wat ben ik blij je te zien,’ riep ik uit. ‘Je kunt me mooi helpen de draden te ontwarren.’ Het was net of we samen in het huis aan de rue du Four waren en in de tuin zaten met ons borduurwerk terwijl Jeanne en Petite Geneviève aan onze voeten speelden.

Maar daar waren we niet. Ik schoot overeind. ‘Wat doe jij hier?’

Marie-Céleste maakte een revérence en begon te huilen.

‘Kom hier, Marie-Céleste.’

Ze was er zo aan gewend dat ik de bevelen gaf, dat ze zonder zich te bedenken naar me toe kwam, ze besliste alleen zelf welke kant ze op liep. Toen ze bij me was, maakte ze weer een revérence en veegde haar ogen af aan haar mouw.

‘Ben je gekomen om me te halen?’ vroeg ik gretig, want ik kon geen andere reden bedenken voor haar aanwezigheid hier.

Marie-Céleste keek nog ongelukkiger. ‘Ik werk niet meer bij u thuis. Dat weet u toch wel en u weet ook waarom.’ Haar frons had iets bekends, alsof je ineens de

smaak in je mond proeft van een amandelcake die je eerder die dag hebt gegeten.

‘Maar als je niet voor mij komt, voor wie kom je dan?’ Ik kon het gevoel dat Marie-Céleste mijn uitweg zou zijn niet zomaar laten varen.

Marie-Céleste keek om zich heen. ‘Mijn dochttertje, ze zeiden dat ze hier was. Ik weet dat ik niet mag komen en ze weet niet eens dat ik haar moeder ben, maar ik moet haar zien.’

Verbaasd staarde ik haar aan. ‘Is dat meisje jouw dochter?’

Marie-Céleste keek net zo verbaasd terug. ‘Wist u dat niet? Hebben ze het u

niet verteld? Ze heet Claude, naar u.'

'Ze vertellen me hier helemaal niets. Alors, ze ligt daar te slapen.' Ik wees de gang in naar mijn kamer. 'De vierde deur.'

Marie-Céleste knikte. 'Dan ga ik heel even naar haar kijken, mademoiselle. Pardon.' Ze stapte de kloostergang door de gang in.

Terwijl ik op haar zat te wachten, dacht ik terug aan de dag dat ze me had verteld dat ze de baby naar mij zou vernoemen. En toen herinnerde ik me iets. Ik zou tegen maman zeggen dat Marie-Céleste een poosje voor haar moeder moest zorgen, maar wel weer terug zou komen. Dat had ik niet gedaan. Maman deed toen

zo akelig tegen me dat ik zo min mogelijk met haar wilde spreken. En nu werkte Marie-Céleste dus niet meer bij ons. Ik voel me eigenlijk nooit ergens schuldig over, maar nu werd ik misselijk van ellende.

Ik schoof een eindje op toen ze terugkwam, klopte op de bank en zei: 'Kom bij me zitten.'

Marie-Céleste voelde zich ongemakkelijk. 'Ik moet terug, mademoiselle. Mijn moeder weet niet dat ik hier ben en ze verwacht me.'

'Heel even maar. Wil je me helpen met borduren? Regarde, ik heb iets aan wat jij hebt gemaakt.' Ik streek over mijn lijfje.'

Achterdochtig ging Marie-Céleste zitten. Ze zou wel boos op me zijn. Als ik wilde dat ze me hielp, moest ik het eerst zien goed te maken.

‘Hoe ken je deze plek?’ vroeg ik alsof we twee vriendinnen waren die zaten te kletsen. Vroeger waren we dat ook.

‘Ik kom hier al sinds mijn kindertijd. We wonen hier vlakbij en mijn moeder heeft hier gewerkt. Niet als non natuurlijk, maar op de akkers en in de keuken. Die nonnen hebben het zo druk met bidden dat ze het werk niet aankunnen.’

Nu werd het me duidelijk. ‘En maman heeft je hiervandaan gehaald?’

Marie-Céleste knikte. ‘Ze zocht een

nieuw dienstmeisje en vroeg of de nonnen iemand wisten. Uw moeder kwam hier wel drie of vier keer per jaar. Ze wilde intreden, maar dat kon natuurlijk niet.'

'En je hebt je baby naar mij vernoemd.'

'Ja.' Marie-Céleste keek of ze daar nu spijt van had, en dat was terecht.

'Heeft haar vader haar gezien?'

'Nee!' Marie-Céleste schudde haar hoofd of er een vlieg om haar heen zoemde. 'Hij geeft niets om de baby of om mij. Hij heeft me een keer genomen en wat er daarna gebeurde, interesseerde hem niets. En dan heeft hij ook nog het lef na twee jaar op te komen draven. Hij wilde me weer nemen en als er een baby van zou

komen, kon het hem niets schelen. Nou, ik heb het hem laten weten.’ Ze maakte een vuist. ‘Als u uw hoofd niet uit het raam had gestoken, nou...’ Ze zweeg en er blonk plotseling angst in haar ogen.

Mijn zusje Jeanne heeft een stuk lievelingsspeelgoed; een houten bakje aan het eind van een stok en balletje dat met een touwtje aan de stok zit vastgebonden. Ze gooit de bal omhoog en probeert die in het bakje op te vangen. Ik voelde me alsof ik dat balletje voortdurend aan het opgooien was geweest en het nu ineens met het geluid van hout tegen hout in het bakje had opgevangen.

Misschien had het klooster al een

bepaalde invloed op me. Als ik ergens anders was geweest bij deze ontdekking, had ik zeker gekrijst. Nu echter, in deze vredige tuin, krijste ik niet. Ik krabde ook Marie-Célestes ogen niet uit en huilde niet. Later zou ik huilen. Nu zei ik stilletjes: ‘Nicolas des Innocents is de vader van Petite Claude.’

Marie-Céleste knikte. ‘Het is maar één keer gebeurd, toen hij bij uw vader op bezoek was over een schilderij of zo. Vaker niet.’

‘Waarom was je van de week dan samen met hem op die binnenplaats? Om hem in elkaar te laten slaan, kennelijk?’

Marie-Céleste keek me angstig aan en

begon weer te huilen.

Ik knarste met mijn tanden. ‘Houd daar mee op. Houd op met huilen.’

Ze snikte, hapte naar adem, veegde haar ogen af en snoot haar neus in haar mouw. Marie-Céleste is echt heel dom. In Parijs zou ze rechtstreeks naar de schandpaal worden afgevoerd, of nog erger, voor het laten uitdelen van zo’n pak slaag. Ik zat echter in het klooster opgesloten en kon haar op geen enkele manier laten straffen.

Die gedachte was kennelijk ook in haar hoofd opgekomen, want plotseling stopte ze met huilen en keek me zijdelings aan. ‘Wat doet u hier, mademoiselle? U heeft hier nooit over gesproken.’

Natuurlijk kon ik niets over Nicolas zeggen. Marie-Céleste had geen idee van mijn gevoelens voor hem of van wat ik met hem had gedaan. Of van dat ik had proberen te doen wat zij al had gedaan. Ik had nu een grote hekel aan haar, maar kon dat niet laten merken. Het moest lijken of ik hier uit vrije wil was. Ik pakte mijn borduurwerk zodat ik daarnaar kon blijven kijken. ‘Maman en papa hebben besloten dat het het beste voor me zou zijn als ik de laatste maanden voor mijn verloving hier doorbracht om de regels en gewoonten van de Kerk beter te leren kennen. Na haar huwelijk is het lichaam van een vrouw niet meer zo puur als toen ze nog maagd was.

Het is belangrijk dat haar geest rein blijft en ze zich niet overgeeft aan lustgevoelens en daarbij de Heilige Maagd en het offer van Onze Heer Jezus Christus vergeet te eren.’

Ik klonk net als maman, alleen niet zo overtuigend. Marie- Céleste geloofde er niets van, dat kon ik wel zien. Ze rolde met haar ogen, maar ja, zij was haar maagdelijkheid dan ook al heel lang geleden kwijtgeraakt en haar familie tilde daar waarschijnlijk niet zo zwaar aan als de mijne.

‘Hij vroeg naar je,’ vertelde Marie- Céleste plotseling.

‘Hij? Wie?’ Mijn hart sloeg op hol en ik

stak de naald in mijn werk. Marie-Céleste trok haar wenkbrauwen op toen ze zag wat een rommeltje ik ervan maakte. Ze stak haar hand uit en ik gaf het aan haar.

‘Die schoft van een kunstenaar,’ zei ze, en ze plukte aan de draden om ze uit de knoop te krijgen. ‘Hij wilde weten hoe je eruitzag en wanneer je bij de Bellevilles op bezoek zou komen.’

Dus Nicolas was inderdaad voor mij naar de rue des Cordeliers gekomen. Ik wist wel dat het niet voor Marie-Céleste kon zijn geweest. Ik staarde naar haar gebogen hoofd boven mijn borduurwerk, waar ze handig alle fouten uit haalde. Hoe kon ik haar zover krijgen dat ze een

boodschap naar hem overbracht zonder dat ze wantrouwig werd? Ze was wel dom, maar wist precies wanneer ik tegen haar loog.

Er klonken een kuchje en gejammer uit mijn kamer. Marie-Céleste keek me ongerust aan. ‘Gaat u maar naar haar toe, mademoiselle,’ zei ze smekend.

‘Jij bent haar moeder.’

‘Dat weet ze niet. Ik kom weleens naar haar kijken, maar ik heb haar nog nooit opgepakt of tegen haar gepraat. Anders zou ik het daarna niet meer kunnen verdragen.’ Er klonk weer gekuch en Marie-Céleste kromp ineem alsof iemand op haar teen stond. Even had ik met haar

te doen.

Ik liep naar mijn kamer en keek naar binnen. Petite Claude rolde in haar slaap met haar hoofd heen en weer over het kussen. Ze fronste haar wenkbrauwen en plotseling was de enge droom weg en ontspande haar snoetje. Nu ik het wist, verbaasde het me dat de gelijkenis me niet was opgevallen. Ze had de toegeknepen ogen, het kastanjebruine haar en de sterke kaak van Nicolas. Als ze lachte, leek ze op hem en als ze boos keek op haar moeder.

‘Het is in orde,’ zei ik toen ik terugliep. ‘Ze droomde zeker eng, maar nu is het weer over.’ Ik ging niet zitten, maar schraapte met mijn tenen door het grind.

Marie-Céleste knikte. Ze zat snel te borduren en mijn valk leek al minder op een slang en meer op zichzelf.

De blik op Petite Claude had me een idee gegeven. ‘Heeft Nicolas je bijgestaan met het kind?’

Marie-Céleste snoof. ‘Hij heeft me een paar muntjes toegeworpen, maar veel was het niet.’

Het kon me niet schelen of Nicolas veel of weinig voor zijn dochter deed, voor zover ik het kon zien, was alle ellende Marie- Célestes eigen schuld. Dat zei ik echter niet. ‘Je verdient meer dan een paar muntjes,’ zei ik, en ik ijsbeerde voor de bank. ‘Hij heeft voor mijn vader tapijten

ontworpen en daar verdient hij veel geld mee en zeker veel roem. Hij zou je wat voor het onderhoud van Petite Claude moeten geven.’ Dat liet ik even bezinken en ik liep een rondje om het rozenperk. Mijn duim tintelde lekker waar ik erin had geprikt. Toen ik weer langs de bank kwam, zei ik: ‘Misschien kan ik je helpen geld van hem los te peuteren. Als hij geld voor Petite Claude geeft, kan ze misschien hier weg en kan ze bij jou en je moeder gaan wonen.’

‘Hoe dan?’ vroeg Marie-Céleste snel.

Ik veegde een vliegje van mijn mouw. ‘Ik zou hem kunnen vertellen dat mijn vader hem de tapijten pas betaalt als hij

jou geld heeft gegeven.’

‘Kunt u dat echt doen, mademoiselle?’

‘Weet je wat? Ik schrijf nu een briefje en dan breng jij dat naar hem toe.’

‘Ik?’ Marie-Céleste keek beteuterd.

‘Waarom doet u het niet zelf, mademoiselle? Of een van uw hofdames?’ Ze keek om zich heen. ‘Die heeft u toch zeker wel bij u? Waarschijnlijk Béatrice, die had uw moeder toch voor u voorbestemd, of niet? Ze zal wel verbaasd zijn dat ze hier weer terug is.’

‘Terug? Is ze hier dan eerder geweest?’

Marie-Céleste haalde haar schouders op. ‘Bien sûr. Ze is hier opgegroeid, net als ik.’

Daar had ik helemaal niet bij nagedacht, maar Béatrice leek zich wel heel makkelijk aan het kloosterleven aan te passen, ze wist waar alles was en kende zelfs enkele nonnen.

‘Zij kan het briefje toch ook voor u afgeven, mademoiselle?’ voegde Marie-Céleste eraan toe.

Ik was vergeten dat Marie-Céleste niet wist dat ik hier zat opgesloten. Zij dacht dat Béatrice en ik konden gaan en staan waar we wilden. En dat moest ze blijven denken, anders zou ze me niet helpen met Nicolas in contact te komen.

‘Ik word geacht hier te blijven,’ zei ik. ‘En Béatrice ook. Dat is een onderdeel van

de reinigingsceremonie voor mijn verloving. Ik mag geen andere mensen zien en helemaal geen mannen.'

'Maar ik kan niet naar hem toe gaan... na wat er is gebeurd. Misschien slaat hij me wel, of nog erger.'

En dat zou je verdiende loon zijn, dacht ik. 'Leg het in zijn kamer als hij er niet is,' stelde ik voor. Ze bleef weifelen en ik voegde eraan toe: 'Wil je dan dat ik tegen papa vertel dat je de kunstenaar die hij een opdracht heeft gegeven door zijn rentmeester in elkaar hebt laten slaan?'

Marie-Céleste wist dat ze in de val zat en keek of ze elk moment weer in tranen zou kunnen uitbarsten. 'Geef dat briefje

dan maar,' mompelde ze.

'Wacht hier even.' Ik haastte me naar mijn kamertje voor ze van gedachten zou kunnen veranderen. Snel zocht ik een stuk papier op uit mijn tas en knielde op de grond om Nicolas te schrijven waar ik was en hem te smeken me te komen redden. Zegellak had ik niet, maar dat gaf niet. Marie-Céleste kon niet lezen en ik betwijfelde of ze mensen kende die dat wel konden. Ik maakte iets te veel lawaai en net toen ik klaar was, kwam Petite Claude overeind en wreef in haar oogjes. De donkere krullen dansten om haar gezicht en ze leek zo op Marie-Céleste dat ik bijna moest lachen. 'Kom, chéne,'

fluisterde ik, en ik tilde haar op. ‘Kom, dan gaan we naar die malle moeder van je.’

De nonnen kwamen net terug van de Sexten en Marie-Céleste stond met Béatrice te praten. Het was een merkwaardig stel samen, net een reus met een pop. Ik kon me hen niet als kinderen voorstellen. Ze sprongen uiteen toen ze me zagen en Marie-Céleste wilde niet naar Petite Claude kijken. ‘Houd haar eens vast,’ zei ik tegen de verbaasde Béatrice, en ik gaf haar de baby. ‘Ik loop even met Marie-Céleste mee naar de poort.’

Béatrice keek me met haar hondenogen

aan. ‘Ze laten je er heus niet door, hoor.’

Ik trok een gezicht naar haar en stak mijn hand door de arm van Marie-Céleste. Zodra we buiten gehooraafstand waren stopte ik haar het briefje toe. ‘Weet je waar hij woont?’ fluisterde ik.

Marie-Céleste schudde haar hoofd.

‘De rentmeester weet het wel. Hij stuurt ook boodschappers op pad voor papa. Hij moet het je vertellen. Zeg maar dat ik hem zal laten straffen als hij je niet helpt.’

Marie-Céleste knikte en trok zich los. Ze keek argwanend. Het idee een man met haar te delen maakte me misselijk. Zeker nu ik haar rode neus, kleine oogjes

en boze blik van zo dichtbij bekeek. Ik begreep er niets van.

Bij de poort kreeg Marie-Céleste van een non een mandje met eieren, brood en bonen, een blijk van liefdadigheid voor de armen. Ze keek niet meer om naar mij of naar haar dochter.

Béatrice stond nog steeds met de wriemelende Petite Claude in haar armen en ik zei tegen haar: ‘Je bent hier samen met Marie-Céleste opgegroeid.’

Béatrice keek geschrokken, maar knikte toen. ‘Mijn moeder werd weduwe toen ik nog erg klein was en trad in het klooster in.’

Petite Claude strekte haar armpje uit en

pakte een loszittende haarlok van Béatrice. Béatrice gilte en Petite Claude en ik schoten in de lach.

‘Vind je het prettig om hier terug te zijn?’ vroeg ik.

Tot mijn verbazing keek Béatrice me verdrietig aan. ‘Het was de gelukkigste dag van mijn leven toen uw moeder mij uitkoos om haar hofdame te worden. Ik vind het afgrijselijk om hier te moeten blijven.’

Ik zette Petite Claude neer zodat ze de tuin rond kon scharrelen. ‘Help me dan ontsnappen.’

Béatrice schudde haar hoofd. ‘Het is hier beter voor u, mademoiselle. Dat weet

u best. Waarom wilt u uw leven per se ruïneren? U zult met een edelman trouwen en in weelde leven. Waarom zou u dan iets anders willen? De grootste vreugde voor een vrouw is immers het huwelijk, n'est-ce pas? Voor iedere vrouw.'

Ik pakte het borduurwerk dat Marie-Céleste opgevouwen op de bank had gelegd met de naald erin. Ik pakte die naald en stak hem in mijn vinger, alleen om de pijn te kunnen voelen.

'O hemeltjelierf,' zei ik, 'kijk nu toch wat ik heb gedaan.' Daarna, om Béatrice te treiteren omdat ze mijn gevangenebewaarder was, begon ik opnieuw het liedje te zingen dat haar zo

van streek had gemaakt. Waarschijnlijk had ze het zelf als meisje hier ook gezongen:

En ik zou moeten leren
over liefde
en amoureuze manieren,
maar ik zit
gevangen
en ik vervloek degene
die me hier heeft gebracht.

IV BRUSSEL : 1

mei 1491 -

Septuagesima 1492

Georges de la Chapelle

We waren al uren aan het werk toen hij kwam. Het was stil in de werkplaats. Het laatste uur had niemand zelfs om wol gevraagd, of om een schietspoel of een naald. De pedalen van het weefgetouw klonken zacht alsof ze met linnen waren omgeven. Ook de vrouwen waren stil, of afwezig. Christine omwond een schietspoel met wol, Aliénor werkte in de tuin en Madeleine was naar de markt.

In zo'n stilte kan ik het beste werken. Dan weef ik uren zonder dat ik in de

gaten heb hoeveel tijd er is verstreken en denk ik alleen aan de gekleurde draden die door mijn vingers glijden als ik ze heen en weer laat gaan door de schering. Er hoeft echter maar een ongedurige wever of praatgrage vrouw bij te zijn en het blijft onrustig in de werkplaats. Om fatsoenlijk werk af te kunnen leveren en deze tapijten op tijd klaar te krijgen, hebben we nu stilte nodig. Tijd is het enige waaraan ik nog kan denken, hoe stil het ook is. De tijd die al verstreken is en de tijd die we nog hebben. Hoe moeten we het regelen en wat kunnen we doen om in te lopen?

Ik zat tussen Georges Le Jeune en Luc en legde de laatste hand aan de sieraden in

À mon seul désir terwijl ik tegelijk een oog hield op mijn zoon, die aan de schaduw achter de schouder van de jonkvrouw was begonnen, geel door rood. Hij kweet zich uitstekend van die taak en het was eigenlijk niet meer nodig hem in de gaten te houden. Het viel alleen niet mee die gewoonte te doorbreken.

De twee ingehuurde wevers, een vader en zoon die Joseph en Thomas heetten, werkten aan de millefleurs in Smaak. Ze hebben al eerder millefleurs voor me gedaan en verstaan hun vak. Bovendien werken ze in stilte, al gebruikt Thomas de pedalen op zijn weefgetouw vaker dan strikt noodzakelijk is. Soms verdenk ik

hem ervan dat hij het doet om het geluid, zoals de jeugd wel vaker doet. Ik heb Georges Le Jeune aangeleerd de pedalen geluidloos te gebruiken en dan alleen nog als hij een breed stuk moet weven.

Natuurlijk kan ik de andere wevers de wet niet voorschrijven en als Thomas zo'n kabaal maakt, zet ik mijn kiezen op elkaar.

Het valt niet mee om lissier te zijn. Behalve dat ik op iedereen moet letten, zijn de moeilijkste stukken voor mij; de gezichten, handen, de manen van de leeuwen en het ingewikkelde patroon op de stoffen. Ik spring tussen de twee weefgetouwen heen en weer en probeer de anderen, die intussen aan de millefleurs en

de dieren werken en wachten tot de ruimte in het midden wordt opgevuld, bij te houden.

Ik heb tegen de wevers gezegd dat ze klaar moeten zitten achter het weefgetouw wanneer de klok van de Chapelle luidt en nu het mei is, nog eerder. Vanmorgen zijn we om zeven uur begonnen. In andere werkplaatsen is het luiden van de klok een teken om de werkzaamheden voor te bereiden, maar er zijn geen gilderegels die stellen dat je niet voor die tijd aanwezig kunt zijn om het voorbeeld alvast te bestuderen en de klossen voor die dag klaar te leggen. Zodra de bel luidt, kunnen we dan beginnen.

Ik maak me geen zorgen om Georges Le Jeune of Luc, die weten dat we het ons niet kunnen veroorloven om 's morgens tijd te verspillen. Tot nu toe houden de andere twee wevers het vol, maar het is niet hun werkplaats of hun opdracht en hoewel ik voor de kwaliteit van hun werk insta, hun millefleurs zijn net zo mooi als de mijne, ben ik weleens bang dat er een dag komt dat ze werk vinden dat minder hoge eisen stelt en dat ze op een gegeven moment niet meer komen opdagen.

Joseph hoor je niet klagen, maar ik zie Thomas weleens zitten na het luiden van de klok en dan duurt het even voor hij in beweging komt en dan tilt hij zijn handen

op alsof er zware gewichten aan hangen. Toch heb ik zijn vaardigheden nog tien maanden nodig, of hij nu kabaal maakt met de pedalen of niet. Het kan zijn dat hij niet helemaal hersteld is van zijn ziekte van afgelopen winter. Hoewel Aliénor hem en Georges Le Jeune medicijnen heeft gegeven toen ze koorts hadden, duurde het lang voor ze weer op de been waren. We hebben de verloren tijd nog steeds niet ingehaald.

Je moet bidden, zegt Christine altijd. Bidden kost echter te veel tijd en dan stuur ik haar naar de Sablon om namens ons allemaal te bidden zodat wij gewoon kunnen doorweven.

Nu hoorde ik stemmen in de keuken. Madeleine was terug van de markt en had een man meegenomen. Ik stond er verder niet bij stil, Madeleine heeft altijd aanbidders om zich heen zwermen als bijen. Op een dag wordt ze nog door een van hen gestoken.

Aliénor kwam vanuit de tuin binnen met een eigenaardige uitdrukking op haar gezicht.

‘Wat is er?’ vroeg Christine, die de stilte in de werkplaats verbrak.

Aliénor luisterde naar de geluiden die uit het huis kwamen. ‘Hij is terug.’

Georges Le Jeune keek op. ‘Wie?’

Die vraag had hij zich kunnen

besparen. Ik wist wel wie. Onze vrede zou ruw verstoord worden. Die vent kan zijn mond niet houden.

Met een onnozele glimlach om haar lippen verscheen Madeleine in de deuropening. ‘De man uit Parijs is er,’ kondigde ze aan.

Achter haar verscheen Nicolas des Innocents, nog onder de modder van de reis en met een brede lach op zijn gezicht. ‘Jullie zitten er nog net zo bij als toen ik jullie van de zomer verliet,’ zei hij spottend. ‘De wereld draait door, maar Brussel staat stil.’

Ik stond op. ‘Wees welkom,’ zei ik. ‘Christine, haal iets te drinken voor onze

gast. Licht bier.’ Hoe ongelegen hij ook kwam, van mij zouden ze niet kunnen zeggen dat ik niet gastvrij ben, zeker als het mensen betreft die een lange reis achter de rug hebben.

Georges Le Jeune wilde ook al opstaan en Luc ook, maar ik schudde mijn hoofd tegen hen. Nicolas hoefde niet het werk van ons allemaal te onderbreken.

In het voorbijgaan knikte Christine hem toe. ‘Je komt dus nog eens poolshoogte nemen,’ zei ze, en ze maakte een beweging die zowel de weefgetouwen omvatte als Aliénor, die in de deuropening niets stond te doen.

‘Inderdaad, madame. Ik had gehoopt

Aliénor om de meipaal te zien dansen, maar ik was te laat.'

Christine verdween zonder hem te vertellen dat we de eerste dag in mei hadden doorgewerkt, hoewel ik Luc en Thomas eerder had laten gaan vanwege de kermis.

Nicolas kromp ineem alsof hij in een spijker trapte toen hij de werkplaats in kwam lopen. 'Ben je wel in orde?' vroeg ik.

Nicolas haalde zijn schouders op en hield angstvallig zijn arm tegen zijn zij gedrukt. 'Een beetje beurs van de reis, verder niet.' Hij wendde zich tot Aliénor: 'En jij, Aliénor? Hoe gaat het met jou?'

Doordat hij glimlachte, zag ik dat hij twee tanden miste en er lag een blauw waas om zijn ene oog. Hij was of van zijn paard gevallen of hij had gevochten. Misschien was hij onderweg overvallen.

‘Heel goed, monsieur,’ antwoordde Aliénor, ‘maar met de tuin gaat het nog beter. Kom de geur van de bloemen opsnuiven.’

‘Zo meteen, schoonheid. Eerst wil ik de tapijten zien.’

Aliénor glimlachte als een boer met kiespijn. ‘Je wilt haar zien, hè? Dan ben je te vroeg gekomen.’

Ik begreep niet wat ze bedoelde tot Nicolas naar de strook van Smaak op het

weefgetouw keek. 'O,' zei hij beteuterd. Het enige wat hij zag, was de arm van de jonkvrouw, de hand waar de parkiet op zat, een plooi van haar jurk, het begin van het aapje en een punt van een van de vleugels van de ekster. En natuurlijk de millefleurs. Voor een wever viel er veel te bewonderen, maar ik begreep wel dat voor een man als Nicolas deze strook teleurstellend was. Hij wierp een blik op À mon seul désir, misschien in de hoop daar een gezicht te zullen zien. Ook daar echter zag hij de arm van de jonkvrouw met in haar hand de sieraden, een aapje en een blauwe tentflap met goudkleurige vlammen.

‘Het had nog erger gekund,’ zei Aliénor. ‘Als we haar gezicht al klaar hadden gehad en op de boom hadden gerold, want dan had je haar pas kunnen zien wanneer het tapijt helemaal klaar was.’

‘Behalve als u het tapijt voor me had afgerold, mademoiselle.’

‘Papa rolt het tapijt voor niemand af,’ antwoordde Aliénor. ‘Dat is slecht voor de spanning van de schering.’ Het antwoord was de dochter van een lissier waardig.

Nicolas glimlachte weer. ‘Dan zal ik moeten wachten tot ze geweven is.’

‘Bent u daarvoor helemaal hierheen gekomen, om een strook tapijt te zien?’

vroeg ik. ‘Dat is een lange reis voor het gezicht van een dame.’

Nicolas schudde zijn hoofd. ‘Ik kom voor zaken, in opdracht van Léon Le Vieux.’

Ik fronste. Wat zou Léon nu weer willen? Hij wist dat ik het te druk had voor nieuwe opdrachten. En waarom stuurde hij deze kunstenaar in plaats van zelf te komen? De wevers keken allemaal naar mij. Wat er ook aan de hand was, ik wilde dat ze doorwerkten in plaats van meeluisterden.

‘Kom mee naar de tuin,’ zei ik. ‘Dan kun je de bloemen van Aliénor bewonderen. Daar kunnen we praten.’

Ik ging hem voor. Aliénor stapte opzij om mij en Nicolas door te laten. ‘Ga je moeder helpen,’ zei ik toen ze aanstalten maakte ons te volgen. Nu was het haar beurt om beteuterd te kijken, maar natuurlijk deed ze wat ik haar opdroeg.

In mei is Aliénors tuin op z’n mooist. De bloemen zijn net uitgekomen en nog niet verbleekt door het zonlicht. Salomonszegel, maagdenpalm, viooltjes, akelei, madeliefjes, anjers, vergeet-mij-nietjes; ze stonden allemaal in bloei. Het mooist zijn echter de lelietjes-van-dalen van Aliénor, die maar heel even bloeien en hun verleidelijke geur door de hele tuin verspreiden. Ik ging op de bank zitten

terwijl Nicolas, de geuren opsnuivend, bewonderend de tuin bekeek.

‘Ik was vergeten hoe mooi deze tuin is,’ zei hij toen hij bij me terugkwam. ‘Het is als een helende balsem na zoveel dagen op de weg.’

‘En wat brengt je hier?’

Nicolas lachte. ‘Direct als altijd.’

Ik haalde mijn schouders op. Mijn handen jeukten, want ik wilde weer aan het werk. ‘Ik ben een drukbezet man. Er moet nog veel gebeuren.’

Nicolas strekte zijn arm uit en plukte een madeliefje. Aliénor heeft er een hekel aan als mensen haar bloemen plukken, het is al moeilijk genoeg ze te kweken zonder

ze de nek om te draaien. Hij draaide het bloemetje tussen zijn vingers rond.

‘Daarvoor ben ik hier,’ zei hij ten slotte.

‘Jean Le Viste is bang dat de tapijten niet op tijd klaar zullen zijn.’

Die verdomde koopman die in de vastentijd in de werkplaats was gekomen. Ik wist wel dat hij spioneerde voor Léon Le Vieux, al hield hij vol dat hij een opdracht voor me had. Ik heb ook nooit meer wat van hem gehoord.

Er ruiste iets achter me; Aliénor, die met een keukenschaar in het kruidenbed zat. Ze probeerde niet gezien te worden, maar een blind meisje kan zich nu eenmaal niet goed verstoppen. ‘Wat doe je

daar, kind?’ gromde ik. ‘Ik had toch gezegd dat je je moeder moest gaan helpen?’

‘Dat doe ik ook,’ stamelde Aliénor. ‘Ze wilde kervel voor in de soep.’

Haar moeder had haar gestuurd om af te luisteren. Ik ken mijn vrouw, die houdt er niet van om buitengesloten te worden. Ik liet het maar zo, Aliénor en Christine zouden er snel genoeg achter komen. ‘Ik wil dat je voor je houdt wat je hier hoort,’ zei ik. ‘Geen woord tegen de wevers, de burens of wie dan ook.’

Ze knikte en begon kruiden te verzamelen in haar schort.

‘Je hoeft je geen zorgen te maken,’ zei ik

tegen Nicolas. ‘In de winter hebben we door ziekte een achterstand opgelopen, maar die zijn we nu aan het inhalen. We zullen ze, zoals monseigneur Le Viste heeft gevraagd voor volgend jaar Pasen af hebben.’

Nicolas schraapte zijn keel en hurkte om aan een paar anjers te ruiken en hun blaadjes te voelen. Hij had zo te zien nog iets anders op zijn hart, maar nam rustig de tijd. Hij keek opgelucht toen Christine verscheen met het bier. ‘Ah, dank u, madame,’ riep hij, hij sprong overeind en deed een paar passen in haar richting.

Normaal gesproken laat Christine bier brengen door Madeleine of Aliénor, maar

in de hoop wat nieuws uit de eerste hand op te vangen in plaats van straks via mij, kwam ze het zelf brengen. Ik streek met mijn hand over mijn hart. ‘Ga zitten,’ zei ik, en ik maakte plaats voor haar op de bank. Christine mocht het wel horen. Wat het ook was, goed nieuws was het zeker niet. Vanaf de bank keken we Nicolas verwachtingsvol aan terwijl Aliénor achter ons zat te knippen.

Toen Nicolas eindelijk zover was, hij dronk eerst van zijn bier en bewonderde nog meer bloemen, kwam hij meteen ter zake: ‘Jean Le Viste wil de tapijten begin februari, met Lichtmis hebben.’

Het werd doodstil achter ons, waar

Aliénor zat.

‘Dat is onmogelijk,’ riep Christine. ‘We werken nu al zo hard als we kunnen, elk door God gegeven moment zijn we bezig.’

‘Kun je niet meer mensen inhuren?’ stelde Nicolas voor. ‘Dan zet je drie man aan een weefgetouw.’

‘Nee,’ zei ik. ‘We kunnen ons niet nog meer wevers veroorloven, anders zouden we erop moeten toeleggen. Dan betaal ik Jean Le Viste voor de eer de tapijten te maken.’

‘Als ze eerder klaar zijn, kun je ook eerder aan werk beginnen dat geld in het laatje brengt.’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Ik heb geen

geld meer om iemand te betalen. Ik kan geen wever aannemen zonder hem vooruit iets te betalen.’

Nicolas maakte een vertwijfeld gebaar. ‘Jean Le Viste wil ze met Lichtmis hebben en stuurt soldaten om ze op te halen. Als ze niet klaar zijn, neemt hij ze toch mee en dan krijg je geen geld.’

Ik snoof. ‘Wiens soldaten?’

Na een pauze zei Nicolas zacht: ‘Die van de koning.’

‘Maar in het contract staat Pasen,’ zei Christine. ‘Dat kan hij toch niet veranderen?’

Ik wuifde haar woorden weg. Edelen doen wat ze willen. Trouwens, Léon wist

dat van die broek en de schaduw, en die dreiging hing me ook nog boven mijn hoofd. Als ik daar een boete over zou moeten betalen, betekende dat zeker mijn ondergang. ‘Waarom is Léon niet zelf gekomen?’ vroeg ik met een minachtende blik. ‘Ik doe liever zaken met hém.’

Nicolas haalde zijn schouders op. ‘Hij had het te druk.’

Weer hield het geritsel van Aliénor op. Mijn dochter doorziet mensen net als ik en haar oor voor leugens is net zo goed als mijn oog ervoor. Ze hoorde iets in zijn stem, zoals ik iets zag in zijn ogen, die hij neersloeg. Hij liet een deel van het verhaal weg. Ik vroeg echter niet verder omdat ik

vermoedde dat ik het hier toch niet uit hem zou krijgen. Misschien later, op een plek waar hij zich wat meer op zijn gemak voelde.

‘We hebben het er nog wel over,’ zei ik. ‘In Le Vieux Chien.’ Ik wendde me tot Christine: ‘Is het eten klaar?’

Ze sprong op. ‘Bijna.’

Ik liet hem met de rest van zijn bier in de tuin achter en ging terug naar de werkplaats. Ik ging niet meteen aan het werk, maar bleef even naar de wevers staan kijken. Ze leunden over hun werk en zaten erg stil, als vier vogels die op een tak zaten. Af en toe trapte er een op de pedalen om de draden te verschuiven,

maar verder was het stil.

Christine kwam naast me staan. ‘Je weet wat ons te doen staat,’ zei ze zacht.

‘Het kan niet,’ zei ik op dezelfde toon. ‘Behalve dat we dan de regels van het gilde overtreden, is het slecht voor de ogen en komt er altijd was op de tapijten. Die krijg je er bijna niet uit en daaraan kunnen de gildemeesters zien wat je hebt gedaan. Daar komen problemen van.’

‘Dat bedoel ik niet. Niemand kan ’s avonds mooi weven, zelfs jij niet.’

‘Wil je dan dat we op zondag gaan werken? Het verbaast me dat je dat voorstelt. Hoewel we de priester misschien wel kunnen omkopen, naar jou hij luistert

wel.'

'Dat bedoel ik ook niet. Natuurlijk weven we niet op zondag, die dag is heilig.'

'Wat bedoel je dan wel?'

Christines ogen lichtten op.

'Laat mij de millefleurs weven, dan kunnen Georges Le Jeune en jij samen de moeilijke stukken doen.'

Ik zweeg.

'Je zei net zelf dat we ons niet nog meer wevers kunnen veroorloven,' vervolgde ze. 'Maar je hebt mij. Maak daar gebruik van en geef je zoon de gelegenheid te laten zien wat hij waard is.' Ze keek me streng aan. 'Je hebt hem uitstekend onderwezen.'

De tijd is gekomen hem een volwassen wever te laten zijn.'

Ze probeerde het zo te laten klinken dat dat de hoofdzaak werd, maar ik wist wat er achter haar woorden schuilging: ze wilde zelf weven.

'Écoute, ik heb honger,' zei ik alleen maar. 'Is dat eten nou nog niet klaar?'

Zodra de klok had geklonken die het einde van de werkdag betekende, nam ik Nicolas mee naar Le Vieux Chien. Het idee van al die luidruchtige mannen stond me niet aan, maar het was een betere plek om te onderhandelen over de eisen van Jean Le Viste. Georges Le Jeune kwam ook mee en ik stuurde Luc eropuit om

Philippe op te halen. We waren al een poos niet met elkaar uit geweest.

‘Ah,’ verzuchtte Nicolas, hij keek om zich heen en smakte met zijn lippen.

‘Brussels bier en Brussels gezelschap. Hoe heb ik dat kunnen vergeten? Taveernes als het graf, waar ze water serveren en het dan bier noemen. En daar heb ik tien dagen voor over die slechte weg gereisd?’

Zelf was ik blij dat het niet zo druk was. ‘Straks wordt het drukker. Je krijgt je levendigheid nog wel.’

Georges Le Jeune wilde alles over Nicolas’ reis weten; hoe zijn paard had moeten lopen, met wie hij samen had gereisd en waar hij had geslapen. Hij

denkt veel aan andere plaatsen, maar de keren dat hij met me mee is geweest naar Antwerpen of Brugge sliep hij slecht, at hij weinig en was hij bang voor vreemdelingen. Hij is altijd blij als we weer naar huis gaan. Hij zegt dat hij Parijs een keer wil zien, maar ik weet dat hij nooit zal gaan.

‘Zijn jullie onderweg nog rovers tegengekomen?’ wilde hij nu weten.

‘Nee, alleen modder, modder en een kreupel paard.’

‘Hoe ben je daar dan aan gekomen?’ vroeg Georges Le Jeune, en hij wees op de gelig verkleurde plekken rond Nicolas’ oog. ‘En je hebt ook pijn in je zij.’

Nicolas haalde zijn schouders op. ‘Er was een vechtpartij in een van de kroegen in Parijs waar ik weleens kom. Ik raakte erbij betrokken, terwijl ik er eigenlijk niets mee te maken had.’ Hij wendde zich tot mij: ‘Hoe gaat het met Aliénor? Is haar uitzet al bijna klaar?’

Ik fronste mijn wenkbrauwen. Wat wist hij van de uitzet van Aliénor? Alleen Christine en Georges Le Jeune wisten van de afspraak die ik had gemaakt met Jacques Le Boeuf. Christine had erop gestaan het aan onze zoon te vertellen zodat hij wist waar hij aan toe was wanneer hij de werkplaats zou overnemen. Hij had het aan niemand verteld, hij kan

een geheim bewaren.

Voor ik kon antwoorden, kwamen Philippe en Luc eraan. ‘We hadden jou niet terugverwacht,’ zei Philippe tegen Nicolas terwijl hij een zitplaats opzocht. ‘Je schilderde vorig jaar zomer zo snel dat ik dacht dat je blij was dat je weg kon. En je had toch gezworen Parijs nooit meer te verlaten?’

Nicolas glimlachte. ‘Ik kom voor zaken met Georges en ik wilde zien hoever de tapijten waren. Natuurlijk is het ook heerlijk Christine en Aliénor weer te zien. Ik vroeg Georges net naar haar.’ Hij wendde zich opnieuw tot mij: ‘Hoe is het met haar?’

‘Aliénor heeft het erg druk,’ zei ik kortaf. ‘Ze zit tot diep in de nacht aan de tapijten te naaien zodat ze ons overdag niet in de weg loopt.’

‘Alors, jullie hebben een voordeel boven de andere werkplaatsen,’ zei Nicolas. ‘Als ze kon zien, zou ze nooit in het donker kunnen werken, maar doordat ze blind is, kan ze dag en nacht doorwerken in plaats van alleen de uren tussen het luiden van de klok. Je mag wel dankbaar zijn voor haar hulp.’

Zo had ik het nooit bekeken.

‘Dan zal ze geen tijd hebben om aan haar uitzet te werken,’ voegde Nicolas eraan toe. Philippe schrok. Dat zou

iedereen waarschijnlijk hebben gedaan, want niemand verwacht dat ze in het huwelijk zal treden.

‘Mijn dochter houdt zich meer met de tapijten bezig dan met haar uitzet, net als wij allemaal,’ mompelde ik. ‘En nu we nog twee maanden dreigen kwijt te raken, wordt het alleen maar erger.’ Het was niet mijn bedoeling het er zomaar uit te gooien, maar die Nicolas ergerde me zo dat het eruit floepte.

Georges Le Jeune staaarde me aan. ‘Waarom raken we nog meer tijd kwijt? We lopen al achter.’

‘Vraag maar aan Nicolas.’

Iedereen – mijn zoon, Luc, Philippe en

ik – keek naar Nicolas, die zijn ogen op zijn bier gericht hield. ‘Ik weet het niet,’ zei hij uiteindelijk. ‘Léon zei alleen dat Jean Le Viste de tapijten eerder wil hebben, niet waarom.’

Als hij zelfs dat niet wist, viel er weinig te met hem onderhandelen.

‘Léon weet het heus wel,’ zei ik minachtend. ‘Hij weet alles. Waarom is hij zelf niet gekomen? En vertel me niet dat hij het te druk heeft. Dat heeft hem nog nooit tegengehouden als het om zaken voor Jean Le Viste ging.’

Nicolas keek me uitdagend aan. Hij houdt er niet van als er op hem wordt neergekeken. Hij hief zijn beker en dronk

zijn bier op. We keken allemaal toe hoe hij de kan pakte, zijn beker nog eens vulde en die toen in een lange teug leegdronk. Hoewel hij al mijn bier opdronk, zette ik mijn nagels in mijn handpalm en zei niets.

Nicolas boerde. ‘De vrouw van Jean Le Viste heeft hem gevraagd mij te sturen. Ze wilde me weg hebben uit Parijs.’

‘Wat heb je haar misdaan?’ vroeg Philippe.

‘Ik heb geprobeerd in contact te komen met haar dochter.’

‘Dwaas die je bent,’ mompelde ik.

‘Dat zou je niet zeggen als je haar zag.’

‘Hij heeft haar gezien,’ zei Philippe.

‘Wij allemaal, in Smaak.’

‘En nu betalen wij de prijs voor zijn dwaasheid,’ zei ik. ‘Als Léon hier was, zou ik tenminste fatsoenlijk de voorwaarden kunnen bespreken. Hij zou Jean Le Viste wel tot rede kunnen brengen. Maar jij, jij bent alleen maar een boodschapper. Met jou vallen geen zaken te doen.’

‘Het spijt me, Georges,’ zei Nicolas, ‘maar ik betwijfel of Léon er veel tegen had kunnen doen. Jean Le Viste is een moeilijk man. Als hij eenmaal iets heeft besloten, is hij er niet meer van af te brengen. Het is me één keer gelukt, deze tapijten zouden eerst over een veldslag moeten gaan, maar ik denk niet dat het mij of Léon nog eens zou lukken.’

‘Jij hebt ze veranderd in eenhoorns? Ik had het kunnen weten, met je obsessie voor vrouwen.’

‘Eigenlijk was het een idee van zijn vrouw. En fait, geef haar liever de schuld. Geef alle vrouwen de schuld.’ Hij hief zijn beker naar de overkant van de zaak naar een hoer die in het geel gekleed ging. Ze glimlachte hem toe. Brusselse hoeren houden van vreemdelingen, ze zeggen dat mannen uit Parijs beter betalen en zachtmoediger zijn. Misschien hebben ze wel gelijk. Ze kwamen op Nicolas af als vliegen op de stroop. Ik ben zelf een keer naar een hoer geweest, nog voor ik Christine kende, maar toen was ik zo

dronken dat ik geen idee heb wat ze heeft gedaan. Af en toe, als er geen stoelen of krukken meer zijn, komt er weleens een hoertje bij me op schoot zitten. Ze weten echter dat er bij mij niets te halen valt.

‘Écoute, Georges,’ zei Nicolas. ‘Het spijt me allemaal erg. Ik wil je wel komen helpen in de werkplaats als je denkt dat het wat uitmaakt.’

Ik snoof. ‘Jij...’ Toen zweeg ik, want ik kon Christine bijna in mijn oor horen sissen: we kunnen alle hulp die we kunnen krijgen gebruiken. Bedachtzaam knikte ik. ‘Er is een nieuwe lading wol binnengekomen. Je kunt helpen bij het sorteren.’

‘Je hebt helemaal niet naar de eerste twee tapijten gevraagd,’ zei Philippe. ‘Reuk en Gehoor. Die Smaak van jou is niet de enige vrouw ter wereld, hoor.’

Reuk en Gehoor lagen opgerold, met rozemarijn tegen de motten, in een afgesloten houten kist in een hoek van de werkplaats. Ik slaap niet zo goed wanneer we voltooide tapijten in huis hebben. Al slapen Georges Le Jeune en Luc ernaast, voor mij betekent elke voetstap in de nacht een inbreker die op mijn tapijten uit is en elk kookvuur een potentiële brand die ze kan vernietigen.

‘Je hebt toch niets veranderd, of wel?’ vroeg Nicolas.

‘Nee, nee. Ze zijn precies zoals we ze hebben geschilderd. En als ze hangen, zien ze er fantastisch uit. Het lijken wel geheel eigen wereldjes.’

‘Doen adellijke jonkvrouwen de hele dag niets anders?’ vroeg Georges Le Jeune. ‘Muziek maken en vogels voederen en in het bos lopen, behangen met sieraden?’

Nicolas snoof. ‘Die zijn er vast wel.’ Hij strekte zijn hand uit naar de kan en schudde eraan. Er klotste niets.

‘Luc, ga nog eens wat bier halen,’ zei ik. Ik had mijn woede opzij geschoven. Misschien had Nicolas welk gelijk; als Jean Le Viste iets wilde, was er bitter

weinig dat wij er tegenin konden brengen.

Luc greep de kan en ging naar de hoek waar de beheerder van het fust stond.

Terwijl hij wachtte tot zijn kan werd gevuld, sprak de in het geel geklede hoer hem aan. Ze maakte bewegingen in de richting van Nicolas. Lucs ogen verwijdden zich, hij is niet aan aandacht van dames gewend, en hij schudde zijn hoofd.

‘Heb je weleens een eenhoorn in het echt gezien?’ vroeg Georges Le Jeune.

‘Nee,’ zei Nicolas. ‘Maar ik heb een vriend die er een heeft gezien in het bos op twee dagreizen van Parijs.’

‘Echt waar?’ Ik dacht altijd dat

eenhoorns ver weg in het Oosten woonden, bij de olifanten. Ik weet weinig van dat soort zaken af en daarom hield ik mijn mond maar.

‘Hij zei dat hij erg snel was, als een witte schicht tussen de bomen door, en behalve de hoorn kon hij niets onderscheiden. Hij zei nog wel dat het leek of hij tegen hem lachte. Daarom heb ik ze in de schilderijen ook zo’n tevreden voorkomen gegeven.’

‘En de vrouwen, zijn die ook tevreden?’ vroeg Philippe.

Nicolas haalde zijn schouders op.

De kan was vol, maar in plaats van aan Luc, gaf de waard hem aan de hoer en

Luc kon niets anders doen dan achter haar aan hobbelen toen ze met de kan tegen haar boezem naar ons toe kwam lopen. ‘Uw bier, heren,’ zei ze, en ze ging pontificaal voor Nicolas staan, zodat hij goed zicht had op haar decolleté toen ze de kan neerzette. ‘Hebben jullie nog een plekje voor mij hier?’

‘Natuurlijk,’ zei Nicolas, en hij trok haar naast zich op de bank. ‘Zonder een paar hoeren is een tafel niet compleet.’

Ik zou nooit zoiets tegen een vrouw zeggen, al was het een hoer, maar de vrouw in het geel moest erom lachen. ‘Dan zal ik mijn vriendinnen ook even roepen,’ zei ze. Even later kwamen er nog

twee bij en onze hoek werd de
luidruchtigste in de taveerne.

Ik ben niet lang gebleven. Hoeren zijn
speeltjes voor de jeugd. Bij mijn vertrek
zat de gele bij Nicolas op schoot en de in
het groen geklede had een arm om de nek
van de heftig blozende Georges Le Jeune
terwijl de derde, in het rood, Luc en
Philippe zat op te juttten.

Op weg naar huis pieste ik het grootste
deel van het bier er weer uit. Christine zat
op me te wachten en ik wist wat ze wilde
horen.

‘Goed, je mag weven,’ zei ik. ‘Het is de
enige manier om het af te krijgen. Je mag
er echter met niemand over praten.’

Christine knikte. Daarna lachte ze.
Daarna kustte ze me en trok me mee naar
ons bed. Ja, de hoeren kunnen we beter
aan de jeugd overlaten.

Aliénor de la Chapelle

Ik had niet gedacht dat ik ooit nog eens alleen met Nicolas des Innocents in de tuin zou zijn. Mijn ouders waren zo van streek door het nieuws waarmee hij uit Parijs gekomen was, dat ze vergaten tegen me te zeggen dat ik moest meekomen. Ik zat op mijn hurken en paste goed op dat ik de lelietjes-van-dalen niet plattrapte. De bloemetjes streken langs mijn benen en verspreidden een zoete geur.

Vorig jaar zomer, toen hij vertrokken was, dacht ik dat ik hem nooit zou

weerzien. In het begin had hij zich bij ons op zijn gemak gevoeld, maar plotseling flirtte hij niet meer met me en werd erg kortaf tegen papa en maman. Bovendien ging hij veel sneller schilderen. Op een dag kwam hij niet naar de werkplaats en Philippe vertelde dat Nicolas was weggegaan zonder het laatste voorbeeld helemaal af te maken. Misschien hadden we hem met onze onbeschaafde Brusselse manieren beledigd. Misschien prezen we zijn werk niet enthousiast genoeg. Er waren vrienden van papa geweest die tijdens het schilderen achter hem waren gaan staan en aanwezen waar hij fouten had gemaakt; de eenhoorn leek te veel op

een paard of een geit, en de leeuw zag eruit als een hond of de kat als een vos of de sinaasappelboom als een walnotenboom. Nicolas had daar een hartgrondige hekel aan.

Hij was bij me komen staan en ik stond op zonder achteruit te wijken, waardoor ik vlak bij hem stond. Zo dichtbij dat ik zijn warmte kon voelen en de geur van het leer van de teugels op zijn handen, het zweet in zijn haar en de zonnewarmte op zijn huid kon ruiken.

‘Je ziet er moe uit, schoonheid.’

‘Ik zit halve nachten te naaien en na dat nieuws van je worden dat hele nachten.’

‘Dat spijt me. Het is nooit leuk als je

slechte berichten moet doorgeven.’

Ik deed een pas naar achteren. ‘Waarom ben je vorig jaar zomer weggegaan zonder afscheid te nemen?’

Nicolas snoof. ‘Je lijkt op je vader; meteen ter zake komen.’

Ik zweeg.

‘Er lag in Parijs werk op me te wachten.’

‘Ik hoor het aan iemands stem wanneer een man liegt.’

Nicolas schraapte met zijn voeten over het pad. ‘Wat kan het je schelen, schoonheid? Voor jou en je familie was ik alleen maar een bemoeizuchtige kunstenaar uit Parijs.’

Ik glimlachte. ‘Dat ook, maar we verwachtten toch wel een fatsoenlijk afscheid.’

Natuurlijk zou ik het hem nooit vertellen, maar na zijn vertrek heb ik drie dagen geen woord uitgebracht. Het is niemand opgevallen, ik ben een stil meisje, behalve maman, die niets zei, maar mijn voorhoofd kuste toen ik weer begon te spreken. Ze kust bijna nooit iemand.

Nicolas zuchtte. ‘Ik heb toen dingen gehoord die ik liever niet had willen weten. Misschien vertel ik je ooit nog eens wat, maar nu niet.’

Voor we verder konden praten, riep maman voor het eten. Daarna vertrok

Nicolas en hij kwam pas terug toen de avondbel het einde van de werkdag had ingeluid. Papa en de jongens namen hem mee naar de taveerne terwijl maman aan Smaak naaide en ik aan À mon seul désir. We zeiden niet veel. Maman maakte zich zorgen om de tapijten en vroeg niet wat ik ervan vond dat Nicolas terug was.

Later kwam papa terug en maman en hij verdwenen in huis terwijl ik verder naaide. Veel later keerden ook Luc en Georges Le Jeune terug. Luc was ziek van het bier en moest steeds de straat op rennen.

Eigenlijk wilde ik niks vragen, maar ik kon het niet laten. 'Is Nicolas niet met

jullie meegekomen?’ vroeg ik aan Georges Le Jeune, die zich languit op de pallet aan mijn voeten had gegooid. Hij rook naar bier en het vuur in de taveerne en, ik trok afkeurend mijn neus op, naar het goedkope rozenwater dat hoeren op de markt kopen.

Mijn broer lachte, luidruchtig, want hij had zo veel gedronken dat hij niet meer hoorde hoeveel lawaai hij maakte. Ik kalmeerde hem zodat hij onze ouders of Madeleine niet zou wekken. ‘Die komt vanavond heus niet meer terug. Die heeft een eigen pallet gevonden, en het is geel.’ Georges Le Jeune schaterde het uit.

Ik stond op en stapte over hem heen

naar het huis. Ik ging liever naar bed dan dat ik hier bleef met die stinkende dwaas, hoeveel naaiwerk er ook op me wachtte. Dan stond ik wel eerder op en ging aan de slag als de mannen nog sliepen.

Nicolas kwam de volgende ochtend vroeg pas terug, toen we al uren aan het werk waren, behalve Luc, want die was zo ziek dat er geen behoorlijk werk uit zijn handen kwam en hij lag in huis te slapen. De wevers zaten achter de weefgetouwen. Maman en ik waren bezig met de wol die net was binnengekomen, een deel voor de tapijten waar we nu aan werkten en de rest moest worden voorbereid voor de laatste twee tapijten. Maman was het aan het

sorteren en gebruikte een manshoge wolwinder om de wol tot strengen te verwerken. Ik wond draden van de strengen samen op de kleine houten schietspoelen die de wevers nodig hadden.

‘Waar blijft hij?’ vroeg maman voortdurend en ze trok aan de wol.

Papa leek zich geen zorgen te maken. ‘Hij komt als hij zover is.’

‘We hebben hem nu nodig.’

Ik begreep niet waarom ze zo boos was. Nicolas was ons niets verplicht en we hadden hem helemaal niet nodig. Als hij de hele ochtend met zijn hoer in bed wilde blijven liggen, moest hij dat zelf

weten. Wij hoefden ons over hem niet druk te maken.

Op dat moment kwam hij binnen en de geur die hij verspreidde was bijna net zo erg als die van Jacques Le Boeuf. Na zo'n nacht in Le Vieux Chien was hij nog steeds opgewekt, terwijl verder iedereen hoofdpijn had en chagrijnig was. Hij gaf papa en Georges Le Jeune een dreun op hun schouder en riep iets tegen maman en mij.

'Wisten jullie al,' zei hij, 'dat Philippe nu een man des vlezes is? Hij is gisteren met een hoer mee geweest, oftewel, ze heeft hem de weg gewezen. Voortaan weet hij ook hoe het moet.' Zijn laatste

woorden raakten me als speerpunten die door de kamer op me werden afgevuurd. Ik boog mijn hoofd over de schietspoel en begon sneller te winden.

De hand van maman kwam over de mijne te liggen om me tot kalmte te manen en ik voelde de woede in haar aanraking. ‘Spreek niet over dergelijke zonden waar Aliénor bij is,’ mompelde ze. ‘Je kunt je hoererij rechtstreeks mee terugnemen naar Parijs.’

‘Christine...’ zei papa.

‘Ik wil die vuilpraterij niet in mijn huis. Het kan met niet schelen hoe hard we zijn hulp nodig hebben.’

‘Zo is het genoeg,’ zei papa.

Maman hield haar mond. Als papa met een bepaalde stem praat, doet ze er het zwijgen toe. Hij schraapte zijn keel en ik hield mijn handen stil. Als hij dat geluid maakt, gaat hij meestal iets zeggen wat de moeite waard is.

‘Goed,’ zei papa, ‘Nicolas, je zei gisteravond dat je bereid was een poosje te blijven om te helpen. Misschien heeft het bier die woorden weggespoeld, dus wil ik ze nog een keer herhalen. Je kunt blijven om te helpen met deze nieuwe wolvoorraad, dan kunnen jij en Aliénor die uitzoeken zodat Christine haar handen vrij heeft. Aliénor zal je laten zien hoe het moet en je kunt haar ogen zijn.’

Verbaasd leunde ik naar achteren. Ik wilde niet dat hij naast me kwam zitten met de geur van andere vrouwen om zich heen.

Wat papa daarna zei, verbaasde me nog veel meer. ‘Christine, neem jij zolang de plaats van Luc in aan het weefgetouw. Als hij is opgeknapt, kun je de plaats van je zoon innemen. Georges Le Jeune, jij gaat de figuren in *À mon seul désir* maken.

‘De figuren?’ vroeg mijn broer. ‘Welke delen?’

‘Alles. Als ze zover zijn met de wol kun je met het gezicht beginnen. Je kunt zulke klussen nu wel aan zonder dat ik over je schouder meekijk.’

Met een dreun trapte Georges Le Jeune het pedaal onder zijn voet naar beneden.

‘Dank je, papa.’

‘Toe dan, Christine,’ zei papa.

De bank kraakte toen maman en Georges Le Jeune naast elkaar gingen zitten. Verder was het stil in de werkplaats.

‘Deze veranderingen zijn noodzakelijk,’ zei papa, ‘omdat we de tapijten anders nooit op tijd klaar krijgen. Geen woord over deze werkverdeling buiten de werkplaats. Als het gilde hoort dat ze zit te weven, kunnen ze ons een fikse boete geven of zelfs de werkplaats sluiten. Christine werkt alleen aan het achterste

weefgetouw, aan de kant van de tuin, zodat iemand die naar binnen kijkt haar niet kan zien. Joseph en Thomas, jullie krijgen na afloop zwijggeld.'

Joseph en Thomas zeiden niets. Wat viel er te zeggen? Hun baan hing ervan af of Christine meewerkte. Zoals papa al had uitgelegd, was er geen keus.

Nicolas kwam naar mij toe. 'En, schoonheid, wat moet ik doen? Laat maar zien, hier zijn mijn handen.' Hij legde ze op de mijne. Hij rook naar een vies bed.

Ik trok mijn handen terug. 'Raak me niet aan.'

Nicolas lachte. 'Je bent toch niet jaloers op een hoer, is het wel? Ik dacht dat je me

niet eens aardig vond.’

‘Maman.’

Maar maman had het te druk met Georges Le Jeune. Haar woede op Nicolas was reeds vergeten, zo blij was ze dat ze mocht weven. Ik zou hem in mijn eentje van mijn lijf moeten houden.

Ik draaide van hem weg en legde mijn handen op de wolwinder waaraan maman had zitten werken. Ik plukte aan de strakgespannen draden. ‘We maken strengen van de wol en dan maken we schietspoelen voor de wevers,’ zei ik opgewekt. ‘Tiens, wat maman heeft gedaan moet eraf en dan beginnen we opnieuw. Hier vasthouden, en dan wind je de draad

om je handen terwijl ik het losdraai. Laat het niet op de grond vallen, want dan wordt de wol vies.’

Nicolas pakte de draad aan en ik begon aan de winder te draaien, sneller en sneller, tot hij het niet meer kon bijhouden. ‘Ho even,’ riep hij. ‘Je vergeet dat ik nog nooit met wol heb gewerkt. Je moet een beetje geduld met me hebben.’

‘We kunnen het ons niet veroorloven langzaam te werken. Daar hebben jij en Jean Le Viste voor gezorgd. Je zorgt maar dat je het bijhoudt.’

In het begin zorgde ik wel dat ik zo ver mogelijk bij Nicolas uit de buurt bleef en dat onze handen elkaar niet raakten. Geen

gemakkelijke opgave als je samen met de wol werkt. Ik zei niets tegen hem en beantwoordde zijn vragen zo kort mogelijk. Als hij iets fout deed, vertelde ik hem dat meteen en complimentjes gaf ik niet.

In plaats van dat hij boos werd, of afstandelijk, leek hij er steeds meer plezier in te krijgen. Hij noemde me de meesteres van de wol en hoe korter mijn antwoorden werden, hoe meer vragen hij stelde. Zelfs toen hij had geleerd een gladde streng te maken op de wolwinder, raakten zijn draden nog geregeld in de knoop, zodat ik hem moest helpen alles te ontwarren en ik zijn vingers niet meer kon ontwijken. Hij

was een snelle leerling. Na een paar dagen maakte hij bijna net zo goed als maman en ik strengen en schietspoelen. Soms kon ik hem een poosje alleen laten werken terwijl ik voor mijn planten ging zorgen. In mei kun je de tuin niet verwaarlozen.

Nicolas had een goed oog voor kleuren en splitste de wol in meer strengen met verschillende kleurnuances dan maman gedaan zou hebben. Het viel hem zelfs op dat de kleur rood in twee verschillende verfbaden had gezeten en daarna was vermengd, zodat het niet zou opvallen. Papa stuurde de hele partij terug en eiste geld van de verver als die wilde dat hij niet ging klagen bij het verversgilde. Die avond

nam hij Nicolas opnieuw mee naar de taveerne om het te vieren. Nicolas kwam de volgende morgen pas laat terug. Deze keer werd hij door niemand uitgescholden. Ik overhandigde hem zonder een woord de schietspoel waarmee ik bezig was geweest en vluchtte naar de tuin zodat ik de hoerenlucht die hij verspreidde niet hoefde te ruiken.

Nu Nicolas bij ons bleef om te helpen en maman kon weven, maakte zij zich er niet meer zo druk over als hij bij mij in de buurt was. Ik heb haar nooit zo gelukkig gezien als toen ze aan het weefgetouw zat. Ze lette nauwelijks op Madeleine of mij, behalve als Nicolas of ik hulp vroeg met

de wol. Overdag zat ze rustig achter het weefgetouw en verzette net zoveel werk als de andere wevers. Als ik 's nachts aan haar tapijt werkte, kon ik voelen dat het goed werk was, stevig en gelijkmatig geweven, 's Avonds bespraken papa en zij wat ze overdag had gedaan en wat ze nog meer zou kunnen doen. Papa zei tijdens die gesprekken niet zoveel, alleen 'nee' als ze hem vroeg haar te leren schaduwen te weven.

Nicolas ging bijna elke avond naar Le Vieux Chien, hoewel hij niet altijd hele nacht wegbleef. Soms ging Georges Le Jeune met hem mee. Luc echter niet, die lustte na die eerste avond geen bier meer.

Meestal ging Nicolas alleen. Dan hoorde ik hem later zingend of pratend met mannen die hij in de taveerne had ontmoet de straat weer inkomen. Het verbaasde me dat hij zich zo snel thuis voelde. Vorig jaar zomer toen hij hier was, was hij niet zo toeschietelijk geweest en had hij de arrogante kunstenaar uit Parijs uitgehangen. Nu kwamen mannen, en soms ook vrouwen, hem ophalen en werd er op de markt naar hem gevraagd.

Vaak zat ik nog te naaien als hij terugkwam. Ik had veel meer werk omdat maman niet meer hielp. Na een dag weven waren haar ogen moe en moest ze slapen om de volgende dag verder te kunnen.

Nicolas logeerde deze keer bij ons om de kosten van een herberg uit te sparen en als hij uit de taveerne kwam, ging hij op zijn pallet bij het weefgetouw liggen waar Smaak op werd geweven. Als ik aan dat tapijt werkte, lag hij zo'n beetje aan mijn voeten. Avond na avond zaten we zo in het donker bij elkaar. We spraken weinig, want ik wilde Georges Le Jeune en Luc niet wakker maken. Soms kon ik voelen dat hij zich naar me toe keerde. Als zien zoiets is als een schering tussen twee bomen, kon ik zijn strakgespannen draad voelen.

Op een avond kwam Nicolas erg laat thuis. Iedereen, behalve ik, was allang

naar bed. Ik naaide het gezicht van de jonkvrouw in Smaak en maakte heel precieze steekjes om haar ogen. Het gezicht was half af; het zou niet meer lang duren of Nicolas' wens haar gezicht te zien, zou in vervulling gaan.

Hij ging op de pallet aan mijn voeten liggen en ik voelde de draad tussen ons aanspannen. Hij wilde iets zeggen, maar deed het niet. De spanning werd voelbaar. Ik wachtte tot ik het niet langer kon verdragen. 'Wat is er?' fluisterde ik met het gevoel of ik eindelijk aan een vlooiënbeet mocht krabben.

'Er is iets wat ik je al lang wil vertellen, schoonheid. Eigenlijk wilde ik dat vorig

jaar zomer al doen.'

'De reden dat je bent weggegaan?'

'Ja.'

Ik hield mijn adem in.

'Vanavond kwam Jacques Le Boeuf naar de taveerne.'

Ik perste mijn lippen op elkaar. 'Alors?'

'Wat een vervelende vent is dat.'

'Dat is niks nieuws.'

'Ik kan de gedachte niet verdragen...'

'Welke gedachte?'

Nicolas zweeg even. Ik voelde de ogen van de jonkvrouw en stak mijn naald in het weefwerk.

'Ik heb je ouders vorig jaar horen praten over Jacques Le Boeuf. Je vader heeft een

afpraak met hem gemaakt. Over jou.’

Hij stamelde en kon moeilijk uit zijn woorden komen, maar ik hielp hem niet.

‘Je moet met hem trouwen. Als het Kerstmis is, maar dat verandert misschien nu de tapijten eerder klaar moeten zijn. Als ze klaar zijn. Tijdens de vastentijd zo’n beetje.’

‘Dat wist ik al.’

‘Weet je dat?’

‘Madeleine heeft het me verteld. Zij had het van mijn broer gehoord. Zij...’ Ik wuifde met mijn hand en weidde niet verder uit over wat mijn broer en zij doen. Dat kon Nicolas wel raden. ‘Hoewel ze had beloofd haar mond te houden, weet

onderhand heel Brussel het. Wat kan het je schelen wat er met mij gebeurt? Ik beteken niets voor je. Een blind meisje dat niet eens kan zien hoe mooi je bent.'

'Het bevalt me gewoon niet als een mooi meisje met een bruit van een vent moet trouwen, c'est tout.' Zijn stem klonk helemaal niet alsof dat alles was. Ik wachtte af.

'Het is vreemd,' vervolgde hij. 'Deze tapijten... Het lijkt wel of ik daardoor met andere ogen naar vrouwen ben gaan kijken. Sommige vrouwen.'

'Maar het zijn geen echte vrouwen die echte dingen doen.'

Nicolas grinnikte. 'Ze hebben wel echte

gezichten, tenminste, sommige. Daar sta ik om bekend, om het schilderen van portretten. En nu om tapijten.'

'Deze ontwerpen hebben je geen windeieren gelegd, alors?'

'Nee, niet zoals kennelijk bij je vader.'

'Die arme papa wordt helemaal uitgeknepen door die Jean Le Viste van je.'

'Dat spijt me.'

We zeiden een poosje niets meer. Ik kon zijn regelmatige ademhaling horen.

'Wat ga je aan Jacques Le Boeuf doen?' zei Nicolas ten slotte.

Luc draaide zich om in zijn slaap.

Ik lachte zacht. 'Wat kan ik doen? Ik

ben een blind meisje dat blij mag zijn dat er iemand is die met haar wil trouwen.’

‘Een man die naar schapenzeik stinkt.’

Ik haalde mijn schouders op, maar inwendig was ik niet zo onverschillig.

‘*Tusais, Aliénor, je kunt best iets doen.*’

Zijn stem veranderde toen hij dat zei.

Ik verstijfde. Ik wist waaraan hij dacht. Ik had er zelf ook al aan gedacht. Het zou echter slechter kunnen uitpakken dan een huwelijk met Jacques Le Boeuf.

Bij Nicolas was echter geen spoor van twijfel te bekennen. ‘Kom, schoonheid,’ zei hij, ‘dan vertel ik je het hele verhaal van de hoorn van eenhoorn.’

Lichtjes liet ik mijn vingers over de

randen van de schering gaan. De ruwe, gelijkmatige richels wol en zijde die mijn vingertoppen deden tintelen. Ik liet mijn handen er even op rusten. Maman en de priester zeiden dat het een zonde was als je niet was getrouwd, maar volgens mij liet niemand zich daardoor tegenhouden. Zelfs maman niet. Hoewel ze altijd vertelde dat ze met papa was getrouwd vanwege de werkplaats van haar vader, was Georges Le Jeune geboren een maand nadat ze als man en vrouw gingen leven. Madeleine en Georges Le Jeune leken niet bang vanwege hun zonde, Nicolas niet, al die stelletjes die ik in de steegjes hoorde niet en de vrouwen die op de

markt of bij de fontein stonden te lachen, ook niet.

Ik stak mijn naald in de mond van de jonkvrouw zodat ik wist waar ik was gebleven en stak mijn handen uit naar Nicolas. Hij pakte ze, trok me naar zich toe, tilde me op en droeg me over de slapende wevers de tuin in. Ik sloeg mijn armen om hem heen en begroef mijn neus in zijn warme huid. Hij rook heerlijk.

Hij legde me op een bed van bloemen, madeliefjes en anjers, vergeet-me-nietjes en maagdenpalm. Het enige wat me kon schelen waren de lelietjes-van-dalen die over mijn gezicht lagen. Ze zijn erg moeilijk op te kweken en bloeien maar zo

kort. Ik schoof dus een klein eindje op. Nu lag ik met mijn hoofd in de citroenmelisse. De koele blaadjes streken langs mijn voorhoofd en wangen. Gelukkig komt citroenmelisse weer snel overeind als die wordt geplet.

Ik had nooit kunnen denken dat ik aan mijn plantjes zou denken als ik eindelijk met een man samen was.

‘Waarom lach je, schoonheid?’ vroeg Nicolas, die zijn gezicht vlak boven het mijne hield.

‘Nergens om,’ zei ik, en ik stak mijn hand op om hem aan te raken.

Hij drukte me neer, zijn benen over mijn heupen, zijn borst op mijn borsten

en zijn kruis dat hard tegen me aan drukte. Ik had nog nooit zo'n zwaar gewicht op me gehad, maar bang was ik niet. Ik wilde dat hij nog zwaarder op me zou leunen. Hij legde zijn mond over de mijne, zijn lippen bewogen en zijn tong vulde mijn mond zodat ik alweer bijna in de lach schoot. Het was zacht en hard tegelijk en nat en beweeglijk. Hij zoog mijn tong naar binnen en het was warm daar en hij smaakte naar het bier dat hij had gedronken en iets wat ik niet kon plaatsen. Naar zichzelf. Hij trok aan mijn jurk, schoof de rok omhoog en het lijfje naar beneden. Ik huiverde toen mijn huid werd blootgesteld aan de lucht en aan zijn

huid.

Al mijn zintuigen, op een na, kwamen tot leven. Ik vroeg me af hoe het zou zijn als ik hem dit zou kunnen zien doen. Uit het weinige wat ik wist over wat mannen en vrouwen samen doen, de keren dat ik papa en maman in hun bed had gehoord, of Georges Le Jeune met Madeleine in de tuin, of als de vrouwen op de markt grapjes maakten, had ik begrepen dat je je ogen nodig had om ervan te genieten. Dat het niet iets was wat ik zou kunnen doen, of alleen met een man als Jacques Le Boeuf, en dan zou het me pijn doen en ik zou er altijd weer tegen opzien. Nu deed het maar heel even pijn, toen Nicolas bij

me binnenkwam en daarna voelde mijn lichaam hem overal, en ik proefde, voelde, rook en hoorde hem.

‘Waar kijk je naar?’ vroeg ik aan Nicolas toen hij naar binnen en naar buiten gleed. Het was nat tussen ons in en ik hoorde zuigende geluiden als van voeten die uit de modder worden getrokken.

‘Nergens naar. Ik heb mijn ogen dicht. Dan is het lekkerder. Het is trouwens te donker om iets te kunnen zien, er is geen maan.’

Ik miste dus niets. Ik was daar met hem, net zo volledig als andere vrouwen. Dit genot kon ik dus ook smaken. Er begon zich iets in me op te bouwen, hoger

en hoger op het ritme van zijn geduw tot ik het niet langer kon verdragen. Ik schreeuwde het uit terwijl mijn lichaam zich spande en ontspande. Als een vuist die verslapt.

Nicolas legde zijn hand over mijn mond. ‘Stt,’ siste hij, maar hij moest ook lachen. ‘Moet iedereen ons horen?’

Ik zuchtte heel diep. Ik was meer verbaasd dan bang.

Nicolas bewoog steeds sneller en maakte nu ook geluiden. Zijn ademhaling was net zo snel als de mijne, en toen voelde ik iets warmes in me komen. Hij stopte met bewegen en liet zich op me vallen. Hij woog nu zo veel dat ik bijna

niet meer kon ademen. Even later rolde hij op zijn zij. Ik hoorde planten afbreken, ik rook de zoete geur van de lelietjes-vandalen en wist dat ze geplet waren. Maar het was ook zo zoet, als honing zonder brood om het op te smeren. Door de oververzadigde geur drong een andere geur zich op. De vieze beddengeur die ik bij anderen had geroken, maar nu vers, als jonge spruiten en modder als het net heeft geregend.

We ademden gelijktijdig in en uit en in en uit. Steeds langzamer, tot we tot rust waren gekomen.

‘Doe je dit ook met die hoeren van je?’ vroeg ik.

Nicolas snoof. ‘Zo ongeveer. De ene keer is het lekkerder dan de andere keer. Meestal is het het fijnst als de vrouw er ook van geniet.’

Ik had genoten.

‘Wat ruik ik nou?’ vroeg hij.

‘Welke geur bedoel je?’

‘Die zoete. Die andere geur ken ik.’

‘Lelietjes-van-dalen.’

Hij grinnikte.

‘Nicolas, ik wil het nog een keer doen.’

‘Nu?’ Nicolas lachte steeds harder. ‘Je moet me even op adem laten komen, schoonheid. Ik moet wat rust hebben en dan zal ik kijken wat ik voor je kan doen.’

‘Morgen,’ zei ik. ‘En de avond daarna

en daarna.'

Nicolas keek naar me. 'Weet je het zeker, Aliénor? Je weet toch wat er kan gebeuren?'

Ik knikte. 'Ik weet het.' Het gepraat, de liedjes en de grappen hadden me dat wel geleerd. Ik wist wat ik wilde. Er was me al zoveel onthouden omdat mijn ogen niet goed waren. Dit wilde ik. Net als het resultaat.

Twee weken lang werkten we overdag zij aan zij in de werkplaats en lagen we nacht na nacht in de tuin en pletten al mijn bloemen. Daarna was de wol uitgezocht, de jonkvrouwen in Smaak en À mon seul désir waren geweven en wij

waren klaar. Papa schoof een spiegel onder Smaak zodat Nicolas het hele gezicht van zijn jonkvrouw kon zien. Die avond nam hij in de tuin afscheid van me. Later, met zijn hoofd in mijn schoot zei hij: ‘Je moet niet bedroefd zijn, schoonheid.’

‘Ik ben niet bedroefd,’ zei ik, ‘en ik ben ook geen schoonheid.’

De volgende dag vertrok hij naar Parijs.

Christine du Sablon

Die Nicolas des Innocents was een handige snuiter, ik kan niet anders zeggen. Hij verrichtte zijn kunstje vlak onder onze neus en we kregen het pas in de gaten toen hij lang en breed vertrokken was. Het weven moet me hebben verblind. Ik hield mijn blik zo strak op het weefgetouw gericht dat ik niet in de gaten had wat zich voor mijn ogen afspeelde. Ik voel me verantwoordelijk vanwege mijn hoogmoed over het feit dat ik mocht weven en doordat ik een week de mis niet heb

bezocht, zoals ik anders altijd wel doe. Ik had Onze Lieve Vrouwe en Onze Heer verwaarloosd en daar werden we nu voor gestraft.

Op een zondag na de mis hebben Georges en Georges Le Jeune Gehoor en Reuk, de twee tapijten die af waren, voor Nicolas uitgerold en opgehangen in de werkplaats. Ik keek toe vanuit de deuropening en bewonderde ons werk. De handen van de jonkvrouw die op het orgel speelt, hadden echter beter gekund. Had Georges me maar eerder laten weven, dan had hij meer tijd gehad om aan de handen te besteden. Ik hield die gedachte voor me.

‘Ik zie een zelfvoldaan trekje op uw gezicht, madame,’ zei Nicolas des Innocents.

Ik schudde mijn hoofd. ‘Ik sta het vakmanschap van mijn echtgenoot te bewonderen,’ zei ik alleen. Hij bleef tegen me grijnzen tot ik in mijn handen klapte en naar binnen liep. ‘Zo is het wel weer genoeg,’ zei ik. ‘Rol ze maar snel op voor de motten erin komen. Aliénor, wil je wat verse rozemarijn halen?’

Nu Nicolas de eerste twee tapijten had gezien en het werk aan de derde en vierde had meegemaakt, wilde hij graag de voorbeelden van de laatste twee zien, Gezicht en Gevoel, om zeker te weten dat

de stijl klopte. Dat zei hij tenminste.

Ik moet toegeven dat ik er niet bij stilstond. Luc haalde de voorbeelden tevoorschijn en Nicolas bestudeerde ze in zijn eentje in de tuin terwijl de rest doorwerkte. Al snel kwam hij naar binnen en zei: ‘Ik zou graag iets veranderen.’

‘Waarom?’ vroeg Georges. ‘Ze zijn al goedgekeurd.’

‘Ik wil graag de lelietjes-van-dalen, nu ik ze in Aliénors tuin heb gezien, wat levensechter maken.’

Aliénor giechelde vanachter de wolwinder op een manier die ik niet van haar kende. Het bracht me echter niet op een idee, en dat had wel moeten.

‘We kunnen het wel veranderen als we zover zijn,’ zei Georges. ‘Je weet toch dat wevers de verdure naar eigen inzicht mogen veranderen?’

‘Ik doe het liever zelf,’ hield Nicolas aan. ‘De verandering zou me goeddoen. Mijn vingers zijn helemaal ruw door de wol en ik maak me zorgen over wat de vrouwen zullen zeggen als ze dat voelen.’ Hij knipoogde naar Georges Le Jeune en Aliénor giechelde weer.

Ik fronste mijn wenkbrauwen, maar Georges haalde alleen zijn schouders op. ‘Wat je wilt. De wol is zo goed als gesorteerd en we hebben je niet zo lang meer nodig.’

Nu ik eraan terugdenk, was er niemand die ging kijken wat Nicolas had gedaan. Hij had vorig jaar zomer zijn vaardigheden al laten zien toen hij de voorbeelden schilderde en we hadden geen tijd om over zijn schouder mee te kijken. Hij deed zijn werk aan de voorbeelden in de tuin en toen ze droog waren, rolde hij ze op en legde ze bij de andere.

Het zou een droevig afscheid moeten zijn, maar we hadden het allemaal veel te druk om ons daarmee bezig te houden. We stonden veertien uur per dag achter het weefgetouw en hielden nauwelijks rust om te eten. Zelfs wanneer ik niet aan het weven was, dansten de draden voor mijn

ogen. Elke avond viel ik uitgeput in bed en sliep als een blok tot Madeleine me de volgende ochtend wakker kwam maken. Er was geen tijd om stil te staan bij het afscheid van die man. De avond voor zijn vertrek ging Nicolas met de mannen naar de taveerne, maar ze vielen in slaap boven hun bier. Zelfs Nicolas kwam liever mee terug dan dat hij voor de laatste keer met zijn in het geel geklede hoer meeging. Nu begrijp ik natuurlijk wel waarom dat was.

Er volgde een lange rij zomerse dagen, de ene na de andere, waarin we, nagenoeg zonder elkaar te spreken, aan het weven waren. Zomerdagen duren lang, er zijn minder feestdagen dan in de rest van het

jaar en we konden vroeg beginnen en lang doorgaan. Vijftien, zestien uur per dag zaten we achter het weefgetouw. Verhit, stil en zwijgend. We praatten helemaal niet en zelfs Joseph en Thomas zeiden niet veel meer. Mijn rug deed voortdurend pijn, mijn vingers werden eeltig van de wol, mijn ogen werden rood en toch was ik nog nooit zo gelukkig geweest. Ik mocht weven.

Madeleine liet ons met rust en bracht af en toe bier zonder dat we erom hoefden te vragen en zonder gezeur. Haar kookkunst was enorm verbeterd sinds ik het helemaal aan haar overliet, een beetje zoals de weefkunst van Georges Le Jeune, die ik

nu niet meer van die van zijn vader kon onderscheiden. Ook Aliénor was stil, maar dat was ze altijd al geweest. Ze naaide voor ons, werkte in de tuin en hielp Madeleine in huis.

Soms sliep ze overdag zodat ze 's nachts kon werken als er geen wevers aan de tapijten zaten.

Aan het eind van de zomer, net na Maria-geboorte, waren we klaar. Ik wist al weken dat het bijna zover was, want mijn vingers kwamen steeds meer kleuren tegen die afgewerkt konden worden, groen, toen geel en daarna rood. Ik had gedacht dat het een feest zou zijn, maar toen ik met Aliénor de laatste draden afwerkte en de

laatste inkepingen dichtnaaide, voelde ik me vlak, als stampot onder peper. Het was een dag als alle andere dagen.

Natuurlijk was ik trots toen Georges mij de schaar aanreikte om de draden door te knippen. Ik had nog nooit de schering mogen losknippen. En toen we de tapijten ontrolden om ze voor het eerst in hun geheel te bekijken, was dat een lust voor het oog. Mijn eigen werk, in *À mon seul désir*, was niet van dat van de anderen te onderscheiden en paste in het geheel alsof ik nooit ander werk had gedaan.

Er was geen tijd om te rusten. We hadden vijf maanden om nog twee tapijten te weven. Georges zei niets, maar

ik wist dat ik ook daaraan zou meehelpen. De dagen werden korter en we hadden alle handen nodig. Als Aliénor had kunnen zien, had Georges haar waarschijnlijk ook aan het weven gezet.

Op een zondag maakten we na de mis een wandeling over het Grande Place, de enige gelegenheid waarbij ik nog andere mensen zag, toen Aliénor plotseling mijn arm greep. ‘Jacques Le Boeuf,’ siste ze. Haar neus bedroog haar niet. Hij liep aan de overkant van het plein en was op weg naar ons toe. Ik moet bekennen dat ik de hele zomer niet meer aan de wedeverver had gedacht. We hadden Aliénor niets verteld, maar ik had zelfs nog geen kapje

voor haar uitzet genaaid.

Ik legde haar hand op de arm van Georges Le Jeune. ‘Neem haar mee naar L’Arbre d’Or,’ fluisterde ik. Alleen wevers en hun familie hebben toegang tot het gildehuis. Terwijl mijn kinderen zich weg haastten, stak ik mijn arm door de arm van Georges en we bleven stilstaan alsof we het geweld van een stormwind wilden trotseren. Onze ogen waren gericht op het Hotel de Ville, solide en indrukwekkend met zijn bogen, beeldhouwwerk en de toren. Waren wij ook maar zo solide.

Jacques kwam met grote passen aanlopen. ‘Waar is het meisje gebleven?’ schreeuwde hij. ‘Ze rent altijd voor me

weg. Wat heb je aan een vrouw die verdwijnt als ze haar man ziet?’

‘Sst,’ siste Georges.

‘Je hoeft mij het zwijgen niet op te leggen. Ik heb genoeg van die geheimzinnigheid. Heb ik het afgelopen jaar mijn lippen niet stijf op elkaar gehouden? Heb ik me niet van commentaar onthouden als er roddels waren over een verbintenis tussen ons? Waarom zou ik nog langer zwijgen? En waarom mag ik haar niet zien? Ze zal toch een keer aan me moeten wennen. Waarom dan niet nu?’ Hij wendde zich naar L’Arbre d’Or.

Georges greep zijn arm. ‘Daar niet, je

weet dat je daar niet binnen mag. Ik wil je vragen het nog een tijdje stil te houden.’

‘Waarom?’

Georges liet zijn armen langs zijn zij vallen en keek naar de grond. ‘Ik heb het haar nog niet verteld.’

‘Weet ze het nog niet?’ Jacques schreeuwde nog harder dan daarvoor. Er begon een opstootje te ontstaan, al hielden de mensen vanwege de stank een behoorlijke afstand.

Ik kuchte. ‘Je moet een beetje geduld met ons hebben, Jacques. Zoals je weet zitten we tot over onze oren in het werk en jouw blauw speelt een belangrijke rol in onze tapijten. Zo belangrijk,’ vervolgde ik,

en ik pakte hem vertrouwelijk bij de arm hoewel de tranen in mijn ogen sprongen van de stank, ‘dat je overlopen zult worden met bestellingen als de mensen die tapijten eenmaal hebben gezien.’

Even blonken de ogen van Jacques Le Boeuf, heel even maar. ‘En het meisje? Dat komt met Kerstmis naar me toe, toch? Hebben jullie al een bed voor haar gekocht?’

‘Dat zou ik net morgen gaan bestellen,’ zei Georges. ‘Kastanje, had ik gedacht. Dat hebben wij ook en dat is altijd goed bevallen.’

Jacques grinnikte zo dat mijn maag zich omkeerde. ‘Georges komt binnenkort bij

je voor de details,' zei ik, 'want op de sabbat kun je dergelijke zaken natuurlijk niet bespreken.' Ik keek hem boos aan en hij trok zijn hoofd tussen zijn schouders. Het lukte me hem na nog wat gemopper weg te sturen en de mensen verspreidden zich zonder te weten waar al dat geschreeuw nu eigenlijk over ging. Hoewel, als ik op zijn woorden over roddels moest afgaan, wist kennelijk iedereen al wat er speelde.

Georges en ik keken elkaar aan. 'Een bed,' zei hij.

'De uitzet,' zei ik gelijktijdig.

'Hoe komen we aan geld om dat te betalen?'

‘Wanneer heb ik tijd om iets te naaien?’

Georges schudde zijn hoofd. ‘Wat zal hij zeggen als ik hem vertel dat het niet met Kerstmis kan en dat het op z’n vroegst Lichtmis wordt?’

Het duurde niet lang voor ik op al die vragen antwoord had, al was het niet het antwoord dat ik verwachtte.

In het begin had niemand iets in de gaten. De weefgetouwen werden aangeknoopt voor Gezicht en Gevoel en met hulp van Madeleine en Philippe waren we een hele dag met de schering bezig. Daarna ontrolde Georges de voorbeelden en stond op het punt ze onder de weefgetouwen te schuiven. Ik bestudeerde ze om te zien of

we de goede kleuren hadden klaargelegd. Mijn blik gleed over de jonkvrouw in Gezicht. Het drong niet meteen tot me door, maar toen ik het zag, deinsde ik achteruit alsof iemand me een stomp in mijn maag had gegeven. Nicolas had inderdaad iets veranderd, en niet alleen de lelietjes-van-dalen.

Op hetzelfde moment barstte Georges Le Jeune uit in een schaterlach. ‘Regards, maman,’ riep hij. ‘Dat heeft Nicolas dus uitgespookt in de tuin. Je mag wel trots zijn.’

Zijn gelach maakte me zo boos dat ik hem een draai om zijn oren gaf. Verbijsterd staarde Georges Le Jeune me

aan. Hij wreef niet eens langs zijn wang, terwijl ik hem zo hard had geslagen dat er een rode afdruk op kwam.

‘Christine!’ riep Georges. ‘Wat moet dat voorstellen?’

Ik wendde mijn blik naar Aliénor. Ze zat op een kruk draden uit de war te halen. Ze kon natuurlijk niet zien wat Nicolas in Gezicht had veranderd.

‘Ik zei alleen maar tegen maman dat Nicolas in Gevoel haar gezicht had nageschilderd,’ zei Georges Le Jeune. ‘En dan krijg ik een draai om mijn oren.’

Ik staarde hem aan en keek toen naar Gevoel. Ik bleef lang staan kijken. Hij had gelijk. Ze leek op mij, met haar lange

haren en gezicht, scherpe kin, sterke kaaklijn en die ronding van de wenkbrauwen. Daar stond de trotse weversvrouw met in haar ene hand een banier en in de andere de hoorn van de eenhoorn. Ik wist zelfs welk moment hij gevangen had: toen ik in de deuropening stond te denken aan de stukken die ik had geweven. Nicolas des Innocents kende me te goed.

‘Het spijt me,’ zei ik tegen mijn zoon. ‘Ik dacht dat je het over Gezicht had, waarin hij de jonkvrouw de trekken van Aliénor heeft gegeven.’

Iedereen keek nu naar Gezicht en Aliénor hief haar hoofd. ‘Ik was boos,’

loog ik snel, ‘omdat ik het stijlloos vind een blind meisje model te laten staan voor Gezicht. Ik zweeg over de eenhoorn in de schoot van mijn dochter en de betekenis die dat kon hebben. Ik lette op Georges en de andere mannen toen die ernaar keken, maar er viel hen kennelijk niets op.

‘Ze lijkt echt op jou, Aliénor,’ zei Georges Le Jeune. ‘Met scheve ogen en een scheve glimlach.’

Aliénor kleurde en frummelde aan de wol in haar schoot.

‘Laten we ze zo, papa?’ vroeg Georges Le Jeune. ‘We mogen eigenlijk geen figuren veranderen die door de opdrachtgever zijn goedgekeurd.’

Fronsend wreef Georges langs zijn wang. ‘We zullen wel moeten, ben ik bang. Ik weet niet meer hoe de gezichten eerst waren. Jij, Philippe?’

Philippe staarde gebiologeerd naar de voorbeelden. Daarna richtte hij zijn blik op Aliénor en ik zag dat de veranderingen en waar die voor zouden kunnen staan, hem net zo verontrustten als mij.

Gelukkig weet Philippe wat hij zeggen en verzwijgen moet, hij is bijna net zo stil als Aliénor. ‘Ik weet het niet meer,’ zei hij. ‘Niet voldoende om de veranderingen ongedaan te kunnen maken.’

‘Goed dan,’ zei Georges. ‘We weven ze zoals ze zijn en dan moeten we maar

hopen dat het niemand opvalt.’ Hij schudde zijn hoofd. ‘Die verdomde kunstenaar. Die zorgen kan ik er niet meer bij hebben.’

Bij die woorden schoot het hoofd van Aliénor omhoog en even keek ze net zo bedroefd als de jonkvrouw in Gezicht. Ik beet op mijn lip. Had Nicolas haar zo geschilderd als de jonge maagd die de eenhoorn slechts krijgt omdat hij dat zelf verkiest, of was er werkelijk iets gebeurd?

Ik begon op mijn dochter te letten, ik lette op haar zoals ik had moeten doen toen Nicolas in de buurt was. Er leek niets te zijn veranderd. Ze was niet misselijk of veel vermoeider dan wij allemaal, ze had

geen last van hoofdpijn en humeurig was ze ook niet. Daar had ik allemaal last van gehad toen ik in verwachting was van Georges Le Jeune en haar. Haar middel zette niet uit en haar buik zwol niet op. Misschien was ze ontsnapt aan de val die mannen voor vrouwen zetten.

Eén ding was echter wel veranderd: ze was niet meer zo nieuwsgierig als vroeger, toen ze me altijd vroeg dingen voor haar te beschrijven of haar te vertellen wat ik of de anderen aan het doen waren. Ik was aan haar uitzet begonnen en naaide 's avonds als we niet meer konden weven. Aan het eind van het jaar, toen de dagen korter werden, was ik niet meer zo moe en

kon ik na het eten nog wel een poosje naaien. Op de avonden dat ik hemden, zakdoeken of omslagdoeken naaide voor in haar kist, vroeg ze me niet waarom ik niet met haar aan de tapijten werkte of wat ik dan wel deed. Soms wierp ik een blik op haar zoals ze aan de wolwinder zat, in de tuin werkte, Madeleine bij het vuur hielp, en dan lag er een glimlach om haar mond die nieuw was voor me. Als van een kat die met een volle buik spinnend voor het vuur gaat zitten. Dan werd ik misselijk en voelde dat de val om haar heen wel gesloten was.

Haar eigen blindheid verraadde haar ten slotte. Aliénor heeft nooit kunnen

begrijpen hoe andere mensen haar zien. Ik was altijd bezig takjes uit haar haren te plukken, vet van haar kin te vegen of haar rok recht te trekken omdat ze er geen benul van had dat mensen die dingen zien. Toen ze dus begon uit te dijen, dacht ze dat te kunnen verhullen met een dikke winterrok zonder te bedenken dat haar hele houding en de manier waarop ze liep, waren veranderd.

Er was niet één moment waarop ik zeker wist dat ze een kind droeg. Het be kroop me zoals de duisternis je kan bekruipen, dus toen ik haar op een dag in november in de tuin bezig zag tussen de kolen die naar binnen moesten voor de

vorst zou invallen, vroeg ik me eigenlijk alleen af wanneer ik het tegen

Georges zou zeggen. Natuurlijk had ik het al weken geleden moeten zeggen, toen hij zich zo bezorgd maakte over een bed voor haar. Bij elke uitzet hoort een bed en toen hij bij de timmerman was geweest, begon hij te tobben over de betaling. ‘Ik heb geen rooie cent,’ vertrouwde hij me toe, ‘behalve als ik het geld gebruik dat bestemd is voor de laatste bestelling van Jacques. En Jacques zal al wel woedend zijn als ik hem vertel dat ze niet voor februari kan komen.’

‘Wanneer ga je met haar praten?’ vroeg ik. Aliénor wist nog steeds niet welke

plannen we voor haar hadden.

Georges haalde zijn schouders op. Hij is geen lafaard, maar het ging hem ook aan zijn hart zijn dochter zo ongelukkig te zien.

Ook ik ben geen lafaard, maar ik hield mijn vermoedens voor me en vroeg er niet naar. Natuurlijk had ik dat moeten doen, maar ik wilde de rust in de werkplaats niet verstoren. Tijdens die heel drukke maanden hadden Georges en ik al onze problemen voor ons uit geschoven, dat kwam allemaal wel wanneer de tapijten klaar waren. Alles stagneerde, het huis was vies, Aliénors tuin verwaarloosd, Georges was al een jaar niet op nieuwe

opdrachten uit geweest, ik ging niet meer naar de markt en we hadden geen idee wat er allemaal speelde. Tot mijn schande moet ik bekennen dat onze gebeden eronder leden en we de feestdagen aan ons voorbij lieten gaan. De middag van Allerheiligen en Allerzielen werkten we gewoon door terwijl we in de kerk hoorden te zitten.

Aliénors probleem duldde echter geen uitstel. Een baby laat zich niet uitstellen.

Thomas was de eerste die het zag. Van alle wevers dwaalden zijn ogen het meest af van het werk onder zijn handen. Als iemand door de werkplaats liep, Aliénor of Madeleine, volgde hij die met zijn ogen.

Op een ochtend stond Aliénor naast een van de weefgetouwen en overhandigde Georges, die met het gezicht van de jonkvrouw in Gezicht zou beginnen, een schietspoel met witte wol. Joseph en Thomas stonden aan weerszijden van haar. Toen ze tegen het weefgetouw leunde, kon iedereen die dat wilde de omtrek van haar buik zien. Niemand zag iets, behalve Thomas, die het dichtst bij haar zat en een excuus zocht om het werk te onderbreken.

‘Zo, meesteres van de wol,’ aapte hij Nicolas na, maar dan zonder diens charme. ‘Ik zie dat je aardig begint uit te dijen. Wanneer is de oogst?’

Ik trapte zo hard op het pedaal dat het hele weefgetouw stond te klapperen, maar zelfs dat geluid kon zijn woorden niet overstemmen. Je kon een speld horen vallen in de werkplaats toen mijn weefgetouw weer stilstond.

Aliénor liet de schietspoel op de schering vallen en deed een pas naar achteren. Ze drukte haar handen in haar zij, maar daardoor werd haar rok strakgetrokken en wie nog niet had begrepen wat Thomas bedoelde, zag met eigen ogen wat er aan de hand was.

Het leek wel of mijn man het traagst van begrip was. Als Georges weeft, verliest hij zich in zijn werk en hij komt er

niet gemakkelijk van los. Hij staarde, ogenschijnlijk zonder haar te zien, naar Aliénor, die met haar handen in haar zij recht tegenover hem stond. Toen het dan tot hem doordrong, keek hij naar mij en zag aan de grimmige trek om mijn mond dat zijn vermoedens juist waren. De bank kraakte toen hij opstond en Joseph en Thomas schoven op om ruimte voor hem te maken.

‘Heb je me iets te vertellen, Aliénor?’ vroeg hij zacht.

‘Nee,’ klonk het nog zachtere antwoord van Aliénor.

Stilte.

‘Wie is hij?’

Ze bewoog of sprak niet en stond er verslagen bij.

Georges stapte over de bank heen en sloeg haar met een machtige klap tegen de grond. Zoals iedere moeder zou doen, beschermde Aliénor haar kind door zich op te krullen en haar armen om haar buik te leggen. Ze sloeg met haar hoofd tegen een van de weefgetouwen. Ik stond op en posteerde me tussen hen in.

‘Nee, Christine,’ zei Georges. Ik deed niets. Er zijn momenten waarop een moeder haar kind niet in bescherming kan nemen.

Er bewoog iets in de deuropening. Madeleine had een blik naar binnen

geworpen en was weer verdwenen. Even later zag ik door het raam dat ze wegrende.

Aliénor ging zitten. Het bloed stroomde uit haar neus. Misschien was het de felrode kleur die de hand van Georges tegenhield. Onzeker stond ze op, draaide zich om en hinkte door de werkplaats de tuin in.

Georges keek om zich heen naar Thomas, Joseph, Georges Le Jeune en Luc, die als rechters op een rij naar hem zaten te kijken. ‘Ga aan het werk,’ commandeerde hij.

Een voor een bogen de hoofden zich over de tapijten.

Met een wanhopige uitdrukking op zijn gezicht keek Georges naar mij. Ik maakte een hoofdbeweging naar het huis en ging hem voor. Naast elkaar stonden we in het vuur te staren. Tot ik de warmte voelde, had ik me niet gerealiseerd hoe koud ik was geworden in de werkplaats.

‘Wie denk je dat de vader is?’ vroeg Georges. Hij had geen verband gelegd tussen wat de jonkvrouw in Gezicht in het tapijt deed en wat ze in werkelijkheid had gedaan. Op een bepaalde manier hoopte ik dat hij dat verband nooit zou leggen.

‘Ik weet het niet,’ loog ik.

‘Misschien is het wel Jacques Le Boeuf zelf,’ zei Georges hoopvol.

‘Je weet wel beter. Dat zou ze nooit doen.’

‘Wat moeten we nu, Christine? Zo wil Jacques haar niet hebben. Hij zal waarschijnlijk nooit meer wol voor ons verven. En dan die aanbetseling die ik op het bed heb gedaan.’

Ik dacht aan de bevende Aliénor toen ze in de Sablon over Jacques Le Boeuf had gesproken en een deel van me was blij dat ze in elk geval nooit het bed met hem zou hoeven delen, al kon ik dat natuurlijk niet hardop zeggen.

Voor ik iets had bedacht, klonken er voetstappen buiten en Madeleine kwam binnen met Philippe de la Tour op haar

hielen. Ik zuchtte, nog meer buitenstaanders die zich aan ons ongeluk en onze schande kwamen vergapen.

‘Ga weg,’ zei Georges voor Philippe zijn mond kon opendoen. ‘We hebben het druk.’

Philippe negeerde zijn onbehoorlijke begroeting. ‘Ik wil met je praten,’ zei hij. Daarna wist hij niet hoe hij verder moest. Madeleine gaf hem een por in zijn zij. ‘Over... over Aliénor.’

Georges deed even zijn ogen dicht en gromde. ‘Je bent het verhaal dus al aan het rondvertellen, meisje,’ zei hij tegen Madeleine. ‘Waarom ga je niet naar de markt om het aan de grote klok te hangen?’

Of ga Jacques Le Boeuf halen, zodat hij met eigen ogen kan zien wat dat dwaze meisje heeft uitgehaald.’

Madeleine keek hem boos aan. ‘Jullie zijn allemaal stekeblind,’ begon ze. ‘Niemand ziet ooit hoeveel hij van haar houdt.’ We starden haar aan. Madeleine geeft nooit een brutale mond. En had ze het nu over Jacques Le Boeuf? Hij was er de man niet naar om van wie dan ook te houden.

‘Laat haar met rust, Georges, Madeleine bedoelt het goed,’ zei Philippe met angst in zijn stem. ‘Ik ben niet gekomen om jullie te bespotten. Alleen maar om...’ Hij zweeg alsof hij het

bestierf.

‘Waar heb je het dan over? Hoe zou jij ons kunnen helpen?’

‘Ik... ik ben de vader.’

‘Jij?’

Philippe keek me verwilderd aan en in een flits begreep ik alles. Ik hield zijn blik vast en knikte bijna onmerkbaar om hem de moed te geven door te zetten.

Madeleine zou wel gelijk hebben;

Philippe hield van Aliénor. Nu kwam hij haar helpen, haar en ons ook.

Philippe slikte en hield zijn ogen op mijn gezicht gericht om overeind te blijven. ‘Ik ben de vader van het kind en ik wil graag met Aliénor trouwen, als zij dat

tenminste ook wil.'

Philippe de la Tour

Mijn vrouw is erg zwijgzaam. Dat geeft niet; zwijgzame vrouwen roddelen niet en over hen wordt ook minder geroddeld.

Toch wenste ik dat ze tegen mij meer zou praten.

Ze zei niets toen we gingen trouwen, behalve in antwoord op de vraag van de priester. Over de baby die ze draagt, praat ze nooit en over Nicolas ook niet. Ze heeft me nooit bedankt. Op een dag vertelde ik haar dat ik blij was dat ik haar had gered. 'Ik heb mezelf gered,' zei ze toen, en ze

draaide me haar rug toe.

We woonden nog niet bij mijn ouders en dat zou ook pas gebeuren als de tapijten klaar waren. Het was belangrijker dat ze 's avonds naaide dan dat ze bij mij in bed kroop. Hoewel we in de Sablon samen voor de priester hadden geknield, had ik nog nooit de gelegenheid gehad met haar de dingen te doen die ik in de zomer had geleerd van de hoer. Alles op zijn tijd, hield ik mezelf voor.

Georges en Christine zeiden toen ze met Jacques Le Boeuf gingen praten dat ik me schuil moest houden bij de burenen tot het weer veilig was. Dat weigerde ik. Ik kan me de rest van mijn leven niet voor

hem verbergen. Ze hebben me nooit verteld hoe het was om Jacques Le Boeuf te laten weten dat Aliénor mijn vrouw zou worden, maar een paar dagen later kwam ik hem tegen. Hij zag me op de markt op het Place de la Chapelle toen ik noten kocht en hij schreeuwde naar me. Ik kreeg niet de kans om weg te duiken en ik zag hem als een dolle stier op me afkomen. Ik had bang moeten zijn, maar ik kon alleen maar aan het scheve lachje van Aliénor denken. Ze glimlachte al niet zo vaak naar me en als deze stinkende bruit er niet was geweest, zou dat nog minder zijn. Zelfs nu deze geweldenaar op me afkwam, was ik blij dat ik haar had gered.

Het werd zwart voor mijn ogen toen hij me tegen de vlakke sloeg. Ik lag met mijn rug in de sneeuw, de eerste van die winter, tussen de noten en met Jacques Le Boeuf over me heen. Ik staarde naar de glas-inloodramen van de Chapelle achter hem en vroeg me af of hij me zou vermoorden. Hij is echter een simpele ziel met simpele behoeften. Mij neerslaan was voor hem genoeg. Hij leunde voorover en gromde: 'Je mag haar hebben. Wat heb ik aan een vrouw zonder ogen? Ik trouw wel met mijn nicht, die kan me veel beter helpen ook.'

Ik was niet van plan hem tegen te spreken. Dat kon ik overigens niet eens,

want door de stank die van hem afkwam, werd alles weer zwart voor mijn ogen. De volgende keer dat ik wakker werd, was hij verdwenen en droegen ze me over de rue Haute naar Georges' huis. Aliénor zelf waste mijn wonden en hield mijn hoofd tegen de bobbel in haar schoot. Ze zei niets toen ik vroeg wat er was gebeurd. Pas toen ik vroeg wat voor plant ze in het water had gedaan, deed ze haar mond open. 'Ijzerhard,' zei ze. Het was maar één woord, maar het klonk me als muziek in de oren.

Jacques Le Boeuf viel me daarna niet meer lastig, maar hij eiste van Georges direct contante betaling voor de laatste

bestelling wol. Georges had het geld dat voor Jacques bedoeld was als aanbetaling aan de timmerman gegeven voor het bruidsbed van Aliénor. Daarbij kon ik hem van dienst zijn, mijn eerste nuttige daad als schoonzoon. Een nichtje van mij zou binnenkort trouwen en ik kon haar ouders overtuigen het kastanjarahouten bed te kopen en zo kreeg Georges zijn geld terug. Aliénor en ik konden wel op een bed wachten.

De verhouding met Georges werd door deze hulpactie van mij minder gespannen, al voelde ik zijn blik vaak op me rusten. Of hij zat niet-begrijpend te kijken en vroeg zich af wanneer ik dan met Aliénor

geslapen had zonder dat hij het had gemerkt, of waarom ik dat zou willen. Hij had me ooit vertrouwd, maar nu wist hij niet meer wat hij aan me had. Hij moest me als schoonzoon aanvaarden, maar in plaats van me welkom te heten in de familie gedroeg hij zich onhandig en verlegen met de situatie.

Georges Le Jeune deed ook vreemd tegen me en hij was minder vriendschappelijk dan vroeger terwijl we nu broeders waren. Thomas en Luc grinnikten en plaagden me, maar dat verbaasde me niet. Ze lieten Aliénor in elk geval met rust. Niemand zei iets tegen haar.

Het was allemaal makkelijk te dragen omdat Christine vriendelijk tegen me was. Ze maakte er geen geheim van dat ze me in de familie verwelkomde en daardoor hielden de anderen hun gevoelens in toom. Niemand leek in de gaten te hebben wat er werkelijk was voorgevallen, al zat er een levensgrote aanwijzing in de draden onder hun handen. Een voor een zijn het vaardige wevers, maar misschien zitten ze te dicht met hun neus op het werk om het goed te kunnen bekijken. Ze dachten nooit aan Nicolas, en gingen ervan uit dat die eenhoorn mij voorstelde. Dat was makkelijker.

Er was ook eigenlijk te weinig tijd om

ergens bij stil te staan, want de tijd drong voor Gezicht en Gevoel. De dagen waren donker en kort. Af en toe leek het of de klokken van de Chapelle net geklonken hadden aan het begin van de dag als ze alweer luidden om die te beëindigen, zonder dat er op de weefgetouwen veel was veranderd. De kou werkte ook niet mee. Tapijtwevers hebben extra veel last van de kou omdat ramen en deuren open moeten blijven in verband met het licht en vanwege het schroeigevaar van vonken wordt er in de werkplaats geen vuur gemaakt. Er zijn veel werkplaatsen die sluiten in de koudste maanden van het jaar, maar dat kon Georges zich natuurlijk

niet veroorloven. Hoewel het pas Advent was, leek het wat temperatuur betrof meer op Driekoningen. Madeleine zette emmers met gloeiende kooltjes aan de voeten van de wevers, maar veel verschil maakte het niet. Ook kunnen ze zich niet te warm kleden omdat ze hun armen en schouders vrij moeten kunnen bewegen om hun werk te doen. Wel droegen ze vingerloze handschoenen die Christine uit restjes wol had gebreid, maar dat kon niet voorkomen dat ze winterhanden kregen.

Vooraf voor Georges was het moeilijk te verkroppen dat de dagen zo kort waren. De vele maanden die deze opdracht hem al op zijn nek zat, begonnen hun tol te

eisen. Er zaten donkere kringen onder zijn ogen, die bloeddoorlopen waren en het leek wel of hij in één nacht compleet grijs was geworden. Hij liep met opgetrokken schouders en als hij zijn mond al opendeed, kwam er zelden iets vrolijks uit. Christine stond niet toe dat hij op zondag werkte, maar hij was zo moe dat hij tijdens de mis in de Sablon steevast zat te slapen. Niemand probeerde hem wakker te maken, zelfs niet op de momenten dat hij geacht werd te gaan staan of te knielen. De priester zweeg. Hij wist, en iedereen met hem, dat er problemen waren.

Ik zat bijna dagelijks in de werkplaats om te helpen. Er waren op dit moment

geen opdrachten voor me om voorbeelden te schilderen, lissiers krijgen in de winter zelden nieuwe opdrachten, want dan is er geen verkeer mogelijk met Parijs of andere plaatsen. Trouwens, ik wilde er graag bij zijn, al was het alleen om in de buurt van mijn vrouw te zijn. Aliénor hielp Madeleine of naaide inkepingen dicht als er ruimte was bij de tapijten. Het grootste deel van de tijd voelden we ons echter als zwerfkatten die door de steeg dwalen op zoek naar iets om te doen. Het was pijnlijk te moeten zien hoe hard de anderen werkten en zelf niets te kunnen bijdragen. Ik was jaloers op het werk van Christine, al was het nog steeds

schokkend haar te zien werken aan tapijten die door het gilde goedgekeurd moesten worden. Natuurlijk zei ik niets. Ik hoorde bij de familie en familiegeheimen waren bij mij veilig.

Er werd weinig aan Kerstmis gedaan. Kerstavond vierden we wel feest, al stelde het feestmaal niet veel voor zonder geld voor gebak of wijn. Alleen Joseph en Thomas kregen tweede kerstdag vrij. Christine ging naar de mis voor het feest van de Heilige Familie en stond erop dat iedereen met Driekoningen naar de Sablon ging, maar daarna ging het werk gewoon door en van een feest kon geen sprake zijn. Tegen die tijd mengden ook Joseph en

Thomas zich niet meer in het feestgedruis, want ze naderden het einde van Gevoel en wilden de klus nu zelf ook graag achter de rug hebben.

Ze waren inmiddels veel verder dan de andere wevers, hoewel het niet om winnen of verliezen ging en het geen spelletje was, door een probleem dat zich met Gezicht voordeed. Op een dag keek Georges langs het tapijt en fronste toen hij de bladeren zag van de eikentakken waar Christine mee bezig was geweest. ‘Je bent een stuk van de tak vergeten. Kijk maar, hier eindigt hij en daar gaat hij verder en waar hout zou moeten zitten, zijn alleen bladeren.’

Christine staarde naar haar werk. De andere wevers zeiden niets. Georges Le Jeune kwam ook kijken. ‘Is het heel erg?’ vroeg hij, en hij tuurde naar de bladeren. ‘Dat ziet toch niemand.’

Georges keek hem veelbetekenend aan en zei: ‘Aan de kant, Christine.’ Ze ging bij Aliénor bij de wolwinder staan en huilde terwijl hij het geweven stuk begon uit te halen. Ik had haar nog nooit zien huilen.

‘Bonjour!’ We draaiden ons om en zagen een hoofd door het raam van de werkplaats naar binnen steken. Het was een andere lissier, Rogier Le Brun, die voor het gilde de werkplaats kwam

inspecteren. Georges had zelf ook weleens zo'n onaangekondigd bezoek gebracht aan andere werkplaatsen, want zo verzekerde het gilde zich ervan dat de regels werden nageleefd, dat lissiers geen bedrog pleegden en dat de kwaliteit van de Brusselse weverijen gewaarborgd bleef.

Ik weet niet hoelang Rogier Le Brun naar ons had staan kijken en als hij had gezien dat Christine aan het weven was, konden daar problemen van komen. Hij had in elk geval haar tranen gezien en zou zich afvragen waar die door opgewekt waren. Dat schoot door ons allemaal heen terwijl Christine haar ogen afveegde aan haar mouw en zich haastte om samen met

haar man de lissier te ontvangen. ‘Je drinkt toch wel een beker bier met ons? En er zijn nog gekruide cakejes over van Driekoningen. Madeleine!’ riep ze, en ze liep in de richting van het huis. Rogier Le Brun protesteerde lichtjes tegen het eten en drinken. Hij wist ook wel in welke omstandigheden de werkplaats verkeerde. De cakejes waren een geschenk van een meelevende buurvrouw.

‘Madeleine is weg,’ fluisterde ik tegen Aliénor, die me de wol overhandigde die ze aan het opwinden was en snel haar moeder ging helpen. De ogen van Rogier Le Brun volgden haar toen ze met haar uitpuilende buik haar weg door de

werkplaats zocht. Zijn blik bleef even op mij rusten toen ze verdwenen was alsof hij zich afvroeg hoe zo'n verlegen man als ik ooit zoiets voor elkaar had gekregen. Mijn gezicht begon te gloeien van schaamte.

‘Moet je iets uithalen?’ vroeg Rogier Le Brun, en hij keek naar de eik waar Georges mee bezig was. ‘De leerjongen heeft er zoals gewoonlijk weer een rommeltje van gemaakt?’ Hij klopte lichtjes op Lucs hoofd. Luc keek hem woedend aan, maar ontkende gelukkig niet. Het is een slimme knaap, die weet wanneer hij iets zeggen moet of zijn mond moet houden. Rogier Le Brun kneep zijn ogen tot spleetjes en wendde zich weer tot

Georges. ‘Ik voel met je mee, Georges. Er is niets ergers voor een lissier dan werk te moeten uithalen. Maar in tapijten als deze mag er geen draad verkeerd zitten, hè? Het heeft geen zin er wevers aan te laten werken die hun vak niet verstaan. Dan zou het gilde het werk zijn goedkeuring onthouden, denk je ook niet?’

Het bleef stil in de kamer. ‘Luc maakt nauwelijks fouten,’ mompelde Georges.

‘Natuurlijk, ik ben ervan overtuigd dat je hem deugdelijk hebt opgeleid. Dit is echter wel een tegenslag, n'est-ce pas? En dat terwijl je elke minuut nodig hebt. Wanneer moeten de tapijten klaar zijn?’

‘Met Lichtmis.’

‘Lichtmis? Dat kan toch niet?’

Voor Georges kon antwoorden, was Christine verschenen met de bekers bier. ‘Maak je over ons maar geen zorgen, Rogier,’ zei ze. ‘We redden het wel. Kijk, het andere tapijt is al bijna klaar en dan kunnen de wevers opschuiven naar deze.’

Thomas snoof. ‘Als je bijbetaalt misschien.’ Rogier Le Brun luisterde nauwelijks. Ik zag hem berekeningen maken over het resterende werk, het aantal wevers – zou hij Christine ook meerekenen? – en de tijd die we nog hadden. We keken allemaal hoe hij stond te rekenen. De bank waarop de wevers zaten, kraakte toen ze gingen verzitten.

Ondanks de kou parelde het zweet op Georges' voorhoofd.

Christine vouwde haar armen voor haar borst. 'We redden het wel,' herhaalde ze. 'Zoals jij het redt als Georges bij jou komt inspecteren voor het gilde.' Ze glimlachte naar hem.

Het bleef even stil terwijl Rogier haar woorden, over solidariteit tussen gildebroeders, overdacht. Hij staaarde haar aan en zijn adamsappel wipte op en neer toen hij slikte.

Aliénor kwam de werkplaats in en kwam lichtjes naast hem staan. 'Alstublieft, monsieur, probeert u er een,' zei ze, en ze hield hem een schaal met

cakejes voor zijn neus.

Daarop begon Rogier Le Brun te lachen. ‘Georges,’ zei hij, en hij beet met smaak in het gebak, ‘in de werkplaats hebben we weleens problemen, maar dan hebben we onze vrouwen weer om het goed te maken.’

Georges en Christine keken elkaar aan toen hij weg was. ‘Georges, ik denk dat St. Maurice over ons waakt,’ zei ze hoofdschuddend. ‘Als ik die eik niet zo beroerd had geweven, zou Rogier me achter het weefgetouw hebben aangetroffen, en dat had hij niet zo makkelijk kunnen negeren.’

Voor het eerst in vele weken glimlachte

Georges. Het was als het ijs op een meertje dat na een lange, strenge winter begint te breken en zo een kwade betovering tenietdoet. De jongens lachten en deden Rogier na en Christine ging meer bier halen. En ik, ik stapte op Aliénor af en kuste haar voorhoofd. Ze tilde haar hoofd niet op, maar ze glimlachte wel.

Twee weken voor Lichtmis waren de wevers klaar met Gevoel. Het losknippen van het tapijt werd niet de uitgebreide ceremonie die Georges Le Jeune, Joseph en Thomas graag hadden gezien, maar werd snel en praktisch gedaan. Toen het tapijt uitgerold op de grond lag, knikte

Georges en hij prees het werk, maar zijn gedachten waren bij zijn handen en die jeukten om aan het werk te gaan.

Christine echter bemerkte hun teleurstelling en na een teken van haar gaf Georges hun zijn laatste sou om naar de taveerne te gaan.

Georges Le Jeune ging bij zijn vader en Luc zitten om aan Gezicht te werken en Christine begon aan de zoom van Gevoel. Zij en Aliénor vouwden de uiteinden van de scheringdraden naar onderen en naaiden een strook bruine stof rond de randen om alles af te werken. Ik zat naast Aliénor en Christine, keek hoe ze naaiden en in een opwelling vroeg ik: 'Wil je me

dat ook leren?’

Christine schoot in de lach en Aliénor fronste haar wenkbrauwen. ‘Waarom? Je bent schilder, geen naaister.’

‘Ik wil helpen.’ Je bent mijn vrouw, ik wil bij je zitten, wilde ik zeggen.

‘Waarom ga je niet op zoek naar eigen werk?’

Plotseling kreeg ik een idee. ‘Als je het me leert, kan ik jou helpen en dan heeft Christine haar handen vrij voor ander werk.’

Christine keek naar Georges. Die knikte.

‘Goed,’ zei ze, en ze stak haar naald in het werk en stond op. ‘Aliénor zal je laten

zien hoe het moet.’

‘Maman,’ zei Aliénor toen en ze klonk geïrriteerd.

Christine draaide zich naar haar om. ‘Hij is jouw man, meisje. Daar kun je maar beter aan wennen. En als je aan het alternatief denkt, mag je hem wel dankbaar zijn.’

Aliénor boog haar hoofd. Christine lachte me toe en ik bedankte haar met mijn blik.

Aliénor wilde me niet meteen aan de zoom laten naaien en liet me op een lapje oefenen. Het naaien was niet moeilijk, maar het lukte me niet de steken net zo gelijkmatig te maken als de hare en ik

bleef me maar in mijn vingers prikken tot Aliénor begon te lachen. ‘Maman, als je Philippe hieraan laat werken, komt het nooit klaar. Hij blijft zijn werk uithalen en opnieuw beginnen en overal komt bloed op.’

‘Geef hem toch een kans,’ zei Christine zonder op te kijken. ‘Je zult nog van hem staan te kijken.’

Na dagen van fouten begon het beter te gaan en ten slotte mocht ik van Aliénor aan de zoom werken, hoewel ik veel langzamer werkte dan zij. In het begin praatten we niet veel tijdens het werk, maar het leek wel of het meer ontspannen werd tussen ons door de vele uren die we

in elkaars gezelschap doorbrachten. Stilte werkt altijd als een tonicum bij haar. Heel geleidelijk aan begonnen we te praten, over de kou, de zoom waaraan we werkten, de ingelegde walnoten die we bij het avondeten hadden. Over kleine dingen.

We waren bijna aan het eind van de zoom toen ik al mijn moed bijeenraapte en over belangrijker zaken begon. Ik keek naar de enorme bobbel waarop haar handen rustten als op een tafel met het tapijt eroverheen getrokken. ‘Hoe zullen we de baby noemen?’ vroeg ik zo zacht dat alleen zij me kon verstaan.

Aliénor stopte met naaien en haar naald zweefde boven de stof. Omdat haar ogen

geen leven hebben, is het moeilijk in te schatten wat ze denkt. Je moet naar haar stem luisteren. Ik wachtte heel lang. Toen ze me antwoordde, was haar stem niet zo bedroefd als ik had verwacht. ‘Etienne, naar je vader. Of Tienette, als het een meisje is.’

‘Ik glimlachte. ‘Merci, Aliénor.’

Mijn vrouw haalde haar schouders op. Ze begon echter niet meteen weer te naaien. Ze stak de naald in de zoom en liet hem daar. Toen wendde ze zich tot mij. ‘Ik wil graag je gezicht voelen, zodat ik weet hoe mijn man eruitziet.’

Ik leunde naar voren en legde haar handen op mijn wangen. Ze kneep en

wreef haar handen over mijn hele gezicht. 'Je kin is net zo puntig als die van mijn kat!' riep ze uit. Ze is gek op haar kat, ik heb haar weleens uren met het dier op schoot zien zitten, waarbij ze hem voortdurend aaide.

'Ja,' zei ik. 'Net als je kat.'

Een week voor Lichtmis was Georges klaar met de laatste krul in de leeuwenstaart. Drie dagen voor Lichtmis bereikte eerst

Christine en daarna Luc de zoom. Georges werkte nog aan zijn kenteken, een konijntje met een pootje tegen zijn wang, terwijl Georges Le Jeune de laatste hand legde aan een hondenstaart. Aliénor

ging naast haar vader en broer op de bank zitten om de inkepingen dicht te naaien, hoewel haar buik zo dik was geworden dat ze haar armen ver moest uitstrekken om bij het tapijt te komen. Ik keek en zag dat ze even stopte, fronsend haar hand op haar buik legde en weer verderging. Dat herhaalde zich even later en ik wist dat de geboorte ophanden was.

Als ze er zelf niet over begon, wilde ze vast niet dat ik iets zei. Ik trok Christine mee en wees haar op wat er gebeurde. ‘Dit verwachtten we pas over een paar weken. Ze is vroeg,’ was haar commentaar.

‘Hoort ze niet in bed?’

Christine schudde haar hoofd. ‘Nog

niet. Daar is straks tijd genoeg voor. Het kan nog wel dagen duren. Als ze wil doorwerken, moet ze dat doen, dat verzet de zinnen, zodat ze niet aan de pijn denkt.'

En zo naaide Aliénor die dag nog uren door, zelfs lang nadat het licht weg was en de wevers gestopt waren. Ik bleef waken en lag op een pallet te luisteren hoe ingespannen ze over de bank schoof. Eindelijk, in de vroege morgen, kreunde ze en vroeg: 'Philippe, wil je maman roepen?'

Ze legden haar in huis in bed en Georges kwam in de werkplaats verder slapen, 's Ochtends stuurde Christine Luc

erop uit om de vroedvrouw te halen. Al snel kwam hij de werkplaats weer binnen hollen. ‘De soldaten van Jean Le Viste zijn hier,’ riep hij buiten adem. ‘Dat hoorde ik op straat. Ze zijn naar het gilde aan het Grande Place om naar je te vragen.’

Georges en Georges Le Jeune keken op van hun werk. ‘Het is toch pas over twee dagen Lichtmis,’ zei Georges. Hij keek neer op hun handen. ‘Wij zijn vandaag klaar, maar dan moet er nog gezoomd worden en alle vrouwen hebben het te druk met andere dingen.’ Hij keek even in de richting van het huis, waar een langdurig gekreun klonk, dat eindigde in een schreeuw.

‘Ik kan hem zomen,’ zei ik snel en voor het eerst sinds Aliénor en ik waren getrouwd, voelde ik me nuttig voor de werkplaats.

‘Maak je niet druk, jongen,’ zei Georges tegen Luc, die nerveus van de ene voet op de andere sprong. ‘De soldaten wachten wel. Tiens, ga jij maar tegen Joseph en Thomas zeggen dat we het tapijt vanmiddag losknippen. Daar willen ze vast bij zijn. Op de vrouwen kunnen we niet wachten.’ Een hernieuwd gekreun van binnen maakte dat Georges en Georges Le Jeune hun hoofd dieper over hun werk bogen en Luc de werkplaats uit rende.

Tegen de tijd dat we Gezicht aan het

losknippen waren, gilde ze het uit. Dat losknippen zou een vreugdevolle aangelegenheid moeten zijn, maar door haar gegil deden we het zo snel als we konden. Pas toen het tapijt op de grond lag en we het in z'n geheel konden aanschouwen, kon ik het gejammer van Aliénor even vergeten.

Georges keek ernaar en barstte uit in een schaterlach. Het leek of hij maandenlang zijn adem had ingehouden en die nu kon laten gaan. Terwijl Georges Le Jeune en Luc en Thomas elkaar op de rug sloegen, lachte en lachte Georges maar en ook Joseph begon mee te lachen. Ze lachten zo hard dat ze elkaar moesten

ondersteunen terwijl de tranen over hun wangen biggelden. Het was een vreemde reactie op een lange reis, maar ik merkte dat ook ik in de lach schoot. We hadden samen een lange weg afgelegd.

Aliénor gilte weer en iedereen stopte. Georges veegde zijn ogen af, keek me aan en zei: 'We zijn in Le Vieux Chien. Ik wil het graag weten als de soldaten er zijn, of de baby, wie er dan ook het eerste komt.' Daarna, na een klus van twee jaar die zijn haren grijs had gekleurd en hem een gebogen rug en toegeknepen ogen had bezorgd, wandelde de lissier weg van zijn tapijten zonder een blik achterom te werpen. Daar had hij kennelijk geen zin

meer in.

Ik bestudeerde Gezicht nadat ze vertrokken waren lange tijd.

De jonkvrouw zit en de eenhoorn ligt in haar schoot. Je zou denken dat ze van elkaar houden. Misschien is dat ook wel zo. Maar de jonkvrouw houdt een spiegel omhoog en de liefde in de ogen van de eenhoorn kan net zo goed zichzelf betreffen als de jonkvrouw. Haar ogen staan een beetje scheef in haar gezicht en de oogleden zijn zwaar. Haar glimlach is vol weemoed. Misschien kan ze hem helemaal niet zien.

Zo denk ik erover.

Ik was blij dat Georges me de zoom

toevertrouwde. Ik pakte de bruine wol en een naald en vouwde de draden van de schering zorgvuldig naar onderen zoals ik Aliénor en Christine had zien doen.

Daarna ging ik bij het raam zitten en maakte een steek, en nog een. Ik naaide langzaam alsof ik de haartjes op het hoofdje van een slapende baby telde. Elke keer als Aliénor gilde, zette ik mijn kiezen op elkaar en probeerde het trillen van mijn handen te stoppen.

Ik had een halve zijkant gedaan toen het gillen ophield. Ik hield ook op en bleef eenvoudigweg zitten wachten. Hoewel ik zou moeten bidden, was ik zelfs daar te bang voor.

Eindelijk verscheen Christine in de deuropening met een linnen bundeltje in haar armen. Ze glimlachte naar me.

‘Aliénor?’ vroeg ik.

Christine moest lachen om de uitdrukking op mijn gezicht. ‘Het gaat uitstekend met je vrouw. Alle vrouwen gillen zo, dat hoort bij het baren. Maar zal ik je eens iets vertellen: we hebben er een klein wevertje bij.’ Ze hield haar kleinzoon omhoog. Hij had een verschrompeld rood gezichtje en geen haren.

Ik schraapte mijn keel en strekte mijn armen uit naar Etienne. ‘Je vergeet wie zijn vader is,’ zei ik, ‘hij zal schilder worden.’

V PARIJS:

Septuagesima 1492

Nicolas des Innocents

Ik heb nooit van de weken voor de Pasen gehouden. Het is koud, een kou die al veel te lang duurt, een kou die zich vastzet in de vezels van mijn lichaam. Ik heb genoeg van winterhanden en -voeten en de manier waarop ik mijn lijf moet aanspannen omdat ik het nog veel kouder krijg als ik dat niet doe. Er is weinig voedsel en wat er is, is saai; gezouten, ingelegd, gedroogd en hard. Ik verlang naar verse sla, wildbraad, een pruim of een aardbei.

Ik werk niet veel in die weken voor

Pasen; mijn handen zijn stijf en het kost me moeite een kwast vast te houden. Ook zoek ik geen vrouwen op om me te plezieren. Ik geef de voorkeur aan de Vastentijd met al zijn strengheid. Dan wordt het tenminste elke dag wat warmer en lichter, al is er nog steeds weinig te eten.

Op een bitterkoude ochtend, terwijl ik nog lag te bibberen onder mijn vele dekens en me afvroeg of het wel de moeite waard was om op te staan, kreeg ik bericht dat Léon Le Vieux me wilde zien bij Saint-Germain-des-Prés. Ik ging die kant niet meer op omdat ik bang was Geneviève de Nanterre tegen het lijf te

lopen. Ik had de hoop opgegeven haar dochter te zien. Een vriend van me die af en toe zijn oor te luisteren legt in de rue du Four, waar ik mijn gezicht ook niet durf te vertonen, zei dat Claude vorig jaar zomer was weggestuurd en geen van de bedienden wist waarheen. Ook Béatrice was verdwenen.

Ik trok zoveel mogelijk kleren aan en haastte me zuidwaarts, over de bevroren Seine, de Pont au Change en de Pont St. Michel. Ik bleef niet bij de Notre Dame staan, zelfs daar was het te koud voor. Eenmaal bij Saint-Germain-des-Prés keek ik behoedzaam de kerk rond en vroeg me af of ik toevallig Geneviève de

Nanterre zou treffen die in gebed verzonken was. Er was echter niemand te zien, want het was tussen twee missen in te koud om te blijven hangen.

Ik vond Léon uiteindelijk in de kale kloostertuin. Er groeide weinig in deze tijd van het jaar, al stonden er een paar sneeuwkllokjes en staken er een paar spruiten door de modder omhoog. Ik had geen idee wat eruit zou groeien. Aliénor had geprobeerd me iets over planten te leren, maar ik had meer nodig dan een groene knop om te kunnen zeggen wat het zou worden.

In de winter loopt Léon Le Vieux met een stok om hem over sneeuw en ijs heen

te helpen. Hij prikte er nu mee in de lavendel- en rozemarijnstruikjes. Hij keek op. ‘Ik verbaas me er altijd weer over hoe het mogelijk is dat ze de winter overleven terwijl andere dingen afsterven.’ Hij rekte zich uit en plukte van beide struiken een takje dat hij tussen zijn vingers wreef. Hij rook eraan. ‘Natuurlijk ruiken ze minder sterk, dat komt pas weer als het warmer wordt en de zon gaat schijnen.’

‘En dan hangt het ook nog van de tuinman af, non?’

‘Misschien.’ Léon Le Vieux liet de takjes vallen en wendde zich tot mij. ‘De tapijten van Jean Le Viste zijn aangekomen.’

Ik had niet gedacht dat dat bericht me zoveel vreugde zou schenken. ‘Dus Georges heeft ze klaar gekregen voor Lichtmis. Heb je hem gesproken?’

Léon Le Vieux schudde zijn hoofd. ‘Ik weiger in de winter over zulke slechte wegen te reizen, al vraagt de koning het zelf. Op mijn leeftijd hoor ik naast het vuur te zitten en niet de hele nacht door sneeuw en modder te rijden om een paar tapijten op tijd naar Parijs te brengen. Ik wil graag in mijn eigen bed sterven en niet langs een smerige weg. Nee, ik heb soldaten gestuurd met een boodschap aan een koopman in Brussel die ik ken en hem gevraagd of hij het werk wilde controleren.

Natuurlijk zijn ze ook nog door het weversgilde goedgekeurd en dat is het voornaamste.'

'Heb je ze gezien? Hoe zien ze eruit?'

Léon Le Vieux maakte een gebaar met zijn stok en begon in de richting van de poort en de uitgang te lopen. 'Kom mee naar de rue du Four, dan kun je het zelf zien.'

'Ben ik daar welkom?'

'Monseigneur Le Viste heeft ze laten ophangen en wil van jou weten of ze op de goede hoogte hangen.' Hij keek me aan en voegde eraan toe: 'Écoute, als je je maar gedraagt.' Daarna begon hij te lachen.

Zelfs in de meest benevelde toestand

had ik niet durven dromen ooit nog ongehinderd het huis van Claude Le Viste te kunnen betreden. En daar stond ik dan, tegenover de chagrijnige rentmeester, die de deur voor ons opende. Als Léon Le Vieux er niet bij was geweest, zou ik hem te grazen hebben genomen als wraak voor het pak rammel dat hij me had gegeven. Nu moest ik hem braaf volgen terwijl hij ons voorging naar de Grande Salie en daarna zijn meester ging halen.

Met Léon Le Vieux naast me ging ik midden in de ruimte staan en keek van voor naar achteren, van de ene jonkvrouw naar de andere en mijn ogen flitsten alle kanten op in een poging alles tegelijk te

bekijken. Ik keek er langer naar dan ik ooit ergens naar heb gekeken. Ook Léon stond stil te kijken. Het leek of we in een droom waren verstrikt en ik wist niet of ik wel gewekt wilde worden.

Toen Léon ten slotte zijn voeten verschoof, opende ik mijn mond om iets te zeggen, maar ik kon alleen maar lachen. Het was niet de reactie die ik van mezelf had verwacht. Het schoot echter door me heen hoe ik ooit had kunnen twijfelen aan hondachtige leeuwen of te dikke eenhoorns of sinaasappels die er naast deze jonkvrouwen uitzagen als walnoten. Ze waren allemaal even mooi, vreedzaam en tevreden. Zo door hen omringd

worden, was als deel hebben aan hun magische en gezegende leven. Welke eenhoorn zou zich niet door hen laten verleiden?

Niet alleen de jonkvrouwen verleenden kracht aan de tapijten, ook de millefleurs droegen een steentje bij. Eventuele fouten in de ontwerpen werden tenietgedaan door die velden van blauw en rood met duizenden bloemen. Het was alsof ik in een zomers veld stond, al bevond ik me in het donkere, koude Parijs. De millefleurs brachten de ruimte in balans en maakten de eenhoorns, de jonkvrouwen, de leeuwen, bedienden, en ook mij, tot een geheel. Ik was een van hen.

‘Wat vind je ervan?’ vroeg Léon.

‘Schitterend. Ze zijn nog mooier dan ik in mijn stoutste dromen had gedacht ze te kunnen maken.’

Léon grinnikte. ‘Ik zie dat je trots niet minder is geworden. Bedenk wel dat je maar een deel van hun ontstaan voor je rekening hebt genomen. Georges en zijn werkplaats verdienen veel erkenning.’

Typisch iets voor Léon om te zeggen.

‘Georges zal er zijn voordeel mee doen.’

Léon schudde zijn hoofd. ‘Rijk zullen ze hem niet maken. Jean Le Viste houdt de hand op zijn beurs en van wat ik heb gehoord, denk ik dat Georges niet veel opdrachten meer zal aannemen. Mijn

Brusselse koopman vertelde dat hij Georges alleen nog maar dronken ziet of slapend en hij is vreselijk scheel geworden. De schilder van de voorbeelden heeft Christine zelfs moeten helpen het laatste tapijt te zomen. Georges was dronken en zijn dochter lag in haar kraambed.’ Onderzoekend keek hij me aan. ‘Weet jij daar iets van?’

Ik haalde mijn schouders op, maar inwendig glimlachte ik. Aliénor had van me gekregen wat ze wilde. ‘Ik ben sinds mei niet in Brussel geweest, hoe kan ik dat nu weten?’

‘Al negen maanden niet in Brussel geweest, hè?’ Léon schudde zijn hoofd.

‘Laat ook maar zitten, ze is met de schilder getrouwd.’

‘Aha.’ Ik probeerde niet te laten blijken hoe verbaasd ik daarover was. Dan was Philippe toch niet zo verlegen met vrouwen als ik had gedacht. Het had vast geholpen dat ik die hoer op hem had afgestuurd. Evengoed was ik blij voor Aliénor. Philippe was een beste man en in elk geval niet Jacques Le Boeuf.

‘Je hebt nog niet gezegd wat je van de tapijten vindt,’ zei ik. ‘Jij, die liever echte vrouwen hebt. Heb ik, hebben we, ik en Georges en Philippe ook, je op andere gedachten kunnen brengen?’

Léon keek de zaal nog eens rond en

haalde toen met een bescheiden lachje zijn schouders op. ‘Er is iets mee wat me nog niet was opgevallen. Wat ik niet eerder heb gevoeld. Je hebt een heel eigen wereld voor ze geschapen, en dat is niet onze wereld.’

‘Brengeu ze je in verleiding?’

Die? Non.’

Ik grinnikte. ‘We hebben je dus niet kunnen bekeren. Dan is de kracht van de jonkvrouwen kleiner dan ik dacht.’

Buiten de deur klonk geluid en Jean Le Viste en Geneviève de Nanterre betraden de Grande Salie. Snel, om mijn verbazing te verbergen, want ik had niet verwacht haar te zien, maakte ik een buiging. Toen

ik weer rechtop stond, lachte ze me toe als op de dag dat ik haar voor het eerst zag, toen ik met Claude had geflirt, en ze lachte alsof ze mijn gedachten kon lezen.

‘Nu, schilder, wat vind je ervan?’ vroeg Jean Le Viste. Zou hij mijn naam vergeten zijn? Voor ik antwoord kon geven, voegde hij eraan toe: ‘Hangen ze op de juiste hoogte? Ik dacht dat ze misschien nog een armlengte hoger zouden moeten, maar Léon zegt dat het zo goed is.’

Gelukkig had ik nog niets gezegd, want het drong tot me door dat hij het met mij helemaal niet wilde hebben over hoe mooi de tapijten waren of hoe kunstig het weefwerk was. Het interesseerde hem

alleen hoe mooi ze de zaal opsierden.

Ik wendde me tot Geneviève de Nanterre: ‘Wat vindt u ervan, madame? Moeten de jonkvrouwen hoger hangen?’

‘Nee,’ zei ze, ‘dat lijkt me niet noodzakelijk.’

Ik knikte. ‘Dan zijn we het er kennelijk over eens, monseigneur, dat het een zeer indrukwekkend gezicht is.’

Jean Le Viste haalde zijn schouders op. ‘Het past bij de gelegenheid.’ Hij draaide zich om en wilde weggaan.

Ik kon het niet laten. ‘Monseigneur, alstublieft, welk tapijt vindt u het mooist?’

Jean Le Viste bleef staan en keek om zich heen alsof hij net pas bedacht dat de

tapijten waren om naar te kijken. Hij fronste zijn wenkbrauwen. ‘Deze,’ zei hij, en hij wees op Gehoor. ‘De vlag is heel mooi en de leeuw ziet er nobel uit. Kom,’ zei hij tegen Léon Le Vieux.

‘Ik heb nog wat met Nicolas des Innocents te bespreken,’ zei Geneviève de Nanterre. Jean Le Viste leek niet te luisteren en stapte naar de deur met Léon Le Vieux op zijn hielen. De oude man keek me nog een keer veelbetekenend aan, als om me te helpen herinneren aan zijn eerdere waarschuwing me te gedragen. Bij de gedachte gleed een glimlach over mijn gezicht. Ik was met de verkeerde vrouw om me te misdragen.

Geneviève grinnikte toen ze de deur door waren. ‘Mijn man heeft geen favorieten, hij heeft gewoon het tapijt aangewezen dat het dichtst bij hing. Was het u ook opgevallen? En het is zeker niet de mooiste. De handen van de jonkvrouw kloppen niet helemaal en het patroon van het tafelkleed is wat grof.’

Ze had de tapijten kennelijk uitgebreid bestudeerd. Ze zei tenminste niet dat de eenhoorn te dik was.

‘Welk tapijt vindt u het mooist, madame?’

Ze wees. ‘Die.’ Tot mijn verbazing koos ze voor Gevoel, ik had gedacht dat À mon seul désir haar voorkeur zou hebben. Daar

kwam ze tenslotte zelf in voor.

‘Waarom die, madame?’

‘De jonkvrouw is heel zuiver, haar ziel is zuiver. Ze staat op een drempel tussen het ene leven en het andere en kijkt met gelukkige ogen naar de toekomst. Ze weet wat haar te wachten staat.’

Ik dacht aan mijn inspiratiebron voor dit tapijt. Christine die in de deuropening van de werkplaats stond te genieten van het feit dat ze mocht weven. Dat was zo anders dan wat Geneviève de Nanterre net voor me beschreef, dat ik de neiging haar te verbeteren met moeite kon onderdrukken.

‘En wat vindt u van deze jonkvrouw,

madame?’ Ik wees op de jonkvrouw in À mon seul désir. ‘Verlaat zij ook de ene wereld om een andere in te stappen?’

Geneviève de Nanterre zweeg.

‘Die heb ik speciaal voor u geschilderd, madame, opdat de tapijten niet alleen over verleiding gaan, maar ook over de ziel. Ziet u dat u ook kunt aanvangen bij dit tapijt van de jonkvrouw die een halssnoer om doet en haar dan verder kunt volgen tot de verleiding van de eenhoorn? U kunt ook de andere kant op gaan en beginnen bij de jonkvrouw die afscheid neemt van elk zintuig en dan eindigen bij deze, waarin de jonkvrouw haar halssnoer aflegt en daarmee het fysieke leven vaarwel zegt.

Ziet u dat ik dat voor u heb gedaan, madame? Door de manier waarop de jonkvrouw de juwelen vasthoudt, kunnen we niet zien of ze ze aflegt of juist om wil doen. Het kan allebei. Dat is het geheim dat ik voor u in de tapijten heb gelegd.'

Geneviève de Nanterre schudde haar hoofd. 'De jonkvrouw ziet eruit of ze zelf nog niet weet wat ze wil. De verleiding of de ziel. Ik weet wat ik zou kiezen, en het zou me beter bevallen als haar keus duidelijk was. Tiens, laat de tapijten maar over de verleiding van de eenhoorn gaan, want uiteindelijk zullen ze overgaan in handen van mijn dochter. De verleiding zal haar bevallen.' Ze staaarde me aan en ik

bloosde.

‘Het spijt me dat u ze niet mooi vindt, madame.’ Het speet me inderdaad. Ik dacht dat ik heel slim was geweest, maar die slimheid keerde zich tegen me.

Geneviève de Nanterre draaide zich om en keek naar alle tapijten tegelijk. ‘Ze zijn prachtig en dat moet genoeg zijn. Jean is erg tevreden, ook al laat hij dat niet merken, en Claude zal ze geweldig vinden. Als dank zou ik het op prijs stellen als u morgenavond aanwezig wilt zijn op een feest dat we hier geven.’

‘Morgen?’

‘Ja, het feest van St. Valentijn. Als de vogels een partner kiezen.’

‘Ja, dat zeggen ze.

‘Dan zien we u morgen.’ Na een lange blik op mij draaide ze zich om en verdween.

Ik boog naar haar rug. Een van haar hofdames keek om de hoek van de deur en liep toen achter haar meesteres aan.

Ik was alleen met de tapijten. Lang bleef ik zo in die zaal staan. Ik keek en keek en vroeg me af waarom ik nu zo weemoedig werd van de tapijten.

Ik was nooit eerder op een feest bij edellieden geweest. Normaal gesproken worden schilders bij dergelijke gelegenheden niet uitgenodigd. Het was me dan ook nog steeds een raadsel

waarom Geneviève de Nanterre me had gevraagd. Ik had voor veel geld snel een nieuwe tuniek laten maken, van zwart fluweel met een gele rand en een bijpassende muts. Ik had mijn laarzen schoongemaakt en mezelf gewassen, al was het water ijskoud. Ik arriveerde bij het met kaarsen verlichte huis aan de rue du Four en de jonkers lieten me zonder met hun ogen te knippen binnen, alsof ik een edelman was onder gelijken. In mijn kamer had mijn nieuwe tuniek heel deftig geleken en in Le Coq d'Or had iedereen me uitbundig bewonderd. Toen ik echter tussen de dames en heren naar de Grande Salie liep, voelde ik me een lompe boer.

Drie meisjes renden tussen de gasten door. De oudste was het zusje van Claude, Jeanne, die de eerste dag dat ik Claude leerde kennen in de put had staan kijken. Het tweede meisje leek op haar en zou dus wel het jongste meisje van Le Viste zijn. De jongste reikte tot mijn knie en leek in de verste verte niet op een Le Viste, hoewel ze op een bepaalde manier wel knap was met donkerrode pijpenkrullen langs haar hals. In de drukte raakte ze verstrikt tussen mijn benen en viel op de grond. Toen ik haar weer op haar benen zette, keek ze heel boos omhoog en plotseling leek ze me bekend voor te komen. Ze was echter verdwenen

voor ik naar haar naam had kunnen vragen.

De zaal was vol met gasten en er waren jongleurs die muziek maakten en dansten en er liepen jonkers rond met wijn en lekkere hapjes, ingelegde kwarteleieren, kleine koteletjes, gehaktballetjes die met gedroogde bloemen waren versierd en zelfs frambozen, die in de winter nauwelijks te krijgen zijn.

Jean Le Viste stond aan een kant van de zaal, bij het tapijt van Reuk, gekleed in een rode mantel met bont omzoomd, tussen allemaal eender geklede mannen. Ze zouden het over hofzaken hebben, iets waar mijn interesse niet naar uitging. Ik

gaf de voorkeur aan de kant van Geneviève de Nanterre, waar ik naar de dames kon kijken in hun brokaten gewaden en hun bontmantels van mink, vos en konijn. De vrouw des huizes was gekleed in een eenvoudige, hemelsblauwe japon met grijs konijnenbont en ze stond naast À mon seul désir.

De tapijten werden alom bewonderd en hoewel ze de zaal een stuk warmer maakten en het geluid van al die pratende mensen dempten, waren ze toch niet zo indrukwekkend als toen ik ze in m'n eentje bekeek. Ik zag nu wel dat een strijdtoneel met paarden en wapengekletter beter zou zijn geweest voor

zo'n feestzaal en dat deze tapijten meer in damesvertrekken thuishoorden. Jean Le Viste had toch gelijk gehad.

Daar probeerde ik maar niet te lang bij stil te staan en ik deed me te goed aan net zoveel gekruide wijn als de mannen die de wijn inschonken me wilden geven. In het begin stond ik alleen te kijken naar de glazen en de dansende jonkvrouwen en ik at een geroosterde vijg. Een jonkvrouw die ik ooit had geschilderd, riep me bij zich. Daarna was het veel gemakkelijker om te lachen en te praten en te drinken alsof ik in de taveerne was.

Toen Claude haar entree maakte, gekleed in rood fluweel, te midden van

haar hofdames, onder wie Béatrice, zakten mijn schouders naar beneden en ik voelde dat mijn armen als zoutzakken langs mijn lijf hingen. Natuurlijk had ik op haar verschijning gewacht, terwijl ik dronk, terwijl ik mijn vijg at en zelfs terwijl ik met een andere jonkvrouw een galliard danste. Natuurlijk zou ze komen; daarom was ik gevraagd.

Het was erg druk in de zaal en ik geloof niet dat ze me zag. Dat bleek in elk geval nergens uit. Ze was slanker geworden en hoekiger dan de laatste keer dat ik haar zag. Ze had nog steeds ogen als kweeperen, maar ze waren niet meer zo levendig. Ze bleven eerder op haar dames

gericht dan op de dansers, of ze staarde in de verte, misschien wel naar de millefleurs in Reuk of in Smaak, die voor haar aan de andere kant van de zaal hingen. Ze keek niet naar de jonkvrouwen.

Béatrice zag me wel en keek me met haar donkere ogen brutaal aan. Ook zij was slanker geworden. Ze boog zich niet naar haar meesteres over om iets te fluisteren en ook wees ze niet, maar ze staarde naar me tot ik mijn ogen neersloeg.

Ik probeerde niet bij Claude in de buurt te komen. Het zou geen enkele zin hebben want er zou zeker iemand komen om mij de weg te versperren en dan zou

de rentmeester worden geroepen om me eruit te smijten, misschien zelfs wel met nog een pak slaag. Zonder dat iemand me dat hoefde te vertellen, wist ik dat het zo was. Nu begreep ik waarom Geneviève de Nanterre me had gevraagd; ik was hier om te worden gestraft.

Al snel stopten de muziek en het dansen en klonken de trompetten als teken dat de maaltijd zou beginnen. Claude voegde zich bij haar ouders en een paar anderen aan de hoge tafel, dezelfde eikenhouten tafel waarop ik was gaan staan om de zaal op te meten. De rest van de gasten zat aan lange tafels langs de muren. Ik zat aan het laatste stuk, zo ver

mogelijk bij Claude vandaan. Recht achter me hing Smaak. Tegenover me Gezicht, zodat het lieve, droeve gezicht van Aliénor me gezelschap kon houden.

Een priester van Saint-Germain-des-Prés ging ons voor in gebed. Daarna stond Jean Le Viste op en hief zijn hand. Hij verzachtte zijn woorden niet, maar kwam meteen ter zake, zodat de wond die zijn woorden me toebrachten scherp en diep werd. ‘We zijn hier bijeen om aan te kondigen dat mijn oudste dochter, Claude, verloofd is met Geoffroy de Balzac, lid van de Noblesse d’Epée en een eerste valet de chambre van de koning. Het vervult ons met trots iemand uit een

zo roemrijk geslacht onze zoon te kunnen noemen.’ Hij stak zijn hand uit en een jongeman met een bruine baard stond op, boog lichtjes naar Jean Le Viste en Claude, die haar ogen strak op de tafel gericht hield. Geneviève de Nanterre boog haar hoofd niet, maar keek langs de tafels naar het uiterste puntje, waar ik zat. Dit is je straf, zei haar blik. Ik sloeg mijn ogen neer naar mijn bord en zag dat het brood was versierd met letters CLV en GDB door elkaar heen gevlochten. Inderdaad, de dag dat vogels hun partner kiezen.

Wat Jean Le Viste verder nog zei, heb ik niet gehoord, hoewel ik mijn glas hief toen iedereen dat deed en een heildronk

uitbracht die ik niet had gehoord. Er klonk opnieuw trompetgeschal en de jonkers brachten het gevogelte binnen: een pauw die zijn staart uitzet voor een vrouwtje, een paar fazanten met hun vleugels geschikt alsof ze op het punt staan op te vliegen en twee zwanen met ineengestremde nekken. Zonder vreugde bekeek ik het geheel en ik stak geen mes uit om te proeven. Mijn burens zullen me wel saai gezelschap hebben gevonden.

Een wild zwijn, overdekt met bladgoud, werd binnengebracht en toen wist ik dat ik alle aangekondigde gangen niet zou afwachten, noch alle drank of de

festiviteiten die tot diep in de nacht zouden duren. Ik stond op en met een laatste blik op de tapijten, ik wist dat ik ze nooit meer zou aanschouwen, glipte ik weg. Om bij de deur te komen moest ik langs de hoge tafel en op dat moment zag ik in mijn ooghoek iets bewegen. Claude had haar hand onder de tafel gestoken en haar mes viel kletterend op de grond. 'O,' riep ze uit. Een van de hofdames wilde het oprapen, maar lachend hield ze haar tegen. Het eerste teken van vrolijkheid dat ik die avond bij haar had gezien. 'Ik pak hem wel,' zei ze, en ze dook onder de tafel. Ik kon haar niet meer zien want het witte tafelkleed met het wapen van Le

Viste hing tot op de grond en onttrok alles onder de tafel aan het zicht.

Ik wachtte even. Niemand lette op mij. Béatrice stond achter de stoel van haar meesteres en praatte met een man die Geoffroy de Balzac bediende. Geneviève de Nanterre sprak met haar toekomstige schoonzoon. Jean Le Viste keek in mijn richting, maar leek dwars door me heen te kijken. Hij was alweer vergeten wie ik was. Op het moment dat hij over zijn schouder om meer wijn vroeg, trok ik de muts van mijn hoofd, liet hem vallen en knielde om hem op te rapen. Binnen een tel had ik het kleed opgetild en was ik verdwenen.

Claude zat helemaal opgerold met haar armen om haar benen geslagen en haar kin op haar knieën.

‘Arrangeer je uitsluitend ontmoetingen onder de tafel, mademoiselle?’ vroeg ik, en ik zette mijn muts op.

‘Tafels zijn erg handig om je onder te verstoppen.’

‘Heb je daar dan al die tijd verstopt gezeten, schoonheid? Onder een tafel?’

De glimlach verdween van Claudes gezicht. ‘Je wist waar ik was, maar je bent me niet komen halen.’ Ze legde haar wang op haar knie zodat ik haar gezicht niet meer kon zien. Ik zag alleen een roodfluwelen kapje, afgezet met parels en

met haar haren eronder weggestopt.

‘Ik wist niet waar je was. Hoe had ik dat moeten weten?’

Claude keek me weer aan. ‘Dat wist je wel. Marie-Céleste zei...’ Ze zweeg en er lag twijfel in haar blik.

‘Marie-Céleste? Die heb ik sinds dat pak slaag niet meer gezien. Heb je haar met een boodschap gestuurd?’

Claude knikte.

‘Die heb ik nooit gekregen. Als ze zegt dat ze die heeft afgeleverd, liegt ze.’

‘O.’

‘Vervloekte Marie-Céleste. Waarom zou ze liegen?’

Claude legde haar hoofd op haar

knieën. ‘Daar heeft ze redenen voor. Ik heb haar niet altijd even vriendelijk behandeld.’

Er kwam een hond onder de tafel snuffelen, op zoek naar restjes, en Claude aaide zijn kop. Haar mouw schoof omhoog en ik zag dat de huid van haar pols beschadigd was. Helemaal rauw gekrabd door boze nagels die wilden kapotmaken. Ik strekte mijn hand uit en legde die om haar pols. ‘Wat is er gebeurd, schoonheid? Heb je jezelf pijn gedaan?’

Claude trok haar arm terug. ‘soms is dat de enige manier om iets te voelen. Ach,’ vervolgde ze, en ze krabde aan de korstjes,

‘het doet er niet toe. Je had me toch niet kunnen bevrijden.’

‘Waar was je?’

‘Op een plek die voor maman het paradijs is en voor mij een gevangenis. Helaas is het leven van een jonkvrouw zo, heb ik ontdekt.’

‘Dat moet je niet zeggen. Je zit nu toch niet gevangen? Je kunt toch van je fiancé weglopen?’

Even lichtte het gezicht van Claude op als de zon boven de Seine, maar toen ze er verder over nadacht, versomberde ze weer als de kleur van modder in de rivier. Haar geest was gebroken op de plek waar ze was geweest. Het was droevig om te zien.

‘En hoe zit het met mon seul désir?’ vroeg ik zacht. ‘Ben je dat vergeten?’

Claude zuchtte. ‘Ik heb geen verlangens meer. Dat was maman.’ De hond snuffelde aan haar schoot en ze nam zijn kop tussen haar handen. ‘Bedankt voor de tapijten,’ zei ze, en ze staarde in de hondenogen. ‘Heeft iemand je wel bedankt? Ze zijn erg mooi, al maken ze me ook bedroefd.’

‘Waarom, schoonheid?’

Ze keek me aan. ‘Ze doen me denken aan hoe ik vroeger was, helemaal licht en gelukkig en vrij. Alleen degene met de eenhoorn in haar schoot lijkt nog op me. Dat is een bedroefde jonkvrouw die weet

wat er in de wereld te koop is. Ik heb haar liever dan alle anderen.’

Ik zuchtte. Het leek wel of ik alle jonkvrouwen verkeerd had getroffen.

Op dat moment werd het tafelkleed omhooggetrokken en het kleine roodharige meisje kroop onder de tafel. Ze had de staart van de hond gezien en was die gevolgd. Ze toonde geen interesse in ons, maar klopte de hond op zijn rug en pakte hem met twee handjes om zijn ribben vast. De hond scheen het niet op te merken, hij had het bot van een lamsbout gevonden en lag daarop te knagen.

‘Er is een ding wat ik in mijn gevangenis heb gevonden waar ik blij mee

ben,' zei Claude, en ze knikte naar het meisje. 'Ik heb haar meegenomen. Nicolette, neem die hond maar mee. Béatrice zal een groter bot voor hem zoeken. Kom, ga nu.' Ze duwde tegen de hond.

Zowel het meisje als de hond negeerde haar.

'Als ze groot is, kan ze mijn hofdame worden,' voegde Claude eraan toe.

'Natuurlijk moet ze daarvoor getraind worden, maar voorlopig nog niet. Eigenlijk is het nog een baby.'

Ik staarde naar het meisje. 'Ze heet Nicolette?'

Claude lachte als vroeger. Een

meisjeslach vol beloften. ‘Ik heb haar omgedoopt. Twee Claudes in een klooster is een beetje veel, vind je niet?’

Ze lachte weer toen mijn hoofd zo snel omhoogkwam dat ik me tegen de onderkant van de tafel stootte. Ik keek naar het meisje dat mijn dochter was en toen naar Claude, die me met haar heldere ogen aankeek. Even voelde ik de vertrouwde golf van verlangen en ik stak mijn armen naar haar uit.

Ik zou er nooit achter komen of Claude had toegestaan dat ik haar aanraakte. Opnieuw, net als de andere keer dat Claude en ik samen onder een tafel zaten, stak Béatrice haar hoofd onze

verstopplaats in. Het was haar lot ons uit elkaar te halen. Ze keek niet eens verbaasd toen ze me zag. Waarschijnlijk had ze de hele tijd meegeluisterd, zoals alle hofdames doen. ‘Mademoiselle, uw moeder vraagt naar u,’ zei ze.

Claude trok een gezicht, maar ging gehoorzaam op haar knieën zitten. Toen knikte ze tegen Nicolette. ‘Maak je geen zorgen, ik houd haar bij me. Hè, ma petite?’ Ze kroop onder de tafel vandaan en Nicolette en de hond volgden haar.

Béatrice keek me aan. ‘Hebbes,’ zei ze. ‘Ik heb door jou negen maanden in een hel geleefd. Ik heb boodschappen laten verdwijnen voor jou. Nu laat ik je niet

meer gaan.’ Ze trok haar hoofd terug en verdween.

Ik bleef op mijn knieën onder de tafel zitten en vroeg me af wat ze bedoelde. Ten slotte kwam ik ook maar tevoorschijn en stond op. Niemand scheen op me te letten. Jean Le Viste was van tafel gegaan en praatte met zijn rug naar me toe met Geoffroy de Balzac. Geneviève de Nanterre stond met Claude aan het andere eind van de tafel en Béatrice fluisterde iets in haar oor.

Geneviève de Nanterre keek naar mij. ‘Bien sûr’ zei ze opgewekt, en ze kwam tussen mij en Béatrice in staan. ‘Nicolas des Innocents, hoe kon ik je vergeten?’

Béatrice heeft me verteld dat ze liever niet meer wil dienen en graag de vrouw van een kunstenaar zou worden. Of niet, Béatrice?’

Béatrice knikte.

‘Natuurlijk hoef ik dat niet te organiseren, want Béatrice is de hofdame van mijn dochter. Die moet beslissen. Wat denk je, Claude, wil je Béatrice laten gaan zodat ze met Nicolas des Innocents kan trouwen?’

Claude keek eerst naar haar moeder en toen naar mij. Er blonken tranen in haar ogen. We werden beiden gestraft.

‘Claude laat je niet graag gaan, Béatrice,’ zei Geneviève de Nanterre.

‘Maar mijn dochter zal haar toestemming wel geven, of niet soms, Claude?’

Claude haalde haar schouders op.

‘Natuurlijk, maman. Zoals u wenst.’ Ze keek niet toen haar moeder de hand van Béatrice pakte en in de mijne legde, maar hield haar ogen strak op Smaak gericht.

Ik keek juist niet naar de tapijten met de jonkvrouwen die van de muren omlaag kijken, of naar de edelen die aan het eten, drinken, lachen en dansen waren. Ik hoefde niet te kijken om te weten dat ze allemaal stonden te glimlachen.

Epiloog

Nicolas des Innocents kreeg opdracht een glas-in-loodraam voor de Notre Dame in Parijs te ontwerpen. Hij kreeg nog drie kinderen, maar niet met Béatrice.

Claude Le Viste en Geoffroy de Balzac kregen geen kinderen. Na zijn dood in 1510 trouwde ze met Jean de Chabannes. Ook zij kregen geen kinderen. Na haar dood gingen de tapijten van de jonkvrouw en de eenhoorn naar de familie van haar tweede echtgenoot.

Nicolette bleef haar hele leven hofdame van Claude Le Viste.

Jean Le Viste stierf in 1501. Na zijn dood trad Geneviève de Nanterre in in het klooster te Chelles.

Philippe en Aliénor kregen nog drie jongens. De eerste zoon, Etienne, en de jongste werden schilder, terwijl de andere twee wever werden.

Georges kreeg nog diverse aanbiedingen om eenhoorns te weven. Hij wees ze allemaal af. 'Te veel ellende,' zei hij tegen Christine.

Christine weefde een klein millefleurs-
kleedje als verlate uitzet voor haar dochter.
In de werkplaats heeft ze nooit meer
geweven.

Léon Le Vieux stierf in zijn bed, omringd
door vrouw en kinderen.

Opmerkingen en dankwoord

Dit verhaal is verzonnen, maar wel gebaseerd op een nuchtere benadering van de tapijten van de Jonkvrouw en de eenhoorn. Het staat niet vast welk lid van de familie Le Viste opdracht heeft gegeven voor het weven van de tapijten, noch waarom ze gemaakt zijn of wanneer precies. De jurken van de jonkvrouwen en de weeftechnieken die zijn gebruikt, zijn echter een indicatie dat ze tegen het eind van de vijftiende eeuw zijn gemaakt. Jean

Le Viste was de enige die in die tijd het recht had het familiewapen te voeren. Ook weten we niet wie de tapijten hebben gemaakt, maar de technieken en vaardigheden doen vermoeden dat het een wever uit het noorden was, waarschijnlijk uit Brussel, waar de millefleurs toen een specialiteit waren.

Ondanks de hoge kosten en de verheerlijking van het wapen van de familie Le Viste zijn de tapijten niet lang in deze familie gebleven. Na de dood van Claude (ergens voor 1544) gingen ze naar de erfgenamen van haar tweede echtgenoot. In 1660 hingen ze in een kasteel bij Boussac in het midden van

Frankrijk. Ze werden in 1841 herontdekt door Prosper Mérimée, inspecteur van historische monumenten. Ze waren in een slechte staat, want de ratten hadden eraan zitten knagen en er waren stukken afgeknipt, kennelijk door mensen uit de omliggende dorpen die de stukken als tafelkleed of gordijn gebruikten. De schrijfster Georges Sand wierp zich op als beschermer en schreef erover in artikelen, romans en haar dagboek. In 1882 kocht de Franse regering de tapijten voor het Musée de Cluny (nu het Musée National du Moyen Age) in Parijs, waar ze nog steeds hangen, gerestaureerd en in een speciaal daarvoor ingerichte zaal.

Ik heb geprobeerd trouw te blijven aan het weinige dat over de tapijten bekend is. Wel heb ik me enige vrijheid veroorloofd in algemene zaken betreffende het leven in de middeleeuwen, zoals de meeste romanschrijvers doen. Misschien het meest in het oog springend is het feit dat ik de mensen in Brussel Frans heb laten spreken, terwijl het veel waarschijnlijker is dat ze onderling Vlaams spraken en misschien tegen vreemdelingen ook wel.

Er zijn veel bronnen over Frankrijk in de late middeleeuwen/ renaissance en over het leven in de middeleeuwen in het algemeen. Een van de meest onderhoudende is *Life on a Mediaeval*

Barony van William S. Davis (1923).
Boeken die me verder hebben geholpen
bij meer gespecialiseerde onderwerpen zijn
onder andere: *La Tapisserie au Moyen
Age* van Fabienne Joubert (2000);
*Tapestry in the Renaissance: Art and
Magnificence*, onder redactie van Thomas
P. Campbell (2002); *The Lady and the
Unicom* van Alain Erlande-Brandenburg
(1991); *The Unicom Tapestries* van
Margaret B. Freeman (1976); *Medieval
Tapestries in the Metropolitan Museum
of Art* van Adolfo Salvatore Cavallo
(1993); *The Oak King, the Holly King,
and the Unicom: The Myths and
Symbolism of the Unicom Tapestries* van

John Williamson (1986); Sur la Terre Comme au Ciel: fardins d'Occident a la fin du Moyen Age, onder redactie van Élisabeth Antoine (2002); Le Chateau d'Arcy et ses seigneurs van A. et C. van M. Fleury (1917).

Verder wil ik Élisabeth Antoine van het Musée National du Moyen Age in Parijs bedanken; Philip Sanderson, Katharine Swailes en vooral Caron Penney van de Tapestry Studio van het

West Dean College in Sussex – zij herscheppen een ander beroemd tapijt en hebben me met eigen ogen laten zien hoe middeleeuwse tapijten werden geweven; daarnaast bedank ik Lindsey Young; Sally

Dormer; Katie Espiner; ook Susan Watt
en Carole Baron, Jonny Geiler en
Deborah Schneider.